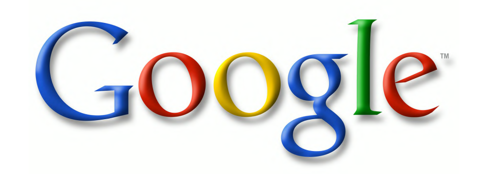

ANDOVER-HARVARD LIBRARY
AH 3AKS 2
HARVARD DEPOSITORY
BRITTLE BOOK

SIGILLVM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
ET
VE RI TAS
CHRISTO ET ECCLESIAE

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLICATION COMMENCÉE SOUS LA DIRECTION DE

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

CONTINUÉE SOUS LA DIRECTION DE

MM. HARTWIG DERENBOURG ET MAYER LAMBERT

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAIE

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAÏE

Sa'adia

ŒUVRES COMPLÈTES

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLICATION COMMENCÉE SOUS LA DIRECTION DE

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

CONTINUÉE SOUS LA DIRECTION DE

MM. HARTWIG DERENBOURG ET MAYER LAMBERT

VOLUME TROISIÈME

VERSION ARABE D'ISAÏE

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

VERSION ARABE

D'ISAÏE

DE

R. SAADIA BEN IOSEF AL-FAYYOÛMÎ

PUBLIÉE AVEC DES

NOTES HÉBRAÏQUES

ET UNE

TRADUCTION FRANÇAISE D'APRÈS L'ARABE

PAR

JOSEPH DERENBOURG

MEMBRE DE L'INSTITUT

ET

HARTWIG DERENBOURG

PROFESSEUR A L'ÉCOLE SPÉCIALE DES LANGUES ORIENTALES

DIRECTEUR-ADJOINT A L'ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES-ÉTUDES

PARIS

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR

LIBRAIRE DE LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

DE L'ÉCOLE DES LANGUES ORIENTALES VIVANTES

28, RUE BONAPARTE, 28

1896

AVANT-PROPOS

Mon illustre et vénéré père s'est éteint à Ems, le 29 juillet 1895, rassasié de jours, mais ayant conservé jusqu'au dernier moment la plénitude de son esprit et de son cœur. Ses dernières pensées furent pour Saadia. Mon père s'endormit pour ne plus se réveiller après une soirée prolongée fort tard, où son ami, le docteur Guttmann, rabbin à Breslau, lui lisait quelques chapitres d'un ouvrage qu'il venait de publier sur la philosophie juive au moyen âge.

L'édition des œuvres de Saadia devait-elle être abandonnée après la mort de celui qui en avait été le promoteur, qui avait donné à l'œuvre non seulement son nom, mais encore son temps, son activité et son intelligence? Deux volumes avaient paru, le Pentateuque et les Proverbes. Des dix autres, trois étaient assez avancés pour qu'on pût les compléter en 1896. En ce qui concerne Isaïe, j'avais pris part à tous les travaux préparatoires, et nous avions renouvelé, mon père et moi, notre collaboration, si précieuse pour le disciple, des *Opuscules* d'Ibn Djanâḥ et

des *Études sur l'épigraphie du Yémen*. Job avait été commencé dans les mêmes conditions de travail en commun par le père et le fils, qui, en outre, s'étaient assuré, pour établir le texte arabe, le concours d'un savant qui a plus d'une fois manifesté avec éclat sa compétence en ces matières, M. le professeur Wilhelm Bacher, de Buda-Pesth. Enfin, le *Traité des héritages*, suivi des *Réponses halachiques*, était presque terminé, lorsque M. le docteur Joel Müller, qui s'en était chargé, a été enlevé prématurément à ses amis et à ses admirateurs.

Une commission s'est réunie en novembre dernier à Paris, sous la présidence de M. Zadoc Kahn, Grand Rabbin du Consistoire central, afin d'assurer la mise à point des volumes en cours de publication, afin d'aviser aux moyens de continuer immédiatement, de terminer dans le plus bref délai la publication interrompue par de si douloureuses circonstances. M. le Grand Rabbin lui-même n'avait pas hésité à dire au jour des obsèques : « Déjà, les fondements du monument, qui fera honneur à notre époque, sont posés, et, quoique le chef ait malheureusement disparu, les soldats, j'en suis convaincu, auront à cœur de l'élever jusqu'au faîte, ne serait-ce que par piété pour la mémoire de l'ami que la mort nous a enlevé. Et ainsi le nom de Saadia et celui de Derenbourg resteront indissolublement liés dans le souvenir des générations qui nous suivront. »

J'ai accepté avec déférence, comme le plus noble et le plus lourd des héritages, le mandat que la Commission a bien voulu m'imposer de présider aux destinées de l'en-

treprise. Le nom, que j'ai l'honneur de porter, m'aura valu une préférence aussi flatteuse. Pour remplir ce devoir filial, j'ai réclamé et obtenu un associé, depuis longtemps initié à la méthode et aux idées du maître. Mon élève et ami, M. Mayer Lambert, qui a signé avec Joseph Derenbourg le volume de Saadia relatif aux Proverbes, était tout désigné pour m'assister et je suis heureux de pouvoir compter sur lui pour pouvoir me soulager d'une partie de la tâche que j'ai assumée. Un autre de mes élèves, M. Broydé, autrefois attaché au secrétariat de mon père, nous a été adjoint et nous sera un très utile auxiliaire.

Une question se posait encore. L'armée des collaborateurs qui s'étaient enrôlés sous la bannière de Joseph Derenbourg, resterait-elle unie autour du drapeau moins brillant que ses successeurs lui offraient comme signe de ralliement? Nous n'avons eu à déplorer aucune défection : Wilhelm Bacher, Moïse Bloch, J. M. Bondi, Siegmund Frænkel, Jacob Guttmann, Albert Harkavy, ont pris envers nous des engagements, dont nous les remercions publiquement et qui nous encouragent à persévérer. Les difficultés matérielles ne nous rebuteront pas, du moment que nous nous sentirons assurés d'appuis moraux aussi solides que réconfortants, de concours scientifiques aussi ardents que désintéressés.

Paris, ce 23 janvier 1896.

HARTWIG DERENBOURG.

TRADUCTION D'ISAÏE

Au nom de Dieu nous agirons et nous réussirons.

I

1. Révélation de Dieu à Isaïe, fils d'Amôṣ, qu'il lui a révélée pour ce qui concerne les gens de Juda et les gens de Jérusalem, au temps d'Ouzziyyâh, de Yôtâm, d'Aḥâz, d'Ézéchias, rois des gens de Juda. — 2. Entendez, ô cieux, et écoute, ô terre, ce que Dieu a dit : Des enfants, je les ai élevés et fait grandir, et eux, ils m'ont renié. — 3. Parfois le taureau connaît son possesseur, et l'âne la crèche de son maître, tandis qu'Israël ne sait pas et que mon peuple ne comprend pas. — 4. O nation pécheresse, tribu chargée d'iniquités, race méchante, enfants corrompus ! ils ont abandonné le culte de Dieu, ils ont déserté le saint d'Israël et ils se sont rejetés en arrière. — 5. A mesure que vous êtes châtiés, vous augmentez encore votre rébellion ; aussi toute tête est malade, tout cœur est souffrant. — 6. Depuis le pied jusqu'à la tête, il n'y a en eux rien de sain, mais on ne trouve que meurtrissure ou blessure ou plaie suppurante, qui n'ont été ni pressées, ni pansées, ni adoucies avec de l'huile. — 7. Votre pays est un désert et vos villes sont consumées par le feu ; vos champs ont été les uns dévorés en votre présence par les étrangers, les autres désolés comme par le bouleversement des torrents. — 8. Et la communauté de Sion est restée comme une cabane dans une vigne, comme une hutte dans un champ de

melons, comme une ville bâtie en roseaux. — 9. Si Dieu, le Maître des armées, ne nous avait pas laissé un petit reste, nous serions comme les gens de Sodome et nous ressemblerions aux gens de Gomorrhe.

10. Entendez la parole de Dieu, ô vous qui ressemblez aux chefs des gens de Sodome; écoutez la Loi de notre maître, ô vous qui êtes pareils au peuple de Gomorrhe. — 11. Car je ne veux pas le grand nombre de vos sacrifices, dit Dieu; je suis excédé des holocaustes de béliers et des graisses des buffles; et le sang des bœufs, des agneaux et des boucs, je ne l'agrée pas. — 12. Lorsque vous venez pour paraître devant moi, qui a réclamé cela de vous, que vous fouliez mes parvis frivolement? — 13. Ne continuez pas à apporter les présents de mensonge; votre encens, je l'ai en horreur; quant aux néoménies et aux fêtes que vous désignez par des noms, je ne vous permets pas la fraude avec le séjour dans le sanctuaire. — 14. Vos néoménies et vos fêtes, mon âme les a prises en haine, et elles me sont devenues à charge; la Vérité est incapable de les supporter. — 15. Lorsque vous étendez vos mains, je vous voile ma miséricorde; et même si vous multipliez vos prières, je ne les écoute pas, parce que vos mains sont remplies de méfaits. — 16. Lavez-vous, purifiez-vous, éloignez de devant moi la perversité de votre conduite; cessez de mal faire. — 17. Apprenez à faire le bien; recherchez la justice; dirigez celui qui agit étourdiment; faites droit à l'orphelin et plaidez en faveur de la veuve.

18. Ensuite venez pour que nous nous confrontions, dit Dieu; car, si vos péchés sont comme l'écarlate, ils blanchiront comme la neige; s'ils sont rouges comme le cramoisi, ils deviendront comme la laine pour la pureté. — 19. Certes, si vous consentez à écouter et à obéir, vous mangerez ce qu'il y a de meilleur dans le pays. — 20. Si vous vous y refusez et si vous vous révoltez, je vous exterminerai par l'épée, car ainsi a parlé Dieu.

21. Comment est devenue impie la ville fidèle, elle qui était pleine de justice, dans laquelle l'équité était permanente, et

maintenant (ses habitants) sont devenus des assassins? — 22. C'est que ton argent a été changé en scories, et ton vin frelaté par de l'eau. — 23. Tes chefs sont des rebelles et des compagnons de voleurs; chacun d'eux aime les présents corrupteurs et poursuit la rémunération. L'orphelin, ils ne lui font pas droit, et la réclamation de la veuve ne parvient pas jusqu'à eux.

24. C'est pourquoi, a dit le Seigneur, le Maître des armées, le glorieux d'Israël : Voici que je tirerai satisfaction de mes ennemis et je me vengerai de ceux qui me haïssent. — 25. Je retournerai ma main sur toi, je fondrai pour les purifier tes scories et je ferai disparaître toute ta monnaie fausse. — 26. Je ramènerai tes juges comme jadis et tes arbitres comme auparavant; après cela tu seras appelée la cité de l'équité, la ville fidèle; — 27. parce que Sion sera rachetée par la justice et ceux qui y retourneront, par l'équité. — 28. Alors viendra la destruction des coupables et des pécheurs tous ensemble, et ceux qui ont abandonné Dieu périront, — 29. comme il leur a été dit: Certes vous aurez honte des térébinthes que vous avez souhaité adorer et vous rougirez des jardins dont vous avez choisi les délices. — 30. Vous deviendrez comme un térébinthe dont les feuilles tombent et comme des jardins sans eau. — 31. Et celui qui est ainsi puissant deviendra comme l'étoupe, et ses œuvres que voilà seront comme les étincelles; ils brûleront tous deux ensemble, sans que personne soit là pour les éteindre.

II

1. Allocution qui a été révélée à Isaïe, fils d'Amôṣ, au sujet du peuple de Juda et du peuple de Jérusalem : — 2. Il arrivera à la fin du temps que la montagne de la maison de Dieu sera dressée au sommet des montagnes et sera plus élevée que les collines, et toutes les nations s'y dirigeront. — 3. Et les

tribus nombreuses s'en iront en disant : « Venez, montons vers la montagne de Dieu et vers la maison du dieu de Jacob; il nous indiquera ceux de ses chemins qui nous feront marcher dans ses voies, parce que la Loi sort de Sion, et la parole de Dieu de Jérusalem. » — 4. Puis il jugera entre les peuples et il avertira de nombreuses tribus, qui briseront leurs épées pour en faire des socs de charrue et leurs lances pour en faire des serpettes; une nation ne portera plus contre l'autre l'épée et on n'apprendra plus jamais la guerre.

5. O peuple de Jacob, venez, marchons dans la lumière de Dieu. — 6. Car tu as abandonné la doctrine de ta race, ô peuple de Jacob, et vos gens ont suivi les voies des temps anciens; ils consultent des présages comme les Philistins et trouvent satisfaction dans les inventions des étrangers. — 7. Leur pays s'est rempli d'argent et d'or, et il n'y a pas de limite à leurs trésors; leur pays s'est rempli de chevaux, et il n'y a pas de limite à leurs chars. — 8. Leur pays s'est rempli d'idoles; aussi se prosternent-ils devant ce qu'ont fait leurs mains, bien plus, devant ce qu'ont fait leurs doigts. — 9. Les humains seront abaissés, les hommes humiliés, et il n'y aura pas pour eux de relèvement. — 10. Ils se diront l'un à l'autre: Entre pour ainsi dire dans les rochers et cache-toi dans la poussière devant la terreur de Dieu, son éclat et sa puissance. — 11. Et lorsque seront humiliés les yeux des plus altiers d'entre les humains et que le plus fier des hommes sera abaissé, Dieu seul sera le vainqueur en ce jour-là.

12. Car, à Dieu, le Maître des armées, est un jour qui fondra sur tout ce qui est puissant et élevé et sur tout ce qui est haut, afin qu'il soit abaissé, — 13. sur tous les cèdres du Liban, hauts et élevés, et sur tous les arbres de la Batanée, — 14. sur toutes les montagnes élevées et les hautes collines, — 15. sur toute forteresse altière et toute muraille fortifiée; — 16. sur tous les vaisseaux de la mer et tous les ornements brillants qu'on désire. — 17. Alors le plus altier des hommes sera abaissé, le plus élevé des humains sera humilié, et Dieu seul sera le vainqueur

en ce jour. — 18. Les idoles, il les fera disparaître entièrement; — 19. et leurs adorateurs entreront dans les cavernes des rochers et dans les trous de la terre devant la terreur de Dieu, son éclat et sa puissance, lorsqu'il se lèvera pour terrifier les habitants de la terre. — 20. En ce jour, l'homme jettera ses idoles d'argent et ses idoles d'or, qui lui ont été fabriquées pour qu'il se prosternât devant elles, aux mangeurs de fruits et aux chauves-souris, — 21. pour entrer, pour ainsi dire, dans les creux des rochers et dans les grottes pierreuses devant la terreur de Dieu, son éclat et sa puissance, lorsqu'il se lèvera pour terrifier le monde. — 22. Éloignez-vous de l'homme dans les narines duquel est le souffle, car pour quoi peut-il être compté?

III

1. Parce que le Seigneur, Maître des armées, éloigne des gens de Jérusalem et des gens de Juda les hommes et les femmes dans lesquels ils ont mis leur confiance, ceux auxquels ils s'étaient fiés pour la nourriture et ceux auxquels ils s'étaient fiés pour la boisson: — 2. Le héros et l'homme de guerre, le juge et le poète, l'arbitre et l'ancien, chargé d'années; — 3. le chef de son peuple et le notable, le conseiller et le maître des artisans, et celui qui comprend les choses subtiles, — 4. de sorte que je ferai des jeunes gens leurs chefs et les enfants les domineront. — 5. Et les gens seront aux prises, chaque fraction avec l'autre, chaque homme avec son prochain; ils se révolteront, l'adolescent contre le vieillard, le vil contre le noble, — 6. au point que l'homme s'attachera à son frère ou à un membre de sa famille, en disant: Puisque tu as un vêtement, cela nous suffit pour que tu nous serves de chef, et ce peuple misérable sera sous ta main. — 7. Tu le verras leur jurer à ce moment en disant: Je ne veux pas ceindre la couronne; il n'y a dans ma maison ni nourriture

ni vêtements, vous ne fërez donc pas de moi le chef d'un peuple. — 8. C'est que les gens de Jérusalem se sont appauvris et les gens de Juda sont tombés, car, par leur langage et leur conduite à l'égard de Dieu, ils se révoltent contre ce qu'il a voulu dans sa majesté. — 9. Les traits de leurs visages témoignent contre eux, et quant à leurs péchés, comme les gens de Sodome, ils les racontent, ils ne les nient pas. Malheur à eux! Ils se sont eux-mêmes attiré du mal; — 10. car, de même qu'il convient de dire du juste : Combien est-il heureux, puisqu'il mangera les fruits de sa conduite! — 11. de même il convient de dire : Malheur au méchant, au pervers; car il sera rétribué selon l'œuvre de ses mains. — 12. Et puisque mon peuple en est arrivé à avoir pour préposés les adolescents, et que même les femmes le gouvernent; que ceux qui devraient le diriger l'égarent et qu'ils font périr ceux qui suivaient ses voies; — 13. voici que Dieu se place pour engager la lutte avec eux, pour juger ce peuple. — 14. De même que Dieu cite en justice les anciens et les chefs de son peuple, de même il leur dira : C'est vous qui avez brouté la vigne injustement, et la dépouille des pauvres est dans vos maisons. — 15. Pourquoi épuisez-vous mon peuple, pourquoi altérez-vous les visages des pauvres? dit Dieu, Maître des armées.

16. Dieu dit : Parce que les filles de Sion ont été orgueilleuses et se sont mises à marcher avec les gorges déployées, les yeux lançant des éclairs, à se dandiner dans leur démarche et à séduire par leur allure, — 17. Dieu rendra chauves leurs crânes et mettra à nu leurs tempes. — 18. Dans ce temps Dieu fera cesser le luxe des bottines, des chaînettes et des croissants; — 19. des colliers, des riches ceintures et des clochettes; — 20. des couronnes, des bracelets, des chaînes, des lacets serrés et des anneaux du coude; — 21. des cachets et des boucles du nez; — 22. des manteaux, des robes, des longs voiles et des bourses; — 23. des jupes, des mouchoirs, des bordures et des mantelets. — 24. Et il y aura pour elles à la place du parfum la puanteur, à la place des ceintures des haillons, à la place du travail du peigne

la perte des cheveux et à la place des tuniques la pression des cilices; certes la transformation leur convient parfaitement, — 25. alors que leur famille tombera par l'épée, leurs héros dans les guerres, — 26. qu'on sera attristé et affligé dans les demeures des femmes, pendant qu'inactives elles seront assises sur le sol[1];

IV

1. il arrivera même que de nombreuses femmes s'attacheront à un seul homme dans ce jour, en lui disant : C'est notre nourriture que nous mangerons, c'est avec nos vêtements que nous nous habillerons, pourvu que ton nom nous soit attribué ; éloigne de nous notre opprobre. — 2. Dans ce jour-là, ce que Dieu fera pousser tournera à gloire et à honneur, et les fruits de la terre deviendront un orgueil et une splendeur pour le reste des gens d'Israël. — 3. Et celui qui restera dans Sion et survivra dans Jérusalem sera appelé Saint, quiconque y sera inscrit pour la vie, — 4. lorsque Dieu aura lavé entièrement la souillure des gens de Sion et qu'il aura nettoyé les péchés des gens de Jérusalem du milieu de son peuple, soit par la force du jugement, soit par la force de la destruction. — 5. Et Dieu créera sur toute la montagne de Sion, sa résidence, et sur ce qui est appelé de son nom un nuage pendant le jour, et de la fumée et l'éclat du feu flamboyant pendant la nuit. Dieu enveloppera ainsi toute cette gloire. — 6. Une tente donnera de l'ombre pendant le jour contre le vent brûlant, un abri et un refuge contre des averses et des pluies.

1) Ceci est peut-être une allusion à l'usage qui s'est toujours maintenu, chez les Israélites, de s'asseoir par terre et de s'abstenir de tout travail pendant la première semaine de deuil.

V

1. Voici que je proférerai une parole pour mon ami, parole que mon bien-aimé a proférée au sujet de sa vigne et je dirai : Mon ami avait une vigne sur un coteau dans un terrain gras. — 2. Il le bêcha après en avoir ôté les pierres, il y planta des ceps exquis et il bâtit au milieu une tour; il y tailla aussi une cuve, espérant ainsi que la vigne produirait des raisins, mais elle produisit des lambruches. — 3. Et maintenant, ô peuple de Jérusalem et ô peuple de Juda, jugez entre moi et ma vigne. — 4. Que fallait-il y faire encore que je n'y aie fait; pourquoi ai-je espéré qu'elle produirait des raisins, quand elle a produit des lambruches? — 5. Et maintenant, je vous ferai connaître ce que je vais y faire; j'enlèverai l'abri pour qu'elle devienne un pâturage, j'en briserai la haie pour qu'elle soit foulée aux pieds. — 6. J'en ferai une terre inculte; elle ne sera ni taillée ni émondée, de manière à produire des ronces et des épines, et j'ordonnerai que les nuages n'y versent pas de pluie. — 7. Or, sachez que la vigne du Maître des armées est le peuple d'Israël et que le peuple de Juda est le plant de sa prédilection; il avait espéré d'eux la justice, et voici qu'il y a de la violence, l'équité et voici qu'il y a un cri de détresse.

8. Malheur à ceux qui adossent maison contre maison, qui rapprochent champ de champ; lorsque les endroits seront vides (de leurs habitants), vous resterez seuls dans le pays. — 9. Car le Maître des armées a dit à mon oreille : Je le jure, ces maisons nombreuses seront transformées en désert; les maisons les plus grandes et les plus belles seront sans habitant; — 10. car dix arpents de vigne produiront une seule mesure[1]; et la semence d'un *kour* produira seulement un *éfâh*.

1) D'après le manuscrit dont nous avons adopté la leçon, il faudrait ajouter : et plût à Dieu (qu'il en fût ainsi)

11. Malheur à ceux qui se lèvent à l'aurore pour rechercher la boisson fermentée, qui boivent le coup du soir, et que le vin poursuit; — 12. et à ceux qui, avec l'accompagnement de cithare, de luth, de tambourin et de flûte, boivent le vin, mais qui ne considèrent pas ce que fait Dieu, ne voient pas l'œuvre de ses mains. — 13. C'est pourquoi beaucoup d'hommes de mon peuple ont été exilés dans leur ignorance. Les nobles d'entre eux sont devenus une troupe affamée, et la masse est épuisée par la soif. — 14. Et c'est pourquoi la tombe s'est élargie et a ouvert sa bouche béante, sans limite, au point qu'y sont descendus le magnifique et l'homme du commun, le bruyant et l'homme grave d'entre eux. — 15. Et alors que ces gens auront été abaissés, ces hommes auront été humiliés, et les yeux des orgueilleux auront été aussi humiliés, — 16. le Maître des armées sera élevé par la justice, et le Puissant, le Saint sera exalté par son équité. — 17. Et les plus humbles des hommes feront paître les agneaux selon leur habitude; et les pâturages gras, ce seront les hôtes qui y viennent, qui les mangeront.

18. Malheur à ceux qui attirent les fautes par les cordes du mensonge, dont les péchés sont gros comme les traits du chariot, — 19. qui disent : Plaise à Dieu qu'il presse et qu'il hâte ses actes, pour que nous voyions, et que s'approche l'arrêt du Saint d'Israël et qu'il vienne, pour que nous sachions.

20. Malheur à ceux qui appellent le mal bien et le bien mal; qui changent les ténèbres en lumière et la lumière en ténèbres, qui changent l'amer en doux et le doux en amer!

21. Malheur à ceux qui se montrent sages d'après leur opinion et qui devant eux-mêmes se croient intelligents!

22. Malheur à ceux qui montrent leur vaillance à boire du vin, qui montrent leur force dans le coupage des boissons fermentées; — 23. qui innocentent le coupable à cause des présents corrupteurs, et l'innocence du juste, ils la lui enlèvent!

24. C'est pourquoi, comme le chaume est dévoré par la langue du feu, et la paille consumée par la flamme, ainsi leurs racines

deviendront comme une poudre et leurs branches comme de la poussière qui monte, puisqu'ils ont méprisé la Loi du Maître des armées et qu'ils ont rejeté la parole du Saint d'Israël. — 25. C'est pourquoi la colère de Dieu s'est accrue contre une partie de son peuple, et il a étendu sa main contre lui ; aussi l'a-t-il frappé au point que les montagnes se sont ébranlées. Leurs cadavres ont été balayés au milieu des rues. Malgré cela, sa colère ne s'est pas détournée d'eux et sa main est restée étendue contre eux. — 26. En effet il élévera un signal pour un peuple (venant) de loin et il l'appellera des confins de la terre, et voici qu'il arrivera en hâte, rapidement. — 27. Il n'y a point chez lui d'homme fatigué ni chancelant ; nul ne dort ni ne sommeille ; la ceinture de ses reins n'est pas déliée, et la courroie de ses souliers n'est pas défaite. — 28. Ses flèches sont aiguisées, ses arcs sont tendus, les sabots de ses chevaux sont considérés comme les cailloux, et les roues de ses chariots comme les ouragans. — 29. Il a le rugissement des lions, il rugit comme le lionceau ; il gronde, saisit la proie et la met en sûreté ; il n'y a pas de sauveur. — 30. Il grondera contre eux en ce jour-là, comme la mer qui déborde, et ils tourneront leurs regards vers la terre. Or voici qu'elle sera plongée dans les ténèbres, que la lune et le soleil se seront obcurcis dans leurs régions.

VI

1. Dans l'année pendant laquelle le roi 'Ouzziyyâ fut atteint de la lèpre [1], je vis la lumière de Dieu assise sur un trône haut et élevé, tandis que ses rayons remplissaient le sanctuaire. — 2. Il

1) Le texte hébreu porte : dans l'année de la mort d'Ouziyya; mais, d'après une tradition rabbinique, cela signifie qu'Ouziyya fut atteint de la lèpre. En effet, la mission d'Isaïe racontée dans ce chapitre a dû avoir lieu du vivant même d'Ouziyya, comme on le voit par Isaïe, I, 1.

avait des anges se tenant dans les hauteurs; ils avaient chacun six ailes, de deux se couvrant la face, de deux se couvrant les pieds, et courant avec les deux autres. — 3. Et ils s'interpellaient l'un l'autre et disaient : Saint, saint, saint est le Maître des armées, et sa majesté remplit le monde entier. — 4. Et les bâtis des linteaux s'ébranlèrent à la voix de celui qui appelait, et la maison se remplit de fumée. — 5. Alors je dis : Malheur à moi, puisque ma vie est menacée, et que je suis un homme impuissant à parler et demeurant au milieu de gens impuissants à parler; car j'ai vu de mes yeux la lumière du Roi, maître des armées. — 6. Alors courut vers moi l'un des anges, ayant à la main un charbon, qu'il avait pris avec des pincettes de dessus l'autel. — 7. Puis il l'approcha de ma bouche et dit : Ce charbon a approché de tes lèvres ; aussi ta faute a-t-elle disparu et ton péché a-t-il été pardonné. — 8. Et j'entendis la voix de Dieu qui disait : Qui enverrai-je par ordre, et qui ira pour nous de son propre mouvement ? Je dis : Me voici, envoie-moi. — 9. Il dit : Va, et dis à ce peuple rebelle : Entendez ce que vous ne comprendrez pas, regardez ce que vous ne connaîtrez pas. — 10. Engourdis leurs cœurs, alourdis leurs oreilles, ferme leurs yeux, afin qu'ils ne voient pas de leurs yeux, qu'ils n'entendent pas de leurs oreilles; car autrement leurs cœurs comprendraient, ils reviendraient de leur mauvaise direction dans les affaires de ce monde et ils en seraient corrigés. — 11. Je dis alors : Jusqu'à quand, ô mon Maître ? Il me dit : Jusqu'à ce que leurs villes soient vides d'habitants et leurs demeures vides d'hommes, que leurs champs soient déserts et soient devenus incultes. — 12. Et lorsque Dieu aura éloigné ces hommes, l'abandon et la solitude seront répandus sur la terre, — 13. et il y restera environ un dixième (des habitants), au point qu'elle redevienne un pâturage. Comme le térébinthe et le chêne sont à (la porte de) Schalékéth, où ils se dressent, ainsi se dressera la génération sacrée.

VII

1. Ce fut dans les jours d'Aḥaz, fils de Yôtâm, fils de 'Ouziyyâ, roi du peuple de Juda, que Reṣîn, roi d'Aram, et Péqaḥ, fils de Remalyâ, roi du peuple d'Israël, montèrent à Jérusalem pour combattre ses habitants, mais ils ne purent pas les combattre. — 2. Puis lorsque les gens de David furent informés et qu'on leur dit : Les Araméens ont campé près des gens d'Ephraïm, le cœur du roi fut agité, ainsi que les cœurs de ses sujets, comme sont agités les arbres de la forêt par les vents.

3. Alors Dieu dit à Isaïe : Sors à la rencontre d'Aḥaz, toi et Sche'ar Yâschoub ton fils, vers l'extrémité du canal du réservoir d'eau supérieur, vers la grande route du champ des foulons. — 4. Et dis-lui : Sois calme et tranquille, n'aie pas peur et que ton cœur ne mollisse pas, à cause de ces deux hommes semblables à deux bouts de tison fumants, c'est-à-dire de la colère violente de Reṣîn, d'Aram et du fils de Remalyâ. — 5. En raison de ce que les gens d'Aram ont préparé contre toi le mal, ainsi qu'Ephraïm et le fils de Remalyâ en disant : — 6. « Montons vers le pays de Juda, attaquons-en les frontières, et soumettons-le-nous, et investissons-y un roi qui sera le fils de Ṭab'êl. » — 7. ainsi a dit Dieu mon maître : Cela ne tiendra pas, cela ne sera pas. — 8. Mais la domination d'Aram est limitée à Damas seulement, de même que le maître de Damas est Reṣîn, et dans soixante-cinq ans, les gens d'Ephraïm seront broyés (et perdront) leur population. — 9. Et la domination d'Ephraïm est limitée à Samarie seulement, de même que le maître de Samarie est le fils de Remalyâh. Si vous ne vous sentez pas en sécurité, c'est que vous ne croyez pas.

10. Et Dieu adressa de nouveau la parole à son Prophète au sujet d'Aḥaz en disant : — 11. Demande-toi un signe de la part de Dieu ton maître, soit que tu abaisses ta demande ou que tu l'é-

lèves en haut. — 12. Aḥaz dit : Je ne demanderai pas et je n'éprouverai pas Dieu. — 13. Le prophète dit : Écoutez, ô gens de David ; est-ce trop peu pour vous d'accuser les hommes d'impuissance que vous accusiez aussi mon Maître d'impuissance ! — 14. Mais Dieu vous donnera de lui-même un signe. Voici que tu as une jeune femme enceinte qui mettra au monde un fils[1] et tu le nommeras 'Immânouêl. — 15. Et il mangera la crême et le miel par sa nature, avant de savoir rejeter ce qui est mauvais et choisir ce qui est bon, — 16. de même que, avant que le jeune homme sache rejeter ce qui est mauvais et choisir ce qui est bon, le pays dont les deux rois te causent de l'angoisse sera délaissé. — 17. Et Dieu amènera le roi de Mauṣoul contre toi, contre ta famille et contre ton peuple dans des jours comme il ne t'en est pas arrivé de semblables depuis le jour où les Ephraïmites se sont détachés des gens de Juda.

18. Et il arrivera à cette époque que Dieu appellera des extrémités des canaux d'Égypte un peuple qui ressemble aux mouches, et de la région de Mauṣoul un peuple semblable aux guêpes. — 19. Ils viendront tous camper dans les vallées incultes et dans les cavernes des rochers, ainsi que là où poussent le *sidr* et le *yanboût*. — 20. Et à ce moment Dieu les enlèvera comme le rasoir aiguisé enlève les cheveux de la tête, ceux du devant et ceux du menton ; ainsi il fera périr les gens de l'autre côté du fleuve et le peuple du roi de Mauṣoul.

21. Et il arrivera dans ce jour que l'on entretiendra une jeune vache et deux têtes de brebis en sûreté ; — 22. et à cause de l'abondance de la production du lait on le mangera en crême ; ainsi ce sera de la crême et du miel que mangeront tous ceux qui seront restés dans ce pays. — 23. A ce moment des endroits nombreux où se trouvaient nombre de vignes valant beaucoup d'argent seront abandonnés aux ronces et aux épines. — 24. Et

1) D'après Saadya, cité par Ibn Ezra, le signe consiste dans la prédiction que la jeune femme aura un fils.

ce sera avec les flèches et avec les arcs qu'y arrivera le roi de Mauṣoul, tant les ronces et les épines couvriront ce pays entier. — 25. Et toutes les montagnes qui seront labourées avec des bêches, il n'y viendra pas la crainte des ronces et des épines; mais elles seront cultivées, le bétail y étant lâché en liberté et les brebis les foulant de leurs pieds.

VIII

1. Ensuite Dieu me dit : Prends-toi une grande tablette, sur laquelle tu écriras en écriture populaire : Pour hâter le pillage et pour précipiter le butin. — 2. Et j'y fis mettre le témoignage de deux hommes dignes de foi, Ouriyyâh le prêtre et Zakaryah fils de Yebérekyâh. — 3. Ensuite je m'approchai de la Prophétesse; elle devint enceinte et mit au monde un fils. Alors Dieu me dit : Nomme-le Hâte du pillage et précipitation du butin, — 4. parce que, avant que l'enfant ne sache dire : Père et mère, le roi des gens de Mauṣoul emportera avec lui les richesses de Damas et le butin de Samarie.

5. Puis Dieu m'adressa encore la parole en ces termes : — 6. Parce que ce peuple a dédaigné l'eau de Siloḗ, qui coule doucement, et qu'il s'est réjoui avec Reṣîn et le fils de Remalyâ, — 7. c'est pourquoi Dieu fera monter contre eux les eaux puissantes et considérables du Fleuve, c'est-à-dire le Roi des gens de Mauṣoul et tous ses grands, il s'élévera au-dessus de toutes ses barrières et se répandra sur tous ses rivages. — 8. Il pénétrera parmi les gens de Juda, se répandra et passera après que l'eau aura pour ainsi dire atteint le cou, et l'inclinaison de ses côtés remplira la largeur de ton pays, ô 'Immânou'êl[1].

9. Soyez brisés, ô peuples et soyez broyés! Faites-y attention, ô habitants des pays lointains! Ceignez-vous et soyez

1) 'Immânou'êl (Dieu est avec nous) est le fils d'Aḥaz; v. ci-dessus VII, 14.

broyés ! Appelez-vous mutuellement au secours et soyez broyés !
— 10. Tramez ensemble un projet, il avortera ; prononcez des
discours, ils ne tiendront pas, parce que Dieu est avec nous. —
11. Car ainsi m'a parlé Dieu dans la force de sa puissance et
il m'a appris à ne pas marcher dans la voie de ces gens, en
disant : — 12. N'appelez pas ligue tout ce que ces peuples considèrent comme une ligue ; ne craignez rien de ce qu'ils craignent
et ne vous effrayez pas de ce qui les effraye. — 13. Dieu, le Maître des armées, sanctifiez-le ; c'est lui qui doit vous inspirer la
crainte et l'effroi. — 14. Car il sera un sanctuaire pour les habitants
de Jérusalem, et comme une pierre d'achoppement, comme un
rocher qui fait trébucher pour les deux maisons du roi d'Israël,
comme un filet et un piège ; — 15. beaucoup y trébucheront
et tomberont ; ils seront brisés, enlacés et saisis. — 16. Garde
le témoignage, et scelle les instructions pour les disciples.
17. Et (le Prophète) dit : J'ai le regard dirigé vers Dieu qui a
voilé sa miséricorde pour la famille de Jacob et j'espère en lui.
— 18. Voici que moi et les enfants dont Dieu m'a gratifié, nous
serons des signes et des indices, au milieu des gens d'Israël, de la
part du Seigneur des armées, qui réside en la montagne de Sion.
— 19. S'ils vous disent : Consultez les nécromanciens, les devins,
ceux qui chuchotent et murmurent, répondez-leur : Chaque
nation ne consulte-t-elle pas son Dieu ? Comment chercherait-on
pour les vivants chez les morts — 20. des instructions ou un
témoignage ? Mais s'ils ne prononcent pas une telle parole qui est
sans portée, — 21. que tout homme malheureux et affamé passe
devant eux ; alors il arrivera qu'étant affamé il s'irritera, maudira
son roi et son idole et se tournera vers le ciel. — 22. Il se tournera
aussi vers la terre ; il n'y verra que misère, ténèbres, lassitude
et angoisse, l'obscurité répandue partout. — 23. Car ceux qui les
oppriment ne se lassent pas, ni une première fois quand ils se
sont précipités sur le pays de Zebouloun et de Naftali, ni la seconde fois quand on s'est appesanti sur les gens de la voie maritime, sur le bord du Jourdain et sur les rivages des nations.

IX

1. Le peuple qui marche dans l'obscurité a vu une grande lumière, et sur ceux qui séjournent dans une terre couverte de ténèbres une lumière a brillé. — 2. Et (le Prophète) dit : Tu as multiplié cette nation, et tu as agrandi pour eux la joie; ils se sont réjouis devant toi, comme on se réjouit lors de la moisson, comme on prend plaisir au partage du butin, — 3. parce que le joug de leur fardeau, le bâton qui chargeait leur épaule et la verge de leur oppresseur, tu as broyé tout cela comme au temps de Midyan[1]; — 4. que toute mesure (de fautes) est compensée en calamités et tout vêtement souillé par les péchés a été brûlé, a été la proie du feu; — 5. et qu'un enfant nous est né, et que nous avons été gratifiés d'un fils, sur la tête de qui a été l'autorité; (Dieu) le Mystérieux, le Sage, le Puissant, le Héros, le Roi de l'éternité, l'a nommé le Maître de la paix; — 6. car l'autorité sera grande et la paix sans fin sur le trône de David et sur son royaume, afin qu'il le restaure et qu'il lui donne le bonheur par la justice et par l'équité depuis maintenant et à tout jamais. L'assistance du Maître des armées le fera.

7. Et puisque Dieu a envoyé cette parole parmi les gens de Jacob et qu'elle est tombée parmi les gens d'Israël, — 8. qu'ensuite les hommes d'Ephraïm et les habitants de Samarie ont tous manifesté leur orgueil et leur fierté en disant : — 9. « Si les briques tombent, nous bâtirons en pierres de taille, et si le bois de sycomore est coupé, nous le remplacerons par du cèdre », — 10. Dieu donne la victoire aux ennemis de Reṣîn sur lui et excite ses adversaires; — 11. les Araméens du côté de l'orient et les Philistins du côté de l'occident dévorent les enfants d'Israël pour ainsi dire à pleine bouche; et malgré cela sa colère ne s'est pas

1) V. *Juges*, VII.

apaisée et sa main est restée étendue contre eux. — 12. Voici que le peuple n'est pas revenu à Celui qui l'a ainsi frappé et il n'a pas recherché le Maître des armées. — 13. Aussi Dieu tranchera-t-il la tête et la queue, le cœur (de l'arbre) et le rameau en un seul jour; — 14. c'est-à-dire (qu'il lui enlèvera) le vieillard et l'homme distingué, (qui) sont comparés à la tête, celui qui lui prophétise et lui enseigne l'erreur, (qui) ressemble à la queue. — 15. Ceux qui auraient dû diriger ce peuple l'ont égaré et ceux qui auraient dû être dirigés sont conduits à leur perte. — 16. C'est pourquoi ses jeunes gens Dieu ne les réjouira pas; ses orphelins et ses veuves il n'en aura pas pitié, puisque tous ils sont souillés, méchants, et que toute bouche profère des paroles insensées. Malgré cela sa colère ne s'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre eux. — 17. Parce que leur iniquité a flambé comme le feu, elle consume les ronces et les épines, au point que les branches de la forêt s'embrasent et que la fumée puissante s'épaissit. — 18. Et par l'emportement du Maître des armées, alors que le pays est secoué, le peuple devient comme un tison de feu et personne, chez lui, n'a pitié de son prochain ni de son frère. — 19. Il coupe à droite et est encore affamé; il dévore à gauche et n'est pas rassasié; et chacun d'eux ignore qu'il ne fait que dévorer la chair de son propre bras, — 20. c'est-à-dire que Manassé avec Ephraïm et les gens d'Ephraïm avec les gens de Manassé sont ensemble contre les gens de Juda. Malgré cela sa colère ne s'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre eux.

X

1. Malheur à ceux qui tracent les règles de l'iniquité et qui composent les écrits du mensonge, — 2. pour écarter les pauvres de la justice et pour violenter le droit des malheureux de mon peu-

ple, afin de faire des veuves leur proie et de dépouiller les orphelins! — 3. Que ferez-vous au jour du châtiment et en présence d'un orage qui vient de loin? Où fuirez-vous pour trouver un secours, et où laisserez-vous votre honneur? — 4. A moins de s'accroupir parmi les captifs et de tomber parmi les tués. Malgré cela sa colère n'est pas apaisée et sa main est restée étendue contre vous, tant que vous resterez dans l'état de péché.

5. Malheur à Aschour, la verge de ma colère, dans la main duquel est un bâton qui est mon courroux! — 6. Certes je l'envoie au milieu d'un peuple souillé et je lui donne mission contre une nation objet de ma fureur pour les dépouiller et les piller, pour les fouler aux pieds comme la boue des rues. — 7. Et lui, il ne s'imagine rien de semblable, et son cœur n'a rien pensé de pareil, mais il a dans le cœur d'envahir et d'exterminer des peuples sans nombre. — 8. Bien plus il dit: Mes chefs sont tous des rois. — 9. En effet Raḳḳa est comme Circesium, Ḥamâ est comme Arpad et Sébastiyya est comme Damas. — 10. De même que ma main a atteint les royaumes des idoles, dont les images étaient plus nombreuses que celles de Jérusalem et de Samarie, — 11. certes, comme j'ai agi envers Samarie et ses idoles, j'agirai de même envers Jérusalem et ses statues.

12. Or, il arrivera que, lorsque Dieu aura accompli toute son œuvre sur la montagne de Sion, il dira : Je demanderai compte au roi d'Aschour des fruits de son orgueil et de la gloriole de ses regards hautains, — 13. parce qu'il a dit : « C'est par la force de ma main que je l'ai fait ainsi que par ma sagesse, car j'en ai eu l'intelligence ; j'ai supprimé les frontières des peuples ; leur approvisionnement, je l'ai violemment enlevé et j'ai jeté bas nombre d'endroits habités. — 14. Et ma main a atteint les richesses des peuples comme un nid d'oiseau abandonné ; et, comme on ramasse des œufs délaissés, j'ai ramassé tous les biens de la terre, au point qu'il n'y a plus d'oiseau qui remue ses ailes pour se défendre, ni qui ouvre son bec pour siffler. » — 15. Est-ce que la hache se glorifie contre celui qui s'en sert pour tailler, ou bien

est-ce que la scie s'enorgueillit contre celui qui la manie? Il en est de même pour le mouvement de la verge par rapport à celui qui la soulève, et l'élévation du bâton ne provient pas du bâton.

16. C'est pourquoi Dieu le Seigneur, le Maître des armées, enverra parmi ses hommes gras la maigreur et dans sa gloire sera allumé un feu comme l'incendie. — 17. Et la lumière d'Israël sera pour (le roi d'Assyrie) comme le feu et le saint d'Israël comme la flamme ; elle brûlera, puis elle consumera ceux de son peuple qui sont comparés aux ronces et aux épines, en un seul jour ; — 18. et ceux qui sont assimilés aux arbres de la forêt élevée et du verger[1] disparaîtront corps et âmes, et (le roi d'Assyrie) deviendra comme un signe reconnaissable. — 19. Et les survivants, comparés aux arbres de la forêt, pourront être comptés, au point qu'il sera possible à un seul enfant de les inscrire, en raison de leur petit nombre.

20. Or, il arrivera qu'en ce temps les survivants des gens d'Israël et les sauvés des gens de Jacob cesseront de s'appuyer sur leur meurtrier, mais s'appuieront sur Dieu, le saint d'Israël, avec sincérité, — 21. et le reste des survivants d'entre les gens de Jacob retourneront vers le Tout-Puissant, le fort. — 22. Car, si même ton peuple et les enfants d'Israël étaient comme le sable de la mer, il (n')en reviendrait (qu')un restant après une destruction qui, avec justice, retranche et emporte, — 23. puisque destruction et retranchement, Dieu, le Maître des armées, les accomplira dans tout ce pays.

24. Et c'est pourquoi ainsi a parlé Dieu, le Maître des armées : Ne crains pas Aschoûr, ô mon peuple, ô habitant de Sion, quand bien même il te frapperait avec une verge et lèverait son bâton sur toi à la manière des Égyptiens ; — 25. car il reste fort peu de temps pour que mon courroux et ma colère soient à leur comble ; alors je le détruirai et je le ferai disparaître. — 26. Le Maître des armées fera paraître contre Aschoûr un fouet comme il a

1) Le prophète parle d'abord des guerriers ordinaires, puis des chefs de l'armée.

frappé Midyan au rocher de 'Oréb[1], et comme il a levé son bâton sur la mer; et il le brandira sur lui comme il l'a fait pour l'Égypte. — 27. Et lorsque sera arrivé ce temps, son fardeau s'en ira de ton épaule et son joug de ton cou, et alors sera anéanti son joug imposé par ses nobles. — 28. Lorsqu'il arrive à 'Ayyat, qu'il passe à Migrôn, et qu'il dépose ses armes à Mikmâsch, — 29. que son peuple traverse Ma'bârâh, qu'ils passent la nuit parmi les gens de Guéba', que les gens de Râmâh tremblent devant eux et que les gens de Guib'at-Schâ'oul fuient, — 30. que retentit la voix de la communauté de Gallîm, que les gens de Laisch prêtent l'oreille, que sont affaiblis les habitants de 'Anatôt, — 31. que les gens de Madmênâh s'agitent, que les habitants de Guébîm se mettent en garde, — 32. et qu'il reste encore un jour pour faire halte à Nôb, et qu'il agite sa main en visant la montagne de la communauté de Sion et les collines de Jérusalem, — 33. voici que le Seigneur, le Maître des armées, l'abat comme un plant de vigne dans la terreur qu'il lui inspire; les plus élevés de taille seront mutilés, et les plus altiers seront abaissés; — 34. et il entourera ceux qui sont comparés aux branches des arbres de la forêt avec le fer; et ceux qui sont assimilés au Liban seront coupés par (un instrument) puissant.

XI

1. Il sortira un rameau du tronc de Yischay et un rejeton poussera de ses racines. — 2. Sur lui descendra l'esprit de Dieu, qui est l'esprit de la sagesse, de l'intelligence, de la prudence, de la force, de la connaissance et de la crainte de Dieu. — 3. Dieu lui inspirera son obéissance, et il ne jugera pas seulement d'après ce que voit son œil, ni d'après ce qu'entend son oreille.

1) V. *Juges*, VII, 25.

— 4. Il jugera avec équité en faveur des faibles et il réprimandera avec droiture au sujet du vulgaire du pays; c'est par l'ordre (de Dieu) qu'il frappera les habitants avec la verge et c'est avec sa permission qu'il tuera le coupable. — 5. La justice lui sera comme la ceinture des reins, et la fidélité comme ce qui serre les flancs. — 6. Le loup habitera avec la brebis, et la panthère sera accroupie à côté du chevreau; on verra réunis le veau, le lion et le buffle, conduits par un petit enfant. — 7. La vache et l'ours paîtront, et leurs petits seront accroupis ensemble, et le lion mangera de la paille comme le bœuf. — 8. Même l'enfant s'amusera avec le trou des yeux du plus fort d'entre les serpents, et dans l'orbite des yeux des vipères même le (nourrisson à peine) sevré étendra sa main. — 9. (Ces animaux) ne causeront ni mal ni dommage dans toute la région de ma sainteté, puisque la terre sera remplie de la connaissance de Dieu et de son obéissance, comme l'eau couvre la mer. — 10. Et à cette époque la souche de Yischay sera debout comme un étendard pour les nations; elles la rechercheront et sa résidence sera honorée. — 11. Et à cette époque aussi Dieu renouvellera pour la seconde fois son ordre pour réunir les restes de son peuple qui aura échappé dans l'Assyrie, l'Égypte, Bîmâ, l'Abyssinie, le Khoûzistân, Schînour, Antioche et les îles de la mer. — 12. Il lèvera un étendard pour les nations, afin de réunir les exilés des gens d'Israël; et les dispersés des gens de Juda, il les rassemblera des quatre coins de la terre. — 13. Alors cessera la jalousie des gens d'Ephraïm, et les ennemis des gens de Juda seront retranchés; les gens d'Ephraïm ne jalouseront plus Juda et les gens de Juda ne seront plus hostiles à Ephraïm. — 14. Et ils marcheront sur les frontières des Philistins à l'occident et ils pilleront tous les habitants de l'orient; ils étendront leurs mains sur Édom et Moab et les enfants d'Ammon leur seront soumis. — 15. Dieu détruira la langue du golfe d'Égypte, il dirigera par son ordre un de ses vents brûlants contre l'Euphrate et le divisera en sept ruisseaux qu'on pourra traverser en sandales. — 16. Il y aura

ainsi une route pour le reste de son peuple qui aura survécu en Aschoùr, comme il y en a eu une pour les enfants d'Israël au jour où ils montèrent du pays d'Égypte.

XII

1. Tu diras dans ce temps : Je te rends grâce, ô mon Maître, de ce que tu as été irrité contre moi, et je te demande que ta colère se retire de moi et que tu me consoles. — 2. Alors je dirai : Le voici le maître de ma délivrance; j'ai confiance en lui et je ne crains pas, comme l'Éternel Dieu a été ma force et ma gloire, et est devenu pour moi un salut[1]. — 3. Et lorsque vous puiserez de l'eau avec joie aux sources du salut, — 4. vous direz en ce jour : Rendez grâce à Dieu, invoquez son nom, racontez parmi les peuples ses exploits et faites savoir que son nom est l'Inaccessible. — 5. Glorifiez Dieu, puisqu'il a fait des choses puissantes qui sont connues dans le monde entier. — 6. Proclame-le et chante, ô habitante de Sion ; car le Saint d'Israël est puissant au milieu de ton peuple.

XIII

1. Prophétie sur Babel, qui a été révélée à Isaïe, fils d'Amôṣ : — 2. Sur la montagne des ténèbres élevez l'étendard, faites retentir votre voix pour eux[2], faites-leur signe de la main, pour qu'ils entrent dans les portes des nobles. — 3. Je l'ai ordonné à mes délégués, et j'y ai convié mes braves dans ma colère, ainsi que les héros de ma puissance. — 4. La voix de leur foule (s'en-

1) La fin du verset paraît faire allusion, pour Saadya, à la sortie d'Égypte et au cantique de Moïse.

2) C'est-à-dire pour les ennemis des Babyloniens, à savoir les Mèdes et les Perses.

tend) sur les montagnes comme (celle d')un peuple nombreux, la voix tumultueuse des royaumes de peuples réunis, puisque le Maître des armées a préposé une armée pour la guerre[1]. — 5. Ils s'avancent d'un pays lointain comme si des extrémités du ciel Dieu avait envoyé les instruments de sa colère pour faire périr tout le pays (des Babyloniens), — 6. en disant : Gémissez, car combien est proche le jour de Dieu; il viendra comme un pillage de la part de Celui qui se suffit. — 7. C'est pourquoi toutes leurs mains se relâchent et tous les cœurs de leurs hommes fondent. — 8. Ils restent stupéfaits, au point qu'ils sont saisis comme par les douleurs des entrailles et les maux de l'enfantement ; et ils souffrent comme la mère au moment d'accoucher; chaque homme regarde avec terreur son prochain; leurs visages sont comme enflammés. — 9. Voici que le jour de Dieu leur arrive, un jour cruel avec une fureur et une violente colère, pour transformer leur terre en désert et en exterminer les pécheurs. — 10. Même les astres de leur ciel et leurs constellations ne feront plus briller leur lumière, leur soleil sera obscurci à son lever et leur lune ne répandra pas d'éclat. — 11. Et je demanderai compte aux habitants de leur contrée de leur méchanceté et aux coupables de leurs péchés ; je ferai cesser l'orgueil des impudents ; et l'insolence des tyrans je l'abaisserai. — 12. Je rendrai leurs hommes plus rares que l'or fin, et les humains d'entre eux plus que les chatons d'Ofir. — 13. C'est pourquoi j'ébranlerai le ciel contre eux, et leur terre sera soulevée de la place qu'elle occupait par la fureur du Maître des armées au jour de sa violente colère. — 14. Alors ils seront comme les gazelles pourchassées et comme des brebis que personne n'assemble. Chacun se tournera vers son peuple et chaque fraction fuira vers son pays. — 15. Quiconque aura été rencontré sera transpercé et quiconque se sera joint (aux habitants) tombera sous l'épée. — 16. Leurs enfants seront hachés en leur présence, leurs maisons seront saccagées et leurs femmes

1) Ou bien : il a préposé des chefs à l'armée.

violées. — 17. Et voici que moi je vais susciter contre eux les gens de Hamadân qui n'estiment pour rien l'argent et qui ne recherchent pas l'or. — 18. Bien plus leurs arcs lancent les jeunes garçons, ils n'ont pas pitié du fruit des entrailles, et leurs yeux ne s'attendrissent pas sur les enfants. — 19. Il en sera de Babel, l'éclat des royaumes, la gloire de la puissance des Chaldéens, comme de Sodome et de Gomorrhe que Dieu a bouleversées. — 20. Elle ne sera plus jamais habitée et on n'y demeurera plus jusqu'à la fin des générations; aucun Arabe n'y dressera plus sa tente et les bergers n'y camperont plus; — 21. mais le hibou y campera, les maisons seront remplies d'ichneumons; les autruches y séjourneront et les chèvres sauvages y joueront, — 22. les chacals hurleront dans les portiques, les vipères dans les palais de plaisance. Bientôt viendra le temps (de Babel) et sa durée ne sera pas prolongée.

XIV

1. Et Dieu aura pitié du peuple de Jacob, il choisira de nouveau les gens d'Israël et les rétablira dans leur pays; l'étranger s'attachera à eux et se joindra à la maison de Jacob. — 2. Les peuples les prendront et les ramèneront à leurs demeures; les enfants d'Israël les posséderont dans le pays de Dieu comme esclaves et comme servantes; ils feront captifs ceux qui les avaient faits captifs, et ils domineront leurs oppresseurs.

3. Puis, lorsque sera arrivé le jour où Dieu te fera reposer de ta souffrance, de ton agitation et de la peine si dure qu'il t'a infligée, — 4. applique cette allégorie au roi de Babel et dis : Comment les exacteurs ont-ils chômé, comment ont chômé les tributs? — 5. C'est que Dieu a brisé le bâton des méchants et de même la verge de ceux qui s'arrogeaient le pouvoir. — 6. Car il avait frappé ces peuples avec emportement de coups inces-

sants et avait sévi sur eux avec une colère par laquelle il les persécutait sans ménagement. — 7. Maintenant tous les habitants du pays ont eu du repos et ont fait entendre des chants d'allégresse. — 8. Les cyprès mêmes parmi les cèdres du Liban semblent se réjouir à ton sujet et dire : Depuis que tu es mort, nul n'est monté pour nous abattre. — 9. La tombe même semble s'agiter à cause de toi pour aller à ta rencontre lors de ton arrivée; elle a excité pour toi les héros parmi les grands de la terre et elle a fait lever de leurs trônes de nombreux rois des peuples. — 18. Et tous s'adresseront à toi et te diront : Toi aussi tu as été renversé comme nous et tu es devenu semblable à nous. — 11. Dans la tombe ont été descendus ton orgueil et le son bruyant de tes luths; la pourriture est devenue une couche sous toi et la vermine ta couverture. — 12. Comment se fait-il que tu sois comme tombé du ciel, ô toi qui brillais au matin, et que tu sois comme abattu vers le sol, ô toi qui jetais le sort sur les nations? — 13. C'est que tu avais dit en toi-même : « Je monterai au ciel; au-dessus des étoiles du Tout-Puissant j'élèverai, pour ainsi dire, mon trône; et cela en m'asseyant sur la montagne du rendez-vous, sur les assises du nord. — 14. Je monterai sur les hauteurs des nues, je serai semblable au Très-Haut ». — 15. Puisque tu es précipité vers la tombe et vers les assises de la fosse, — 16. ceux qui te voient t'examinent et réfléchissent en disant : Est-ce là l'homme qui agitait les pays, qui faisait trembler les royaumes, — 17. qui avait transformé le monde en désert, qui en avait détruit les villes et n'en avait pas délivré les prisonniers? — 18. Maintenant tous les rois des nations, tous, sont couchés avec honneur, chacun d'eux dans sa demeure; — 19. et toi, tu as été rejeté de ton sépulcre comme un avorton pris en horreur ou comme le vêtement des tués, percés par une épée, ou comme ceux qui descendent vers les pierres du puits, semblables à un cadavre foulé aux pieds. — 20. Tu ne te réuniras pas avec eux dans un sépulcre, puisque tu as dévasté ton pays et que tu as tué ton peuple. Et la race des mé-

chants ne sera jamais appelée à commander ; — 21. donc préparez pour ses enfants une boucherie parce qu'ils se sont attachés aux péchés de leurs pères, de peur qu'ils ne se lèvent pour hériter du pays et remplir de villes la surface du monde. — 22. Bien plus je me léverai contre eux, dit le Maître des armées, afin de faire périr le nom de Babel et sa survivance, sa descendance et sa postérité, dit Dieu. — 23. Je la transformerai en repaire de hérissons et en marécages d'eau et je la balaierai avec le balai de la destruction, dit le Maître des armées. — 24. Le Maître des armées a juré en disant : Certes, il en sera comme je l'ai décrété, et cela restera fixé comme je l'ai décidé : — 25. Je briserai Aschoûr dans mon pays, je le foulerai aux pieds sur mes montagnes, afin que son joug cesse de peser sur leurs habitants et son fardeau sur leurs épaules. — 26. C'est le destin arrêté pour toute leur région et c'est la main étendue sur toute leur nation. — 27. Puisque le Maître des armées l'a arrêté, qui le ferait échouer ? Et sa main étendue, qui la détournerait ?

28. Dans l'année où mourut le roi Aḥaz fut révélé ce qui suit : — 29. Ne te réjouis pas, ô Philistée entière, de ce qu'a été brisé le bâton de celui qui te frappait ; car il sortira de la souche du serpent un basilic, et ses fruits deviendront un (dragon) brûlant, ailé[1]. — 30. Et avec lui paîtront les fils des indigents comme les premiers nés (des animaux), et les pauvres reposeront en sécurité, et je ferai mourir ta race par la famine et elle tuera tes survivants. — 31. Gémis dans les places publiques, lamente-toi dans la ville. Et la Philistée entière a tressailli, alors que du nord le massacre s'est avancé comme la fumée et personne ne se sépare d'entre ceux qui étaient convoqués[2]. — 32. Et que répondront les messagers des nations ? Que Dieu repeuplera Sion et que les malheureux de son peuple s'y mettront à l'abri.

1) Après Achaz viendra Ézéchias.
2) Pour suivre l'armée d'Ézéchias contre les Philistins (v. II *Rois*, XVIII, 8).

XV

1. Prophétie révélée au sujet de Moab : De même que dans la nuit où a été pillé 'Ar de Moab, il a été réduit en décombres, de même dans la nuit où ont été pillés ses murs, ils ont été réduits en décombres. — 2. Et Moab est monté sur ses temples et sur ses sanctuaires ainsi que les gens de Dîbôn pour pleurer ; ils gémissent sur Nebô et Mêdbâ ; les cheveux de leurs têtes sont arrachés et le poil de leurs barbes enlevés. — 3. Dans les places publiques ils se sont ceints du cilice ; sur les toits et dans les rues chacun gémit, fondant en larmes. — 4. Alors que se sont lamentés les gens de Ḥeschbôn et d'El'âlêh, leur voix a été entendue jusqu'à Yahaṣ; et pour cela les guerriers de Moab crient à cause de l'effroi qu'éprouvent leurs âmes. — 5. Chacun dit : Mon cœur se lamente sur Moab, dont la fuite s'est étendue jusqu'à Ṣô'ar 'Eglat Schelischiyâh ; et sur la côte de Louḥit, on monte en pleurant ; et sur la pente de Ḥôrônayim on est épouvanté par des cris de détresse. — 6. L'eau de Nimrîm est devenue un désert, parce que l'herbe a cessé d'y pousser, que les pâturages ont disparu et qu'il n'y a plus eu aucune verdure. — 7. Et de plus, le reste de ce qui avait poussé et ce qui avait été mis en dépôt chez les (Moabites) dans la vallée de 'Arâbîm, leur ennemi l'a emporté. — 8. Et le cri a fait le tour des frontières de Moab, et leurs gémissements sont parvenus à Eglayim et au puits de 'Elîm. — 9. Et l'eau de Dîmôn a été remplie de leur sang, parce que je ferai dominer sur ses habitants des fléaux et le lion[1] sur les échappés de Moab, ainsi que sur les autres habitants de leur pays.

1) D'après le commentaire, le lion, c'est Nabuchodonosor, ou bien il s'agit réellement de bêtes sauvages.

XVI

1. Ils enverront dans la plaine le souverain de leur pays, des montagnes et de la vallée jusqu'au pays de la communauté de Sion; — 2. ils deviendront comme un oiseau qui s'envole ou comme un nid abandonné, et les gens des villages de Moab passeront aussi vers l'Arnôn. — 3. Ils demanderont (aux Israélites): « Donnez-nous un conseil; inventez pour nous une ruse; mettez votre ombre sur nous pour qu'elle nous cache en plein midi comme la nuit; cachez nos exilés, et ne trahissez pas nos fuyards. — 4. Nos exilés les Mcabites demeureront parmi vous; soyez-leur une protection contre le pillard. » Car le querelleur n'existe plus et le pillard a disparu, ainsi que celui qui foulait la terre avec violence, — 5. et le trône sera préparé avec bienveillance et sur lui s'asseoira avec justice dans la tente de David un juge qui recherche le bon droit, qui s'applique à l'équité. — 6. Puisque nous avons appris que l'orgueil de Moab est un grand orgueil et que son orgueil, sa superbe et sa fierté n'étaient pas en rapport avec sa valeur, — 7. c'est pour cela que Moab gémit sur lui-même, tout entier, et ceux de Moab qui sont comparés aux vases de vin, les habitants de Ḥaréset, tu les verras murmurer dans leur affliction. — 8. Parce qu'ont été mis au ban ceux de Ḥeschbôn qui ressemblaient aux grappes de raisin et ceux de Sibmâh, qui étaient comparés au raisin de la vigne, et les rois des nations en ont abattu les meilleurs ceps; et tous sont arrivés jusqu'à Ya'zer, puis ils ont erré dans le désert, et ceux qui se sont échappés se sont répandus et ont passé jusqu'à la mer. — 9. Ils disent tous : C'est pourquoi je pleure, en pleurant Ya'zer, sur ce qui ressemble à la vigne de Sibmâh et je t'arrose de mes larmes, ô Ḥeschbôn, et toi aussi, ô El'âlêh, puisque le (vainqueur) allègre est tombé sur ton peuple, qui te tient lieu de fruits et de semences, — 10. au point qu'ont été bannies la joie et la gaîté de tes montagnes et que dans tes vignes on ne chante plus

et on ne crie plus, et que celui qui pressait le vin dans tes cuves ne le foule plus, parce que l'allégresse a cessé. — 11. C'est pourquoi mes entrailles frémissent, comme vibre le luth, sur Moab et de même mes viscères sur les habitants de Qîr Ḥérés. — 12. Et Moab, lorsqu'il se verra impuissant, se réfugiera vers son sanctuaire, voulant y entrer pour prier, mais il ne le pourra pas. — 13. Telle est la parole que Dieu a révélée jadis au sujet de Moab. — 14. Et maintenant Dieu a dit : Dans trois années comptées comme les années du journalier, la puissance de Moab sera allégée de cette grande multitude et ce qui restera sera petit, mince, sans importance.

XVII

1. Prophétie sur Damas : Damas cessera d'être une ville et sera changée en pays inculte, plein de ruines. — 2. Les villes du pays seront abandonnées comme 'Arô'êr et seront transformées en parcs pour les troupeaux, qui s'y accroupiront sans que personne les effraye. — 3. Les forteresses disparaîtront chez les gens d'Ephraïm, ainsi que la royauté à Damas. Il en sera de ceux qui restent en Aram comme de la puissance des enfants d'Israël, dit le Maître des armées.

4. Il arrivera dans ce temps que la puissance des gens de Jacob s'affaiblira et que la graisse de son corps s'amaigrira. — 5. Il en sera comme lorsqu'on rassemble les grains des épis sur pied et comme si quelqu'un moissonne les épis avec son bras, et comme lorsque le glaneur ramasse des épis dans la Vallée des héros. — 6. Il y restera à grapiller comme après qu'a été dépouillé l'olivier qui conserve deux ou trois baies au sommet d'une branche, ou bien quatre ou cinq aux rameaux de l'arbre fruitier, dit Dieu, le dieu d'Israël. — 7. A ce moment l'homme se confiera à son créateur et ses yeux regarderont vers le Saint d'Israël comme regarde

celui qui espère. — 8. Et il ne se confiera pas aux autels qu'ont fabriqués ses mains, et il ne tournera pas ses regards vers l'œuvre de ses doigts, les bocages et les idoles. — 9. A ce moment, ses villes fortes seront abandonnées, comme l'ont été celles de Ḥôrésch et d'Âmîr que leurs habitants ont quittées à cause des enfants d'Israël et qui sont devenues un désert. — 10. Parce que tu as oublié, ô nation, le dieu de ton salut et que tu ne t'es pas souvenu du soutien de ta force, c'est pourquoi tu plantes des plants de *nu'mân*[1] et tu les fais pousser en ceps étrangers[2]. — 11. Au jour même où tu plantes tu fais germer et le lendemain tu développes la pousse. Mais ce que tu auras développé aboutira au mouvement de la moisson, au jour d'un homme qui se consume, à la douleur d'un homme gravement malade[3].

12. O multitude de peuples nombreux, qui mugissent comme mugissent les mers, et, ô tumulte des nations, qui sont tumultueuses comme le tumulte de la masse d'eau. — 13. Certes, en effet, ils feront du tumulte comme le tumulte de l'eau ; (Dieu) les chassera; ils s'enfuieront au loin et seront poursuivis comme la paille hachée sur les montagnes en face du vent et comme la poussière sortant du tamis devant l'ouragan. — 14. Ils serviront le soir d'exemple de châtiment et avant l'aurore ils auront disparu. Tel est le lot de ceux qui nous traitent avec injustice et le sort de ceux qui nous pillent.

1) C'est le nom arabe d'une sorte de pavot, qui d'après Ibn Ezra, pousse très vite.

2) S. donne de ce verset deux explications : D'après la première, les plants de *nu'man* désignent le roi d'Aram, et les ceps étrangers les autres nations dont Israël a imploré le secours. D'après la seconde, les plants de *nu'man* et les ceps étrangers représentent les mœurs étrangères adoptées par Israël. Peut-être, dans la première exégèse, les plants de *nu'man* rappellent-ils le nom du général du roi d'Aram, Na'aman (II *Rois*, v, 1).

3) D'après le commentaire, le résultat des fautes des Israélites sera un massacre rapide comparé à la moisson, une défaite et un état de santé désespéré.

XVIII[1]

1. O toi, pays aux régions ombragées, qui es du côté des fleuves de l'Abyssinie, — 2. qui envoies par mer des voyageurs et qui leur fais parcourir la surface de l'eau sur des esquifs de jonc, en disant: Allez, ô messagers rapides, vers le peuple tiraillé et au poil arraché, qui sera redouté à partir de maintenant et désormais, vers le peuple foulé aux pieds, écrasé, dont des gens semblables aux fleuves ont pillé la contrée. — 3. O vous tous qui demeurez dans les régions habitées de toute la terre, comme lorsqu'on élève un étendard sur la montagne, vous le verrez; comme lorsqu'on sonne de la trompette, vous l'entendrez, — 4. parce que Dieu m'a parlé ainsi : « Moi avec mon peuple, je me reposerai ; je tournerai mon regard vers ma demeure et je la trouverai comme une chaleur pure après une pluie et comme un nuage plein de rosée dans la saison chaude de la moisson ». — 5. Et Lui, avant l'approche de la vendange, avant le résultat de la floraison, avant que les fruits ne soient à l'état de verjus, sans être noués et sans être en fleurs, il coupera[2] les branches avec les serpes, et les sarments il les arrachera d'un seul coup. — 6. L'ensemble en sera abandonné aux oiseaux des montagnes et aux animaux de la terre. Les oiseaux y passeront l'été et les animaux de la terre l'hiver. — 7. En ce temps-là, sera amené en cadeau au Maître des armées le peuple tiraillé et au poil arraché, qui sera redouté à partir de maintenant et désormais, le peuple foulé aux pieds et écrasé, dont des gens

1) D'après *Alamanat*, p. 244, qu'il faut compléter par le commentaire de David Kamchi, cette prophétie se rapporte aux temps messianiques : Les Abyssiniens, comme les autres nations, renverront à Jérusalem avec des cadeaux Israël, le peuple opprimé et torturé dont le pays avait été dévasté par les invasions (v. 1-3, 7). Dieu alors se reposera dans son sanctuaire (v. 4). Gog et Magog, qui attaqueront Israël, seront détruits. Le prophète les compare à une vigne qui sera arrachée avant la maturité du raisin (v. 5-6).

2) Litt. : Il leur coupera, c'est-à-dire à Gog et à Magog.

semblables aux fleuves ont pillé la contrée, vers l'endroit du nom du Maître des armées, vers la montagne de Sion.

XIX

1. Prophétie qui a été révélée au sujet des Égyptiens : Voici que Dieu confie à un nuage rapide son ordre pour qu'il parvienne en Égypte; les idoles de l'Égypte seront frappées devant lui, et les cœurs des Égyptiens fondront dans leurs corps. — 2. Et j'agiterai les Égyptiens les uns contre les autres, au point que parmi eux l'homme combattra son frère, à plus forte raison son ami, ou les habitants d'une ville ceux d'une autre, un royaume un autre. — 3. Et leurs esprits s'useront dans leurs corps et j'anéantirai leur intelligence; alors ils consulteront les idoles, les astrologues, les nécromanciens et les devins. — 4. Je livrerai les Égyptiens entre les mains d'un maître dur, et un roi puissant les dominera; ainsi a dit le Seigneur, le Maître des armées. — 5. L'eau de leur mer sera absorbée et leur fleuve tarira et se dessèchera. — 6. Leurs fleuves s'épuiseront, les canaux endigués s'appauvriront et se dessécheront; les joncs et les roseaux cesseront de pousser; — 7. de même les écluses qui sont sur le canal et sur son rivage. Toute sa semence se desséchera au point qu'elle sera emportée et deviendra introuvable. — 8. Les pêcheurs seront affligés, tous ceux qui jettent leur hameçon dans le canal s'attristeront et ceux qui tendent leurs filets sur la surface de l'eau seront réduits à chômer. — 9. Et seront déçus ceux qui travaillent le lin et ceux qui le peignent, ainsi que les tisseurs de *kartas*. — 10. Ainsi les marais où il pousse seront appauvris, et tous ceux qui travaillaient aux digues se feront chacun un étang à part. — 11. Puisque les chefs du pays de Ṣô'an ont été des sots, eux les sages qui avaient donné à Pharaon un conseil absurde, comment lui diriez-vous : Nous sommes les fils des

sages, et toi tu es le fils des rois de l'antiquité ? — 12. Où sont tes sages maintenant, pour qu'ils t'informent ? Savent-ils ce qu'a décrété le Maître des armées sur l'Égypte ? — 13. Les chefs de Ṣô'an ont été des sots, les chefs de Nôf se sont laissés tromper, et les soutiens de leurs tribus ont égaré les Égyptiens. — 14. Dieu a répandu[1] en eux un esprit de trouble, au point qu'ils ont égaré les Égyptiens dans tous leurs actes, comme l'ivrogne s'égare dans son vomissement. — 15. Il n'y aura pas pour eux d'œuvre que puisse accomplir celui qui est comparé à la tête ou à la queue, au cœur (de l'arbre) ou au rameau.

16. Et dans ce jour, les Égyptiens seront comme les femmes ; ils s'effraieront et ils trembleront devant le mouvement de la puissance que le Maître des armées agitera sur eux. — 17. Les régions de Juda donneront aux Égyptiens le vertige, tous ceux à qui elles seront mentionnées trembleront à cause de l'arrêt que le Maître des armées prononcera sur eux.

18. A ce moment, il y aura cinq villes dans le pays d'Égypte qui s'entretiendront dans la langue de Canaan, qui jureront par le nom du Maître des armées et dont l'une s'appellera la ville d'Al-Hars[2].

19. Et à ce moment il y aura un autel pour Dieu au milieu du pays d'Égypte et une stèle sur ses frontières en l'honneur de Dieu. — 20. Ils seront tous deux un signe et un témoignage pour le Maître des armées dans le pays des Égyptiens ; et lorsqu'ils crieront vers Dieu à cause des oppresseurs, il leur enverra un sauveur et un défenseur, et les délivrera. — 21. C'est ainsi que Dieu se fera connaître à eux ; ils le connaîtront donc à ce moment, lui rendront hommage au moyen de sacrifices et d'offrandes, ils feront des vœux à Dieu et les accompliront. — 22. Dieu guérira alors les Égyptiens après les avoir frappés ; puisqu'ils seront revenus à lui, il les prendra en pitié et leur pardonnera.

1) Litt. : « a mélangé », comme on coupe le vin par l'eau.
2) S. a-t-il seulement reproduit le mot du texte hébreu, ou bien faut-il lire *al-hadm* = de la destruction ?

23. Et à ce moment il y aura une grande route d'Égypte en Mésopotamie. Ils entreront les uns chez les autres et les Égyptiens obéiront aux Mésopotamiens.

24. Et à ce moment les hommes d'Israël seront en tiers avec les Égyptiens et les Mésopotamiens, et par eux sera la bénédiction sur la terre, — 25. comme les a bénis le Maître des armées en disant : Bénis soient ceux des Égyptiens qui sont mon peuple, ceux des Mésopotamiens qui se reconnaissent comme mes créatures, et mes élus, tous les Israélites.

XX

1. Dans l'année où Tartân entra à Aschdôd, alors que, envoyé par Sargôn, roi de la Mésopotamie, il l'avait attaquée et conquise, — 2. en ce temps, Dieu parla à Isaïe, fils d'Amôṣ en ces termes : « Va, délie pour un temps le sac de tes reins et retire ta bottine pour un moment de ton pied. » Il agit ainsi et marcha nu, déchaussé. — 3. Dieu dit : De même que mon serviteur Isaïe a marché un certain temps nu et déchaussé, de même il y aura pendant trois années des signes et des prodiges au sujet des Égyptiens et des Abyssins. — 4. C'est ainsi que le roi de la Mésopotamie emmènera leurs captifs et leurs exilés, jeunes et vieux, nus, déchaussés et ayant découvertes les parties naturelles et honteuses. — 5. Alors seront broyés et déçus ceux qui avaient mis leur espérance dans l'Abyssinie, leur gloire dans les Égyptiens. — 6. Et les gens de cette île[1] diront en ce temps : Voilà donc ce qu'est devenu notre appui vers lequel nous nous étions réfugiés pour être secourus, afin d'échapper à la puissance du roi de la Mésopotamie. Comment donc échapperons-nous nous-mêmes ?

1) C'est-à-dire Israël.

XXI

1. Prophétie du rivage de la mer : Un événement, semblable aux tourbillons qui s'avancent dans la plaine de sable, arrivera du désert, d'une région redoutable. — 2. Ses habitants disent : « Nous avons été informés d'une grave prédiction, à savoir : Le traître sera trahi et le pillard sera pillé. Montez, ô habitants du Khoûzistân, et assiégez, ô Mèdes. Maintenant tous (les cris de) : Gare ! je les ai supprimés. — 3. C'est pourquoi le tremblement s'est répandu dans mes reins ; j'ai été saisi par une douleur comme en éprouve la femme qui accouche ; mon ouïe a été troublée et ma vue a été brouillée. — 4. Ma raison s'est égarée et la terreur m'a atteint, puisque l'aurore de mon amour est devenue pour moi une épouvante. — 5. C'est un peuple dont les tables sont dressées, dont les postes sont disposés, pendant qu'ils mangent et boivent, et que leurs chefs se sont levés et ont oint le roi d'entre eux. » — 6. Ainsi a dit Dieu à notre sujet : Allez, placez pour vous une sentinelle qui vous informe de ce qu'elle verra. — 7. Nous l'avons donc placée et elle a vu des chevaux et des couples de cavaliers, tandis que d'autres étaient montés sur des ânes ou sur des chameaux, et elle a prêté l'oreille avec beaucoup d'attention. — 8. Alors le lion l'a interpellée en disant : Au poste de Dieu je me tiens sans cesse toute la durée du jour et dans mon lieu d'observation je me place toute la durée de la nuit. — 9. Or voici qu'un homme à cheval s'est avancé, ayant derrière lui un couple de cavaliers. Il m'a adressé la parole et a dit : Babel est tombée comme elle est tombée et les idoles taillées de ses habitants ont été brisées et jetées à terre. — 10. Elle est devenue comme un blé foulé aux pieds ou comme le grain de l'aire. Ce que j'ai entendu du Maître des armées, du Dieu d'Israël, je vous l'ai annoncé [1].

1) Ce paragraphe traite évidemment de la chute de Babylone (appelée rivage de la mer) sous les coups des Élamites. Les Babyloniens ont été informés de leur arrivée et les voient déjà, sûrs de leur victoire, manger et boire et élire un

11. Prophétie sur les gens de Doumâh. Ils disent : On demande à notre sujet de la montagne de Sê'ir : O gardien, informe-nous combien il s'est écoulé de la nuit, et combien il en reste encore. — 12. Le gardien a répondu : Votre jour et votre nuit sont terminés tous deux. Quel que soit le projet que vous ayez poursuivi, renoncez-y et venez.

13. Prophétie sur les Arabes : Est-il bon que vous fassiez passer la nuit à vos hôtes dans la forêt, ô fils de Dedan? — 14. Sans que vous veniez avec de l'eau à la rencontre de l'altéré, vous, ô habitants de la région de Teymâ, vous offrez la nourriture au fugitif[1]. — 15. Ne savez-vous pas que c'est devant l'épée qu'il ont fui, devant l'épée aiguisée, l'arc tendu et le poids de la guerre. — 16. Ainsi m'a dit Dieu : Dans une année comptée comme les années du journalier, tous les grands de Kédar périront. — 17. Et il restera un petit nombre de leurs archers et leurs héros diminueront comme a dit le Seigneur, Dieu d'Israël.

XXII

1. Prophétie sur la Vallée de la révélation[2] : On dit à ses habitants : Qu'avez-vous ici, que vous soyez montés tous sur les toits? — 2. Et comment la ville considérable est-elle devenue comme une ville bruyante remplie de tumulte, tandis que vos morts ne sont pas terrassés par l'épée, ni tués dans la bataille? — 3. Tous tes chefs se sont enfuis ensemble, au point qu'un seul arc a suffi à les faire prisonniers; tous les tiens qui se trouvaient là ont été faits prisonniers et se sont sauvés au loin. — 4. C'est pourquoi

roi pour remplacer celui de Babylone. Sur l'ordre de Dieu, les Israélites ont placé une sentinelle, et celle-ci reçoit d'un prophète la nouvelle apportée par un cavalier que Babylone est tombée.

1) D'après le Midrasch, les Arabes auraient offert aux Israélites fugitifs de la nourriture sans leur donner à boire, afin de les faire mourir par la soif.

2) C'est-à-dire Jérusalem.

j'ai dit : Éloignez-vous de moi pour que je pleure amèrement, et n'insistez pas pour me consoler du malheur de la communauté de mon peuple. — 5. Car c'est un jour de tumulte, d'écrasement et de trouble pour Dieu, le Maître des armées, dans (Jérusalem), la Vallée de la révélation. Ses murs se sont ébranlés et on s'appuie sur les montagnes. — 6. Les habitants du Khoûzistân y ont apporté leurs carquois, avec les chevaux de leurs guerriers et de leurs cavaliers; et sur ses murs ils ont fait paraître leurs boucliers. — 7. Les meilleures de tes demeures sont remplies de chars, et ils mettent des gardes aux portes. — 8. Lorsqu'a été enlevé le voile des gens de Juda, vous vous êtes tournés vers les armes de l'arsenal, — 9. et lorsque vous avez vu combien les brèches de la ville de David sont nombreuses, vous avez réuni l'eau du réservoir inférieur pour les réparer. — 10. Vous avez fait le relevé des maisons de Jérusalem, vous en avez abattu quelques-unes pour fortifior la muraille avec leurs pierres, — 11. et vous avez construit un bassin entre les deux murs avec l'eau de l'ancien réservoir; mais vous n'avez pas fait attention à Celui qui l'a fait et vous n'avez pas vu de loin Celui qui l'a formé. — 12. C'est pourquoi Dieu, le Maître des armées, a appelé en ce jour des gens pour pleurer, pour prendre le deuil, pour s'arracher les cheveux et pour ceindre les cilices. — 13. Or, voici que quelques-uns d'entre eux (se livraient) à la joie et à l'allégresse, immolaient du gros et du menu bétail, mangeaient de la viande et buvaient du vin, en disant : Mangeons et buvons, car nous mourrons demain. — 14. Aussi le Maître des armées m'a-t-il révélé que ce péché ne vous sera pas pardonné jusqu'à votre mort; le Seigneur, le Maître des armées l'a dit.

15. Voici ce qu'a dit le Seigneur, le Maître des armées : Pars, va vers cet intendant, vers Schebnâh qui est préposé au palais du roi, — 16. et dis-lui : Qu'as-tu (à faire) ici, qu'as-tu (à faire) ici pour t'être attaché à cette (maison), comme si tu y avais taillé ton sépulcre, ô toi qui tailles dans les hauteurs ton sépulcre, toi qui traces dans le roc ta demeure? — 17. Dieu te secouera comme

secoue un homme fort, et il t'enveloppera. — 18. Il te fera tourner, comme une balle (qu'on lance) sur un sol d'une vaste étendue. C'est là que tu mourras, et auparavant tes chars d'honneur y deviendront pareils à ce qu'il y a de plus méprisable dans la maison de ton maître. — 19. Je te chasserai de tes fonctions, et je te renverserai de ton poste. — 20. Lorsque ce moment sera arrivé, j'appellerai mon serviteur Elyâḳîm fils de Ḥilḳiyyâh. — 21. Je le revêtirai de ta tunique, je le ceindrai de ta ceinture, je mettrai dans sa main ta puissance; il deviendra dès lors un guide pour les habitants de Jérusalem et pour le reste du peuple de Juda. — 22. Puis je mettrai dans sa main la clef de la maison de David. S'il ouvre, aucun autre ne fermera; s'il ferme, personne excepté lui n'ouvrira. — 23. Il sera comme la cheville enfoncée dans un endroit solide, comme un trône glorieux pour la maison de son père. — 24. A cette (cheville) seront suspendus les ornements les plus considérables de la maison de son père, ceux des petits et ceux des grands, depuis ceux du vulgaire jusqu'à ceux des prêtres, dépositaires des bassins sacrés, et ceux des lévites, qui chantent les louanges de Dieu. — 25. Ceci est un temps, dit le Maître des armées, où la première cheville qui avait été enfoncée dans un endroit solide, cédera, se brisera et tombera, et la charge qu'elle soutenait sera détruite, ainsi que Dieu l'a dit.

XXIII

1. Prophétie sur Tyr. (Le prophète) dit : Lamentez-vous, ô habitants des vaisseaux de la mer, parce que les demeures (de Tyr) ont été pillées, et vous ne pouvez plus y entrer. C'est de la région de Chypre que la (catastrophe) a fondu sur eux. — 2. Donc, arrêtez-vous, ô habitants de ses îles, ô marchands de Sidon et navigateurs de la mer, qui l'aviez remplie. — 3. Par la grande mer on y apportait les récoltes du Nil, des semences de ses canaux

et de ses produits; Tyr était ainsi devenue le marché des nations. — 4. Les gens de Sidon ont été honteux de la mer, la ville maritime la plus puissante a semblé leur dire : Je n'ai pas été dans les maux, je n'ai pas enfanté; je n'ai pas formé parmi vous de jeunes gens, ni élevé de jeunes filles. — 5. Tout comme si la nouvelle était un malheur pour eux, les Égyptiens trembleront en apprenant le sort de Tyr. — 6. Passez sur la mer; lamentez-vous, ô habitants des îles, — 7. en disant : O ville brillante, est-ce par une habitude des temps anciens que vos pieds vous conduisent vers un lieu éloigné pour y habiter? — 8. Et lorsqu'on demandera : Qui a lancé ce décret contre Tyr la victorieuse, dont les commerçants étaient des princes, dont les trafiquants étaient les grands de la terre? — 9. On répondra que le Maître des armées l'a décrété pour avilir la dignité de tous ses chefs et pour abaisser tous ses grands. — 10. Il a dit : Traverse ton pays avec rapidité comme l'eau d'un canal; car, ô communauté maritime, tu n'as plus de ceinture pour t'en revêtir. — 11. Dieu, en étendant la main sur la mer, a fait trembler ses royaumes et a ordonné, au sujet de la terre de Canaan, d'en exterminer les puissants. — 12. Il a dit : Tu ne te réjouiras plus au son des instruments, ô (ville) opprimée, ô communauté de Sidon! Lève-toi, passe vers Chypre, et là encore tu ne trouveras pas le repos. — 13. Et console-toi en pensant que le pays des Chaldéens a été envahi par ce peuple qui n'aurait pas dû exister, par les Assyriens, qui ont transformé la Chaldée en déserts, en ont dressé les forteresses, saccagé les maisons et en ont fait un monceau de ruines. — 14. Gémissez, ô habitants des vaisseaux de la mer, puisqu'a été pillé le pays de votre puissance.

15. Or, quand arrivera ce temps, Tyr sera ruinée pendant soixante-dix ans comme la durée de la vie d'un roi; et après soixante-dix ans, elle jouera du luth comme une courtisane qui a été oubliée. — 16. Elle prendra le luth, fera le tour de la ville, embellira sa mélodie, chantera beaucoup pour se rappeler au souvenir. — 17. Et après soixante-dix ans, Dieu se souviendra

des Tyriens et les ramènera à leur commerce; ils approvisionneront tous les royaumes de la terre qui font face à leur région. — 18. Ensuite leur commerce et leurs profits seront consacrés au Maître des armées; ils ne seront ni thésaurisés ni réservés, mais ils appartiendront à ceux qui séjournent devant Dieu, pour qu'ils en mangent et soient rassasiés, et qu'ils se couvrent de beaux vêtements.

XXIV

1. Certes Dieu livrera à l'ennemi cette contrée et la (lui) ouvrira, en changera la face et en dispersera les habitants. — 2. (Tous) deviendront égaux, l'homme du commun et l'homme distingué, l'esclave et son maître, la servante et sa maîtresse, l'acheteur et le vendeur, l'emprunteur et le prêteur, le créancier et son débiteur, — 3. parce que le pays sera (entièrement) livré et pillé; Dieu a prononcé cette parole. — 4. Ses habitants ont été attristés et abattus, sa population a été mise au ban et avilie, et les chefs de la nation ont été brisés, — 5. parce que leur pays s'était souillé sous eux, qu'ils avaient transgressé les lois, violé les prescriptions et rompu le pacte éternel. — 6. C'est pourquoi l'imprécation a dévoré les plus nobles de ses habitants, au point que ses demeures sont devenues désertes; c'est pourquoi ceux qui y séjournaient ont été enlevés et il n'est resté de leurs hommes qu'un petit nombre. — 7. Les possesseurs du moût se sont attristés, les propriétaires des vignes ont été brisés, et tous ceux qui avaient le cœur heureux ont gémi. — 8. La joie des tambours a cessé, le bruit des mandolines s'est arrêté et la joie de la cithare s'est évanouie. — 9. On ne boira pas de vin en chantant, et la liqueur sera amère pour celui qui la boira. — 10. Les gens de la ville frivole ont été brisés, ses demeures ont été closes, de sorte qu'on n'y entre plus. — 11. On a poussé des cris sur les places publiques

à cause du vin; toute joie a disparu et l'allégresse du pays a été bannie. — 12. Il n'est resté dans la ville que la dévastation, et la désolation en écrase les quartiers. — 13. Il ne reste ainsi que quelques-uns au milieu de cette contrée, parmi ce peuple, comme (ce qui reste) lorsqu'on secoue l'olivier, ou comme des grappillons, lorsque la vendange est terminée. — 14. Ceux-là élèveront alors la voix, ils glorifieront la puissance de Dieu et exulteront du côté des mers. — 15. C'est pourquoi célébrez Dieu au moment où apparaîtra sa lumière! Même ceux qui sont dans les îles de la mer rendront grâce au nom de Dieu, du Dieu d'Israël.

16. Des extrémités de la terre nous avons entendu des glorifications que les justes aiment (à proférer), puis nous avons dit : O misère! ô malheur! Un temps viendra où les traîtres seront trahis, où les trompeurs seront trompés. — 17. Il y aura l'effroi, les fosses et les filets contre les habitants de la terre. — 18. Alors celui qui aura fui au bruit causé par l'effroi tombera dans une fosse; s'il remonte de la fosse, il sera pris dans un filet; car les fenêtres du ciel ont été ouvertes et les fondements de la terre ont été ébranlés. — 19. Elle a été broyée en partie, en partie réduite en poussière, et en partie elle a fléchi. — 20. Et parmi ses habitants il y en a qui ont vacillé comme l'ivrogne; d'autres ont été secoués comme la hutte du gardien; d'autres portent le poids de leur péché et ne pourront plus se relever. — 21. A ce moment Dieu demandera compte aux armées du ciel dans les hauteurs et aux rois de la terre dans les profondeurs. — 22. Ils seront tous réunis captifs dans la prison; on fermera sur eux les verrous, et après un long temps on se ressouviendra d'eux. — 23. Les adorateurs de la lune seront confus, les adorateurs du soleil seront déçus, lorsqu'apparaîtra la royauté du Maître des armées dans le pays de Sion et de Jérusalem et que la gloire brillera en face de ses docteurs.

XXV

1. La nation dira : Dieu, tu es mon Maître, j'exalterai ton nom et je te remercierai, puisque tu as fait les prodiges et que le décret arrêté par toi longtemps à l'avance est devenu une vérité confirmée, — 2. puisque tu as transformé les villes des infidèles en décombres, les forteresses en ruines; quant à leurs châteaux forts, ils font partie de leurs villes qui ne seront jamais rebâties. — 3. C'est pourquoi des tribus puissantes t'honoreront, et les gens du pays des nations redoutables te craindront. — 4. Car tu as été une force pour le pauvre, un refuge pour le malheureux dans son affliction, comme l'abri contre l'averse, comme l'ombre contre le vent brûlant; tandis que le dessein des méchants ne ressemble qu'à une chute d'eau (qui s'écoule) de la surface d'un mur. — 5. Par contre, comme un vent brûlant dans un désert, ainsi tu chasseras les clameurs des étrangers, et, ainsi qu'une sécheresse à l'ombre d'un nuage, apparaîtra la défaite des oppresseurs.

6. Alors le Maître des armées préparera pour tous les peuples qui s'avanceront vers cette montagne une boisson (composée) d'huiles et de lies, à savoir d'huiles liquéfiées et de lies purifiées, — 7. par lesquelles il détruira sur cette montagne les faces enveloppées, cachées par des voiles à toutes les tribus, ainsi que celles qui se dérobent à tous les peuples. — 8. Il fera disparaître la mort accidentelle d'une manière absolue, et Dieu essuiera ces larmes de tous les visages, et la honte qu'on avait de son peuple, il la fera disparaître de toute la terre, comme Dieu l'a dit.

9. Et le peuple dira en ce jour : Voici que notre Maître, en qui nous avons mis notre espoir, nous a secourus; c'est un maître en qui nous devons espérer encore, afin d'être réjouis et mis en allégresse par son secours. — 10. Lorsque l'ordre de Dieu sera descendu sur cette montagne, les peuples seront broyés sous elle, comme est broyée la paille dans le fumier. — 11. Et il étendra sa

puissance au milieu d'eux, comme le nageur étend sa main pour nager, et il abaissera leur orgueil malgré les ruses qu'ils trament de leurs mains. — 12. Et leurs forteresses, et leurs murs imprenables, Dieu les abattra et les abaissera et les fera descendre jusqu'à terre, jusque dans la poussière.

XXVI

1. A ce moment, on entonnera cette glorification dans le pays de Juda; on dira : Certes nous avons une ville forte, sur les murs et les remparts de laquelle Dieu a placé le secours. — 4. Ouvrez les portes; que la nation juste, gardienne de la foi, y entre. — 3. Pour des créatures qui s'appuient sur toi tu conserves la paix, ô (dieu de la) paix, parce qu'ils se sont fiés en toi. — 4. Et ils diront ainsi : Fiez-vous en Dieu à tout jamais, car c'est sur le Dieu éternel que s'étayent les mondes. — 5. Voici qu'il a abattu les habitants des hauteurs et les villes imprenables, qu'il les a abaissées, les a fait descendre jusqu'à terre et leur a fait toucher la poussière ; — 6. les pieds les ont foulées, même les pieds et les jambes des pauvres, — 7. (pour en faire) en faveur du juste un chemin droit; ô Dieu de droiture, tu as réglé ainsi la voie des justes. — 8. Et aussi, (guidés) par tes décisions, ô Maître, nous avons espéré en toi; ton nom et ton souvenir forment le désir de nos âmes. — 9. Chacun dira : Mon âme soupire après toi la nuit; et mon souffle dans mon corps te recherche le jour; car tes décisions, telles qu'elles sont sur la terre, les meilleurs habitants du monde ont appris à en reconnaître l'équité. — 10. Quant au méchant, si parfois il est traité avec douceur, il n'apprend pas à reconnaître l'équité (de Dieu); là où ses arrêts sont justes, il les déclare injustes, et il ne voit pas la puissance de Dieu comme il devrait la voir. — 11. O notre Maître, ceux qui ne voient pas ta puissance élevée, regarderont

et ils seront confus devant l'envie que le peuple portera à tes élus, et le feu aussi dévorera tes ennemis. — 12. Et tu affermiras pour nous la paix, comme jadis tu as pourvu à tous nos besoins.

13. O Dieu, ô notre Maître, alors que nous avions pour rois d'autres seigneurs que toi, nous avons toujours célébré ton nom seul, — 14. tandis qu'eux sont des cadavres qui ne revivront pas, des morts qui ne se relèveront pas; aussi les as-tu châtiés et exterminés et tu as anéanti d'eux tout souvenir. — 15. Tu es revenu à la charge contre les peuples, ô Maître, comme tu l'as fait, en manifestant ta puissance, et tu as éloigné les méchants jusqu'aux extrémités de la terre.

16. O Dieu, des gens t'ont célébré dans la détresse; ils ont versé de douces prières, lorsque tu les as châtiés. — 17. Ils ont dit : Comme une femme enceinte, près d'enfanter, souffre et crie par suite des douleurs de l'accouchement, ainsi nous avons été devant toi, ô notre Maître. — 18. Nous avons semblé porter, souffrir et mettre au monde du vent; pourtant nous n'avons pas fait des peuples de la terre nos libérateurs et les habitants du monde n'ont pas joué ce rôle pour nous. — 19. Mais nous te demandons que les cadavres de ton peuple soient ressuscités et que leurs corps se relèvent quand tu diras : Réveillez-vous et chantez, ô habitants de la poussière. Et alors ta rosée sera la rosée des fleurs, et tu jetteras vers la terre ceux qui doivent périr.

20. Va, ô mon peuple, entre dans tes chambres, ferme ta porte derrière toi; cache-toi pour un moment, pour un clin d'œil, jusqu'à ce que la colère divine t'ait dépassé. — 21. Voici que Dieu lancera de son ciel un ordre pour punir une partie des habitants de la terre à cause de leurs péchés, et alors la terre mettra à nu leurs iniquités et elle ne couvrira plus leurs victimes.

XXVII

1. C'est là le moment où Dieu punira avec son épée puissante, grande et forte, celui qui ressemblait au serpent allongé parmi les serpents qui se tiennent en travers, ainsi qu'à celui d'entre eux qui est replié et tortueux, et où Dieu tuera celui qui est pareil au monstre qui est dans la mer.

2. Dans ce temps il conviendra que vous vous adressiez à la nation pareille au cep qui donne le vin, et vous lui ferez connaître ce qui suit : — 3. Moi, Dieu, j'en suis le gardien et à chaque instant je l'abreuve de boisson; je la surveille nuit et jour, de peur qu'on ne la confie à quelqu'un — 4. dont les péchés m'obligeraient à la combattre comme le feu combat les épines et les ronces, alors que je n'avais ressenti aucune colère contre elle, et il ne s'en faudrait que d'un pas pour que je la consumasse en entier; — 5. à moins qu'il ne s'attache de nouveau à ma puissance, en agissant avec intégrité envers moi, puis en tâchant que la nation agisse intègrement envers moi. — 6. Alors ceux qui viendront prendront racine en Jacob; ils fleuriront et s'épanouiront en Israël et ils rempliront de végétation la surface du monde habité. — 7. Ils reconnaîtront que Dieu ne les a pas frappés comme il a frappé ceux qui les frappaient et qu'il ne les a pas tués comme ont été tués ceux d'entre (les ennemis) qui ont été tués. — 8. Mais c'est seulement en combattant (la nation) avec mesure dans son pays[1], qu'il l'a écartée par ses vents violents au jour (où ils soufflent) du sud. — 9. C'est pourquoi, par le moyen suivant le péché des gens de Jacob sera pardonné, et ceci sera le fruit de la cessation de leurs fautes : qu'ils dispersent les pierres des autels des faux dieux comme des pierres calcaires et que ni les bocages ni les statues ne sub-

1) Ou peut-être : C'est seulement dans la mesure où la nation a lutté (contre Dieu) dans son pays.

sistent plus. — 10. Alors les villes fortifiées de leurs ennemis deviendront une solitude et leurs demeures seront délaissées et abandonnées comme le désert; les animaux y paîtront et s'y accroupiront, de sorte que les rameaux en disparaîtront. — 11. Lorsque les pousses en seront desséchées, elles se briseront, de sorte que les femmes viendront les ramasser. Et, parce qu'ils sont une race sans intelligence, leur auteur n'aura pas pitié d'eux et leur créateur ne leur fera pas grâce. — 12. A ce moment, Dieu les secouera depuis les tourbillons de l'Euphrate jusqu'au Wâdî 'l-ʿArîsch, et vous, vous serez ramassés un à un, ô fils d'Israël. — 13. C'est le moment où l'on sonnera de la grande trompette, afin que ceux qui sont perdus dans le pays de la Mésopotamie et les exilés dans la terre d'Égypte reviennent; ils se prosterneront devant Dieu sur la montagne sainte, à Jérusalem.

XXVIII

1. Malheur à ceux qui portent la couronne orgueilleuse des gens ivres d'Ephraïm, le bandeau fragile et la parure de gloriole posés sur les têtes des hommes fiers de leurs parfums et adonnés au vin! — 2. Dieu lancera contre eux un décret et un châtiment violents et énergiques, pareils à l'averse de grêle, à l'ouragan mortel et au torrent d'eau abondante, qui emporte tout, qu'il fait descendre à terre avec force, — 3. au point que les couronnes des orgueilleux, des gens ivres d'Ephraïm seront foulées aux pieds — 4. et que le bandeau fragile et la parure de gloriole qui étaient sur les têtes des hommes fiers de leurs parfums, deviendront comme un fruit mûri avant l'été, qui, à peine aperçu par quelqu'un, est avalé rapidement par lui dès qu'il le tient dans sa main. — 5. A ce moment, l'ordre de Dieu sera une couronne magnifique et un bandeau éclatant pour le reste de son peuple, —

6. il inspirera la justice à celui qui siégera pour rendre la justice et donnera la force à celui qui repoussera la guerre loin de la cité.

7. Ceux-ci également ont chancelé par le vin et se sont égarés par les liqueurs enivrantes, prêtres et légistes; ils se sont trompés à cause des boissons fermentées, ont péri pour avoir trop bu et se sont égarés par toutes les liqueurs enivrantes; ils ont erré même pour ce qui tombe sous la vue, à plus forte raison quand il s'agissait d'émettre une consultation. — 8. Toutes leurs tables sont remplies de vomissements et d'immondices; aucun endroit n'en est exempt. — 9. Qui d'entre eux enseignera la science, ou fera comprendre les récits du passé, puisqu'ils sont comme s'ils venaient d'être sevrés du lait, éloignés des mamelles? — 10. Ils placent une prescription en face d'une prescription, un jugement vis-à-vis d'un jugement, un peu de ceci comme un peu de cela, — 11. comme si c'était en langue barbare ou dans un idiome étranger qu'ils adressaient la parole à cette nation, — 12. eux à qui il a été dit : Donnez à l'homme fatigué ce repos et ce bien-être. Mais ils n'ont pas voulu entendre. — 13. La parole de Dieu s'est transformée à leurs yeux : l'ordre n'est plus un ordre, la défense une défense, la promesse une promesse, la menace une menace, ceci et cela sont considérés comme peu de chose, afin qu'ils marchent, trébuchent, tombent à la renverse, soient pris dans des lacs et dans des filets. — 14. C'est pourquoi écoutez la parole de Dieu, hommes frivoles, et vous surtout, princes de ce peuple qui est à Jérusalem! — 15. Certes vous avez dit : Nous avons conclu un pacte avec la mort, nous avons fait un accord avec la tombe, et le courant qui déborde, lorsqu'il passera, ne nous atteindra pas, puisque nous avons fait du mensonge un lieu de refuge et que nous nous sommes abrités sous la fausseté. — 16. C'est pourquoi Dieu dit : Voici que moi je fonde en Sion une pierre qui est une pierre de taille, dans l'angle solide d'un palais construit là où celui qui croit ne se hâtera pas[1]. —

1) Parce qu'il se sentira en sécurité.

17. Et je rendrai la justice pareille au cordeau pour mesurer, et l'équité pareille au fil à plomb pour niveler; alors la grêle emportera le refuge du mensonge et l'abri de la fausseté sera entraîné par l'eau. — 18. Alors sera brisé votre pacte conclu avec la mort, et votre accord avec la tombe ne tiendra plus; et le courant qui déborde, lorsqu'il passera devant vous, vous broyera. — 19. Au début de son passage, il vous saisira, puis il passera devant vous quotidiennement, jour et nuit, et il n'y aura que terreur pour ceux qui expliqueront cette nouvelle. — 20. Car le tapis est devenu trop court pour qu'on puisse s'y étendre, et la couverture trop étroite pour qu'on puisse s'y blottir. — 21. Maintenant, ainsi qu'il a fait sur la montagne de Perâṣîm, Dieu se lèvera contre ces gens-là et comme il a fait dans la vallée de Guib'ôn, il les fera trembler; il accomplira sur eux ses œuvres, contraires à sa coutume, et il exécutera sur eux ses actes, étrangers à ses habitudes. — 22. Maintenant ne vous montrez pas frivoles, de peur que vos punitions ne soient accrues, car j'ai entendu annoncer de la part de Dieu, le Maître des armées, un anéantissement et une destruction pour tous les habitants de ce pays. — 23. Mais faites silence et écoutez ma voix; prêtez l'oreille et écoutez ma parole : — 24. Est-ce que toute la journée le laboureur travaille la terre pour semer, ouvre son champ et le herse? — 25. N'est-il pas obligé d'en égaliser la surface pour répandre de la nielle et du cumin, pour placer le froment à part, l'orge à un endroit marqué et l'épeautre dans des limites fixes, — 26. comme le lui a appris Celui qui le dirige, comme le lui a montré son Maître? — 27. Et parmi les grains il y en a qui ne sont pas broyés par le traîneau et sur lesquels on ne fait pas tourner la roue des chariots, comme la nielle et le cumin, qui sont battus avec un bâton ou avec une verge. — 28. Quant au blé, l'agriculteur, bien qu'il le broie, ne l'écrase pas entièrement, mais il fait passer çà et là la roue de son chariot et de son attelage sans l'écraser. — 29. Cette parole émane du Maître des armées, parce qu'il a montré clairement sa sagesse et multiplié la doctrine.

XXIX

1. O lieu de réunion, lieu de réunion dans la ville où a résidé David, et qui, année par année, est entouré de pèlerins! — 2. Je mettrai la détresse dans le lieu des réunions saintes, il y régnera le chagrin et la tristesse, et alors il deviendra comme le lieu de réunion qui l'a précédé[1]. — 3. Je ferai camper autour de toi des gens comme (s'ils étaient) des habitants, ils t'assiégeront comme s'ils étaient installés et ils établiront contre toi leurs postes. — 4. Et tu seras déprimée au point que tu parleras (comme si ta voix sortait) de terre, que tes paroles s'abaisseront vers la poussière, qu'elles ressembleront au fredonnement du nécromancien ou au chuchotement du magicien. — 5. Ensuite, la masse des étrangers qui passent deviendra comme de la poussière fine et la masse de ceux qui t'effrayent comme une paille qui s'envole. Ce sera subitement et à l'improviste — 6. que le Maître des armées se souviendra de toi, au milieu de coups de tonnerre, des tremblements de terre, de grands bruits, d'ouragans, de tempêtes et de flammes de feu dévorant. — 7. Et comme le rêve d'une vision nocturne, ainsi deviendra la masse de tous les peuples attroupés contre la ville des réunions saintes, de tous ceux qui veulent son malheur et le préméditent, qui la réduisent à l'extrémité. — 8. Et de même que l'affamé dans son rêve croit qu'il mange, puis se réveille avec le ventre vide, et de même que l'homme altéré dans son rêve croit qu'il boit puis se réveille défaillant, avec une soif ardente, ainsi il en sera de la masse de tous les peuples attroupés contre la montagne de Sion.

9. Les gens sont devenus hésitants, ont été stupéfiés et troublés; puis ils sont tombés ivres sans vin, ils ont chancelé sans boisson enivrante, — 10. comme si Dieu avait répandu sur vous un souffle

1) Saadia a pensé vraisemblablement à Silo, l'ancien sanctuaire d'Israël; cf. *Jér.*, VII, 12.

de sommeil profond, par lequel il a fermé vos yeux, c'est-à-dire vos prophètes, et il vous a rendu inaccessibles, les hommes inspirés, c'est-à-dire vos chefs. — 11. Toute la révélation donc vous est devenue chose inconnue comme les histoires contenues dans un livre scellé; si on le présente à quelqu'un qui connaisse bien l'écriture et qu'on lui dise : Lis ceci, il répondra : Je ne le puis, puisque le livre est scellé. — 12. A plus forte raison, si on le présente à quelqu'un qui ne connaît pas bien l'écriture et qu'on lui dise : Lis ceci, il répondra : Je ne connais pas du tout l'écriture.

13. Dieu dit : Puisque ces gens viennent vers moi, qu'ils m'honorent de leurs bouches et de leurs lèvres, tandis que leurs cœurs sont loin de moi et que le respect qu'ils me témoignent devient comme une prescription humaine imposée, — 14. c'est pourquoi moi, j'augmenterai chez eux l'ignorance et l'inintelligence à l'égard des avantages de ce monde, de sorte que la sagesse de leurs sages se perde et que la raison de leurs hommes raisonnables disparaisse.

15. Malheur à ceux qui cachent leurs affaires à leur Maître, qui couvrent leurs desseins, dont les actions sont dans les ténèbres et qui disent : Qui nous voit, qui nous connaît? — 16. Sachez que votre transformation est considérée comme celle de l'argile (entre les mains) du potier. De même que l'objet fabriqué dirait de son fabricant : Il ne m'a pas fabriqué, de même la créature dirait de son Créateur : Il ne m'a pas compris. — 17. Certes, il manque fort peu pour que le Liban soit changé et devienne un Karmel, et que le Karmel soit considéré comme la forêt. — 18. En ce jour, les sourds entendront la parole qui est dans le Livre et, au lieu d'être dans des ténèbres et l'obscurité, les yeux des aveugles verront. — 19. Les modestes se réjouiront davantage en Dieu, et les humbles d'entre les hommes seront dans l'allégresse à cause du Saint d'Israël, — 20. puisque les orgueilleux auront disparu, que les moqueurs seront anéantis et qu'il n'y aura plus d'hommes adonnés à l'iniquité, — 21. qui poussaient au péché les

hommes dans leurs discours, qui créaient des difficultés à ceux qui les exhortaient dans les cités et qui avaient fait dévier l'innocent, au moyen de paroles absurdes.

22. C'est pourquoi, Dieu a dit aussi au sujet de tous les gens de Jacob : De même qu'il a autrefois racheté les fils d'Abraham, ils n'auront pas à rougir dans ce temps-ci et leurs visages ne pâliront pas de honte; — 23. mais lorsque leurs descendants verront mon œuvre au milieu d'eux, ils sanctifieront mon nom et ils sanctifieront de même le Saint de Jacob et ils craindront le Dieu d'Israël, — 24. et les égarés connaîtront l'intelligence, et ceux qui murmuraient apprendront à s'instruire.

XXX

1. Malheur aux fils rebelles, dit Dieu, puisqu'ils tiennent conseil sans mon assentiment, et qu'ils se choisissent des élus sans mon avis, de façon qu'ils accumulent des péchés sur leurs péchés; — 2. qui vont pour descendre en Égypte, sans avoir demandé mon ordre, pour se fortifier par la force de Pharaon, pour s'abriter à l'ombre de l'Égypte. — 3. La force de Pharaon sera pour vous une déception, et l'abri à l'ombre de l'Égypte une honte, — 4. tel qu'avait été le sort de leurs chefs à Ṣô'an et celui de leurs messagers lorsqu'ils avaient atteint Bahansâ, — 5. en raison de ce qu'ils se sont révoltés contre moi pour des gens qui ne leur seront pas utiles, puisqu'ils ne sont pas capables d'aider, ni de servir, mais qui leur attireront déception et honte. — 6. Lorsque les bêtes de somme seront chargées dans leurs déserts et que dans un terrain étroit, difficile, viendront ceux d'entre eux qui ressemblent aux lionnes et aux lions et ceux qui sont comparés aux vipères et aux serpents brûlants et volants, ils transporteront sur les dos des ânes leurs ustensiles et sur les bosses des chameaux leurs trésors vers des gens qui ne

leur rendront aucun service. — 7. Or, le secours des Égyptiens sera faiblesse, vanité, absurdité. Voici le nom que je leur ai donné : Certes séjourner chez eux est Rébellion. — 8. Maintenant, va, écris (cette prophétie) chez eux sur une tablette et trace-la dans un livre pour qu'elle reste jusqu'à la dernière génération à perpétuité et pour l'éternité. — 9. Ils sont un peuple rebelle et des fils impies, des fils qui n'ont pas voulu écouter la loi de Dieu, — 10. qui ont dit aux voyants : Ne soyez pas des voyants pour nous, et aux prophètes : Ne nous apportez pas de prophétie vraie; parlez-nous en termes flatteurs et en révélations fallacieuses. — 11. Écartez-vous du chemin, détournez-nous de la voie, et faites disparaître de devant nous la mention du Saint d'Israël. — 12. C'est pourquoi le Saint d'Israël a dit : Puisque vous avez dédaigné cette parole, que vous avez eu confiance dans la violence et dans la perversité, et que vous vous êtes appuyés sur elles, — 13. pour ce motif ce péché sera pour vous comme la brèche qui est béante et croulante dans un mur inaccessible, et qui subitement ou à l'improviste amène la ruine, — 14. car vous serez brisés comme se brise un vase de potier broyé sans pitié, dans les morceaux duquel on ne trouve pas un tesson pouvant servir à retirer le feu d'un foyer, ou à puiser de l'eau dans une citerne. — 15. Car, ainsi avait dit Dieu, le Maître, le Saint d'Israël : C'est par le repentir et par le repos que vous serez secourus, c'est au calme et à la confiance que vous devrez votre force. Vous ne l'avez pas voulu. — 16. Vous avez dit au contraire : « Non, mais nous fuirons sur des chevaux »; c'est pourquoi vous fuirez; « nous chevaucherons sur ce qui est léger »; c'est pourquoi ceux qui vous poursuivent seront légers, — 17. au point que mille d'entre vous seront mis en déroute devant la menace d'un seul et que vous tous vous fuirez devant la menace de cinq, et au point que vous resterez comme une perche sur le sommet d'une montagne, comme un drapeau sur une colline. — 18. Toutefois Dieu n'agira ainsi avec vous que pour vous faire espérer en sa bienveillance, et il ne montrera sa puis-

sance sur vous que pour vous prendre en miséricorde, parce que Dieu est un Maître de justice. Heureux ceux qui espèrent en lui!

19. Et certes toi, ô peuple, tu séjourneras à Sion et à Jérusalem, et tu ne pleureras plus, puisque Dieu te prendra en grâce, lorsque tu l'imploreras, et lorsqu'il t'aura entendu, il t'exaucera; —
20. il te donnera comme nourriture les aliments indispensables et l'eau nécessaire; et celui qui te guide ne se retirera pas de toi, mais tes yeux regarderont ceux qui te dirigent — 21. et tes oreilles entendront la parole de ceux qui derrière toi te diront : Voici le chemin, marchez-y, soit à droite soit à gauche. —22. Donc si vous déclarez impurs vos idoles d'argent et leur revêtement, ainsi que vos images fondues en or et leurs ornements, et que vous les écartiez comme les femmes dans leurs menstrues, en disant : « Faites-les sortir du milieu de nous » ; —23. alors je ferai descendre une pluie abondante pour la semence avec laquelle vous ensemencerez la terre, la nourriture provenant de sa récolte sera grasse et riche et vos troupeaux paîtront à cette époque dans une vaste prairie. — 24. Et les bœufs et les jeunes ânes qui labourent le sol mangeront du fourrage fermenté, qui a été passé par le van et le crible. — 25. Il y aura sur toute montagne élevée et sur toute colline haute des ruisseaux et des eaux courantes, au jour du grand massacre et de la chute des tours. — 26. On se félicitera de ce que la lumière de l'astre blanc deviendra pour vous comme la lumière de l'astre ardent et que la lumière du soleil sera plusieurs fois comme la lumière des sept jours (de la création) au temps où Dieu pansera la plaie de son peuple, guérira sa blessure et sa meurtrissure.

27. Voici que l'ange de Dieu s'avance de loin, enflammé de colère, répandant une forte terreur, ayant les lèvres remplies de fureur, la langue semblable à un feu dévorant; — 28. son souffle submergera comme un torrent rapide qui atteint le cou, et il agitera une partie des peuples par une agitation trompeuse et il placera sur leurs joues un frein qui égare. —29. Alors vous entonnerez un cantique, comme au soir où vous sancti-

fiez la fête, et votre cœur se réjouira comme lorsqu'on marche au son des instruments de musique pour aller à la montagne de Dieu, le soutien d'Israël. — 30. Dieu vous fera entendre l'éclat de sa voix et vous fera voir sa puissance descendant sur (les peuples) dans un emportement de colère, avec une flamme de feu dévorant, amenant la dispersion, lançant l'averse et les grêlons. — 31. Sa voix fera trembler les Assyriens, qui frappaient avec la verge. — 32. Et la punition déterminée que Dieu leur infligera se frayera un passage au son des tambourins et des luths, et il les combattra dans des batailles qui les secoueront. — 33. Certes l'enfer est préparé depuis la veille; il est préparé aussi pour le roi; on l'a creusé et élargi; sa demeure est de feu et de bois en abondance, et l'ordre de Dieu y est enflammé comme un torrent de soufre.

XXXI

1. Malheur à ceux qui descendent en Égypte pour demander du secours et qui se fient aux chevaux; ils ont mis leur confiance dans les chars à cause de leur nombre et dans les cavaliers à cause de leur force, et ils ne se sont pas confiés au Saint d'Israël et n'ont pas recherché Dieu! — 2. Certes lui, il est sage; il leur amènera quelqu'un qui les maltraitera; il ne révoquera pas sa parole, mais s'élèvera contre la maison des méchants et contre le secours des auteurs de l'iniquité, — 3. tandis que les Égyptiens sont des humains et non des Tout-puissants, et leurs chevaux sont chair et non esprit. Dieu étendra sa force, celui qui donne le secours trébuchera, celui qui le reçoit tombera; ils seront anéantis tous ensemble.

4. Voici ce que Dieu m'a dit : Certes, de même que le lion ou le lionceau rugit sur sa proie, alors qu'une troupe de bergers se réunit contre lui; il ne s'effraie pas de leurs cris et ne faiblit pas devant leur multitude; ainsi apparaîtra le Maître des ar-

mées et il protégera la montagne de Sion et ses collines. —
5. Et comme l'oiseau abrite (ses poussins), de même le Maître
des armées veillera sur Jérusalem; il veillera, sauvera, épargnera
et délivrera. — 6. Il dira : Repentez-vous, ô fils d'Israël, vous
qui êtes plongés dans votre défection! — 7. Or, à ce moment-là
tout homme rejettera ses idoles d'argent et ses idoles d'or, les
péchés que vos mains ont fabriqués pour vous, — 8. lorsqu'il
verra que les Assyriens ont succombé par une épée qui n'est
point celle d'un homme, ont été détruits par une épée qui n'est
point d'un mortel; ils se sont enfuis devant elle, leurs élus ont
été anéantis; — 9. épouvantés par là, ceux qui étaient avec eux
semblables aux rochers ont disparu, et leurs chefs, à l'aspect de
ce signe, ont été écrasés; Dieu, qui s'est préparé une fournaise
dans Sion et un foyer ardent dans Jérusalem, l'a dit.

XXXII

1. Le roi ne régnera que pour l'équité et les chefs ne gouver-
neront que pour la justice. — 2. Certes, chacun d'eux deviendra
comme l'abri contre les vents et comme le refuge contre la trombe,
comme des courants d'eau dans un désert et comme l'ombre
d'un grand rocher dans une terre aride. — 3. Les yeux de ceux
d'entre eux qui regardent ne se fermeront pas, et les oreilles des
auditeurs seront attentives. — 4. Les esprits des sots comprendront
la science et les langues des bègues prononceront rapidement le
langage éloquent. — 5. On n'appellera plus l'insensé noble,
et l'on ne dira plus de l'avare qu'il est généreux. — 6. Mais on
appellera insensé celui qui dit des folies et dont le cœur conçoit
le mal, qui pratique l'infamie, profère des absurdités contre Dieu,
laisse l'affamé dans l'inanition et prive de breuvage l'homme
altéré. — 7. On appellera inique celui dont les instruments sont
mauvais, qui conseille les abominations, qui fait périr les faibles

par des paroles mensongères et le pauvre lorsqu'il plaide devant la justice. — 8. Mais l'on nommera noble celui qui conseille les actes nobles et qui persiste dans sa générosité.

9. O villes semblables aux femmes insouciantes, levez-vous, écoutez ma voix ; et vous qui êtes comparées à des filles confiantes, prêtez l'oreille à ma parole. — 10. Jusqu'à des années et des années, les confiantes trembleront, puisque la vendange a disparu et que la récolte n'est pas venue. — 11. Les insouciantes seront agitées et les confiantes trembleront, elles se dépouilleront de leurs vêtements, se mettront à nu et se ceindront les flancs. — 12. Alors on verra les (gens) se frapper la poitrine, comme les pleureuses, à cause des champs de délices et des vignes fertiles, — 13. à cause du pays de mon peuple, où pousseront des ronces et des épines ; il en sera ainsi de toutes les maisons de plaisance et de toutes les villes opulentes ; — 14. lorsque les châteaux seront abandonnés, lorsque toutes les villes seront délaissées, lorsque le portique et la forteresse seront pour toujours au nombre des cavernes, la joie des bêtes fauves, le pâturage des troupeaux dureront, — 15. jusqu'à ce qu'une miséricorde céleste se répande sur nous, que le désert redevienne comme le Karmel et que le Karmel soit considéré comme la forêt du Liban ; — 16. ceux qui exercent la justice habiteront le désert, et les gens d'équité s'établiront sur le Karmel ; — 17. l'œuvre de la justice sera la paix, et ceux qui se conforment au droit y gagneront la tranquillité et la sécurité pour toujours. — 18. Alors mon peuple séjournera dans la résidence de la paix, dans les habitations sûres et dans les demeures calmes. — 19. Au temps du froid, leur forêt sera froide ; à l'arrivée de la chaleur, la chaleur régnera dans leurs villes. — 20. Heureux donc ceux qui sèment près de cette eau, car ils feront toujours aller les pieds des bœufs et des ânes pour le transport de leurs biens !

XXXIII

1. O pillard qui n'as pas été pillé, et ô traître qui n'as pas été trahi, sache que, lorsque tu auras anéanti les pillards, tu seras pillé et que, lorsque tu auras rendu impuissants les traîtres, ils te trahiront.

2. O Dieu, sois-nous bienveillant, car nous espérons en toi; sois notre force pendant la durée du jour et notre secours au moment de la détresse, — 3. de même que par le tumulte de tes troupes les peuples se sont agités, que par ton apparition les nations se sont dispersées, — 4. au point que ton butin a été ramassé comme ramassent les insectes rongeurs et comme emportent les sauterelles, de même il est emporté. — 5. De même que Dieu est inaccessible, parce qu'il habite le ciel, de même il remplit Sion d'une justice et d'une équité, — 6. qui lui assureront dans tous les temps la solidité, le secours, la sagesse et la science; et la crainte de Dieu sera son trésor.

7. Voici que leurs chefs crient sur leurs places publiques et leurs messagers de paix pleurent. — 8. Leurs grandes routes sont désertes; personne ne passe plus sur leurs chemins; leurs alliances sont rompues, on dédaigne leurs villes, les hommes ont cessé de les considérer. — 9. Les gens de leur pays ont été attristés et abattus; ceux d'entre eux qui sont comparés au Liban ont rougi de honte et ont langui; la plaine de leur contrée est devenue comme le désert, et l'on en a secoué la partie qui ressemble à la Batanée et au Karmel. — 10. Maintenant je me lèverai contre eux, dit l'Éternel, maintenant je me dresserai au milieu d'eux et je montrerai ma grandeur, — 11. car on leur dira : Vous êtes devenus comme (une femme) qui conçoit la balle et qui a enfanté de la paille, et vos âmes vous dévoreront comme le feu. — 12. Les peuples alors deviendront semblables aux fours à chaux et, comme des épines balayées, seront consumés par le feu!

13. Écoutez, ô vous qui êtes loin, ce que j'ai fait, et connaissez, ô vous qui êtes près, ma puissance. — 14. Déjà les pécheurs en ont été effrayés à Sion, et la terreur a saisi les hypocrites, qui diront : « Qui donc approchera de ce feu dévorant ou approchera des foyers éternels? » — 15. Et on leur répondra : « Celui qui marche dans l'équité, qui parle avec droiture, qui s'abstient de désirer les gains iniques, qui secoue ses mains pour ne pas retenir les présents corrupteurs, qui bouche ses oreilles pour ne pas entendre de propos criminels et qui ferme les yeux pour ne pas voir le mal. » — 16. Il occupera la plus haute des demeures, il sera inaccessible comme les cimes des rochers, son pain lui sera fourni, et son eau coulera en abondance. — 17. Et on lui dira : La lumière et la beauté du Roi, tes yeux les verront comme ils voient le pays lointain. — 18. Ton cœur réfléchira sur des événements terribles : Où est le scribe? Où est le percepteur? Où est celui qui comptait les demeures? — 19. Et les gens à la langue inintelligible, tu ne les verras plus jamais, gens aux paroles trop obscures pour qu'on les entende, à l'idiome trop étrange pour qu'on le comprenne. — 20. Mais regarde Sion, la ville de nos fêtes; tes yeux verront alors Jérusalem, un séjour paisible, semblable à une tente immobile, dont les pieux ne seront pas arrachés. dont aucune corde ne sera défaite, — 21. parce que là Dieu, l'être sublime, sera pour nous, à un endroit de fleuves et de canaux aux bords larges, où ne voyage pas un bateau à rames, et qu'aucun grand bâtiment ne traverse. — 22. Oui, Dieu est notre juge, Dieu est notre législateur, Dieu est notre roi, c'est lui qui nous portera secours, — 23. tandis que, chez nos ennemis, les cordages pour ainsi dire ont été abandonnés; ils ne serrent pas leurs mâts et ne tendent pas leurs voiles; à ce moment on se partagera en abondance leur butin et leurs dépouilles; même les boiteux prendront leur part de leur butin. — 24. Aucun de leurs voisins ne dira : Je suis tombé malade. Le peuple qui séjournera à (Jérusalem) verra son péché pardonné.

XXXIV

1. Approchez, ô nations, et entendez; ô peuples, soyez attentifs. Puis, que les habitants de la terre entière entendent, c'est-à-dire la terre habitée et tout être vivant qu'elle contient : — 2. Dieu entre en colère contre ces peuples, en fureur contre l'ensemble de leurs armées, il a résolu de les anéantir, de les livrer au carnage. — 3. Leurs cadavres seront jetés, leurs corps répandront leur puanteur, et les montagnes ruisselleront de leur sang. —
4. On dirait que les constellations du ciel se dérobent à eux et descendent sous l'horizon, ou que le ciel s'est roulé pour eux comme un livre, ou que ses constellations sont tombées comme les feuilles tombent de la vigne ou les fruits du figuier. — 5. C'est que mon épée est affilée, trempée, comme si elle était dans le ciel pour descendre ensuite sur les gens d'Edom et sur une tribu vouée par ma justice à l'extermination. — 6. C'est l'épée de Dieu, remplie de sang, nourrie de graisse, du sang de ceux qui ressemblent à des agneaux et à des boucs, et de la graisse des reins de ceux qui sont comparés aux béliers; certes Dieu a une immolation à Boṣrâ et un grand carnage dans le pays d'Edom.
— 7. Avec eux tomberont là des gens semblables aux buffles, et ceux de leurs notables qui sont pareils aux jeunes taureaux; leur terre sera abreuvée de leur sang et leur sol nourri de leur graisse. — 8. Ce sera un jour où Dieu se vengera d'eux, et ce sera une année où il se fera payer ce qu'il réclame pour Sion.
— 9. Puis ses rivières seront transformées en poix et leur sol en soufre; leur terre deviendra de la poix enflammée, — 10. nuit et jour elle sera embrasée, la fumée en montera éternellement; de génération en génération elle sera dévastée, et jusqu'aux siècles des siècles, aucun homme n'y passera. — 11. Mais elle sera occupée par des (animaux) de l'espèce de la chouette et du hérisson, et (d'autres) du genre des gerfauts et des corbeaux y habiteront; la circonférence tracée autour d'elle comme au

cordeau sera un sol désert, et son centre sera des pierres creuses.
— 12. Aucun de ses nobles n'y restera; comment donc pourrait-on en appeler un à la royauté? tous ses chefs seront réduits au néant. — 13. Ses demeures produiront des chardons; les ronces et les épines envahiront ses forteresses; et de plus, les vipères s'y établiront et les autruches y paîtront. — 14. Les hiboux s'y rencontreront avec les chacals, et les chèvres sauvages les unes avec les autres; c'est là que se reposeront les goules et qu'elles trouveront la tranquillité. — 15. C'est là que les hérissons feront leurs nids et qu'ils mettront bas, que les pondeuses briseront leurs œufs, couveront et réuniront leurs petits sous leur ombre; c'est là que les milans s'assembleront les uns avec les autres. —
16. Cherchez ces espèces dans le livre de Dieu et lisez-le; car il n'en manquera pas une et aucune d'elles ne déplorera l'absence de l'autre, puisque c'est lui qui, par sa parole, a donné un ordre à leur sujet, que c'est son ange qui les a réunis, — 17. comme si l'ange leur avait donné des parts de cette terre et la leur avait distribuée en lots; aussi se l'attribueront-elles pour toujours et l'occuperont-elles de génération en génération.

XXXV

1. Les déserts et les solitudes du peuple se réjouiront, ses plaines jubileront et elles exhaleront des parfums comme des narcisses. — 2. Son pays s'épanouira plus encore dans l'allégresse et les cris de joie, puisqu'ils auront reçu la gloire du Liban et l'éclat du Karmel et de la plaine. Ils verront la gloire de Dieu et l'éclat de notre Maître.

3. Fortifiez donc les mains affaiblies, et affermissez les genoux qui chancellent, — 4. et dites à ceux dont les cœurs sont hébétés : Prenez courage, n'ayez pas peur, car votre Maître, de même qu'il apportera une vengeance contre vos ennemis, vous

apportera la récompense divine et vous secourra. — 5. Alors se dessilleront les yeux des aveugles et s'ouvriront les oreilles des sourds ; — 6. alors le paralytique sautera comme le chevreau, et la langue du muet chantera. Et lorsque l'eau jaillira dans le désert et les torrents dans les plaines incultes, — 7. l'endroit du mirage deviendra un étang, le terrain aride des sources d'eau; dans la demeure des vipères sera le lieu de repos du bétail et dans les endroits où pousse l'herbe il y aura des joncs et des roseaux. — 8. Il y aura là des routes et des chemins appelés chemins de la sainteté; il n'y passera aucun impur, ni personne de son genre. En outre, les passants et ceux qui ignorent le chemin ne s'y égareront pas. — 9. Il n'y aura aucun être du genre du lion; les autres animaux qui assaillent (l'homme) n'y monteront pas; on ne les y trouvera même pas; mais les amis de Dieu y marcheront seuls. — 10. Et ceux que Dieu aura délivrés reviendront et entreront dans Sion avec des chants, et une joie éternelle sera dans leurs cœurs. L'allégresse et la joie s'attacheront à eux, tandis que les soupirs et les gémissements les fuiront.

XXXVI

1. Lorsque ce fut en l'an 14 du règne d'Ezéchias, Sanḥêrîb, roi de la Mésopotamie, monta vers toutes les villes fortifiées des gens de Juda et les assiégea. — 2. Il envoya Rabschâḳèh de Lakisch à Jérusalem vers le roi Ezéchias avec une armée puissante; il s'arrêta près de l'aqueduc du réservoir supérieur, sur le chemin du champ des foulons. — 3. Il appela; alors sortirent vers lui Elyaḳim fils de Ḥilḳiyyah l'intendant, et Schébna le scribe, et Yo'aḥ fils d'Asaf le chancelier. — 4. Il leur dit : Faites savoir à Ezéchias qu'ainsi a parlé le grand roi, le roi de la Mésopotamie : Quelle est cette force à laquelle tu t'es confié? — 5. Je me disais : Peut-être est-ce la parole ou le conseil

ou la vaillance dans la guerre. Et maintenant, sur laquelle de ces choses t'es-tu appuyé pour te révolter contre moi? — 6. Et, s'il n'y a rien de tout cela, tu as compté seulement sur l'Égypte qui ressemble à un soutien de roseau brisé, qui, lorsque l'homme s'y appuie, entre dans sa main, et la perce. Tel est Pharaon, roi d'Égypte, pour quiconque met sa confiance en lui. — 7. Si tu réponds : « Nous nous sommes confiés en Dieu notre Maître », n'est-ce pas Ezéchias qui a aboli ses lieux de prière et ses autels et qui a dit aux gens de Juda et aux habitants de Jérusalem : Prosternez-vous devant un seul autel? — 8. Et maintenant, si tu veux faire une gageure avec mon maître le roi de la Mésopotamie, je te donnerai deux mille chevaux et tu verras si tu peux me donner des gens en état de les monter. — 9. Comment dédaignerais-tu l'un des petits chefs, serviteurs de mon maître, pour mettre ta confiance dans l'Égypte à cause de ses chars et de ses cavaliers? — 10. Et maintenant, crois-tu que c'est sans l'ordre de Dieu que je suis monté vers ce pays pour le dévaster; c'est Dieu qui m'a dit : Monte vers ce pays et dévaste-le. — 11. Alors Elyâḳîm, Schébnâ et Yô'aḥ dirent à Rabschâḳêh : Parle à tes serviteurs en nabatéen, car nous le comprenons; et ne nous parle pas en hébreu, de peur que les gens qui sont sur le mur ne l'entendent. — 12. Rabschâḳêh répondit : Penses-tu que mon maître ne m'a envoyé que vers toi et vers ton maître seulement pour que je vous adresse cette parole, et non vers ces gens qui sont sur le mur pour que je leur prédise qu'ils mangeront leurs excréments et qu'ils boiront leur urine avec vous? — 13. Rabschâḳêh s'arrêta et cria à haute voix en hébreu : Écoutez la parole du grand roi, du roi de la Mésopotamie. — 14. Ainsi a dit le roi : Qu'Ezéchias ne vous égare pas, car il ne pourra pas vous sauver. — 15. Qu'il ne vous donne pas confiance en Dieu, en disant : Certes Dieu nous sauvera et cette ville ne sera pas livrée entre les mains du roi de Mésopotamie. — 16. Ne l'écoutez pas; car ainsi a dit le roi de Mossoul : Accordez-vous avec nous, sortez vers moi, et chacun de vous mangera le fruit de sa vigne

et de son figuier, et boira l'eau de sa citerne, — 17. jusqu'à ce que je vienne et que je vous emmène dans un pays comme le vôtre, pays de blé et de vin, pays de nourriture et de vignes; — 18. c'est afin qu'Ezéchias ne vous égare pas en disant que Dieu vous sauvera; or, les divinités des peuples ont-elles sauvé chacune son pays des mains du roi de Mésopotamie? — 19. Où sont les divinités des gens de Ḥamâ et d'Arpad; et où sont les divinités des gens de Sefarwâyim; ont-elles sauvé Sébastiya de ma main? — 20. Ou bien laquelle d'entre les divinités de ces contrées a sauvé son pays de ma main, pour que Dieu sauve de ma main Jérusalem? — 21. Ils se turent et ne lui répondirent rien, parce que le roi le leur avait ordonné et avait dit : Ne lui répondez pas. — 22. Alors Elyâḳîm fils de Ḥilḳiyyâh l'intendant, Schébna le scribe et Yô'âḥ fils d'Asaf le chancelier entrèrent chez Ezéchias, avec leurs vêtements lacérés et lui rapportèrent les paroles de Rabschâḳêh.

XXXVII

1. Lorsque le roi Ezéchias l'entendit, il déchira ses vêtements, se couvrit d'un cilice et entra dans la maison de Dieu. — 2. Il envoya Elyâḳîm l'intendant, Schébna le scribe et les anciens des prêtres, couverts de cilices, vers Isaïe, fils d'Amôṣ, le prophète. — 3. Ils lui dirent : Ainsi a dit Ezéchias : Ce jour est un jour de détresse, de châtiment et de malheur, qui ressemble au moment où l'enfant approche du lieu de l'accouchement, la force manquant pour le faire naître. — 4. Peut-être Dieu ton Maître, ayant entendu la parole de Rabschâḳêh, qu'a envoyé le roi de la Mésopotamie, son maître, pour insulter le Dieu vivant, le punira-t-il de la parole qu'il aura entendue; adresse donc une prière pour le reste qui subsiste. — 5. Les serviteurs du roi Ezéchias vinrent chez Isaïe. — 6. Isaïe leur dit : Dites à votre maître que Dieu a ainsi parlé : Ne t'effraie pas de la parole que tu as

entendue et par laquelle les valets du roi de la Mésopotamie m'ont insulté. — 7. Voici que je rends un arrêt à son sujet : il apprendra une nouvelle, retournera dans son pays et je le ferai tomber par l'épée dans son pays. — 8. Rabschâkêh revint, trouva le roi de Mésopotamie combattant les gens de Libnâh, ayant appris qu'il avait levé le camp de devant Lâktsch. — 9. Celui-ci entendit au sujet de Tirhâkâh, roi de Kousch, quelqu'un qui lui dit : « Il est sorti pour te combattre. » L'ayant appris, il envoya des messagers vers Ezéchias pour lui dire : — 10. Faites savoir à Ezéchias, roi de Juda : Que ta divinité, en qui tu as confiance, ne t'égare pas en disant que cette ville ne sera pas livrée entre les mains du roi de Mésopotamie. — 11. Tu as bien entendu ce qu'ont fait les rois de Mésopotamie à toutes les contrées; ils les ont ruinées, et toi tu serais sauvé? — 12. Est-ce que les divinités des peuples que mes pères ont exterminés les ont sauvés depuis Balkh jusqu'à Ḥarrân, Réṣéf et les Edénites qui sont en Arménie? — 13. Où sont les rois de Ḥamâ, d'Arpad et de Sefarwâyim, de Hêna' et de 'Iwwâh? — 14. Ezéchias prit les écrits de la main des messagers, puis les lut; ensuite il monta vers la maison de Dieu et les déploya devant lui. — 15. Ezéchias pria alors devant Dieu en ces termes : — 16. O Maître des armées, Dieu d'Israël, ô toi qui demeures entre les deux chérubins, c'est toi qui es le dieu unique pour tous les royaumes du monde, c'est toi qui as créé les cieux et la terrre. — 17. O Dieu, punis comme punit quelqu'un qui entend et châtie comme châtie un clairvoyant, puisque tu as entendu la parole que Sanḥérîb a adressée pour insulter le Dieu vivant. — 18. En vérité, ô mon Maître, les rois de Mossoul ont anéanti tous les habitants des pays eux-mêmes et leurs pays; — 19. ils ont jeté leurs divinités dans le feu, parce que ce ne sont pas des dieux, mais des œuvres humaines en bois et en pierre, et c'est pourquoi ils les ont détruites. — 20. Et maintenant, ô Dieu, ô notre Maître, délivre-nous de sa main, pour que tous les royaumes du monde sachent que toi seul tu es Dieu. — 21. Et Isaïe fils d'Amôṣ envoya dire à Ezéchias : Voici ce qu'a dit

Dieu, le Dieu d'Israël : La prière et l'invocation que tu m'as adressées au sujet de Sanḫêrib, roi de Mésopotamie, je les ai entendues. — 22. Et voici la parole que Dieu a dite à son sujet : La communauté de Sion t'a méprisé et t'a raillé, et les habitants de Jérusalem ont hoché la tête derrière toi. — 23. T'imagines-tu qui tu as insulté et irrité, contre qui tu as élevé la voix? as-tu levé les yeux vers le ciel, vers le Saint d'Israël? — 24. Même par l'entremise de tes serviteurs tu as insulté Dieu et tu as dit : « Moi, grâce au nombre de mes cavaliers, j'ai gravi les montagnes les plus élevées et les recoins du Liban, j'ai abattu les sommets de ses cèdres et ses plus beaux cyprès, je suis parvenu à l'extrémité de ses hauteurs et jusqu'à la forêt du Karmel. — 25. Moi, j'ai rencontré les fleuves et j'ai bu leur eau ; bien plus j'ai desséché, sous les pas des pieds de ceux qui sont avec moi, tous les canaux enserrés. » — 26. N'as-tu pas entendu ce que j'ai fait dans les temps lointains, et ce que j'ai créé depuis les jours anciens? maintenant j'en ferai autant, de sorte que les villes fortifiées deviendront des lieux inhabités, des décombres et des déserts. — 27. Leurs habitants auront les mains débiles, seront écrasés et couverts de confusion ; ils deviendront semblables à l'herbe des champs, à la verdure du fourrage, aux brins des toits ou à la folle avoine avant qu'elle ne devienne un épi sur tige. — 28. Que tu t'asseyes, que tu sortes ou que tu entres, je le sais ; à plus forte raison (je connais) ton agitation contre moi. — 29. Et parce que tu t'es agité vers moi, et à cause de tes cris qui sont montés jusqu'à moi, je te rendrai semblable à celui à qui l'on place dans le nez la courroie et dans la bouche les mors et je te ramènerai par le chemin par lequel tu es venu. — 30. Voici un signe pour toi, ô Ezéchias, à savoir que tu mangeras cette année le regain, dans la deuxième année les nouvelles pousses du regain, et, dans la troisième année, semez, moissonnez, plantez des vignes et mangez-en les fruits. — 31. Et ce qui aura été sauvé parmi les gens de Juda, et qui subsistera, donnera dans la terre de nouvelles racines qui produiront leurs fruits en haut,

— 32. parce que de Jérusalem sortiront des survivants, et qu'un reste repoussera dans le pays de Sion. C'est par la puissance du Maître des armées que cela arrivera.

33. C'est pour ce motif que Dieu a dit ainsi au sujet du roi de Mésopotamie : Il n'entrera pas dans cette ville, il n'y lancera pas de flèche, il n'y fera pas pénétrer de bouclier, il n'élèvera pas contre elle de palissade. — 34. Mais par la route par laquelle il est venu il retournera, et il n'entrera pas dans cette ville; Dieu l'a dit. — 35. Je protégerai cette ville et je la secourrai comme cela est digne de moi, et à cause de David mon serviteur.

36. Alors l'ange de Dieu sortit et tua de l'armée des Mésopotamiens cent quatre-vingt-cinq mille hommes. On se leva le lendemain matin, et voici que la plupart étaient des cadavres. — 37. Sanḥêrîb, roi de Mossoul, leva le camp, partit et s'en retourna, puis resta à Ninive. — 38. Or, pendant qu'il était prosterné dans le temple de Nisrôk, sa divinité, voici qu'Adrammélek et Scharéṣer, ses deux fils, le tuèrent par le glaive; ensuite ils se réfugièrent au pays des Kurdes et son fils Asarḥadôn régna à sa place.

XXXVIII

1. En ces jours-là Ezéchias tomba malade et toucha à la mort. Alors Isaïe, fils d'Amôṣ, le prophète, entra chez lui et lui dit : Voici ce que Dieu t'annonce; si tu fais un testament pour ta famille, alors tu es un homme mort, tu ne guériras pas. — 2. Ezéchias tourna sa face dans la direction (du temple) pour prier Dieu, — 3. et dit : « O mon Maître, souviens-toi en ma faveur de ce que j'ai marché dans ton obéissance avec vérité et avec un cœur pur, et j'ai agi, avec droiture devant toi. » Et Ezéchias pleura abondamment.

4. Alors Dieu révéla à Isaïe ces paroles : — 5. Va et dis à Ezéchias : Voici ce qu'a dit Dieu, le dieu de David ton père : « J'ai

entendu ta prière, j'ai vu tes larmes et voici que je vais ajouter à ta vie quinze années. — 6. Et de la main du roi de Mésopotamie, je te délivrerai toi et cette ville, et je la protégerai. — 7. Et voici un signe de la part de Dieu (pour te prouver) qu'il tiendra la parole qu'il a prononcée : — 8. Je vais faire reculer l'ombre des degrés que le soleil est descendu sur l'échelle d'Aḥâz, en arrière de dix degrés. » Et le soleil en effet revint sur l'échelle, des dix degrés qu'il était descendu.

9. Voici la parole qu'Ezéchias, roi des gens de Juda, prononça alors qu'il était tombé malade et qu'il guérit de sa maladie : — 10. « Je m'étais dit que, dans la fraîcheur de mes jours, je m'en irais aux portes du tombeau et que je serais privé du reste de mes années. — 11. J'avais dit que je ne montrerais plus, dans la région des vivants, que l'Éternel est éternel, que je ne verrais plus jamais les hommes, au milieu des habitants de ce monde, — 12. que ma demeure était partie et m'avait été enlevée comme les tentes des bergers et que j'avais ployé comme le tisserand ma vie par suite des douleurs qui ont failli m'anéantir, que tu m'achèverais du jour à la nuit. — 13. Jusqu'au matin, j'ai ressemblé au lion dans son rugissement, tant mes os étaient tous brisés ; et depuis la nuit jusqu'au jour tu allais m'achever. — 14. Comme l'hirondelle ou comme la grue, je gémissais ; je soupirais comme la colombe et je levais mes yeux vers le ciel en disant : O mon Maître, mon âme a été violentée ; sois mon garant. — 15. Toutes les fois que je parle et qu'il me fait une promesse, il ne manque pas de l'exécuter. Moi je fuis tout sommeil dans l'amertume de mon âme. — 16. O Dieu, de même que (les hommes) revivront ainsi[1], de même fais-moi vivre parmi eux, rétablis-moi et guéris-moi. — 17. C'est par l'avis de celui qui est appelé Paix[2] que l'amertume m'a atteint ; toi, tu m'as éloigné de la mort et de la destruction et tu m'as pardonné mes péchés comme en les jetant derrière le dos, — 18. car la tombe ne te

1) Saadia nous paraît faire allusion ici à la résurrection des morts.
2) Dieu est appelé Paix ; voir Lévitique Rabbâh, IX, 153.

remercie pas, la mort ne te loue pas, et ceux qui descendent dans l'anéantissement n'espèrent pas en ta générosité. — 19. L'homme guéri et l'homme rendu à la vie, eux te remerciront comme moi aujourd'hui ; le père fera connaître à ses fils ta vérité. — 20. O Dieu, secours-nous ainsi, afin que nous fassions retentir nos chants tous les jours de notre vie dans la maison de Dieu. » — 21. Isaïe dit : Qu'on prenne un gâteau de figues et qu'on le frotte sur la tumeur pour qu'il guérisse. — 22. Et lorsque Ezéchias dit : « Quel est le signe prouvant que je monterai à la maison de Dieu? » Isaïe le lui donna.

XXXIX

1. A cette époque Mérôdak Baladân, fils de Baladân, roi de Babel, envoya des lettres et des présents à Ezéchias, ayant appris qu'il avait été malade et qu'il était guéri. — 2. Ezéchias accueillit avec joie (les messagers) et leur montra ses trésors d'argent et d'or, de parfums et d'huiles, d'armes diverses, et tout ce qui se trouvait dans ses magasins; il ne resta rien qu'il ne leur montrât dans son palais et dans tout son royaume. — 3. Alors Isaïe le prophète entra chez le roi Ezéchias et lui dit : « Qu'ont dit ces gens et d'où sont-ils venus vers toi? » Ezéchias répondit : « C'est d'une contrée lointaine qu'ils sont venus vers moi, de Babel. » — 4. Isaïe reprit : « Qu'ont-ils vu dans ta résidence ? » Ezéchias dit : « Tout ce qui est dans ma résidence ils l'ont vu ; il n'est rien resté que je ne leur aie montré dans mes magasins. » — 5. Isaïe dit à Ezéchias : « Écoute la parole du Maître des armées : — 6. Il viendra des jours où tout ce qui est dans ta résidence et tout ce qu'ont mis en réserve tes ancêtres jusqu'à ce jour sera emporté à Babel, sans que rien reste, dit Dieu. — 7. Et de tes fils qui sortent de tes reins et que tu engendreras on prendra pour en faire des serviteurs dans le palais du roi de

Babel. » — 8. Ezéchias répondit à Isaïe : « Que la parole de Dieu que tu as prononcée est belle ! » Puis il ajouta : « Et je Lui demande que la grâce et la paix durent pendant mes jours ! »

XL

1. Consolez mon peuple, puis consolez-le encore, dit votre Maître. — 2. Apaisez la communauté de Jérusalem et proclamez-lui qu'elle est déjà remplie de ses légions, que son péché est pardonné, qu'elle a déjà reçu de la part de Dieu le double du châtiment de ses péchés.

3. La voix du héraut proclame dans les déserts : Enlevez les pierres sur le chemin de Dieu et établissez dans les plaines une large voie pour notre Maître. — 4. Que toute vallée s'élève, que toute montagne et toute colline s'abaissent, que toute montée devienne une plaine, tout terrain raboteux une vallée. — 5. Afin que la lumière de Dieu se manifeste et que tous les hommes voient que c'est Dieu qui prononce cette parole.

6. (On entend) la voix de celui qui dit : Proclame; puis, lorsque celui qui a reçu l'ordre lui demande : Que proclamerai-je? il répond : Que tous les hommes sont comme l'herbe et tous leurs bienfaits comme les fleurs des champs. — 7. Aussi, de même que l'herbe se dessèche, que la fleur tombe au souffle des vents de Dieu, de même les hommes qui y sont comparés. — 8. Leurs corps se dessèchent, leurs promesses tombent, tandis que la parole de notre Maître demeure éternellement.

9. Gravis une haute montagne, ô toi qui portes de bonnes nouvelles à Sion; élève ta voix avec force, ô toi qui portes de bonnes nouvelles à Jérusalem. Élève-la, ne crains pas, et dis aux habitants des villes de Juda : Voici que votre Maître, — 10. à savoir Dieu, le Maître des mondes, vient vers vous avec autorité, et sa puissance a la domination; certes votre salaire

est auprès de lui et votre récompense est devant lui. — 11. Il fera paître avec douceur ceux d'entre vous qui ressemblent aux troupeaux, comme un berger, et grâce à sa puissance, il rassemblera ceux qui sont comparés aux agneaux portés dans le giron, et il guidera ceux qui sont pareils aux brebis pleines.

12. Celui pour qui l'eau est comme la dimension d'une paume, le ciel comme la forme d'un empan, la poussière de la terre comme une mesure précise, les montagnes comme ce qui est pesé avec le crochet et les collines comme ce qui est pesé avec la balance; — 13. celui qui a disposé l'esprit, c'est Dieu. Et quel est l'homme à qui Dieu a fait connaître son dessein? — 14. Heureux donc celui qui a consulté Dieu, en sorte qu'il lui a fait comprendre et enseigné les voies de la justice, qu'il lui a appris la science et lui a fait connaître le chemin de la raison! — 15. Voici que les peuples sont pour lui comme une goutte d'un seau; ils sont considérés comme l'atome (qui fait pencher) la balance, et les habitants des îles comme la poussière emportée. — 16. Les arbres de la forêt ne suffisent pas pour brûler en son honneur et les animaux n'y suffisent pas pour ses sacrifices. — 17. Tous les peuples sont comme un rien en face de lui; ils sont considérés par lui comme le vide et le désert. — 18. A qui donc comparerez-vous le Tout-Puissant, et quel être semblable mettrez-vous au même rang que lui? — 19. Est-ce l'idole qu'a choisie le charpentier, que l'orfèvre a plaquée d'or et pour laquelle il a fondu des chaînes d'argent? — 20. pour laquelle il a mis en réserve un chêne, il a choisi un bois qui ne pourrit pas et il a cherché un charpentier habile pour préparer une idole qui ne chancelle pas? — 21. N'avez-vous pas su et n'avez-vous pas entendu? N'avez-vous pas été informés dès l'origine? N'avez-vous pas examiné les fondements de la terre — 22. (pour voir) que Dieu est établi sur le firmament de la terre, dont les habitants sont à ses yeux comme les sauterelles; qu'il étend le ciel comme un dais, qu'il le déploie comme une tente pour s'y établir. — 23. Il a réduit les ministres à rien et les juges de la terre à néant.

— 24. C'est comme s'ils n'avaient été ni plantés, ni semés, et comme si leur tronc n'avait pas été enraciné dans la terre. S'il soufflait sur eux, ils se dessécheraient, une tempête les emporterait comme la paille. — 25. Et à qui me comparerez-vous, pour que je sois son égal? dit le Saint. — 26. Levez vers le ciel vos yeux et regardez qui a créé ces astres, qui en fait sortir les armées en les comptant, qui les appelle tous par leur nom, sans que, grâce à sa puissance étendue et sa force solide, aucun d'eux ne manque.

27. Pourquoi dis-tu, ô famille de Jacob, et pourquoi vous écriez-vous, ô gens d'Israël : Ma condition a été cachée à Dieu et ma conduite a échappé à mon Maître? — 28. N'as-tu pas su ou n'as-tu pas entendu que Dieu, le Maître des mondes, le créateur des extrémités de la terre ne s'est ni lassé ni fatigué et que sa science n'a pas de limites, — 29. Lui qui donne la vigueur à l'exténué et qui augmente la puissance de ceux qui sont dénués de force, — 30. au point que les jeunes sont lassés et fatigués, que les adolescents trébuchent et s'affaiblissent, — 31. mais ceux qui espèrent en Dieu, leur force se renouvelle, comme les plumes repoussent sur les aigles ; ils courent sans se fatiguer, ils marchent sans se lasser.

XLI

1. Prêtez-moi l'oreille, ô gens des îles, et que les peuples renouvellent leurs forces pour écouter attentivement ; qu'ils approchent maintenant en disant : Avançons tous vers le jugement. — 2. Qui a fait paraître de l'orient un juste qu'il fera marcher dans son obéissance, à qui il a soumis les peuples, à qui il donne la domination sur les rois, dont il rend l'épée pareille à la poussière, et l'arc semblable à la paille disséminée, — 3. qui poursuit les rois et passe sain et sauf, sans poser les pieds sur aucune route? — 4. C'est celui qui a créé, puis façonné, qui appelle les

générations depuis les plus anciennes, moi Dieu qui ai été le premier, moi qui serai avec les derniers. — 5. Les habitants des îles ont vu cet (événement) et en ont eu peur; ils en tremblent depuis les extrémités de la terre; ils se sont donc approchés et sont venus. — 6. Chacun d'entre eux vient en aide à son prochain et dit à son frère : Prends courage. — 7. C'est ainsi que s'entr'aident bien des fois le charpentier et le fondeur, celui qui frappe avec le marteau et le lamineur, au point qu'on déclare la soudure parfaite; c'est ainsi qu'on fortifie (l'œuvre) avec les clous pour qu'elle ne bronche pas.

8. Et toi tu es Israël mon serviteur, ô Jacob que j'ai élu, race d'Abraham mon bien-aimé, — 9. dont j'ai saisi la main depuis les extrémités de la terre et que j'ai appelé de ses (diverses) contrées, et à qui j'ai dit : Tu es mon serviteur, je t'ai élu, je ne te rejetterai pas. — 10. Ne crains pas; car je suis avec toi; ne te trouble pas; je suis ton maître · je t'appuierai comme autrefois je t'ai aidé, et comme aussi je t'ai soutenu par la droite de ma justice. — 11. Et tous ceux qui se sont acharnés contre toi seront confondus et honteux; tes adversaires seront réduits à néant et détruits. — 12. Ceux qui luttaient avec toi, tu les chercheras et ne les trouveras pas; ceux qui te combattaient deviendront comme s'ils n'étaient pas, comme s'ils n'existaient pas, — 13. puisque je suis Dieu, ton Maître, qui saisis ta droite, qui te dit : Ne crains pas, je viens à ton secours.

14. Ne craignez pas, ô partisans de Jacob, et ô peuplade d'Israël, je suis ton aide, dit Dieu ton protecteur, le Saint d'Israël. — 15. Je ferai de toi une herse tranchante, neuve, garnie de dents; tu broieras les montagnes et tu les réduiras en poussière; tu transformeras les collines en balle. — 16. C'est ainsi que tu les disperseras, le vent les emportera et l'ouragan les disséminera. Et toi, tu te réjouiras en Dieu, et tu te glorifieras du Saint d'Israël.

17. Quant aux malheureux et aux pauvres qui cherchent de l'eau sans qu'il y en ait, dont les langues ont été desséchées par

la soif, moi, Dieu, je les exaucerai, moi, Saint d'Israël, je ne les abandonnerai pas. — 18. Je leur ouvrirai sur les collines les fleuves et au milieu des plaines les sources ; je transformerai les déserts en lacs d'eau et dans les terres arides je ferai jaillir l'eau. — 19. Je ferai pousser dans le désert des cèdres, des acacias, des myrthes, des arbres donnant l'huile et je planterai dans la lande les cyprès, les platanes et les pins tous ensemble, — 20. afin que les êtres raisonnables voient et sachent, examinent et comprennent eux tous que la puissance de Dieu l'a fait et que le Saint d'Israël l'a créé.

21. Faites approcher vos plaideurs, dit Dieu, et faites avancer vos querelleurs, dit le roi de la famille de Jacob. — 22. Qu'ils approchent, afin de nous apprendre les événements qui sont arrivés. Informez-nous des origines, afin que nous y réfléchissions et que nous en connaissions les conséquences ; ou bien faites-nous entendre ce qui arrivera. — 23. Puis, lorsque vous nous aurez informés de ce qui viendra par la suite, nous saurons que vous êtes des êtres supérieurs, et de même, si vous faites du bien ou du mal, nous discuterons, et nous examinerons cela ensemble. — 24. Or, comme vous êtes nuls, que vos actions sont du néant, c'est une chose abominable que le choix tombe sur vous.

25. Mais moi je susciterai quelqu'un du côté où souffle le vent du nord et il viendra, du côté où le soleil se lève et il invoquera mon nom ; il passera au milieu des princes, comme l'artiste manie l'argile, comme le potier presse la terre glaise. — 26. Celui-là, lorsqu'il annoncera quelque chose, d'avance nous l'admettrons et dès l'abord nous dirons que c'est juste. Alors même que personne ne l'annonce, ne le proclame, bien plus, sans qu'il ait entendu vos paroles, — 27. c'est lui qui est le premier pour les gens de Sion ; le voici et les voici, et c'est lui que je donnerai aux gens de Jérusalem comme messager de la bonne nouvelle ; — 28. au point que mes regards ne verront personne qui conteste ; parmi eux aucun ne donnera un conseil. Lorsque je les interrogerai, ils répondront — 29. qu'eux tous sont vanité et leurs ac-

tions néant, et que leurs chefs sont semblables au vent et au désert.

XLII

1. Voici mon serviteur que je soutiens, mon élu que mon âme
a agréé, en qui je mettrai ma prophétie, pour que mes décisions
parviennent aux peuples, — 2. sans qu'il pousse de cri ni de cla-
meur, sans qu'il fasse entendre sa voix sur les places publiques.
— 3. Même un roseau cassé, il ne le brise pas; même une mèche
fumante, il ne l'éteint pas; il rend la justice selon la vérité. —
4. Bien plus, il n'y aura ni (mèche) fumante ni (roseau) brisé,
puisqu'il répandra la justice dans les contrées, et c'est dans sa loi
que les peuples mettront leur espérance.
5. Ainsi a parlé le Tout-Puissant, Dieu, qui a créé les cieux
et les a déployés, qui a étendu la terre et ses fondements, qui
a donné le souffle aux êtres qui l'habitent et l'âme à ceux qui y
passent : — 6. Je suis Dieu; je t'ai anobli avec justice; je te
prendrai par la main et je t'affermirai; je t'établirai pour l'alliance
des hommes et pour la lumière des nations; — 7. pour ouvrir
des yeux aveugles et pour faire sortir le prisonnier de la capti-
vité et des cachots ceux qui sont assis dans les ténèbres. — 8.
Mais en même temps, je suis Dieu, tel est mon nom; ma gloire,
je ne la donnerai pas à un autre, ni ma renommée aux idoles. —
9. Et, de même que les événements passés sont arrivés, de même
je vous ferai connaître les nouveaux et je vous les annoncerai
avant qu'ils ne se produisent.
10. Chantez à Dieu un cantique nouveau et dites sa renommée
des extrémités de la terre, ô vous qui descendez sur la mer tout
entière, îles et leurs habitants. — 11. Que les gens du continent
avec ses villes et les bourgades qu'habite Kêdâr entonnent ce
(chant), que les habitants des rochers le fassent retentir, qu'on
pousse des cris des sommets des montagnes, — 12. en rendant

honneur à Dieu, en proclamant ses louanges dans les îles, — 13. alors que Dieu paraîtra comme le héros et que, comme le guerrier, il excitera l'ardeur, qu'il poussera une clameur et criera, qu'il triomphera de ses ennemis. — 14. Et il dira : Je leur ai donné un délai pendant quelque temps, je me suis contenu et j'ai montré de la bienveillance à leur égard; maintenant je crierai contre eux à haute voix comme la femme qui enfante, je les désolerai et je les viserai tous. — 15. Je rendrai arides leurs montagnes et leurs collines; toute leur verdure, je la dessécherai; je transformerai leurs fleuves en îles, et leurs étangs, je les dessécherai. — 16. Je ferai passer des aveugles par un chemin qu'ils n'ont pas connu et je les conduirai par des sentiers qu'ils ont ignorés; je changerai l'obscurité qui est devant eux en lumière et les aspérités de la route en plaines, de même que j'ai déjà fait de telles choses pour eux et que je ne les ai pas abandonnés. — 17. Aussi reculeront-ils en arrière et seront-ils couverts de honte, ceux qui se fient aux idoles, et qui disent à la statue coulée : Tu es notre maître.

18. O vous qui faites les sourds, écoutez; et vous qui faites les aveugles tournez les yeux et regardez. — 19. Qui fait l'aveugle, si ce n'est quand il s'agit d'être mon serviteur? qui fait le sourd, si ce n'est celui à qui mon messager est envoyé? Personne ne fait l'aveugle qu'à l'égard du châtiment, et personne ne fait le sourd que pour la rétribution des amis de Dieu. — 20. (L'homme) voit bien des choses sans y faire attention, ses oreilles sont ouvertes sans rien entendre. — 21. Or, la volonté de Dieu a pour but de l'amender, c'est pourquoi il a multiplié et accru les préceptes. — 22. C'est un peuple de dépouillés, d'opprimés, dont toute la jeunesse a été déçue, qui ont été enfermés dans les prisons, qui sont devenus une proie sans trouver de libérateur, et un objet de spoliation, sans que personne dise : Rendez-leur. — 23. Qui donc parmi vous prêtera l'oreille à cette parole, l'écoutera, en entendra les conséquences, — 24. et saura qui a livré les gens de Jacob à la spoliation et les gens d'Israël aux pillards? n'est-ce

pas Dieu envers qui nous avons péché, dans les voies de qui notre peuple n'a pas voulu marcher et dont il n'a pas écouté la loi? — 25. Il a déversé alors sur eux l'ardeur de sa colère et la violence de ses guerres, qui ont allumé la flamme autour d'eux, sans qu'ils le sussent, et mis l'incendie en eux, sans qu'ils y fissent attention.

XLIII

1. Et maintenant ainsi a parlé Dieu, votre auteur, ô gens de Jacob, votre créateur, ô gens d'Israël. Ne crains pas, car je suis ton protecteur et j'ai ennobli ton nom, tu m'appartiens en propre. — 2. Si même tu passais à travers l'eau, je serais avec toi et les fleuves ne t'engloutiraient pas; si tu t'avançais dans le feu, tu ne serais pas brûlé et la flamme ne te consumerait pas; — 3. c'est que je suis Dieu ton maître et le Saint d'Israël, ton sauveur; c'est ainsi que j'ai pris pour ta rançon les Égyptiens et que j'ai mis les Éthiopiens et les Sabéens à ta place. — 4. Plus encore que tu n'as été cher à mes yeux, je t'honorerai, parce que je t'aime; je mettrai à ta place les autres hommes, et les autres nations au lieu de ta personne. — 5. Ne crains pas non plus, puisque je suis avec toi; de l'orient j'amènerai ta postérité et de l'occident je te rassemblerai. — 6. Je dirai au côté du nord : Donne-les; et au côté du sud : Ne les retiens pas. Amène mes amis de loin et mes amies des extrémités de la terre. — 7. Ce sont eux tous qui ont été appelés de mon nom et que j'ai créés pour ma gloire; il en est de même après que je les ai créés et formés. — 8. Alors on fera sortir les gens qui font les aveugles, tandis que leurs yeux existent, et ceux qui simulent la surdité et qui ont des oreilles. — 9. Si tous les peuples se réunissent et que les nations se rassemblent, qui parmi eux annoncera ces choses ou nous fera entendre les événements anciens? Ou bien qu'ils appellent leurs témoins pour leur

donner raison, ou qu'ils écoutent et qu'ils disent : C'est la vérité. — 10. Mais vous, vous êtes mes témoins, dit Dieu, et mon serviteur que j'ai choisi, afin que vous sachiez, que vous croyiez en moi, que vous compreniez que c'est moi; avant mon action, aucun dieu n'a été établi et après moi il n'y en aura pas; — 11. que c'est moi qui suis Dieu et qu'il n'y a pas hors moi de sauveur. — 12. De même que je vous ai informés, que je vous ai sauvés et avertis alors qu'il n'y avait point parmi vous d'étranger, de même vous êtes mes témoins, dit Dieu, et je suis le Tout-Puissant. — 13. Oui, de tout temps, je suis ainsi, personne ne peut sauver de ma main. Je fais ce que je veux; qui pourrait s'y opposer?

14. Ainsi a dit Dieu, votre protecteur, le Saint d'Israël : A cause de vous j'ai abandonné les Babyloniens et je les ai fait tous descendre en fuyards, et les Chaldéens ont gémi dans les navires. — 15. Sachez que je suis Dieu, votre Saint, et le créateur d'Israël, votre roi.

16. Ainsi a dit Dieu, qui a frayé dans la mer une route et dans une eau puissante un passage; — 17. qui a fait sortir les chevaux, les cavaliers, l'armée et les chefs; puis ils sont tous tombés pour ne plus se relever; bien plus ils ont cessé de flamber et se sont éteints comme une mèche. — 18. Ne vous rappelez pas les choses anciennes et ne réfléchissez pas aux choses passées. — 19. Voici que je réalise un nouveau secours; maintenant il apparaît. Ne le reconnaissez-vous pas? J'établirai encore dans le désert des chemins et dans les lieux arides des fleuves. — 20. Les bêtes sauvages de la plaine m'honoreront, même les serpents et les autruches, puisque j'ai placé dans les déserts de l'eau, et dans les lieux arides des fleuves, pour abreuver mon peuple, mon élu. — 21. Le peuple que je me suis créé racontera mes louanges. — 22. Et bien que tu ne m'aies pas invoqué, ô descendance de Jacob, et que tu ne te sois pas fatiguée à mon service, ô descendance d'Israël, — 23. que tu ne m'aies pas apporté de brebis en holocauste et que tu ne m'aies pas honoré par tes sacrifices, parce que je ne t'ai pas importuné par mes demandes de présents ni

fatigué en réclamant de l'encens; — 24. bien que tu ne m'aies pas acheté d'encens pour ton argent et que tu n'aies pas accumulé devant moi la graisse de tes victimes, mais que tu m'aies importuné par tes péchés et fatigué par tes iniquités, — 25. sache que je suis celui qui efface tes iniquités, comme j'en suis digne, et tes péchés, je ne m'en souviendrai pas. — 26. Lorsque tu provoqueras mes souvenirs, nous discuterons ensemble et tu exposeras toi-même ce qui peut servir à te justifier. — 27. Tu avoueras que tes premiers pères ont péché et que tes docteurs ont eu des torts envers moi; — 28. et que moi, avec justice, j'ai profané les chefs du sanctuaire, que j'ai livré à la mort des gens de Jacob, et aux insultes, des gens d'Israël.

XLIV

1. Écoute maintenant, ô peuple de Jacob, mon serviteur, et peuple d'Israël que j'ai élu! — 2. C'est ainsi que Dieu, ton auteur et ton créateur au sein de ta mère, a dit qu'il te secourra. Ne crains donc rien, ô peuple de Jacob, mon serviteur, et peuple d'Israël que j'ai élu! — 3. Car, de même que l'eau se répand sur l'altéré et les averses sur la terre aride, de même je répandrai abondamment ma prophétie sur ta postérité et ma bénédiction sur tes descendants. — 4. Ils pousseront du milieu de l'herbe comme les saules sur les ruisseaux, — 5. ceux dont l'un dira : Je suis à Dieu; l'autre s'appellera du nom de Jacob; l'autre enfin s'inscrira devant Dieu et se donnera le surnom d'Israël.

6. Ainsi a parlé Dieu, le roi d'Israël et son protecteur, le Maître des armées : Je suis le premier et je suis le dernier, et hors moi il n'y a pas de dieu. — 7. Et qui, comme moi, provoquera les choses, les annoncera et me les exposera, depuis que j'ai établi une nation dans le monde? (Qui) rapportera (à ses adorateurs) les événements qui surgiront et qui arriveront? — 8. Donc ne tremblez

pas et ne craignez pas; est-ce que de tout temps je ne vous ai pas fait entendre et savoir (ce qui arrivera) et vous êtes mes témoins? Existe-t-il un Dieu autre que moi? Se peut-il qu'il y ait un soutien que j'ignore? — 9. Eux tous ne sont que les fabricants des idoles qui sont néant et qui ne leur servent pas à réaliser leurs désirs; ils sont témoins qu'elles ne voient pas et ne savent pas, afin que soit confondu — 10. celui qui a fabriqué l'idole et a fondu l'image qui ne sert pas. — 11. Alors tous ses compagnons seront confondus et leurs ouvriers se réuniront du milieu des hommes, s'arrêteront, trembleront et seront confondus tous. — 12. Parmi eux le forgeron avec l'enclume, qui fabrique l'idole avec les charbons, qui la façonne avec les maillets et qui la travaille avec la force de ses bras; s'il souffrait de la faim, il serait sans forces, et s'il ne buvait pas d'eau, il serait défaillant; — 13. le charpentier, qui étend le cordeau, qui pare (l'idole) de henné, qui la travaille avec le rabot, puis la dessine avec le compas et lui donne la forme d'un homme ou la forme d'une belle femme assise dans la maison; — 14. celui qui coupe pour l'idole des cèdres, en prenant les pins, les frênes et ce qui peut la soutenir d'entre les autres arbres de la forêt; et celui qui plante les chênes que la pluie fait grandir, — 15. afin qu'ils deviennent pour les hommes du combustible, dont il prend une partie pour se chauffer; tantôt il allume avec cela le feu et se cuit du pain, tantôt il en fait l'objet de son culte, devant lequel il se prosterne, ou en fait une idole, devant laquelle il se courbe, — 16. après qu'il en avait brûlé une certaine quantité par le feu, qu'il avait mangé la viande cuite sur une autre partie, ou rôtie pour s'en rassasier, et qu'il en avait pris pour se chauffer, en disant : Cela s'accorde bien, puisque j'ai chaud et que j'ai senti le feu. — 17. De ce qui restait il a fait un objet de culte et une idole; tu le vois se courber devant elle, se prosterner, prier et dire : Délivre-moi, parce que tu es mon Maître. — 18. (Ses pareils) ne connaissent pas leur sottise et ils ne comprennent pas, comme si leurs yeux étaient obscurcis de manière à ne pas voir et leurs cœurs

de manière à ne pas saisir. — 19. Il ne fera pas un retour sur lui-même, n'ayant ni connaissance, ni intelligence pour dire : Après que j'en ai brûlé une partie par le feu, que j'ai cuit sur le charbon du pain et que j'ai fait un rôti pour m'en rassasier, je ferai avec le reste ce que Dieu a en abomination et je me prosternerai devant un bois pourri. — 20. On le voit se préoccuper des cendres, entraîné qu'il est par un esprit de fascination. Il ne se délivrera pas et ne dira pas : N'est-ce pas le néant qui est dans ma poignée?

21. Rappelle-le-toi, ô peuple de Jacob et ô peuple d'Israël, parce que tu es mon serviteur; et, de même que je t'ai créé pour me servir, de même toi aussi, ô peuple d'Israël, ne m'oublie pas. — 22. Car moi, j'effacerai tes péchés comme la pluie passagère et je passerai sur tes méfaits comme les nuages. Alors que tu reviendras à moi, je te prendrai en amitié. — 23. Les habitants du ciel glorifieront Dieu de l'avoir fait; ceux de la terre jubileront d'en bas; ceux des montagnes feront entendre des chants, ainsi que ceux des forêts au milieu des arbres qui y sont, puisque Dieu a pris en amitié le peuple de Jacob, s'est glorifié du peuple d'Israël. — 24. Ainsi a dit Dieu, ton protecteur, celui qui t'a formé dans le sein (de ta mère) : Je suis Dieu, le créateur de tout, qui étends le ciel à moi seul, qui déploie la terre par moi-même; — 25. qui détruis les signes des jongleurs et expose au mépris les exorciseurs; ainsi il refoule en arrière ceux qui prétendent à la sagesse, et montre l'ignorance de leur science, — 26. lui qui confirme la parole de son serviteur et qui ratifie le conseil de ses envoyés, qui dit de Jérusalem : Elle sera repeuplée; et des villes de Juda : Elles seront rebâties, et qui en relève les ruines; — 27. qui dit à l'abîme : Taris, et qui en dessèche les fleuves; — 28. qui dit de Cyrus : Il est mon roi et il accomplira toute ma volonté; il dira de Jérusalem : Qu'elle soit rebâtie et que le temple soit fondé.

XLV

1. Car ainsi a parlé Dieu à son oint au sujet de Cyrus : Celui dont je saisirai la droite, j'abaisserai devant lui les peuples et je délierai les ceintures des rois; j'ouvrirai devant lui leurs battants et leurs portes ne seront pas fermées ; — 2. devant lui je ferai avancer ma puissance, pour lui j'aplanirai les chemins tortueux, pour lui je briserai les battants d'airain et je couperai les traverses de fer; — 3. je te donnerai des trésors cachés et des richesses enfouies, afin que tu saches que je suis Dieu, qui ai ennobli ton nom, le Dieu d'Israël, — 4. et cela à cause de mon serviteur Jacob et d'Israël, mon élu. Je t'ai appelé par ton nom et je t'ai désigné avant que tu me connusses, — 5. et parce que je suis Dieu, l'unique, et qu'il n'y a pas de Dieu hors moi, je te ceins de force avant que tu ne me connaisses. — 6. afin que les hommes de l'Orient et de l'Occident sachent que ce n'est pas un autre que moi, de même que moi Dieu, et non un autre, — je suis le créateur de la lumière et des ténèbres, l'auteur du salut et du malheur. Moi, Dieu, je fais tout cela. — 8. Les cieux font couler des hauteurs et les nuées lancent par ondées la justice; la terre alors s'ouvre, le secours croît, le bonheur pousse. Moi, Dieu, j'ai créé cela. — 9. Aussi, malheur à qui lutte avec son créateur, étant comme le tesson d'entre les tessons de la terre. Est-ce que l'argile dira à son potier : Que fais-tu? Comment alors dis-tu que ton créateur est impuissant? — 10. Malheur aussi à celui qui dit à son père : Qu'engendres-tu? et à sa mère : Qu'enfantes-tu?

11. Ainsi a dit Dieu, le Saint d'Israël et son créateur : Interrogez-moi sur les choses à venir et consultez-moi sur ce que je produirai et sur ce que mes mains feront, — 12. parce que moi, j'ai fait la terre et créé sur elle les hommes, et parce que ce sont mes mains à moi qui ont étendu les cieux et qui ont commandé à toutes leurs armées. — 13. Car c'est moi qui susciterai (Cyrus) avec justice, qui aplanirai toutes ses voies, et lui, il bâtira ma

ville et affranchira mes exilés, non point à prix d'argent, ni par suite d'un présent, a dit le Maître des armées.

14. Ainsi a dit Dieu : Une part du gain des Égyptiens et du commerce des Abyssins et des Sabéens, gens à la haute stature, passera à toi, puis t'appartiendra. Ils marcheront derrière toi, en passant enchaînés, ils se prosterneront devant toi, ils t'adresseront leurs prières, en disant : « En vérité Dieu est en toi, il n'y en a pas d'autre; il n'y a pas de Dieu en dehors de lui. — 15. Et en vérité, tu es un Maître caché et le Dieu d'Israël, qui le secourt. » — 16. Alors ils rougiront, puis seront tous couverts de honte et ils marcheront dans l'opprobre eux tous les plus habiles des ambassadeurs; — 17. tant Israël est secouru par Dieu, secouru pour toujours. Vous donc ne rougissez pas et n'ayez pas honte jusqu'à toute éternité.

18. Ainsi a dit le Maître, le créateur du ciel et c'est lui Dieu, le créateur et le formateur de la terre, lui qui l'a bien disposée et qui ne l'a pas créée pour être déserte, mais qui l'a créée pour être habitée : Je suis Dieu et il n'y en a pas d'autre. — 19. Ainsi je ne vous ai pas parlé dans le mystère, ni dans un endroit obscur et je n'ai pas dit à la postérité de Jacob : Cherchez-moi en vain! Mais je suis Dieu qui vous adresse la parole avec justice, qui vous annonce la vérité. — 20. Rassemblez-vous, venez et approchez, ô échappés des nations, vous verrez ceux qui portent le bois de leurs statues dans leur ignorance et adressent leur prière à une idole qui ne les sauvera pas. — 21. Informez-les alors, approchez d'eux, puis délibérez ensemble et dites : Qui a fait entendre ces choses autrefois et les a annoncées auparavant? N'est-ce pas moi, Dieu? et il n'y a pas d'autre dieu que moi, le Tout-Puissant, le juste, le libérateur et il n'y en a pas hors moi. — 22. Tournez-vous vers moi, vous serez sauvés, ô habitants de toutes les régions de la terre, parce que je suis le Tout-Puissant, et il n'y en a pas hors moi. — 23. J'ai juré par mon nom; et de ma parole est sortie un ordre bienveillant qui est irrévocable, car tout genou fléchit devant moi et toute langue

jure ainsi par mon nom. — 24. Celui qui dira à mon sujet : Certes mon droit et ma force sont en Dieu, verra arriver auprès de lui, puis rougir tous ceux qui étaient excités contre lui. — 25. Et c'est en Dieu que se justifieront et que se glorifieront tous les descendants des gens d'Israël.

XLVI

1. Lorsque Bêl a fléchi et que Nebô a été brisé, que leurs images ont été foulées aux pieds par les bêtes féroces et par les animaux domestiques, et que les plus honorées d'entre elles ont été portées comme des fardeaux sur des (hommes) harassés, — 2. ceux-ci également ont été brisés et ont tous fléchi; à plus forte raison ne pouvaient-ils pas sauver leur fardeau, alors que leurs personnes sont parties en captivité.

3. Écoutez-moi, ô gens de Jacob et vous tous, survivants des gens d'Israël, qui êtes comparés à des enfants portés depuis le sein, tenus dans les bras depuis la naissance. — 4. Sachez que jusqu'au moment semblable à l'état de vieillesse je serai avec vous et que jusqu'au temps pareil à l'âge des cheveux blancs je vous soulèverai; et, comme j'ai toujours fait, c'est moi qui vous porterai, c'est moi qui vous délivrerai et qui vous sauverai.

5. A qui me comparerez-vous pour m'assimiler à lui, à qui m'égalerez-vous pour que je sois son pareil? — 6. Ferez-vous comme ceux qui répandent l'or de leur bourse et qui pèsent l'argent sur la balance, qui engagent un fondeur pour qu'il fabrique une idole, qui s'inclinent et même se prosternent devant elle; — 7. qui la portent puis la chargent sur leurs épaules; ils la déposent à un endroit et elle y reste et ne bouge pas de sa place; lorsque l'un d'eux élève la voix vers elle, elle ne lui répond pas et ne le sauve pas de son infortune.

8. Pensez à ces choses et soyez-en désespérés, rappelez-les, ô

pécheurs, à vos cœurs! — 9. Souvenez-vous des événements passés. Car je suis le Tout-Puissant; il n'y en a pas en dehors de moi. Je suis Dieu, je n'ai pas mon pareil; — 10. qui dès le commencement annonce la fin et, dès l'origine, ce qui n'a pas encore été fait, qui dis : Mes plans subsisteront et toute ma volonté, je l'accomplirai. — 11. C'est moi qui l'appelle de l'orient comme l'oiseau et du pays lointain, l'homme de mes plans. Comme je les ai énoncés, je les exécuterai et comme je les ai créés, ainsi je les réaliserai. — 12. Écoutez-moi, ô cœurs endurcis, vous qui êtes loin du salut! — 13. Puisque j'ai rapproché mon salut de vous, il ne sera pas éloigné et ma délivrance ne sera pas retardée; j'établirai dans Sion mon secours et les gens d'Israël seront ma gloire.

XLVII

1. Descends et assieds-toi dans la poussière, ô communauté des gens de Babel; assieds-toi à terre sans trône, ô réunion des Chaldéens; car dorénavant tu ne seras plus nommée la délicate, la choyée. — 2. Deviens comme celle à laquelle on dit : Prends la meule et va moudre de la farine; ôte ton voile, mets à nu ton bras et découvre ta jambe pour traverser les fleuves. — 3. Ensuite tes parties honteuses seront découvertes et ta nudité sera aussi révélée. C'est ainsi que je prendrai sur toi ma vengeance; je n'accepterai pour toi l'intercession de personne. — 4. Ainsi a parlé notre protecteur, le Maître des armées, dont le nom est le Saint d'Israël. — 5. Assieds-toi silencieuse et entre dans les ténèbres, ô réunion des Chaldéens; car tu ne seras plus appelée la maîtresse des rois. — 6. Parce que, lorsque je me suis irrité contre mon peuple, que j'ai abandonné mon héritage et que je l'ai livré dans ta main, tu n'as montré aucune pitié pour eux, même sur le vieillard tu as fait peser durement ton joug, — 7. et tu as dit : « Je serai éternellement maîtresse », n'ayant pas réfléchi à

ces choses et n'ayant point songé à leurs conséquences. — 8. Et maintenant, prête l'oreille, ô volupteuse, ô toi qui es assise en sécurité, ô toi qui dis en toi-même : Moi, je suis sans pareille, je ne m'assiérai pas (à terre) comme veuve et je ne connaîtrai pas la perte des enfants. — 9. Mais ils t'arriveront tous deux en un clin d'œil dans un même jour, la perte des enfants et le veuvage ; ils t'arriveront dans leur plénitude, malgré le grand nombre de tes sortilèges et la puissance de tes incantations. — 10. Et puisque tu te confiais dans ta méchanceté et que tu disais : Personne ne me voit! tandis que ta sagesse et ta science faisaient ton orgueil, et que tu disais en toi-même : Je n'ai pas mon pareil, — 11. il fondra sur toi un malheur que tu ne pourras pas réparer, il tombera sur toi un désastre que tu ne sauras repousser, tu seras atteinte à l'improviste par une douleur que tu ne connais pas, — 12. et l'on te dira : Lève-toi maintenant avec tes incantations et le grand nombre de tes sortilèges, comme tu t'y es appliquée depuis tes origines ; peut-être pourras-tu en profiter, peut-être que tu inspireras de la terreur. — 13. Tu seras épuisée par le grand nombre de tes consultations, quand bien même se présenteraient pour te secourir ceux qui choisissent la forme du ciel, qui observent les états des étoiles, qui te prédisent aux époques fixes une partie de l'avenir. — 14. Voici qu'ils deviendront comme la paille, le feu les dévorera, ils ne se sauveront pas de la flamme. Ce (feu) n'a rien de commun avec le charbon pour (cuire) leur pain, ni avec le foyer en face duquel ils s'asseyent. — 15. Voilà où aboutiront toutes tes peines. Ceux qui trafiquaient chez toi depuis tes commencements errent chacun de leur côté, et personne ne te secourra.

XLVIII

1. Écoutez ceci, vous qui faites partie des gens de Jacob, qui

êtes appelés du nom d'Israël et qui n'êtes que sortis de l'eau de Juda, qui jurez par le nom de Dieu et qui invoquez le Dieu d'Israël, ni avec vérité ni à bon droit. — 2. Ils sont seulement appelés du nom de la ville sainte et ils se sont appuyés sur le Dieu d'Israël, dont le nom est le Maître des armées ! — 3. Les événements précédents, je vous en ai informés jadis, ils sont sortis de ma parole et je vous les ai fait entendre. Puis, alors que vous ne vous y attendiez pas, je les ai réalisés et ils sont arrivés, — 4. parce que je savais que tu es revêche, que ta nuque est un tendon (résistant) comme le fer et que ton front est semblable à l'airain. — 5. C'est pourquoi je t'en avais informé jadis; et, avant qu'ils n'arrivassent, je te les avais fait entendre, de peur que tu ne dises : Mon idole les a faits; ma statue et mon image fondue les ont ordonnés. — 6. Donc, de même que tu les avais appris, considère-les tous, et alors vous, ne serez-vous pas obligés de le déclarer, puisque je t'ai fait entendre les nouveautés dès maintenant, des choses réservées que tu ne connaissais pas, — 7. ce qui a été créé, sans que tu l'aies jamais connu, et ce dont tu n'avais pas entendu parler avant le jour où cela fut; de peur que tu ne dises : Je le savais déjà. — 8. Mais tu n'en as pas entendu parler, tu n'en as même rien su, rien n'en est même venu à tes oreilles, parce que je savais que tu trahirais ton pacte et que tu as été appelée l'Infidèle dès le sein de ta mère. — 9. En raison de ma dignité, j'accorderai un plus long répit, et c'est ma gloire de te l'accorder, pour ne pas t'anéantir. — 10. Mais je te ferai fondre, autrement que l'argent, et je t'éprouverai dans le creuset du châtiment. — 11. Et selon ma dignité j'agirai avec toi et je dirai : Comment (mon nom) serait-il profané? ma gloire, je ne la céderai à aucun autre?

12. Écoutez-moi, ô gens de Jacob et gens d'Israël, appelés de mon nom : Moi, je suis le premier, et moi aussi, je suis le dernier. — 13. C'est aussi ma main qui a fondé la terre, c'est ma droite qui a créé le ciel; je les ai appelés, ils se sont tous présentés. — 14. Donc, assemblez-vous tous et écoutez celui d'en-

tre vous qui annoncera ces choses, car Dieu l'aime et lui fait savoir qu'il accomplira sa volonté, comme il l'a dit au sujet de Babel, et son décret, comme il s'est exprimé au sujet des Chaldéens. — 15. Il reconnaîtra que c'est moi qui l'ai appelé, puis qui lui ai adressé la parole ; qui l'ai amené et qui ai fait réussir sa voie, — 16. et il dira : Avancez vers moi, écoutez ceci. Car dès l'abord ce n'est point en secret que j'en ai parlé et j'étais là depuis que ces événements existent ; et maintenant Dieu, mon Maître, m'a envoyé apporter sa prophétie.

17. Ainsi a dit Dieu, ton protecteur, le Saint d'Israël : Je suis Dieu ton maître qui t'enseigne ce qui te profitera, qui te dirige dans la voie où tu dois marcher. — 18. Si tu avais écouté mes préceptes, ton salut déborderait comme le fleuve et tes bonnes œuvres comme les vagues de la mer ; — 19. et ta postérité serait comme le sable et tes descendants comme les dunes de la mer. Leur nom ne sera ni retranché ni détruit de devant moi.

20. Oui, sortez de Babel ! Fuyez les Chaldéens ! et avec un cri d'allégresse annoncez ces choses, faites-les entendre, publiez-les jusqu'aux extrémités de la terre et dites : Dieu a délivré son serviteur Jacob. — 21. Et ils n'ont pas eu soif, alors même qu'il les a conduits dans les endroits secs, puisqu'il a fait couler de l'eau pour eux du rocher, de même qu'il a (jadis) fendu le rocher et qu'il en a coulé de l'eau. — 22. De même, point de paix, a dit Dieu, pour les pervers !

XLIX

1. Écoutez-moi, ô habitants des îles, et prêtez l'oreille, ô peuples du lointain : Dieu m'a appelé prophète depuis le sein de ma mère et, depuis les entrailles de ma mère, il m'a désigné de ce nom. — 2. Il a fait ma bouche semblable à une épée tranchante, il m'a mis à couvert à l'ombre de sa main, il m'a fait ressembler à

une flèche polie et il m'a caché dans son carquois. — 3. Il m'a dit : Tu es mon envoyé, ô Israël, dont je tire gloire. — 4. Et si je dis : C'est inutilement que je me suis fatigué ; c'est pour la vanité et pour le néant que j'ai épuisé ma force ; alors je trouverai la justice en Dieu et mon salaire auprès de mon Maître.

5. Maintenant Dieu a parlé, lui qui m'a créé depuis le sein de ma mère comme son envoyé, pour que je ramène vers lui les gens de Jacob et que les gens d'Israël se réunissent à lui. Je serai ainsi honoré auprès de lui et il deviendra mon Dieu qui me fortifie. — 6. Il a dit : C'est peu à mes yeux que tu sois mon envoyé pour maintenir les gens de Jacob et ramener les branches principales des gens d'Israël; mais je ferai de toi une lumière pour les peuples, afin que mon secours parvienne aux extrémités de la terre.

7. Ainsi a dit Dieu, le protecteur et le Saint d'Israël, à celui dont la personne est méprisée et qui est détesté des peuples, au serviteur des princes. Les rois le verront, les chefs se lèveront devant lui et se prosterneront à cause de la parole de Dieu, pour qu'elle se confirme, et du Saint d'Israël qui t'a choisi.

8. Et ainsi a dit Dieu : Au temps de la faveur je t'exaucerai, au jour du salut je t'aiderai, je te fortifierai, je te mettrai comme un pacte de sécurité pour le peuple et comme soutien des contrées et tu hériteras de champs qui étaient dévastés ; — 9. et tu diras aux captifs : « Sortez » ; et à ceux qui sont dans les ténèbres : « Paraissez » ; ils viendront paître sur les chemins et sur toutes les collines. — 10. Ils n'auront ni faim ni soif ; ils ne seront frappés ni par le vent brûlant ni par le soleil, puisque leur Miséricordieux les conduira et les amènera vers les sources d'eau. — 11. Et (Dieu) dit : Je transformerai toutes mes montagnes en chemins, et mes grandes routes seront élevées. — 12. Voici que ceux-ci viendront de loin, d'autres aussi du nord et de l'occident et d'autres encore de la région de Sîn. — 13. Les habitants du ciel se réjouiront et les habitants de la terre seront dans l'allégresse ; les habitants des montagnes feront retentir des chants,

alors que Dieu consolera son peuple et aura pitié des faibles d'entre eux.

14. Sion a dit : « Certes Dieu m'a abandonnée, il semble m'avoir oubliée. » — 15. Est-il possible qu'une femme oublie son nourrisson et qu'elle n'ait pas pitié de son fils ? Alors même qu'elle pourrait oublier, moi, je ne t'oublierais pas. — 16. C'est comme si j'avais tracé ton plan sur mes mains et comme si tes murs étaient toujours en face de moi ! — 17. Tes constructeurs s'empresseront, et tes destructeurs et tes dévastateurs s'en iront de toi. — 18. Lève les yeux autour de toi et regarde-les, tous se sont réunis pour venir vers toi : Par ma durée éternelle, dit Dieu, tu te revêtiras d'eux tous comme de couronnes et tu te ceindras d'eux comme la fiancée. — 19. Certes tes ruines, tes solitudes et ton pays ravagé seront trop étroits, tant ils seront peuplés, et ceux qui sont acharnés à ta perte s'éloigneront. — 20. Les gens de ta famille que tu croyais avoir perdus diront en ta présence, l'un à l'autre : La place m'est trop étroite, range-toi pour moi, afin que je m'asseye. — 21. Et tu te diras en toi-même : Qui m'a enfanté ceux-ci à moi qui avais perdu les miens et qui étais malheureuse ? Alors que j'étais exilée et écartée, ceux-ci, qui les a élevés ? puisque je suis restée seule, ceux-ci, où étaient-ils ?

22. Ainsi a dit Dieu : Je ferai un signe aux nations avec ma main et vers les peuples je lèverai mon drapeau ; ils t'apporteront tes fils sur leur sein et tes filles seront chargées sur leurs épaules. — 23. Tes nourriciers seront pris parmi leurs rois, tes nourrices parmi leurs princesses ; ils se prosterneront sur leur face à terre devant toi, ils lécheront la poussière de tes pieds et tu reconnaîtras que je suis Dieu et que ceux qui mettent leur espoir en moi ne sont pas déçus.

24. Enlève-t-on au puissant un butin, ou bien le captif du vainqueur échappe-t-il ? — 25. Ainsi a dit Dieu : Même le captif des puissants je le prendrai ; le butin des redoutables, je le délivrerai ; ton adversaire, je le combattrai, et tes fils, je les

secourrai. — 26. Je ferai manger à tes oppresseurs leurs chairs et, comme du vin doux, ils seront enivrés de leur sang; et tous les humains sauront que je suis Dieu, ton sauveur et ton protecteur, le Grand de Jacob.

L

1. Ainsi a dit Dieu : Quel est l'acte de divorce de votre mère, s'il est vrai que je l'aie répudiée? Ou quel est celui de mes créanciers à qui je vous ai vendus? Vous n'avez été vendus qu'à cause de vos péchés et votre mère n'a été répudiée qu'à cause de vos méfaits. — 2. Pourquoi donc vous ai-je interpellés sans que personne m'ait écouté, après que je vous avais appelés sans que personne ne répondît? Était-ce parce que ma main était impuissante à vous racheter ou parce que je n'avais pas la force de vous délivrer? Voici que par ma menace je dessèche les mers et je change les fleuves en déserts, au point que leurs poissons pourrissent faute d'eau après être morts de soif. — 3. Je revêts au-dessus d'eux le ciel de ténèbres et je fais ressembler leur enveloppe au cilice.

4. Dieu m'a accordé le langage de l'enseignement, afin que je sache une chose dont j'instruirai l'homme harassé; il m'apparaît chaque matin et il excite en ma faveur les oreilles pour qu'elles écoutent mon enseignement. — 5. Dieu m'a communiqué des choses pour lesquelles je ne lui ai pas désobéi et devant lesquelles je n'ai pas reculé en arrière. — 6. Bien plus, j'ai présenté mon dos à ceux qui frappaient et mes joues à ceux qui m'arrachaient la barbe, je n'ai pas caché mon visage devant l'outrage et le crachat. — 7. Dieu m'aidera; aussi n'ai-je pas été confus; j'ai rendu ma face semblable à la pierre dure et j'ai su que je n'aurais pas honte de ma parole. — 8. Combien est proche mon triomphe! Qui donc osera me combattre? Présentons-nous ensemble au tribunal. Qui est mon adversaire? qu'il s'avance vers moi? —

9. Et lorsque Dieu m'aide, qui donc me vaincra? Mais tous seront usés comme le vêtement, et la teigne les mangera.

10. Celui qui parmi vous craint Dieu et écoute la parole de son envoyé, quand même il serait dans les ténèbres et n'aurait point de lueur, qu'il se confie dans le nom de Dieu et qu'il s'appuie
sur son Maître! — 11. Et si vous tous, vous allumez du feu et répandez des étincelles, vous irez dans la flamme de votre feu, et dans les étincelles que vous avez fait jaillir. C'est par ma puissance que cela vous arrivera et, comme vous l'avez mérité, vous serez étendus à terre.

LI

1. Écoutez-moi, vous qui poursuivez la justice, qui recherchez Dieu! Regardez le rocher dont vous avez été taillés et le pic
(qui a creusé) le puits dont vous avez été extraits. — 2. C'est-à-
dire, regardez Abraham, votre père, et Sara, qui vous a portés dans son sein. Car je l'ai appelé (quand il était) unique; puis je l'ai
béni et multiplié. — 3. Et sachez que de même Dieu consolera Sion et consolera toutes ses ruines. Il changera son désert en Éden et sa solitude en jardins de Dieu; là se trouveront la joie et l'allégresse, les remerciements et le son du cantique.

4. Prête-moi l'oreille, ô mon peuple; ô ma nation, écoute-moi. Car une loi émanera de moi, grâce à laquelle mon jugement sera pour les peuples une lumière qui leur donnera le repos. —
5. Et, de même que ma justice s'approchera et que mon secours en sortira, de même mes coups châtieront les peuples; alors ils mettront leur espoir dans ma miséricorde et supporteront avec patience mes coups. — 6. Élevez vos yeux vers le ciel
et regardez la terre au-dessous de lui; sachez que les cieux se dissiperont comme la fumée, que la terre s'usera comme le vêtement et que ses habitants mourront ainsi, tandis que mon

secours s'étendra jusqu'à l'éternité et que mes pieux serviteurs ne seront pas effrayés.

7. Écoutez-moi, ô vous qui connaissez la justice, ô peuple dans le cœur duquel est ma loi. Ne craignez pas l'outrage des autres hommes et ne vous laissez pas effrayer par leurs insultes.
— 8. Certes, comme le vêtement, la teigne les dévorera, comme la laine, les vers les mangeront, tandis que ma justice se maintiendra éternellement et mon secours de génération en génération. —9. Et je dirai : Montre-toi, revêts-toi de force, ô puissance de Dieu, montre-toi comme aux jours anciens, comme dans les générations passées. N'est-ce pas toi qui as mis en pièces le perturbateur, qui repousses le dragon ? — 10. N'est-ce pas toi qui dessèches dans la mer l'eau de l'abîme profond, qui changes les gouffres de la mer en chemin que traversent les délivrés? —
11. De même, ceux que Dieu rachète reviendront et entreront à Sion avec allégresse, avec une joie éternelle dans leurs cœurs. La joie et le contentement s'attacheront à eux et loin d'eux fuiront le soupir et la tristesse.

12. C'est moi-même qui vous console. Qu'avez-vous donc à vous effrayer d'un homme qui mourra ou d'un fils d'Adam qui passera comme l'herbe, — 13. pour oublier Dieu ton créateur, qui étend le ciel et qui consolide la terre? Tu t'es effrayé sans cesse et continuellement devant la colère de l'oppresseur, lorsqu'il l'avait préparée pour te perdre. Or, où est-elle, la colère de l'oppresseur? — 14. Puisqu'un remède est arrivé rapidement pour la faire cesser, les hommes ne mourront donc pas de misère et leur nourriture ne leur manquera pas. —
15. Je suis Dieu, ton Maître, qui réprimande la mer, et alors ses vagues s'agitent, moi dont le nom est le Maître des armées.
— 16. Je t'ai enseigné mes paroles et je t'ai abrité à mon ombre; et, de même que j'ai fixé le ciel et que j'ai fondé la terre, ainsi je dirai aux gens de Sion : Vous êtes mon peuple.

17. Réveille-toi, réveille-toi, mon peuple, ô Jérusalem, toi qui as bu de la part de Dieu la coupe de sa colère; même la lie de

la coupe qui donne le vertige, tu l'as bue et absorbée. — 18. On a dit à ton sujet : Elle n'a pas de guide parmi tous les enfants qu'elle a enfantés, ni personne qui la prenne par la main parmi tous les enfants qu'elle a élevés. — 19. Pour deux des maux qui t'ont atteint, qui te plaindra? pour le ravage et la ruine, pour la faim et l'épée, qui te consolera? — 20. Tes fils ont langui et se sont étendus au coin de toutes les places publiques, comme l'antilope dans le filet, remplis qu'ils sont de la colère de Dieu et de la réprimande de ton Maître. — 21. C'est pourquoi, écoute ceci, ô malheureuse, ô femme ivre, mais non de vin. — 22. Ainsi dit Dieu, ton Seigneur et ton Maître, qui lutte en faveur de son peuple : Voici que moi je prendrai de ta main la coupe qui donne le vertige, c'est-à-dire la lie de la coupe de ma colère, et tu ne la boiras plus jamais. — 23. Et je la mettrai dans la main de ceux qui te tourmentaient et te disaient : Baisse-toi, pour que nous passions. Tu as alors présenté ton dos comme le sol et comme la place publique pour les passants.

LII

1. Apparais, apparais, revêts ta force, ô Sion, revêts tes vêtements de gloire, ô Jérusalem, ville sainte, car il n'entrera plus jamais chez toi d'incirconcis ni d'impur. — 2. Secoue la poussière, lève-toi, et assieds-toi, ô Jérusalem, dénoue les liens de ton cou, ô captive, communauté de Sion. — 3. Ainsi a dit Dieu : De même que vous avez été vendus pour rien, de même ce n'est pas à prix d'argent que vous serez affranchis. — 4. Et Dieu a dit encore : Comme j'ai agi pour l'Égypte où mon peuple est descendu d'abord afin d'y habiter, ainsi j'agirai pour l'Assyrie qui l'a dépouillé en dernier lieu. — 5. Et maintenant, dit Dieu, pourquoi ici mon peuple est-il entraîné sans motif, pourquoi ses maîtres poussent-ils des hurlements, dit Dieu, et mon

nom pendant tout ce temps est sans cesse blasphémé? — 6. Mais mon peuple connaîtra mon nom et saura aussi que c'est moi qui lui adresse la parole, comme je l'avais fait.

7. Qu'ils sont beaux sur les montagnes, les pieds d'un messager de bonheur, annonçant le salut, qui dit à Sion : Le règne de ton Maître est apparu, — 8. (qu'il est beau) le cri de tes sentinelles qui ont élevé la voix en jubilant toutes, puisqu'elles verront face à face le retour de la lumière de Dieu à Sion. — 9. Donc exclamez-vous et jubilez tous, ô gens des ruines de Jérusalem, puisque Dieu a consolé son peuple et a pris Jérusalem sous sa protection. — 10. Dieu a montré sa puissance sanctifiée en présence de tous les peuples et tous les habitants des contrées de la terre ont vu le salut de notre Maître. 11. — Aussi partez, partez, sortez de là et n'approchez d'aucune impureté; et, lorsque vous en serez sortis, purifiez-vous, ô vous qui portez les livres de Dieu. — 12. Car ce n'est pas avec précipitation que vous sortirez et ce n'est pas en fuyant que vous vous en irez; mais Dieu sera à votre avant-garde; lui, le Dieu d'Israël, sera à votre arrière-garde.

13. Certes mon envoyé sera intelligent; il sera élevé, exalté et placé très haut. — 14. Et comme la foule (des hommes) aura horreur de lui, tant son aspect sera gâté entre eux tous et son extérieur parmi les fils d'Adam, — 15. de même il dispersera les peuples nombreux et devant lui les rois fermeront leurs bouches; car ils auront vu une chose telle qu'on ne leur en a jamais racontée et ils auront été témoins d'une chose dont ils n'avaient jamais entendu la pareille.

LIII

1. Qui a ajouté foi à nos nouvelles que voici? et la puissance de Dieu, sur qui apparaîtra-t-elle? — 2. Qui auparavant a poussé comme le rejeton et comme une racine isolée dans un pays de désert? Il n'avait ni charme ni éclat, et, lorsque nous l'avons re-

gardé, il n'avait pas d'apparence, pour que nous le désirions? —
3. Tellement il était méprisé, retranché des hommes, endolori,
connu pour ses maladies, pareil à celui devant lequel on se voile
la face, tant il était méprisé et nous ne tenions pas compte de lui;
— 4. alors que lui il a supporté nos maladies, qu'il s'est chargé
de nos douleurs et que nous, nous l'avons cru éprouvé, frappé de
la part de Dieu et châtié; — 5. alors qu'il était rendu malade par
nos péchés, écrasé par nos fautes, que nous étions débarrassés
de la punition qui nous revenait et que par ses blessures nous
étions guéris. —6. Nous tous nous avons erré comme les brebis et
nous nous sommes dirigés chacun selon sa voie et voici que Dieu
a fait retomber sur lui nos fautes à tous. — 7. Il a été secoué dans
les tourments, sans qu'il ouvrît la bouche comme l'agneau que
l'on conduit à l'abattoir, comme une brebis devant son tondeur
reste muette; il n'a pas ouvert la bouche. — 8. Après l'emprison-
nement et la comparution devant les juges, il est enlevé et per-
sonne dans sa génération ne souffle mot, au point qu'il a été
retranché du pays de la vie, tandis que le malheur devait frapper
mon peuple à cause de son péché. — 9. Sa tombe a été placée
par dérision à côté des méchants et à côté de ceux qui se sont
enrichis en le tuant injustement, bien qu'il n'eût rien fait d'injuste
et qu'il n'y eût pas de ruse dans sa bouche. — 10. Dieu a
voulu, en le frappant et en le rendant malade, que sa personne
fît reconnaître le péché comme un péché; il verra la postérité
élue prolonger ses jours et la volonté de Dieu prospérera dans
sa main. — 11. Pour les souffrances de son âme il verra une ré-
compense et il s'en rassasiera; par son intelligence il reconnaî-
tra l'innocence de l'innocent. Tel sera mon envoyé en face de la
foule, dont il supportera les péchés. — 12. C'est pourquoi je lui
donnerai une part avec les grands, et avec les puissants il par-
tagera le butin, parce qu'il s'est exposé à la mort et qu'il a été
compté parmi les scélérats, alors qu'il avait porté le péché de la
foule; et il priera pour les scélérats.

LIV

1. Réjouis-toi, ô communauté pareille à une femme stérile qui n'a pas enfanté; pousse des cris de joie et jubile, ô nation semblable à une femme qui n'a pas eu les douleurs de l'accouchement; car les habitants du désert seront plus nombreux que ceux de la terre habitée. — 2. Aussi élargis la place de ta tente et qu'on déploie les rideaux de tes demeures sans que tu t'y opposes; allonge tes cordes et affermis tes pieux! — 3. Car tu t'étendras à droite et à gauche, ta descendance héritera des nations et peuplera des villes désertes. — 4. Ne crains pas, car tu ne seras pas déçue; ne rougis pas, car tu ne seras pas confondue; mais tu oublieras la honte de ta jeunesse, et l'opprobre de ton veuvage, tu ne t'en souviendras jamais. — 5. Certes ton Maître, ton créateur, son nom est le Maître des armées, et ton protecteur, le Saint d'Israël, est appelé le Dieu du monde entier. — 6. Car Dieu t'a seulement appelée femme abandonnée pour un moment, dont l'âme a été attristée, ou bien épouse de la jeunesse, qu'on a repoussée pour un temps, a dit ton Maître. — 7. Or, si je t'ai délaissée un court instant, voici que je réunirai tous les tiens par une large miséricorde. — 8. Et si, dans un débordement de colère, j'ai voilé ma faveur pour un instant devant toi, c'est avec une bienveillance éternelle que j'aurai pitié de toi, a dit ton protecteur, Dieu. — 9. C'est pour moi comme le temps de Noé; de même que j'ai juré qu'il ne passerait plus jamais sur la terre rien de semblable aux eaux du temps de Noé, ainsi j'ai juré que je ne me mettrais plus en colère contre toi et que je ne te repousserais plus. — 10. Même les montagnes pourraient s'ébranler et les collines fléchir; mais ma grâce ne s'ébranlera pas en se retirant de toi, et le pacte de mon salut ne fléchira pas, a dit Celui qui a pitié de toi, Dieu.

11. O malheureuse, amenée en captivité, qui n'as pas été consolée, voici que moi j'encastrerai tes pierres dans l'antimoine

et je te fonderai sur les saphirs. — 12. Je formerai de rubis tes fenêtres, de diamants tes portes et de pierres précieuses toutes tes frontières. — 13. Toute ta famille, ce seront des disciples de Dieu, et combien sera grand leur salut ! — 14. C'est par la justice que tu seras raffermie, tu seras loin de l'oppression, que tu ne craindras même pas, et de l'écrasement, qui ne t'approchera pas. — 15. Il se peut que quelqu'un habite le pays sans ma volonté. Mais celui qui aura décidé d'habiter chez toi tombera au milieu de toi. — 16. Car c'est moi qui ai créé les ouvriers, et parmi eux celui qui souffle le feu dans les charbons et qui produit des vases par son travail, et moi j'ai créé le destructeur pour qu'il détruise. — 17. Donc toute arme qui sera forgée contre toi ne réussira pas, et toute langue qui te combattra en justice, tu en triompheras. Cela rentre dans l'apanage des protégés de Dieu et tels sont leurs avantages auprès de moi, dit Dieu.

LV

1. O assemblée des altérés, venez vers une eau qui ne vous coûtera rien; puis venez, approvisionnez-vous et mangez gratuitement; puis venez et, sans dépenser d'argent ni autre chose approvisionnez-vous de vin et de lait. — 2. Pourquoi payeriez-vous de l'argent pour ce qui n'est pas de la nourriture et dépenseriez-vous vos revenus pour ce qui ne rassasie pas? Écoutez-moi attentivement et vous mangerez ce qu'il y a de meilleur, et vos personnes se délecteront de la graisse. — 3. Bien plus, inclinez vos oreilles, puis avancez vers moi et écoutez ce qui vivifiera vos âmes, car je contracte avec vous une alliance éternelle, semblable à mes faveurs constantes envers David. — 4. De même que je l'ai placé comme témoin pour les peuples, pour diriger et ordonner, — 5. de même toi, ô Israël, tu appelleras un peuple que tu ne connaissais pas, et un peuple qui ne te connaissait pas accourra

vers toi, à cause de Dieu ton maître et pour le Saint d'Israël, qui est ta gloire.

6. Cherchez Dieu, de manière qu'il se laisse trouver par vous; et invoquez-le de telle sorte qu'il soit proche de vous. — 7. Que le méchant abandonne sa voie et l'homme d'iniquité ses desseins; qu'il retourne vers Dieu, qui aura pitié de lui, et vers notre Maître, car il prodigue le pardon. — 8. En effet, ma décision ne ressemble pas à votre décision, et vos voies ne ressemblent pas à mes voies, dit Dieu. — 9. Mais certes, de même que les cieux sont plus élevés que la terre, de même mes voies sont plus élevées que vos voies et ma décision l'est plus que votre décision. — 10. Comme la pluie et la neige descendent du ciel, et n'y retournent point, mais arrosent la terre, la fécondent et la fertilisent, donnent des grains au semeur et de la nourriture à qui mange, — 11. de même mon ordre qui sort de ma parole, ne revient pas vers moi sans effet; mais il accomplit ce que je veux et il fait réussir ce pour quoi je l'ai envoyé. — 12. C'est ainsi que vous partirez avec joie et que vous serez ramenés en paix; les habitants des montagnes et des collines éclateront en chants d'allégresse devant vous et les possesseurs des arbres des champs battront des mains. — 13. A la place des lotus il fera pousser pour vous des cyprès; et à la place de la bruyère le myrte; ce sera pour Dieu un titre et un signe éternel, indestructible.

LVI

1. Ainsi a parlé Dieu : Observez le droit et agissez avec équité; car la venue de mon secours est proche et ma justification vous apparaîtra. — 2. Heureux l'homme qui pratique ces lois et le fils d'Adam qui s'y applique, en se gardant de profaner le sabbat et en gardant sa main de toute mauvaise action. — 3. Que l'étranger qui s'attache à Dieu ne dise pas : Dieu me séparera de son

peuple; et que l'eunuque ne dise pas : Je ne ressemble qu'à un bois desséché. — 4. Car ainsi a dit Dieu au sujet des eunuques qui observeront mes sabbats, qui choisiront ce que je veux et qui s'attacheront à mon alliance : — 5. Je leur donnerai dans ma maison et dans mes murs un rang et une réputation valant mieux que des fils et des filles; je leur donnerai un nom éternel, impérissable. 6. Et les étrangers, qui s'attachent à Dieu pour le servir, aimer son nom et être ses serviteurs, qui se gardent de profaner le sabbat et qui maintiennent mon alliance, — 7. je les ferai entrer vers la montagne de mon sanctuaire, et je les réjouirai dans ma maison de prière; leurs holocaustes et leurs sacrifices seront agréés sur mon autel, parce que ma maison sera appelée pour tous les peuples une maison de prière. — 8. Ainsi a parlé Dieu, qui rassemble les exilés des gens d'Israël. Puis je leur ajouterai encore parmi ceux qui leur seront réunis — 9. tous les animaux sauvages de la plaine, qui viendront pour manger tous les animaux sauvages de la forêt. — 10. Ceux d'entre eux qui sont en observation sont tous des aveugles qui ne savent rien; ils sont tous comme des chiens muets qui ne peuvent pas aboyer, mais qui grognent, se couchent et aiment dormir, — 11. dont le naturel est effronté, insatiable; de même ceux-ci, leurs bergers ne savent pas comprendre et tous ils se sont dirigés dans leurs routes, chacun choisissant sa direction d'après son intérêt. — 12. Ils disent : Venez, nous prendrons du vin et nous accaparerons la boisson enivrante, et demain sera comme aujourd'hui, mais supérieur et bien meilleur.

LVII

1. Déjà parmi eux les justes ont péri et personne ne tourne son cœur vers le bien; les hommes vertueux sont enlevés, et personne n'y réfléchit, et cependant leur enlèvement n'a lieu qu'à cause des malheurs. — 2. A eux seuls (Dieu) accordera la paix;

quiconque marche droit devant soi reposera tranquillement sur sa couche.

3. Et quant à vous, approchez de là, vous qui étudiez les présages, ô génération de la débauche infâme et de l'adultère. — 4. Avec qui vous délectez-vous, et pour qui vous élargissez-vous la bouche, allongez-vous la langue? N'êtes-vous pas les enfants du péché, la race de la fausseté? — 5. ceux qui s'échauffent avec des béliers, au lieu d'arbres fruitiers, qui sacrifient les enfants dans les vallées sous les cavernes des rochers. — 6. Vous prenez votre part chez ceux qui ont les joues imberbes et ils sont votre lot tant qu'ils sont ainsi; c'est à eux que vous versez les libations et que vous présentez les offrandes. Est-ce que cela, je vous le pardonnerai? — 7. Sur toute montagne haute et élevée d'entre eux, vous avez établi votre couche et vous y êtes montés pour pratiquer le meurtre. — 8. Et derrière leur battant et leurs bâtis, vous avez mis votre membre viril, et cela parce que vous vous êtes retirés de moi; vous êtes montés, vous avez élargi votre couche, vous vous êtes alliés à quelques-uns d'entre eux, ceux dont vous avez aimé partager la couche et regarder les mains. — 9. Et quant à toi, tu as apporté aux rois tes huiles rares, tu leur as prodigué tes parfums et tu leur as envoyé tes messagers au loin et tu es descendue vers eux (comme) vers l'enfer. — 10. Par l'excès de ta course tu t'es fatiguée, sans que tu aies dit : Assez! Et l'animal qu'a cherché ta main, tu l'as trouvé; c'est pourquoi tu n'as pas tremblé. — 11. Quel est celui dont tu t'es inquiétée et que tu as craint, alors que tu mentais? et à moi tu n'as pas pensé et tu ne m'as pas rappelé à ton esprit; n'est-ce pas moi qui suis longanime, en particulier depuis que tu existes; et moi, tu ne me crains pas. — 12. Certes c'est moi qui ferai triompher ta cause; quant à tes œuvres présentes, elles ne te serviront pas. — 13. Lorsque tu crieras pour qu'elles te délivrent en se réunissant, alors toutes seront pour ainsi dire emportées par le vent et enlevées par la poussière; mais celui qui s'abrite en moi héritera du pays et conquerra la montagne de mon sanctuaire.

— 14. Il dira : Purifiez, purifiez (vos cœurs) et débarrassez-en les voies, enlevez les pierres d'achoppement sur la route de mon peuple. — 15. Sachez qu'ainsi a parlé le Très-Haut, le sublime, qui subsiste éternellement, dont le nom est saint : Moi, j'habite le ciel et le sanctuaire et avec le faible et l'humble, pour ranimer le souffle des humbles et pour fortifier le cœur des opprimés. — 16. Je ne vous querellerai pas éternellement et ce n'est pas pour toujours que je serai courroucé contre vous, car c'est de moi qu'émane l'esprit qui vous enveloppe et votre âme, c'est moi qui l'ai créée. — 17. Une fraction de vous, à cause du péché de sa cupidité, je me suis irrité contre elle et je l'ai frappée en secret et ouvertement, tant qu'elle est restée rebelle en (suivant) ses propres desseins. — 18. Mais ensuite, lorsque j'ai vu sa manière d'agir, j'ai dû le guérir, le guider moi-même et lui rendre la consolation à lui et à ceux qui s'affligent à cause de lui. — 19. (Ainsi) a parlé Dieu, le créateur de l'articulation des lèvres : Paix, paix à l'éloigné et au proche, et moi, je les guérirai ! — 20. Quant aux impies, ils sont comme la mer agitée qui ne peut pas se reposer et dont les eaux sont troublées par la vase et le limon ! — 21. Il n'y a pas de paix, dit mon Maître, pour les infidèles.

LVIII

1. (Dieu) m'a dit : Appelle à plein gosier et ne t'arrête pas ; élève ta voix comme la trompette ; instruis de leurs péchés (certains hommes) de mon peuple, et de leurs méfaits, certaines gens de Jacob. — 2. Eux, ils me cherchent jour par jour, voulant que je leur enseigne mes voies, comme une nation qui aurait pratiqué la vertu et qui n'aurait pas abandonné la loi de son Maître. Ils me demandent les jugements de l'équité et prétendent s'avancer vers le jugement de Dieu. — 3. Ils disent : « Pourquoi avons-nous jeûné, sans que tu nous en aies tenu compte ; pourquoi

nous sommes-nous mortifiés sans que tu nous l'aies reconnu? » Au jour de votre jeûne, vous poursuivez votre but; et vous exigez le payement (du fruit) de vos peines. — 4. Ce n'est que pour vous disputer et pour vous quereller que vous jeûnez, et aussi pour vous battre les uns les autres avec le poing de l'iniquité; et en agissant ainsi, vous ne jeûnez pas de manière à faire entendre l'élévation de votre voix. — 5. Est-ce là le jeûne que j'aime, à savoir un jour où l'homme se mortifie, incline sa tête comme le roseau, étale le cilice et la cendre? Est-ce là ce que vous appelez un jeûne ou un jour agréé par Dieu? — 6. Le jeûne que j'aime, n'est-ce pas de rompre les chaînes de l'injustice, de relâcher les liens de la partialité, de renvoyer en liberté les maltraités? Et toute violence, faites-la cesser. — 7. Ensuite, assiste l'affamé avec ta nourriture, et les malheureux, les humiliés, fais-les entrer dans ta maison; si tu vois un homme nu, couvre-le et ne sois pas indifférent à un être humain comme toi. — 8. Alors ta lumière poindra comme l'aurore et ta guérison apparaîtra promptement; tes bonnes œuvres te précéderont, tandis que la lumière de Dieu t'accompagnera. — 9. Alors tu invoqueras Dieu et il t'exaucera; tu imploreras du secours et il te dira : A tes ordres! Si tu écartes de chez toi la partialité, les signes des doigts et les paroles d'iniquité, — 10. puis si tu t'attendris pour l'affamé et que tu rassasies celui qui a faim, ta lumière brillera dans les ténèbres et ton obscurité deviendra comme le plein midi. — 11. Dieu te guidera sans cesse et te rassasiera au temps de la famine; il fortifiera tes os; tu deviendras alors comme un jardin bien arrosé et comme une source dont l'eau ne fait pas défaut. — 12. Si, par toi, des ruines antiques sont reconstruites, si tu redresses les fondements des anciennes générations, que tu sois appelé le réparateur de la brèche, le restaurateur des routes désormais populeuses, — 13. si tu retiens pendant le sabbat ton pied de faire ta besogne au jour de ma sainteté; si tu accueilles (ce jour) avec délices, que tu appelles vénérable la sainteté de Dieu, que tu l'honores en t'abs-

tenant de faire tes affaires, d'accomplir ta besogne et d'en parler ; — 14. alors tu te délecteras en Dieu; je te ferai monter sur les hauteurs du pays; je te ferai savourer l'héritage de Jacob ton père, comme Dieu l'a dit dans son décret.

LIX

1. Certes la main de Dieu n'était pas incapable de sauver; et il n'était pas difficile pour lui d'exaucer la prière; — 2. c'est que vos péchés sont devenus une séparation entre vous et votre Maître; et que vos méfaits ont voilé sa miséricorde pour vous, empêchant qu'il vous écoutât, — 3. car vos mains ont été souillées par les crimes et vos doigts par les péchés; vos lèvres ont proféré le mensonge et vos langues méditent l'oppression. — 4. Personne n'émet de prétention équitable, ni ne plaide avec droiture; on se fie à l'erreur et au mensonge; c'est comme si ces gens étaient gros de la fausseté et enfantaient l'iniquité, — 5. comme s'ils brisaient les œufs des serpents jaspés et tissaient les toiles des araignées; aussi quiconque mangera de leurs œufs mourra et leurs œufs gâtés se briseront (pour produire) des vipères. — 6. Leurs toiles d'araignées ne leur serviront pas de vêtements, et ils ne se couvriront avec aucune de leurs œuvres; car leurs actes sont des actes d'iniquité et les œuvres de l'injustice sont dans leurs mains. — 7. Leurs pieds courent vers le mal et se hâtent pour verser le sang de l'innocent; leurs desseins sont des desseins d'iniquité, le pillage et la destruction se trouvent sur leurs routes. — 8. Le chemin de la paix, on dirait qu'ils ne le connaissent pas; il n'y a pas de justice dans leurs sentiers; ils se sont rendu leurs chemins pénibles, au point que quiconque y marche ignore la paix. — 9. Ceux d'entre eux qui feront des aveux diront: Voilà pourquoi la justice a été loin de nous, pourquoi l'équité ne nous arrive pas. Nous espérions la lumière et voici les ténè-

bres; nous attendions les lueurs de l'aurore, et nous marchons vers l'obscurité. — 10. Nous tâtonnons contre les murs comme les aveugles, bien plus comme des gens privés d'yeux nous y tâtonnons; nous trébuchons en plein midi comme au crépuscule et nous sommes devenus comme les morts dans les tombes. — 11. Nous hurlons tous comme les ours, puis nous gémissons comme les colombes; nous espérions une direction, mais nous ne l'avons pas trouvée; le salut, mais il s'est éloigné de nous, — 12. parce que nos fautes envers toi ont été nombreuses, et que nos péchés ont témoigné contre nous; nos fautes sont encore avec nous, et nos péchés, nous les confessons, — 13. à savoir : ne pas croire en Dieu et le renier, s'écarter de l'obéissance à notre maître, parler avec injustice et absurdité, inventer des décisions mensongères et les méditer. — 14. Ceux qui exercent la justice ont été repoussés, et ceux qui pratiquent l'équité ont dû se tenir à distance; les véridiques trébuchent sur la place publique et ceux qui ont raison ne peuvent pas entrer. — 15. Donc, lorsque la vérité eut disparu et que celui qui s'éloigne du mal eut été dépouillé, Dieu le vit et cela lui déplut, parce qu'il n'y avait plus de justice. — 16. Et lorsqu'il vit qu'il n'y avait pas d'homme, lorsqu'il les eut regardés et qu'il n'y avait pas d'intercesseur, il apporta le secours de sa puissance et fournit l'appui de son équité. — 17. Alors il montra son équité comme la cuirasse que l'on revêt et il étala son secours comme le casque sur la tête, semblable à celui qui revêt le vêtement de la vengeance et s'enveloppe du zèle jaloux comme d'un manteau. — 18. Et de même que selon leurs agissements il payait avec colère ses ennemis et rendait la pareille à ceux qui le haïssaient, de même il rétribuera les habitants des îles. — 19. Ainsi l'on craindra son nom à l'occident et sa gloire à l'orient, parce qu'il leur amènera un ennemi pareil à un fleuve débordant et dont l'ordre de Dieu sera le drapeau. — 20. Puis viendra le sauveur pour Sion, pour ceux d'entre les gens de Jacob qui se repentent de leurs péchés; Dieu l'a dit. — 21. Quant à moi, voici mon pacte avec eux, a dit Dieu, la prophétie dont je t'ai chargé

et les paroles que je t'ai enseignées; elles ne quitteront point ta bouche, ni les bouches de tes fils et de tes petits-fils, depuis maintenant jusqu'à l'éternité.

LX

1. Allons! Lève-toi, éclaire, ô Demeure de la paix (Jérusalem)! Car ta lumière s'est avancée et la lumière de Dieu a brillé sur toi. — 2. Certes les ténèbres couvriront les contrées et le brouillard les peuples; mais sur toi Dieu brillera, et sa lumière apparaîtra au-dessus de toi, — 3. au point que les nations s'empresseront vers ton éclat et les rois vers ta lumière brillante. — 4. Et l'on te dira : Lève ton regard autour de toi, et vois-les tous réunis, venus vers toi; tes fils arrivent de loin et tes filles sont portées sur les côtés. — 5. Alors tu les verras et tu rayonneras; et de même qu'il avait tremblé, ton cœur s'épanouira, lorsque la foule (venant) de la mer se tournera vers toi et que les armées des peuples viendront vers toi; — 6. les troupes des chameaux te couvriront avec les selles de Midyan et de 'Éfâh, nombre d'entre eux viendront de Schaḥar portant de l'or et de l'encens et proclameront les louanges de Dieu; — 7. toutes les brebis de Kêdâr seront assemblées pour toi, les grands de Ṇébayôt te serviront; ils sacrifieront pour me complaire sur mon autel et je les glorifierai par le temple de ma gloire. — 8. Si l'on demande : Qui sont ceux-là qui volent semblables aux nuages, comme les colombes vers leurs pigeonniers? — 9. C'est que les îles espèrent en moi, et que les vaisseaux de la mer (sont destinés) dès l'abord à ramener de loin tes enfants apportant avec eux leur argent et leur or, pour le renom de Dieu leur maître et du Saint d'Israël, qui les a couverts de gloire. — 10. Les étrangers rebâtiront tes murailles et leurs rois te serviront, parce que je t'ai frappée dans ma colère et que j'ai eu pitié de toi dans ma grâce. — 11. Tes portes seront

toujours ouvertes sans jamais être fermées ni jour ni nuit, pour que les armées des peuples y entrent vers toi avec leurs rois amenés de force. — 12. Quel que soit le peuple ou le royaume qui ne t'obéira pas, il périra et quelques-uns dessécheront. — 13. Ce qu'il a de plus noble dans le Liban on te l'apportera, des cyprès, des tecks et des cèdres, tous ensemble, pour que j'en orne le lieu de ma sainteté et que j'honore l'endroit de ma majesté. — 14. Tes adversaires viendront vers toi, en se courbant, et tous tes détracteurs se prosterneront devant tes pieds. Ils t'appelleront la ville de Dieu et la Sion du Saint d'Israël. — 15. Au lieu que tu étais abandonnée et haïe, sans que personne passât devant toi, je ferai de toi la gloire de l'éternité et la joie d'une génération après l'autre. — 16. Tu suceras pour ainsi dire le lait des peuples, même les mamelles des rois tu les suceras et tu sauras que je suis Dieu, ton protecteur et ton ami, le héros de Jacob. — 17. Je te remplaçerai l'airain par l'or, le fer, par l'argent, le bois, par l'airain, les pierres, par le fer; je rendrai tes préposés paisibles et tes gardiens équitables. — 18. On n'entendra plus parler d'injustice dans ton pays, ni de pillage et de ruine dans tes frontières, et tu nommeras tes murs Salut et tes portes Louange. — 19. Tu n'auras plus jamais le soleil seul comme lumière du jour, ce n'est pas la lune seule qui brillera pour toi comme lumière de la nuit; mais Dieu sera pour toi la lumière de l'éternité et ton Maître sera ta gloire, — 20. en sorte que ni ton soleil ni ta lune ne se coucheront; mais, bien mieux, Dieu sera pour toi la lumière de l'éternité et les jours de ton deuil disparaîtront. — 21. Ton peuple tout entier sera (composé) de justes qui habiteront pour toujours le pays élu et qui y deviendront le rejeton de ma plantation, l'œuvre de ma puissance pour ma glorification. — 22. Le petit d'entre eux se multipliera, et le moindre deviendra un peuple puissant. Moi Dieu, je hâterai cela en son temps.

LXI

1. La prophétie de Dieu mon maître est sur moi, parce qu'il m'a oint pour que j'apporte la bonne nouvelle aux humbles, qu'il m'a envoyé pour panser les hommes aux cœurs brisés, pour que j'annonce aux captifs un affranchissement, aux prisonniers une délivrance, — 2. une époque de bienveillance aux amis de Dieu et un temps de vengeance aux ennemis de notre Maître; pour que je console tous les affligés; — 3. pour que je fasse en sorte que les affligés de Sion reçoivent la splendeur au lieu des cendres, l'huile de la joie au lieu de la tristesse et le vêtement de la gloire au lieu de l'esprit abattu, afin qu'ils soient nommés les nobles de l'équité et la plantation de Dieu pour sa glorification. — 4. Ils rebâtiront des ruines anciennes et rétabliront les (demeures) dévastées des ancêtres; ils renouvelleront des villes détruites, ainsi que les (demeures) dévastées des générations passées. — 5. Les étrangers se mettront à faire paître vos brebis, les hommes du dehors deviendront vos agriculteurs et vos laboureurs. — 6. Vous, vous serez appelés les prêtres de Dieu et on vous nommera les serviteurs de notre Maître; vous absorberez la puissance des peuples et vous leur serez substitués dans leur gloire. — 7. En place de la double honte que vous avez eue et de la confusion où vous avez été à cause de ceux qui se réjouissaient de leur part, vous hériterez double dans leurs régions; c'est ainsi que les justes auront une joie éternelle, — 8. car je suis Dieu, qui aime la justice, qui hais la violence avec le crime; c'est moi qui leur donnerai la récompense méritée et contracterai avec eux une alliance éternelle. — 9. Par elle on connaîtra parmi les peuples leur race et leur descendance parmi les nations; et quiconque les verra les reconnaîtra comme une race bénie de Dieu. — 10. Eux diront : Nous nous réjouissons en Dieu et nos âmes tressaillent en notre Maître, puisqu'il nous a revêtus des vêtements du salut et qu'il nous a enveloppés du manteau de l'équité,

comme un fiancé qui se distingue par sa parure, comme une fiancée ornée de ses bijoux. — 11. Et de même que la terre produit ses plantes, que le jardin fait pousser ses graines, de même Dieu fera croître leurs vertus et leur mérite devant tous les peuples.

LXII

1. (Dieu) dit : C'est à cause de Sion que je ne m'abstiendrai pas, et c'est à cause de Jérusalem que je ne m'arrêterai pas, jusqu'à ce que ses vertus apparaissent comme l'aurore et son salut comme une torche qui brûle. — 2. Aussi, lorsque les peuples verront tes vertus et tous les royaumes ta noblesse, ils t'appelleront d'un nom nouveau, ce que Dieu expliquera par sa parole. — 3. Tu deviendras une couronne de parure auprès de Dieu et comme une tiare de royauté auprès de ton Maître. — 4. On ne te dira plus jamais : O Abandonnée ! ni à ton pays : O Désert ! mais on te dira : O Toi en qui est mon désir ! et à ton pays : O Gouverné, puisque Dieu te désirera et que ta région sera gouvernée. — 5. De même que le jeune homme gouverne la jeune vierge, c'est ainsi que les tiens te gouverneront; et de même que le fiancé se réjouit de la fiancée, c'est ainsi que ton Maître te fera trouver du bonheur en toi-même. — 6. Sur tes murs, ô Jérusalem, j'ai préposé des gardiens, pendant tout le jour et toute la nuit, jamais ils ne se tairont; on leur dira : O vous qui réveillez les souvenirs de Dieu, ne vous taisez pas. — 7. Ne cessez d'intercéder auprès de lui jusqu'à ce qu'il rétablisse pour vous (Israël) et jusqu'à ce que Jérusalem devienne une gloire sur la terre. — 8. Dieu a juré, par sa puissance et par la force de son pouvoir, de ne jamais laisser votre blé en nourriture pour vos ennemis, et d'empêcher les étrangers de boire votre moût, pour lequel vous avez peiné. — 9. Mais ceux qui rassemblent (le blé) le mangeront et en loueront Dieu, et ceux qui

recueillent (le vin) en boiront dans le parvis de mon sanctuaire.

10. Allez, passez et repassez dans les cités du peuple, aplanissez ses chemins et débarrassez ses grandes routes; empierrez-les, et élevez un étendard en vue des nations. — 11. Et dites : « Certes Dieu a annoncé la bonne nouvelle aux habitants des extrémités de la terre. » Dites à la communauté de Sion : « Voici que ton salut s'est avancé et voici chez lui la récompense de ceux qui lui obéissent, et devant lui est leur salaire. » — 12. Et on les appellera le peuple de la sainteté, les amis de Dieu, et on t'appellera la Recherchée, la Ville non délaissée.

LXIII

1. Lorsqu'on dira : Qui est celui dont l'ami s'avance d'Edom, de Boṣra avec des vêtements rougis? Qui est celui-ci, qui brille dans ses vêtements, qui marche légèrement dans la grandeur de sa force? Je répondrai : C'est moi, celui qui parle avec équité, qui répands abondamment le secours. — 2. Et lorsqu'on demandera : Pourquoi le rouge sur ton vêtement? pourquoi tes habits sont-ils comme ceux de l'homme qui foule le pressoir? — 3. Il dira par comparaison : C'est que j'ai pressé la cuve à moi seul, sans l'appui de personne parmi les peuples; aussi les pressais-je dans ma colère et les écrasais-je dans ma fureur; leur (sang) finalement jaillissait sur mes habits et tous mes vêtements je les ai souillés. — 4. Et puisqu'il y a pour eux un jour de vengeance dans mon cœur et que l'époque de ma revendication présente était arrivée. — 5. que j'ai examiné, mais personne ne m'aidait, je les ai regardés à la dérobée et nul ne me soutenait; j'ai alors demandé secours à ma puissance, et ma colère seule me soutenait. — 6. Je broyais les peuples dans ma colère, je les étourdissais dans ma fureur et je faisais couler sur la terre leur sang.

7. Je célèbre les grandeurs de Dieu et ses louanges en raison de tout ce qu'il a fait pour nous, l'étendue de sa bonté envers les gens d'Israël, qu'il a comblés de sa miséricorde, et l'abondance de sa grâce. — 8. Il a dit : « Voici qu'ils sont mon peuple et mes amis qui ne trahissent pas. » Et il a été leur sauveur. — 9. Dans toute épreuve il ne leur a jamais nui, mais il les a délivrés par un ange de ses familiers; par son amour pour eux et par sa sollicitude il les a délivrés, puis les a élevés et anoblis pour l'éternité. — 10. Eux, ils se sont révoltés et se sont insurgés contre sa prophétie sacrée; alors il s'est retourné contre eux comme un ennemi qui les combat. — 11. Et son peuple se rappelait les jours du temps de Moïse et disait : Où est celui qui les a fait monter de la mer avec le berger de son troupeau? Où est celui qui a mis au milieu d'eux l'esprit de sainteté, — 12. qui a placé à la droite de Moïse la puissance de sa gloire, qui a fendu l'eau devant eux, pour se faire un nom éternel, — 13. et qui les a conduits dans les abîmes? comme les chevaux dans le désert, ils ne trébuchaient pas, — 14. et comme la bête de somme descend la vallée, de même l'ordre de Dieu les guidait en sécurité; ainsi, tu as conduit ton peuple pour te faire un nom glorieux. — 15. Regarde des cieux, et considère-nous de la demeure de ta sainteté et de ta gloire. Quel est l'endroit où sont ton zèle, ta puissance, toute ta tendresse et ta miséricorde pour qu'ils s'émeuvent en notre faveur? — 16. Car tu es notre créateur, puisqu'Abraham ne nous connaît pas et qu'Israël ne nous distingue pas. Et toi, ô mon Maître, en vérité tu es notre créateur et ton nom a été de tout temps : Notre sauveur. — 17. Ne nous égare pas, ô mon Maître, hors de tes voies et n'endurcis pas nos cœurs loin de ta crainte; exauce-nous à cause de tes serviteurs, de tes tribus d'élection. — 18. En effet, pour un peu on héritait de ton peuple saint, et les ennemis foulaient aux pieds ton sanctuaire. — 19. Nous sommes devenus pareils à une nation dont tu n'aurais jamais été le chef, qui n'aurait jamais porté ton nom, comme si tu n'avais pas ouvert

le ciel pour faire descendre sur elle ta lumière, et comme si les montagnes ne s'étaient pas dissoutes devant toi,

LXIV

1. de même que le feu consume la menue paille et que le feu
fait bouillonner l'eau, afin que tu fisses connaître ton nom à tes
ennemis et que devant toi les peuples frémissent. — 2. Et
lorsque tu as fait les choses mystérieuses que nous n'avions pas
espérées et que tu as révélé ta parole, alors devant toi les mon-
tagnes fondirent en averses. — 3. Ainsi, aucun autre que nous
n'a jamais rien entendu, ni perçu de semblable; jamais œil n'a
vu de divinité hormis toi qui ait fait rien de semblable pour celui
qui espère en lui. — 4. Jadis tu as accueilli l'intercession de ceux
qui se réjouissaient d'accomplir les bonnes actions, alors qu'ils
t'invoquaient selon tes attributs. Lorsque tu t'irritais à cause de
nos péchés, c'est par eux que nous étions toujours secourus. —
5. Et maintenant nous sommes devenus tous comme les impurs
et toutes nos bonnes actions sont comme un vêtement souillé;
nous sommes tous tombés comme les feuilles et nos péchés nous
emportent comme le vent. — 6. Personne n'invoque ton nom, et
ne s'éveille pour s'attacher à toi; tu nous as voilé ta miséricorde
et tu nous as livrés à nos iniquités. — 7. Maintenant, tu es notre
Maître, tu es notre créateur; et nous, nous sommes comme l'ar-
gile, tu nous a formés et nous sommes tous ton œuvre. — 8. O
Dieu, ne t'irrite pas trop, et ne te souviens pas à tout jamais
de nos iniquités! Regarde notre communauté, ta nation, (et vois)
où nous en sommes. — 9. Tes villes saintes sont devenues un
désert; Sion lui-même ressemble à un désert et Jérusalem à une
solitude. — 10. La maison de notre sainteté et de notre gloire,
que t'ont consacrée nos pères, a été brûlée par le feu, et tout ce
qui nous était cher a été détruit. — 11. Tarderas-tu en face de

tout cela, ô mon Maître, ou attendras-tu en nous punissant outre mesure?

LXV

1. Je me suis laissé rechercher par des gens qui ne me demandaient pas et trouver par qui ne me désirait pas, et j'ai dit : « Me voici », à plusieurs reprises, à un peuple qui n'était pas nommé de mon nom. — 2. J'ai étendu ma main sans cesse vers un peuple pervers, qui marche dans un chemin qui n'est pas bon, au gré de ses desseins, — 3. vers des gens qui m'irritent sans cesse en face, qui font des sacrifices dans les jardins, qui offrent l'encens sur les briques, — 4. qui s'assoient parmi les tombeaux, qui passent la nuit dans les tourelles, qui mangent des mets analogues à la viande de porc, dont les ustensiles (contiennent) ce qui ressemble aux bouillons impurs. — 5. Et malgré cela ils disent : « Retire-toi et n'approche pas de moi, parce que je suis plus sacré que toi. » Ceux-ci font fumer ma colère, qui deviendra un feu brûlant éternellement. — 6. Voici que c'est écrit devant moi. Je ne leur accorderai pas de répit jusqu'à ce que je les aie rétribués et que j'aie rétribué de même leur descendance. — 7. Ainsi vos iniquités et les iniquités de vos pères, qui ont offert l'encens sur les montagnes et qui m'ont irrité sur les collines, se sont réunies, a dit Dieu; j'ai donc mesuré tout d'abord leur rétribution (pour la faire retomber) sur leur postérité.

8. Ainsi a parlé Dieu : De même que l'homme trouve le premier jus dans la grappe et dit à son prochain : Ne le détruis pas, parce qu'en lui est la bénédiction; c'est ainsi que j'agirai envers vous à cause de mes amis pour ne pas tout anéantir. — 9. Je ferai sortir des gens de Jacob une postérité et de Juda un héritier de mes montagnes, pour que mes élus en héritent et que mes amis y habitent. — 10. Alors la plaine de cette région deviendra des enclos pour les brebis, et les vallées des lieux de repos

pour les bœufs, en faveur de mon peuple qui m'a recherché. — 11. Mais vous qui abandonnez Dieu et qui oubliez ma montagne sainte, qui dressez la table pour l'idole et qui remplissez pour les dieux divers la coupe des mélanges, — 12. je vous destine tous à l'épée, tous vous serez renversés et mis à mort, parce que je vous ai appelés sans que personne me répondît, que je vous ai parlé sans que vous entendissiez, que vous avez fait ce qui m'est odieux et que vous avez donné la préférence à ce que je ne veux pas.

13. C'est pourquoi, ainsi a parlé Dieu, le Maître, mes amis mangeront, tandis que vous aurez faim; ils boiront, tandis que vous aurez soif; ils se réjouiront, tandis que vous serez confondus. — 14. Mes amis chanteront par suite du bonheur qui leur est échu, tandis que vous, vous pousserez des cris par suite de la douleur de vos âmes et vous gémirez de vos cœurs brisés. — 15. Aussi laisserez-vous vos noms comme une formule d'imprécation à mes élus, et Dieu, le Maître, vous fera périr; en tout temps il nommera ses amis d'un autre nom; — 16. (ce sera) un temps où celui qui se bénira dans le monde se bénira par le vrai Dieu et où quiconque jurera dans le monde jurera par le vrai Dieu en disant : Par celui qui m'a fait oublier les premières calamités et les a dérobées à mes yeux! — 17. Car je vais créer le ciel comme s'il était nouveau et la terre comme si elle était nouvelle; on ne se souviendra plus des choses passées et elles ne se présenteront plus à l'esprit. — 18. Mais réjouissez-vous et soyez toujours dans l'allégresse à cause de ce que je vais créer; car je créerai Jérusalem de joie et ses habitants d'allégresse. — 19. Je les réjouirai par Jérusalem et je leur donnerai l'allégresse par mon peuple, et on n'y entendra plus jamais ni sanglots, ni cris de détresse. — 20. On n'y rencontrera plus jamais un homme jeune pour l'âge et on n'appellera pas vieillard celui qui n'aura pas achevé sa carrière; bien plus, celui qui mourra à cent ans sera désigné comme un jeune homme; et quiconque pèche à cent ans sera méprisé. — 21. Ils bâtiront des maisons et les habiteront; ils planteront des vignes et en mangeront les fruits. — 22. Ils ne bâtiront

pas ce qu'un autre habitera; ils ne planteront pas ce qu'un autre mangera, car la vie de mon peuple sera comme la vie des arbres et mes élus consommeront l'œuvre de leurs mains. — 23. Ils ne se fatigueront pas en vain et ils n'enfanteront pas pour l'affliction, parce qu'ils sont une postérité bénie de Dieu, et que leurs rejetons subsisteront avec eux. — 24. Avant qu'ils n'appellent, je les exaucerai, et pendant qu'ils parlent encore, je les aurai déjà entendus. — 25. Le loup et l'agneau paîtront ensemble, le lion mangera de la paille comme le bœuf, les serpents se nourriront de poussière ; ils ne causeront ni dommage ni destruction dans le district de ma montagne sainte; Dieu l'a dit.

LXVI

1. Ainsi a parlé Dieu : Le ciel est mon trône, et la terre est la résidence de ma majesté. Quelle maison me bâtirez-vous et quel endroit sera le séjour de ma lumière? — 2. Toutes ces choses, mes mains les ont faites, en sorte qu'elles ont existé, a dit Dieu. Mais je ne jette les yeux que vers l'humble, à l'esprit contrit, attentif à ma parole. — 3. Il est des gens aux yeux desquels celui qui sacrifie le taureau est comme celui qui tue un homme, celui qui immole la brebis est comme celui qui frappe à la nuque un chien, celui qui présente l'offrande est comme celui qui présente le sang du porc, celui qui fait fumer l'encens est comme le serviteur de l'idole; bien plus, ils se sont choisi leurs voies et leurs âmes se plaisent à leurs abominations. — 4. Moi aussi, je choisirai la lutte avec eux et, ce qu'ils redoutent, je le ferai fondre sur eux, parce que je les ai appelés sans que personne répondît et je leur ai parlé sans qu'ils entendissent, qu'ils ont fait ce qui est mal devant moi et que ce que je n'ai pas voulu, ils l'ont choisi.

5. Écoutez la parole de Dieu, ô vous qui êtes attentifs à sa parole. Aujourd'hui vos frères qui vous haïssent, qui vous re-

poussent loin de mon nom, ont dit : Que Dieu soit glorifié et que votre joie éclate! Ils seront confondus. — 6. Et l'on entendra la voix du tumulte (venant) de la ville sainte, une voix (venant) du sanctuaire, la voix de Dieu qui punira les agissements de ses ennemis. — 7. (Jérusalem) sera comme une femme ayant enfanté avant d'être atteinte des souffrances et ayant mis au monde un mâle avant d'être saisie par les douleurs de la maternité. — 8. Qui a entendu rien de pareil, et qui a rien vu de semblable? Un pays est-il créé tel qu'il est en un seul jour, ou un peuple est-il enfanté en une seule fois? Sion a commencé et a enfanté ses habitants d'un seul coup. — 9. Et Dieu dit : Suis-je celui qui fais périr et je ne ferais pas naître? Mais au contraire c'est moi qui enfante et qui arrête (l'enfantement), dit votre Maître.

10. Réjouissez-vous en Jérusalem et jubilez pour elle, ô assemblées de ceux qui l'aiment et tressaillez d'allégresse à son sujet, ô vous tous qui portez son deuil! — 11. Afin que vous suciez à satiété des mamelles de sa consolation et afin que vous buviez avec délices des douceurs de sa gloire.

12. Car ainsi a dit Dieu : Voici que je vais diriger vers elle comme un fleuve le salut, et comme un torrent qui déborde la richesse des nations, et c'est ce dont vous serez allaités; vous serez portés sur les hanches et vous serez choyés sur les genoux. — 13. Comme un homme que sa mère console, de même je vous consolerai et c'est par Jérusalem que vous serez consolés. — 14. Lorsque vous le verrez, que vos cœurs se réjouiront et que vos os s'épanouiront comme la verdure, on connaîtra les bienfaits de Dieu envers ses amis et sa colère contre ses ennemis. — 15. Certes Dieu viendra dans le feu, il aura des chars comme l'ouragan; sa colère ira et viendra avec ardeur et sa remontrance avec une flamme de feu. — 16. Certes Dieu punira par le feu, de même que nombre d'hommes périront par son épée, et combien sont nombreux ceux qui seront couchés à terre par son ordre! — 17. Ceux qui se préparent et s'apprêtent pour les jardins, qui tournent derrière un arbre isolé qui est au milieu, qui mangent

la viande du porc, du rat et des autres impuretés, voici qu'ils périront tous, a dit Dieu. — 18. Et moi, je connais leurs actes et leurs desseins; dans l'avenir je réunirai tous les peuples et les gens de toutes les langues; ils s'avanceront et verront ma puissance. — 19. Je leur mettrai une marque et j'enverrai ainsi des fuyards d'entre eux vers les peuples maritimes, vers le pays de Poul et de Loud, où l'on tire de l'arc, vers le pays de Ṣân, vers les Grecs, vers les habitants des îles éloignées de Jérusalem, qui n'ont jamais entendu parler de moi, qui n'ont jamais vu ma gloire et ils en informeront les nations. — 20. Ils ramèneront vos frères du milieu de tous les peuples comme une offrande pour Dieu, sur des chevaux et des juments, dans des palanquins, sur des mulets et dans des litières, vers ma montagne sainte, Jérusalem, a dit Dieu, comme les enfants d'Israël apportent les offrandes dans des vases purs vers le temple de Dieu. — 21. Et j'en ferai également avancer parmi eux au rang des prêtres et des lévites, a dit Dieu. — 22. Certes, de même que les cieux nouveaux et la terre nouvelle que je créerai, subsisteront devant moi, a dit Dieu, de même subsisteront votre postérité et votre nom. — 23. Et il y aura des époques analogues aux néoménies et aux sabbats successifs, où chaque être humain viendra se prosterner devant moi, a dit Dieu. — 24. Ils sortiront et verront les corps de ceux qui m'ont renié; bien plus, leurs vers ne mourront pas, et leur feu ne s'éteindra pas. Ils deviendront un exemple pour le reste des humains.

ANGERS, IMP. A. BURDIN ET Cie, RUE GARNIER, 4.

תקונים והוספות

דף			
48	הערה	10	צ"ל תמו הצדק ומדרך הישר
—	"	11	" כן לא יבושו
44	שורה	17	" קבול
—	הערה	2	" ויבחרו לעצמם בתורים ר"ל ראשים ושרים
—	"	8	" ובארץ צרה וקשה
45	שורה	23	" אלעאפא
—	הערה	7	צ' להוסיף: ובכ"י פ' וכואו סקתרא והענין אחד
46	שורה	22	צ"ל רואביהא
—	הערה	2	" הנה מלאך ה'
47	שורה	2	" ואנחם
—	"	7	" ירושלם
—	"	9	" אלדויסא
—	"	17	" מנתאלא
48	"	17	" איהא
—	הערה	10	" האנשים אשר ידעו
49	שורה	4	" אוקאתהא
50	"	18	" וכל היואן
52	"	1	" אלהדיאן
54	"	24	" פיעאקבה
56	הערה	6	צ"ל ופליפה מתר ציון תחליף
57	שורה	8	כן בכ"י וצ"ל כמס עשרה
—	"	12	צ"ל אלשמס
58	"	6	" ירתו
61	"	5	" ילגב
—	"	15	" אהאילהם
74	"	11	בכ"י א' מן פיהם ואולי צ"ל מן פיכם
—	"	15	צ"ל בהא ולא
78	הערה	5	צ' להוסיף: ולא תרגם סלת אוים
80	שורה	8	צ"ל תאתנא
—	"	13	צריך למחוק יא
—	"	18	בכ"י פ' כתב וכן צ"ל
83	"	2	צ"ל תתי
85	הערה	8	" „ורק הם יביאו להם (השם) את השלומי"
89	שורה	9	" „אלכתן
94	"	26	" רב
95	הערה	8	צ' להוסיף „או בזמן מועפי"
100	שורה	9	צ"ל בין ידי

לוח תקונים והוספות.

דף			
2	שורה	1	צ״ל סרום
—	„	9	„ ואעיארכם
3	„	20	„ אלאוה
4	„	16	„ ועלי
8	„	6	תמלות ויא ליתתם חסרות בכ״י א׳. ושוב למחוק אותן ולהגיה לפי זה ההערה 5
9	„	21	צ״ל בעצא
—	„	24	„ קדרת וצריך להגיה ההערה 10
11	„	1	„ נתפרפתא
13	„	11	„ יותקן
15	„	1	„ אלראם
17	„	21	„ מדמנה
18	הערה	18	צריך להוסיף: ר״ל אחר יציאת מצרים שהיא הגאולה הראשונה
19	שורה	2	צ״ל ארבעה
—	הערה	8	צ״ל ויצות על הפרת
20	„	3	צ׳ להוסיף: ועיין רד״ק
—	„	10	צ״ל רעתם
21	שורה	1	„ סרום
—	„	6	„ ומרתהא
—	הערה	4	„ בקול אבל
22	שורה	6	„ הוסמרואהא לם
—	„	19	„ קדרהא
—	„	21	„ גמיעא
—	הערה	12	„ בכורות ב׳ ר
23	שורה	16	„ בכ״י א׳ אסתהדעתם
—	הערה	2	„ עד ·מואב — וצריך להוסיף ובכ״י פ׳ וגול פי קצה מואב ממא אנת וכו׳
—	„	8	„ דיבון
—	„	10	„ ומה שהופקד אגלם
24	„	12	„ מכתאבון
—	„	8	„ אפס המריב
—	„	4	צ׳ להוסיף אחר ובמקראר: האיוב ר ד
—	„	7	צ״ל יאמרו כולם לכן . . . על הרוסת
25	שורה	2	„ מואב
—	„	12	„ אלסנבל
—	„	15	„ אלאוה

דף			
25	שורה	18	„ ואלאגראר
—	הערה	6	„ ״יעזבו עירית כערוער
—	„	6	„ תרגם קמה כמו שבלת קמה וקציר כמו זרע וסמך קציר לקמה שעורה כמו שיאסף זרע הקמה
—	„	9	צ׳ להוסיף או שני מקומות
26	שורה	14	צ״ל מתואי
—	הערה	8	„ לבאר אשקפות ר״ל אני עם עמי הארץ ועיין תרגום
—	„	10	צ׳ להוסיף ועגין הפסוק הוא שיכרות השם את גת ומנה קודם שיתישבו בארץ
27	שורה	9	צ״ל לאוברי
—	„	12	„ וכלב
—	„	18	„ ויבם
—	„	18	„ אלקראמים
—	הערה	6	„ הובא בשם הגאון
28	שורה	8	„ דכרת
—	„	16	„ חיציף
29	„	10	„ אלצחרא
30	„	4	„ זוג
—	„	18	„ לכם
—	„	21	„ נגרו
—	הערה	2	„ ואיזה מבוקש
33	שורה	1	„ ומג הזוהא
—	„	18	„ תוכר
—	הערה	8	„ ואמר השם
34	שורה	4	„ ואלמתקרץ
—	הערה	18	„ אפשר שענינו· שתיית היין ועי׳ למטה כ״ח ד׳.
37	שורה	9	„ אלדין
—	הערה	7	„ לכן אתה
38	„	5	„ העצו את העם — והרישהו
—	„	7	צריך למחוק מן הגלות
39	שורה	17	צ״ל יורדת
—	הערה	2	„ אשר תריב האומה בשלוה וכו׳
40	שורה	8	„ מאוידהם
41	„	17	„ פוגה
43	„	6	„ אקדם — אלקום

לוח תקונים והוספות.

דף			
2	שורה	1	צ״ל סרום
—	„	9	„ ואעיאנרכם
3	„	20	„ אלאנה
4	„	16	„ ועלי
8	„	6	תמלות ויא ליתתם חסרות בכ״י א׳. וטוב למחוק אותן ולהגיה לפי זה ההערה 6
9	„	21	צ״ל בעצא
—	„	24	„ קודת הצריך להגיה ההערה 10
11	„	1	„ נתמרפהא
13	„	11	„ יותקן
15	„	1	„ אלראם
17	„	21	„ סרמנה
18	הערה	18	צריך להוסיף: ר״ל אחר יציאת מצרים שהיא הגאולה הראשונה
19	שורה	2	צ״ל ארבעה
—	הערה	8	צ״ל ויצות על הפרת
20	„	8	צ׳ להוסיף: ועיין רד״ק
—	„	10	צ״ל רעתם
21	שורה	1	„ סרום
—	„	6	„ ומרתתא
—	הערה	4	„ כקול אבל
22	שורה	6	„ ואסאראתא לם
—	„	19	„ קדרהא
—	„	21	„ גמיעא
—	הערה	12	„ בכורות ב׳ ר
23	שורה	16	„ בכ״י א׳ אסתודעתם
—	הערה	2	„ עד ·מואב — הצריך להוסיף ובכ״י פי ונול פי קצה מואב ממא אנה וכו׳
—	„	8	„ דיבון
—	„	10	„ ומה שהוסקד אנלם
24	„	12	„ מכתאבון
—	„	8	„ אפס המריב
—	„	4	צ׳ להוסיף אחר ובמקראר: חיוב ר׳ ד׳
—	„	7	צ״ל יאמרו כולם לכן . . . על הרוממה
25	שורה	2	„ מואב
—	„	12	„ אלסנבל
—	„	15	„ אלאנה

דף			
25	שורה	18	„ ואלאנדראר
—	הערה	5	„ ויעזבו עריה כשרשר
—	„	6	„ תרגם קמה כמו. שבלת. קמה וקציר כמו זרע והמך קציר לקמה שעודה כמו שיוסף זרע הקמה
—	„	9	צ׳ להוסיף או שני מקומות
26	שורה	14	צ״ל מתאי
—	הערה	8	„ לבאר אשקמה ר״ל אני עם עמי הארץ ועיין תרגום
—	„	10	צ׳ להוסיף וענין הפסוק הוא שיכרות השם את גת ומגת קודם שיתישבו בארץ
27	שורה	9	צ״ל לאכרי
—	„	12	„ ויגלב
—	„	18	„ ויבם
—	„	18	„ אלקראמים
—	הערה	6	„ הובא בשם הגאון
28	שורה	8	„ דכרת
—	„	16	„ חיגיל
29	„	10	„ אלצחרא
30	„	4	„ זג
—	„	18	„ לכם
—	„	21	„ נגרו
—	הערה	2	„ והיות מבוקש
33	שורה	1	„ ומג.הזהא
—	„	18	„ תדכר
—	הערה	8	„ ואמר השם
34	שורה	4	„ ואלמתקרץ
—	הערה	18	„ אפשר שענינו· שהיית היין ועי׳ למטה כ״ח ד׳.
37	שורה	9	„ אלדין
—	הערה	7	„ לכן אתה
38	„	6	„ העצו את העם — והודיעהו
—	„	7	צריך למחוק מן הגלות
39	שורה	17	צ״ל יורדה
—	הערה	2	„ אשר הריב הנוסח בשלחה וכו׳
40	שורה	8	„ מאוידהם
41	„	17	„ פאנה
43	„	6	„ אקדם — אלקום

ורבנא הו עלים בנא אין כנא. וד׳כרה ההנא לאברהם ויעקב ותרך יצחק ליס לאן האולאי להם פצ׳ילה עלי יצחק בל הד׳ה אלעאדה מן אלכתאב אן יד׳כר בעץ׳ אלאשכ׳אץ וידע גירהא ותכון תלך אלקצ׳איא תלזם גמיע אלאשכ׳אץ ד׳לך כקו׳ לבנימין ויהודה חבולון ונפתלי פי מזמור יקום אלהים מן דון אל״ב סבטא ואלכלאם יעמהם כלהם וכת׳יר מת׳ל הד׳א פי אלעבראני ולא אטול.

ראו אתנו בעיניהם ואלהינו יודע בנו באיזה מקום שנהיה. והזכיר כאן אברהם ויעקב ולא הזכיר את יצחק אין זה מפני שיש להם יתרון על יצחק אבל זה מדרך המקרא להזכיר קצת מן האנשים ויניח את האחרים והענין מוסב בהכרח על כלם וזה כאמרו בנימין ויהודה חבולון ונפתלי במזמור יקום אלהים (ס״ח ב׳) במקום כל הי״ב שבטים והענין מוסב על כלם והדומה לזה הרבה בלשון עברית ולא אאריך.

מוסי עליה אלסלאם קאל מוליך לימין משה זרוע תפארתו ומעני דלך אן משה כאן אדא אשאר באלעצאה וקאל יהי ברד יהי חשך יכון עלי אלמכאן מצאר ענד אלנאטרין כאן יד אללה מע יד מוסי סאירה אדא אחדת אללה דלך אלשי בעד חרכה יד מוסי סוא וכדלך אשאר מן הדא אלגאנב פמאל אלבחר אלי דלך אלגאנב פלמא עבר אשאר בידה מן תם פרגע אלבחר אלי [אלתא]ני תם סלוכהם פי אלבריה ישבה לסיר אלכיל פי אלבר לסרעתה וסלאמתה פי מא לא יתהיא להם [חצ]אר פי אלגבאל לקי' הירוצון בסלע סוסים פלדלך קאל כסוס במדבר לא יכשלו וכסיר אלבהאים ואלמואשי פי אלבקיע קאל כבהמה בבקעה תרד ויריד בדלך בקיעא פיה עשב וכלא כמא יקול בתוך בקעות מעינות חתי יכון להא פיה עיש יעני בדלך טול מא צארו פי אלבריה לם יעוזהם שי מן אלמצאלח כק' זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר. ואבתדא בתצף אלחאל אלכאמס והו חאל אלסכנא ואלדעא פקאל יקולון יא [אללה] כן נהגת עמך הבט משמים ומעני זיארתהם ותפארתך לאנהם וצפו אן אלפכר אלטאהר כאן לה קדימא באלאיאת כק' זרוע תפארתו שם תפארת יקולון ואלאן אלפכר לך באלאגאבה אלדעא ויסלון אטהאר ד' אשיא קנאה והי להתסמיה אסמה עלינא כק' וקנאתי לשם קדשי וגבורה והי מלאחם אלאעדא כק' ה' כגבור יצא עלי אלמסתעאר והי ללאבא רחמה והי רחמה ללבנין וקולנא ען אללה תב' ותע' כי אתה אבינו לאנה אנשאנא ואצטנענא ופצלנא עלי מא תאולת פי אלתורה הלא הוא אביך קנך וקולנא ואברהם לא ידענו לים אנא נגתפי מן אברהם בל הו אלדי יגתפי מנא אן [לזמ]נא אלכטא ולם נתב וינה איצא אן יכון מעני דלך אן אלאבא לם ישאהדונא באעיאנהם

השם בקרבו ועוד האותות שנעשו על ידי משה עיה כאמרו מוליך לימין משה זרוע תפארתו וענינו כי כאשר הטה משה את מטהו ואמר יהי ברד יהי חשך היה זה מיד והיה בעיני הרואים כאלו יד ה' הולכת עם יד משה מפני שה' חדש זה הדבר תיכף לתנועת יד משה וכן רמז בידו מעבר הזה ונטה הים אל עבר הזה ואחר שעבר רמז בידו משם וישב הים אל עבר השני ועוד הליכתם במדבר כמו שהולך הסוס בערבה במהירות ולא יכשל מפני שלא היה להם לרוץ בהרים כאמרו הירוצון בסלע סוסים (עמוס ו' י"ב) ולפיכך אמר כסוס במדבר לא יכשלו וכמו שהולכים הבהמות והעדרים בבקעה כאמרו כבהמה בבקעה תרד ירצה בו בקעה אשר בה עשב ומספוא כמו שאמר בתוך בקעות מעינות (למעלה מ"א י"ח) כדי שיהיה להם בה מחיה ירצה בו כל זמן שהלכו במדבר לא חסרו דבר הנצרך לטובתם כאמרו זה ארבעים שנה ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר (דברים ב' ז'). והתחיל לדבר ממצב החמישי והוא מצב הישוב בארץ והתפילה ואמר והם אומרים אהה השם כן נהגת עמך וכו' הבט משמים והוסיפו ותפארתך ענינו שספרו שבימי קדם נגלתה להם התפארת באותות כאמרו זרוע תפארתו שם תפארת ואומרים ועתה תפארתך להקשיב את התפלה וישאלו שיגלה להם ארבעה דברים והם קנאה וזה שיקרא שמו עלינו כאמרו וקנאתי לשם קדשי (עזרא ל"ט כ"ה) וגבורה וזה שילחם באויבים כאמרו ה' כגבור יצא (למעלה מ"ב י"א) על דרך ההשאלה ושירחם על האבות ושירחם על הבנים ואמרנו על ה' יתברך ויתעלה כי אתה אבינו כי הוא גדלנו ועשנו ובחר בנו כמו שבארתי בתורה הלא הוא אביך קנך (דברים ו' ל"ב). ואמרנו ואברהם לא ידענו אין זה שאנחנו איננו יודעים אברהם אבל שאברהם אינו יודע אתנו מפני שהחטא דבק בנו ולא שבנו ואפשר ג"כ שירצה בו שאבותינו לא

אלי סבב אלנעמה נט׳יר קו׳ באהבת ה׳ אלהיך את ישראל לעולם וינצרף קולה ובחמלתו אלי אן נגאה מן אלאפאת נט׳יר קו׳ פי לוט בחמלת ה׳ עליו ולקו׳ וינטלם וינשאם כל ימי עולם ג׳ מעאני אלמעני אלאול אן יכון אלנעם אלתי אסכנהא עליהם מובדה בשרוט אלטאעה ואלאכ׳ר יכ׳ן אלנעם אלמובדה עלי כל חאל מת׳ל אלתורה אלתי לם נסלבהא אף עצינא ואלג׳ יכ׳ן מעני עולם פינעלה עצר מוסי ואלנביין אלאולין אלי וקת אלגלות. ואלת׳אני חאל אלכ׳טא קאל פיהא והמה מרו ועצבו יכון מעני מרו מכ׳אלפה אלאמר נט׳יר קו׳ כל איש אשר ימרה את פיך ועצבו פעלי מא נהי ענה מן אלשר כקו׳ דויד כל היום דברי יעצבו ואכ׳תצר אן ינו׳ע שכ׳צא מן כ׳טאיהם ואכתפי בד׳כר גמלה אלנגסין. ואלת׳אלת׳ חאל אלעקובה קאל פיה ויהפך להם לאויב אכ׳תצר איצ׳א אן יצנף מן פנון אלאלאם ואלעד׳אב אכת׳ר מן אלעדאוה ולים כעדו יריד אן יפניהם בל כעדו יריד אן יחארבהם לידללהם (לה) לד׳לך קאל הוא נלחם בם לתכון אלאפה אקל בל הי רחמה אד׳ כאן אנמא יחארבהם ליסתתיבהם ונלחמתי אני אתכם ואלראבע חאל אלנדם ואלאסף וצף כיף נד׳כר סאלף נדמנא וצ׳ע אולא אלפעל ת׳ם סמי פאעלה קאל ויזכר ימי עולם [משה] ד׳כר עצר מוסי ת׳ם ד׳כר אלד׳אכר לד׳לך אלעצר הו עמו פצאר נט׳אם אלכלאם ויזכר עמו ימי עולם משה ועזל ממא כאן עלי עהד מוסי עלי ד׳ אשיא נזול אלבחור ואלצעוד מנה קאל בוקע מים מפניהם איה המעלם מים ובאן אנה אנמא ד׳כר ד׳לך לנד׳כרה אבדא וננצלח לטאעתה ת׳ם אלנבוה וכלמא נאת תתו׳׳ד איה השם בקרבו וגו׳ ת׳ם אלאיאת אלתי כאנת תט׳הר עלי ידי

באהבת ה׳ אלהיך את ישראל לעולם (מ״א מ׳ י׳) ואמרו בחמלתו מוסב אל מה שהציל את ישראל מן המכות כאמרו בלוט בחמלת ה׳ עליו (בראשית מ״ז י״ט). ובאמרו וינטלם וינשאם כל ימי עולם שלשה ענינים שהטובות אשר עשה עמהם יקומו לעולם בתנאי שישמעו בקולו ועוד שיטיב עמהם לעולם על כל פנים בדבר פרט והוא התורה אשר לא תלקח מאתנו אף אם נמרה את פיהו ועוד שיהיה טעם מלת עולם בפרט על כל ימי משה והנביאים הראשונים עד זמן הגלות. והשני מצב החטא ואמר בו והמה מרו ועצבו ויהיה ענין מרו שעוברים על המצות עשה כאמרו כל איש אשר ימרה את פיך (יהושע א׳ י״ח) וענין עצבו על מה שעוברים על המצות לא תעשה כמו שאמר דוד כל היום דברי יעצבו (תהלים נ״ו ו׳) וקצר ולא הזכיר מיני החטאים והסתפק בזכרו שני הסוגים בכלל[1]) והשלישי מצב העונש ואמר בו ויהפך להם לאויב קצר ג״כ ולא הזכיר מיני הצרות והיסורים רק שיהיה להם לאויב ולא רצה לאמר כאויב שישמידם אבל שילחם בהם להכניעם ולפיכך אמר הוא נלחם בם כדי שתהיה הצרה יותר קלה ותהפך לרחמים כי לא ילחם בהם אלא כדי לעוררם אל התשובה כאמרו ונלחמתי אני אתכם (ירמיה כ״א ה׳). והרביעי מצב החרטה ושברון לב ותאר איך נזכור הטובות שעשה עמנו בימי קדם חכר בתחלה את הפעולה וקרא אחרי כן את הפועל כאמרו ויזכר ימי עולם משה זכר זמן משה ואחר זה הזוכר את הזמן הזה והוא עמו ויהיה סדר המאמר ויזכר עמו ימי עולם משה ופרט ממה שהיה בימי משה ארבעה דברים שירד העם אל הים ושעלה ממנו ואמר בוקע מים מפניהם איה המעלם מים וברור הוא שלא זכר זה אלא כדי שנזכירהו תמיד ונהיה מתוקנים לשמוע בקולו ועוד הגבואה אשר הלכה ונדלה כאמרו איה

---

[1]) ר״ל מצות עשה ומצות לא תעשה.

ותפצל וקד כאן פי מא נרי אלאולי אן יקדם תהלות עלי חסדי להקדם אלכאלק עלי כלקה ולכן למא כנא לא נעקל כאלקנא חתי נעקל קבלא אנפסנא ונרי אנ[עאמה] ואחסאנה פארא [אוגב] עלי הדה אלגהה אן יקדם [חסדי]. וקו׳ גמלנו וגמלם יםכן פיה קולאן אחדהמא אן יכון אשר גמלנו לגמיע אלנאטקין עאמא ואשר גמלם לבני אסרי כאצה ואלאכר אן יכון אשר גמלנו קול אלבנין מן ישראל אלדין אקאמו פי אלגלות ואשר גמלם קולהם ען אלאבא אלדין תקדמת נעמתהם פלמא צ[ד]ר אלנבי בהדא אלקול גמע פי הדה אלקצה אלתי פסרת מעאניהא כמסה אחואל מן אלסבעה אלתי תקדמת אסמאוהם אלאולה [חאל] אלנעמה ויאמר אך עמי המה ילם יריד בדלך אנה תעאלי אחסן אליהם רגא מנה או פנא אנה[ם] לא יגדרון בל קד עלם דלך קבל כונה אד דאתה דאת עאלמה ולכן אראד בקולה הדא אנה תעלי אנה קד עלם אנהם סיגדרון לם יגז אן יקדם אלעקובה קבל דנב פיציר אלתואב ואלעקאב אנמאהמא עלי עלמה הו לא עלי אעמאל אלעבאד ולכנה יגב אן ינעם עליהם אד לם יעצוה בעד והדא קול יוגבה אלנטר וקד קאל אוואילנא אסלאפנא אין הקב״ה דן את האדם אלא לפי שעתו ועלי אן לקו׳ [בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם] אקאויל כתירה אלא אנה אשהרהא פי הדא אלבאב וקת מצר אלדי קאל פיה וכאשר יענו אתו ופיה תפסיראן אחדהמא עלי אלרסול מן אלנאס אנה יסמא מלאך כק׳ ען משה עליה אלסלאם וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים ואלאכר עלי מלאך סמאוי והו אלמלאך אלדי סאל משה רבינו אן יתולאה כק׳ ושלחתי לפניך מלאך פאבא ופאל אלא ידברה באסמה פבעת בה אלי יהושע כק׳ ויאמר אך עמי המה וגו׳ וינצרף קולה באהבתו

היה לו להקדים תהלות לחסדי כי הבורא קודם לברואיו אלא מפני שאיננו משיגים בשכלנו בוראינו עד שנשיג לפני זה נפשותינו ונראה חסדיו וטובותיו וזה הכריחו להקדים חסדי. ואמרו גמלנו וגמלם אפשר לפרשו על שני פנים האחד שגמלנו יכלול כל החיים המדברים ואשר גמלם מוסב על בני ישראל בפרט והשני שאשר גמלנו הוא מה שאמרו בני ישראל אשר עמדו בגלות ואשר גמלם מה שאמרו על אבותם אשר עשה עמהם חסד לפנים. אחר שפתח הנביא בזה המאמר אסף בזאת הפרשה אשר ביארתי עניניה חמשה מצבים מן השבעה אשר קדמו שמותם. הראשון הוא מצב האושר ויאמר אך עמי המה ולא רצה בזה כי השם יתברך היטיב להם מפני שקוה או חשב שלא ישקרו ובאמת ידע זה קודם שהיה כי עצמותו הוא עצמות הידיעה אבל רצה במאמר זה שאף על פי שידע שעתידים הם לשקר אי אפשר לו שיקדים העונש לפשע עד שיהיה הגמול והעונש רק לפי ידיעתו ולא לפי מעשי עבדיו אבל בהכרח ייטיב להם כל זמן שלא חרעו עוד וזה דבר אשר יחייבהו העיון וכבר אמרו קדמונינו אין הקב״ה דן את האדם אלא לפי שעתו (ראש השנה ט״ז ע״ב). ואף על פי שאמרו בכל צרתם לא צר נופל על זמנים רבים הצרה היותר מפורסמת היא שעבוד מצרים אשר נאמר עליו וכאשר יענו אתו (שמות א׳ י״ב) וכאמרו ומלאך פניו הושיעם שני פירושים האחד שהוא שליח מן בני אדם שיקרא מלאך כאמרו במשה ע״ה וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים (במדבר כ׳ ט״ז) והשני שהוא מלאך מן השמים והוא המלאך אשר רצה ה׳ לתת למשה ללותו כאמרו ושלחתי לפניך מלאך (שמות ל״ג ב׳) ומאן משה ושאל שלא ינהגהו על ידי אמצעי ואחר זה שלח ה׳ את המלאך ליהושע כאמרו ויאמר אך עמי המה ואמרו באהבתו מוסב אל סבת האושר כאמרו

אני מדבר בצדקה חכמת עליהם בעדל רב להושיע ואנת̇ת אמתי בחק סוקעת לפט̇ה ולד̇ פי אלאצטאר. ת̇ם קאל ואד̇א [שא] הו יעני אלמלך אלפאתח לם אנצ[בנת] הכד̇א ת̇יאבך כאנך עצרת ענבא יקול נעם קד קתלת קומא ישבהון עציר אלענב יעני בה אנהם קד דנא אג̇להם כאלענב̇ אד̇א נצ̇ג̇ וצלח ליעצר לא יג̇וז אן יוכ̇רו עלי תמת̇יל יואל שלחו מגל כי בשל קציר ויקול לם אחתג̇ בואחד מן אלנאס ומעמים אין איש אתי בל הו חרב סמאויה̇ כק׳ כי רותה בשמים חרבי ושרח אלתמת̇יל אנה בלוג̇ אלאג̇ל פקאל יום נקם ושנת גאולי וקו׳ ואביט ואין עוזר יעני אני תאמלת פלם יכן פיהם צאלח מעינהם ואשתומם ואין סומך ואסרקתה פאני אמת̇להם מת̇ל מן ישרק סאעה̇ פהו ממסך מן קול אלכתאב ען דניאל אשתומם כשעה חדא פלמא מת̇לתהם פלם יתובו פאסנדת אנא נקמתהם עלי אלאמם ואנג̇ית מן ידהם הו קו׳ ותושע לי זרועי יקול ולד̇ אללה אנא אסכר אולאיך אלממת̇לין באלענב כק׳ ואשכרם בחמתי יריד א. . אן ושדה̇. . .

. . ולא יכול יוסף להתאפק ואתאפק ואעלה העלה והד̇ה לפט̇ה מן אלאלפאט̇ אלתי תחתמל מעניין והו כת̇יר מת̇ל גילה. . . עריצים ואשבאההם. חסדי ה׳ אבתדי אלנבי בשיין בחמד אללה ובשכרה וד̇לך אן אלחמד פי לג̇ה̇ אלערב יכון עלי פצ̇ל אלמחמוד פי נפסה אחסן אלי אלחאמד או לא ואלשכר לא יכון לה ענדהם אלא ממן אחסן אליה ופי אלעבראני כד̇אך הודאה תחתמל אלמעניין פקאל אלנבי ההנא תהלות ה׳ יריד בה מדאיחה לד̇אתה אנה אלאולי אלחכים אלקאדר. וקו׳ חסדי ה׳ ישיר בה אלי מא אנעם ואחסן

אוהב של מי הוא ורע של מי הוא וישיב ה׳ הוא אוהבי ורעי. אני מדבר בצדקה ר״ל אני שפטתי אותם בצדקה. רב להושיע ר״ל והושעתי את עמי ביושר ונפלה מלת אוהב מפני שהיא מובנת מעצמה. ואחר זה אמר ואחר שאתה הוא המלך המנצח למה נגואלו כזה בגדיך כאלו דרכת ענבים יאמר הן כבר הרגתי עם הדומה לדריכת הענבים ירצה בו שכבר קרב קצם כה ענבים אשר בשלו ונתקנו לדריכה ואי אפשר לאחרם כמו שהמשיל ג״כ יואל באמרו שלחו מגל כי בשל קציר (ד׳ י״ג). ויאמר לא הוצרכתי לאחד מבני אדם ומעמים אין איש אתי אבל הוא חרב מן השמים כאמרו כי רותה בשמים חרבי (ל״ד ה׳) ונשא משל מן הענבים לבאר שהגיע העת ואמר יום נקם ושנת גאולי ואמרו ואביט ואין עוזר ירצה בו הסתכלתי ולא היה בהם צדיק שיעזרם. ואשתומם ואין סומך היתי עוין אותם כלומר נראיתי להם כאלו התאנפתי בהם רגע ואתאפק כמה שאמר הכתוב על דניאל אשתומם כשעה חדא (ד׳ ט״ז) ואחר שהוכחתי אותם ולא שבו סמכתי אני את נקמתי על העמים והושעתי את עמי מן ידיהם וזה אמרו ותושע לי זרועי ואמר אוהב ה׳ אשכיר אלו הנמשלים בענבים כאמרו ואשכרם בחמתי ירצה בו . . .

ולא יכול יוסף להתאפק (בראשית מ״ה א׳) ואתאפק ואעלה העולה (ש״א י״ג י״ב) וזה אחת מן המלות אשר תתכן לשני ענינים וזה הרבה כמו גילה. . . עריצים ודומיהם. חסדי ה׳ התחיל הנביא בשני דברים בתהלת ה׳ ובתודתו וזה כי מלת חמד בלשון ערבית תשתמש מספור תהלות המשובח בעצמו בין שהיטיב להמשבח או לא ובמלת שכר רק אם היטיב לו וכן בלשון עברית מלת הודאה נאמרה על שני ענינים (בין שהיטיב או לא) ואמר הנביא כאן תהלות ה׳ רצה בו שבחיו לעצמותו כי הוא הנצחי החכם והכל יכול. ואמרו חסדי ה׳ יורה בו אל הטובות אשר גמלנו וחנן אותנו בהם ולפי דעתנו

נמיע אקטאר אלארץ׳ פי אפואה בני אסראיל וגעלהא איאת ועלאמאת עלי אלת̇ואב ואלעקאב אלד̇י פי אלאכ̇רה̇ כק׳ הנה שכרו אתו ועלי מא שרחת פי קצה̇ ואמר ביום ההוא.

יח) סג. מן א עד ז.

ואלחק פי הד̇ה אלקצה̇ טרפה̇ מן קצה̇ הלאך אלכפאר מן אלאמם והו ילאאם מא קבלה לאנה געל אלישועה איה̇ ללת̇ואב ואלעקאב טרף מן אלת̇ואב מא תקדם אעני הנה שכרו אתו והד̇א יצף איצ̇א בעץ׳ אל עקובה̇ פיקול מי זה בא מאדום. מצירה̇ אלת̇יאב הו צבגהא כמא יפעל מן מא אלעצפר בעד אכ̇ד̇ה אלראס מנה. ואלפרמה̇ הי אלמ̇מאעה̇ מן אלענב או אלזיתון אד̇א עולת ללעצ׳. ואלנאיה̇ אלתי פסרת בה ויז נצחם ואריד לארץ נצחם הו אלדם לאן אלנארח ואלקאתל נאיתה אכ̇ראג̇ אלדם ולד̇לך תצפה באלנצ̇ח ובאלאנצבאב אלי אלארץ׳. ועברת שנת גאולי באה עצר וכד̇לך שנת רצון ויום נקם פי מא תקדם עלי מא עאד(ה̇) אלעבראניון אסמא מן אוקאת אלזמאן ירידון בהא אוסע מנה כאנהם [יריד]ון אלשכ̇ץ או אלנוע אלג̇נסי. ותצריף אגאלתי מת̇ל הגאלתי [בתבדיל] הא באלף וסמא הו כהד̇ה אלצורה̇ ואחרי כן אתחבר יהושפט הו התחבר. ואלמשאר אליה בהד̇ה̇ אלקצה̇ הו רב אלעאלמין ג̇ל ג̇לאלה ולכן מא צלח מנהא אן יפצח בנסבתה אלי רב אלעאלמין פצחת בה וסמא לם יצלח רדדתה אלי ולי̇ה פאכ̇תרא בהא עלי סביל אלמסלה̇ בעד את̇באתה אנה סתכון לה חרב פי אל אדום והם בנו עשו אלד̇ין כאנו יסכנון פי בצרה אלתי פי בלאד אלשאם פי גבאל אלשראה̇ כמא שרחת פי קצה̇ חרב לה׳ מלאה דם פקאל אד̇א סאל אלנאס פקאלו הד̇א אלמחארב לאדום אלד̇י קד אקבל מן בלדהם ות̇יאבה מצבוגה̇ באלדם מת̇לא מן כת̇רה̇ קתלה ולי̇ מן הו תצאחב מן הו פיג̇יב אללה ויקול הו וליי תצא[חבי].

בפיות בני ישראל ושמן לאותות ולמופתים על הגמול והעונש בעולם הבא כאמרו הנה שכרו אתו וכאשר ביארתי בפרשת ואמר ביום ההוא (למעלה כ״ח ט׳).

והוסיף בסוף זאת הפרשה לדבר מהשמדת כופרי האומות וזה מסכים למה שלפניו מפני שעשה הישועה לאות על הגמול והעונש ותאר את הגמול במה שקדם באמרו הנה שכרו אתו ועכשיו יתאר ג״כ מקצת העונש ויאמר מי זה בא מאדום. חמוץ בגדים הוא הצבע שלהם כמה שעושים בקרטותא אחר שניטל ראשו. ופורה הם הענבים והזיתים המקובצים והמופרשים לדרכם בגת. וענין נצחם אשר העתקתי בערבי נאיה̇ = סוף ותכלית הוא הדם מפני שהחובל וההורג תכליתו הוא להוציא הדם ולפיכך תארו בריז ובאוריד לארץ. ותרגמתי שנת גאולי באה בענין זמן וכן שנת רצון ויום נקם (ס״א ב׳) במה שקדם מפני שמנהג העברים להשתמש בשם אחד מעתות הזמן ורוצים בו זמן יותר גדול כאלו ירצו בו האישי או המין הזוני ואגאלתי כמו הגאלתי בחלוף הא באי׳ ומן הדומה לזה הוא ואחרי כן אתחבר יהושפט (דה״ב כ׳ ל״ה) שהוא התחבר. והמרומז אליו בזאת הפרשה הוא אלהי העולם יתעלה וכל מה שיאות להתיחס אליו סמכתיו לו ומה שלא יאות סמכתיו לאוהבו. והתחיל כאן על דרך שאלה אחר שנזר אמר שיהיה לו חרב באנשי אדום והם בני עשו אשר ישבו בבצרה אשר בארץ ישראל בהר שעיר כמו שפרשתי בפרשת חרב לה׳ מלאה דם (ל״ד ו׳) ואמר אם ישאלו בני אדם לאמר זה הנלחם באדום ובא מארצו ובגדיו כאלו הם מגואלים בדם מרוב הריגתו

[1]) למא כאנת אלקדרה אלמדרה אלי אלפעל ענדנא באלידין וכאנתא ימין ושמאל מתלת עלי אלתקריב קדרה אלבארי בדלך. פימכן אן יכון מעני ימינו וזרועו אלידין גמיעא לדלך קלת קדרה וקוה וימכן אן יכון ימינו אלתוריה עלי מעני מימינו אש דת למו וזרוע עז אלמלך עלי מעני ויתן עז למלכו וימכן אן יכון ימינו אלתואב חסב קו' נעימות בימינך נצח וזרוע עזו אלעקאב כקו' בזרוע עזך פזרת אויביך.

ולא ינאקץ לקו' ישתוהו בחצרות קדשי נהי יין ושכר אל תשת לאן אלחצרות ואללשכות הי תואלי בית אללה ותנה פיהא אלאכל ואלשרב עלי מא יצלח. וממא יבין אנהא כארג קולה ען דוד ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית ה' ולכל הלשכות סביב וקד עלמת אן אללה אמר ירמיה אן יחצרה למרא פי בעץ אלקלל ויסום בני יהונדב שרבה לקו' הלוך אל בית הרכבים לולא סבב אלימין לם יכן יכרה.

וקו' עברו עברו בשערים יאמר בה אלצאלחין פי חאל מכתהם פי גלות אן ינדרו אלאמה ויסתגב[ה]והא יקול אוא כאן הדא כלה מעדא לכם פגדו פי מא בה תגאלונה פמעני עברו עברו אדהבו וארגעו פי תפקד אכותכם ומעני פנו דרך העם אצלחו טרקהם באלאמר ומעני סלו סלו המסלה צדוהם באלנהי ומעני סקלו אזילו כל שר מן קלובהם לילא יעתרו בה כאלחגר ומעני הרימו נס תבאשרו באלמוא[ע]יד אלאניה ולא תכאפו אלאמם.

ומעני הנה ה' השמיע יקול לכל פריק לא תטן אנך פי בלדך אלדי הודא תבוח בהדה אלבשאראת אנך אן כתמתהא אנכתמת אעלם אן אללה קד בינהא פי

הכח המוציא אל הפעל אצלינו הוא בידים והם ימין ושמאל לפיכך נמשלה בהם על דרך הקירוב גבורת הבורא. ואפשר שיהיה ענין ימינו וזרועו השתי ידים יחד ולכן אמרתי (בהעתקתינו) גבורה וכח ואפשר שענין ימינו הוא התורה כמו שנאמר בימינו אש דת למו (דברים ל"ב ב') וזרוע עז זו המלכות כמו שנאמר ויתן עז למלכו (שמואל א' ב' י') ואפשר שיהיה ימינו השכר כאמרו נעימות בימינך נצח (תהלים ט"ז י"א) וזרוע עזו העונש כאמרו בזרוע עזך פזרת אויביך (שם פ"ט י"א).

ואמרו ישתוהו בחצרות בית קדשי אין בזה סתירה להאזהרה יין ושכר אל תשת (ויקרא י' ט') מפני שהחצרות והלשכות הם סביב בית ה' ומותר לאכול ולשתות שם כפי הראוי והראיה כי הם בחוץ אמרו בשם דוד ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית ה' ולכל הלשכות סביב (דברי הימים א' כ"ח י"ב). וכבר ידעת שה' צוה את ירמיהו להביא יין בגביעים ולהשקותו את בני יהונדב כאמרו הלוך אל בית הרכבים (ל"ה ב') ולולא סבת השבועה לא היו נמנעים מלשתות.

ואמרו עברו בשערים יצוה בו הצדיקים בשבתם בגלות להוכיח את האומה ולהעירה יאמר אחר שכל זה מוכן לכם התאמצו במה שתשינוהו. וענין עברו לכו ושובו בהשמת עין על אחיכם וענין פנו דרך העם ישרו דרכיהם בצווי וענין סלו סלו המסלה עכבו אותם באזהרה וענין סקלו הסירו כל רעה מלבם כדי שלא יכשלו כבאבן וענין הרימו נס השמיעו את ההבטחות בגלוי ולא תיראו מן האומות.

ואמרו הנה ה' השמיע ענינו יאמר לכל אחד אל תחשוב שבארצך אשר תגלה בה הבשורות אם הסתרת אותן תהינה נסתרות דע שה' כבר השמיען בכל קצוי הארץ

---

[1]) בכ"י התעתקה מן פסוק ח' עד סוף הפרשה.

יז) סב. מן פסוק ב עד סוף הפרשה.

ואלאסם[1]) אלג̇דיד יג̇ח אן יכון מת̇ל מא קאל חפצי בה דרושה עיר ה׳ או ג̇יר הד̇ה אלמשרוחה̈.

והיית עטרת תפארת ביד ה׳ יקאל עלי אלקדס ועלי אלאמה̈ פאד̇א צרף אלי אלקדס כאן כל מן אראד אללה יתוג̇ה ויטרקה[2]) ג̇על לה את̇רא פי קדסה ואד̇א אלי אלאמה̈ תאג̇אן ביד אללה יתוג̇ בהמא מן שא וצניפאן יעם̄ בהמא מן יריד.

ותמת̇ילה כי יבעל בחור עלי אלתקריב אנה ירד̄ אלקום אלי מת̇ל חאל שבאב אעני כרוג̇הם מן מצר כק׳ הוא ינהגנו עלמות וקאל כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ואלחפאט̇ אלד̇ין יוכלהם אללה עלי אסואר ארוסלאים יצלח אן יקאל אנהם ג׳ אחדהם אלד̇ל אלד̇י אחתמלה ישראל פי אלג̇לות כלה מחפוט̇ ענדה שי שי ועלי מא קלנא פי עצר עזרא אל ימעט לפניך את כל התלאה פכיף אלי אלסאעה̈. ואלת̇אני אלתובה̈ אלתי נחד̇ת̇הא קבל אלישועה וסימא אן כאן פינא קום צאלחון. ואלת̇אלת̇ אלמואעיד אלתי ועד בהא מן א̄יאם אברהם אלי אכ̇ר אלנביאים והו מלאכי פאן הד̇ה אלג̇׳ צ̇רוב כאנהא תשפע ענדה ותד̇כרה וכאנהא מת̇לא לא תפארק חתי יג̇ית̇ אלאמה̈ ויבני אלקדס לקו׳ ואל תתנו דמי לו מנצרף עד יכונן אלי ישראל ועד ישים אלי ירושלים. וחקיקה̈ אלמת̇ל אד̇ קאל לם יכן בד̄ מן אן יפעל עלי אלשרוט אלתי בינתהא.

והשם החדש יתבן שיהיה כמו שאמר חפצי בה (למטה ד׳) דרושה עיר ה׳ (למטה י״ב) או זולת אלו המפורשים.

והיית עטרת תפארת ביד ה׳ נאמר על בית המקדש ועל האומה ואם הפסוק מוסב על בית המקדש ענינו שכל מי שה׳ רוצה לתן לו כתר וגבורה נתן לו מקום בבית מקדשו ואם הוא מוסב על האומה ענינו כי שתי עטרות ביד ה׳ אשר יכתר בהן מי שירצה ושני צניפים אשר יצנף בהם מי שירצה[3]).

והמשיל כי יבעל בחור על דרך הקירוב שישיב את העם אל מצב הבחרות ארצה בו כצאתם מארץ מצרים כאמרו הוא ינהגנו עלמות (תהלים מ״ח ט״ו) ואמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז׳ ט״ו)[4]).

וראוי הוא לאמר כי השומרים אשר הפקידם האל על חומות ירושלים הם שלשה. האחד הוא החרפה אשר סבל ישראל בגלות וכל אחת שמורה אצלו כמו שאמרנו בזמן עזרא אל ימעט לפניך את כל התלאה (נחמיה ט׳ ל״ב) ועל אחת כמה וכמה בזמנינו. והשני התשובה אשר נחדש קדם הישועה ובפרט אם יש בינינו צדיקים. והשלישי ההבטחות אשר הבטיחנו מימי אברהם עד האחרון שבנביאים והוא מלאכי מפני שאלו השלשה אופנים הם כמליצינו אצלו וכמזכירים לפניו וכאלו הם על דרך משל לא יפרדו ממנו עד שיעזר האומה ויבנה את המקדש כאמרו ואל תתנו דמי לו ועד יכונן מוסב על ישראל ועד ישים על ירושלים וענין המשל הוא שאמר שאי אפשר לו שיעשה כי אם כפי התנאים אשר ביארנו.

---

1) בכ״י נמצא כאן התעתקה מן פסוק ב׳ עד ד׳.

2) אפשר שצ״ל יטוקה.

3) וקשה למה הזכיר הגאון שני כתרים ושני צניפים.

4) וכן תרגם תהלים מ״ח ט״ו יסירן וירדון אלי חאל צבאינא = ינהגנו וישיבנו למצב בחרותנו.

ובקי אלבאבאן אלאכ׳ראן והמא | אלכ׳ראן סרדתמא אלנבי ללצאלחין אלכמל ואלכפאר אלד׳ין לם יתובו והו תמאם אל י׳ אבואב | כמא כנת קד קדמת בעד שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה פ׳ק פי אלצאלחין אלכמל.

טז) סא. פסוק י.

ליס אללבאס אלמקול עלי אלנות ואלעדל אן אלצאלחין ילבסונה מא הוא שי אכת׳ר מן אנהם ינאלונהמא פאמא אלעדל פבאלאכ׳תיאר ואמא אלנות פבאלאסתחקאק פשבה ד׳לך באללבאס לכון ד׳לך שאמלא כמא מן אלעאדה אד׳א עם אלאנסאן מא כאן מן אלאפעאל או אלאכ׳לאק שבה בלבאסה כק׳ איוב ען אלעדל צדק וילבשני וקאל יחזקאל חרדות ילבשו ען אלאזעאג וכד׳לך קאל דוד ען אלארץ׳ לבשו כרים הצאן ולעלה אן אלקצה ען אלכאמלין אלצלאח הוד׳א יתוכד פי אט׳האר צלאחהם בחצ׳רה גמיע אלאמם.

ומעני תמת׳ילה באלנבאת אד׳ קאל כי כארץ תוציא צמחה לאנהם טול מקאמהם פי אלגלות כאנו כאלזארעין פכמן מא עמלוה ואנסתר כמא יכמן אלזרע פי אלארץ׳ ופי וקת אלישועה יט׳הר פיחצדוה מת׳לא. ומנה קאל הגאך מת׳לא הזרעים בדמעה ברנה יקצרו. ופרק אנזא חסנאתהם פמנהם מן שבה בגנה ומנהם מן שבה באלבור חסב אקסאמהמא ללכת׳רה ואלקלה.

עד עולם וזה מה שנגלה למחלקה הרביעית על פי הנביא והוא תשלום שמונה שערי הנחמות ונשארו שני השערים האחרונים והם אשר הפרידם הנביא לצדיקים הגמורים ולכופרים שלא עשו תשובה ובהם נשלמו עשרת השערים כמו שכבר הקדמתי אחרי שאו מרום עיניכם (למעלה מ׳ כ״ו) ואמרו על הצדיקים הגמורים.

הלבוש הנאמר על הישע ועל הצדק שילבשום הצדיקים איננו הדבר היותר נעלה ממה שישינום כי הצדק הוא בבחירתם והישע אם הם ראוים לזה והמשיל הצדק והישר בלבוש מפני שהם כמעטה לגוף כמו שרגיל האדם לדמות מה שיש בו מן המעשים או המדות בכלל בלבושו כמו שאמר איוב על הצדק צדק לבשתי וילבשני (כ״ט י״ד) ואמר יחזקאל על הפחד חרדות ילבשו (כ״ו י״ז) וכן אמר דוד על הארץ לבשו כרים הצאן (תהלים ס״ה י״ד) ומפני שהפרשה נאמרת על הצדיקים גמורים שלמים הוסיף לחזק הדבר שתראה הצלחתם לעיני כל העמים.

והמשילם לצמחים באמרו כי כארץ תוציא צמחה מפני שכל זמן היותם בגלות היו כזורעים והיה מה שעשו טמון ונסתר כזרע הטמון בארץ ובעת הישועה יגלה ויהיה כאלו יקצרוהו וכן אמר במקום אחר על דרך משל הזרעים בדמעה ברנה יקצרו (תהלים קכ״ו ה׳) והפריד לחלקים מעשיהם הטובים ויש צדיקים הנמשלים לגנה ויש מהם הנמשלים לארץ לא זרועה כפי מה שנחלקו מעשיהם הטובים אם הם רבים ומעטים.

טו) ישעיה נט. יח עד פסוק כא.

ישראל[1]) אלד̇י פי אלנט̇יר חתי יג̇אפה וירהבונה מנא כל מן פי אלמשרק
ואלמגרב כק׳ וייראו | ממערב את שם ה׳ וממזרח שמש. ויתג̇ה אן יכון אלמעני
ההנא לאבתדאיה באלמגרב לאנה | נט̇יר אלפרקאן אלאול אלד̇י כאן פי מצר לאן
מצר מן תח̇ת אלגרב ולאן גלות אלבית אלת̇אני | אליה צארת עלי מא הו מעלום מן
כ̇בר טיטוס פבדא במן הו אקרב עהדא באלג̇לות ומן | עט̇ם אלשדאיד שבההא כנהר
ינרק בקו׳ כי יבא כנהר צר וקיל אנה תעאלי ירפע | עלמה ויקויהא לאן נוססה בו
יתצרף מן נס אלד̇י הו עלם ואיצ̇א הו כמן ישיל שיא | וירפעה ליתהדד בה או לוח
בה. והד̇ה אלאמור תכון פי עצר משיח בן יוסף ועלי | מא שרחת פי תפסיר מכנף
הארץ והו נפס מא ק׳ זכריה פי קצה̈ ואספתי את כל | הגוים אל ירושלים חתי
נצ̇טר̇ אלי אלתובה̈ ונג̇את כמא תמם אלקול ובא לציון גואל | פמן ק׳ ולשבי פשע
ביעקב עלמנא אנה אנמא יג̇רי בנא אלעד̇אב חתי נתוב ואנה כל | מן תאב גפר לה
וילחקה באלמג̇את̇ין ולו חתי יפעל כל מא קדם ד̇כרה מן אלכ̇טאיא | וכ̇תם עלי
אלקול לא ימושו מפיך והו יחתמל מענאיין אמר ובשארה̈ פי אלאמר יקול פיה
לנא | תד̇כרו הד̇ה אלבשאראת אנתם ונסלכם דאימא ולא תנסוהא ואלועד פיה יבשרנא
באן אלעלום | אלדיאנה̈ לא תנקטע מנא ומן נסלנא אלי אלאבד. פד̇לך תמאם מא
נזל פי אלפרקה̈ אלראבעה̈ | עלי לסאן אלנבי והו תמאם אלח׳ אבואב מן אלנחמות

ישראל אשר באיים עד שיראו אותו . . . כל הגוים אשר במזרח ובמערב
כאמרו וייראו ממערב את שם ה׳ וממזרח שמש. ויתכן שיהיה הטעם להתחלתו ממערב
מפני שהגאולה הזאת דומה לגאולה הראשונה שהיתה במצרים כי מצרים היא בפאת
מערב ומפני שגלות הבית השני היתה למערב כמו שהוא ידוע ממעשה טיטוס. והתחיל
בזמן הגלות היותר קרוב ומפני גודל הצרות המשילן בנהר שוטף כאמרו כי יבוא
כנהר צר. ונאמר כי ה׳ יתעלה ירים נסו ויחזק אותן כי נוססה בו נגזר מן נס והוא
ג״כ כמרים דבר וישאהו להפחיד בו בהניפו. ואלה הדברים יהיו בזמן משיח בן יוסף
כמו שביארתי בפרשת מכנף הארץ (למעלה כ״ד ט״ז) וזהו בעצמו מה שאמר זכריה
ואספתי את כל הגוים אל ירושלים (י״ד ב׳) עד שנהיו מוכרחים לעשות תשובה
ונושע כמו שחתם המאמר ובא לציון גואל. ומאמרו ולשבי פשע ביעקב ידענו כי
ה׳ לא יענישנו אלא כדי שנשוב ושכל מי ששב יסלח לו ויספחהו אל הנושעים
אע״פ שעשה כל החטאים אשר קדם זכרם. וחתם באמרו לא ימושו מפיך ויתכן
להיות על שני ענינים על דרך ציווי ועל דרך הבטחה ואם הוא על דרך צווי הנביא
אומר לנו זכרו אלה הבשורות הטובות אתם וזרעכם תמיד ולא תשכחו אותן ואם הוא
על דרך הבטחה הנביא מבשר אותנו כי החכמות התוריות לא ימושו מאתנו ומזרעינו

---

[1]) הביאור הזה הועתק מספר מטה עז לר׳ אברהם בר שלום ואחריו יבוא תרגום
הערבי לפרשה ס׳ מן א׳ עד י״ב המסכים עם תרגום הגאון אשר לפנינו ולכן שערנו כי הביאור
ג״כ לר׳ סעדיה והצגנוהו בין הלקוטים אע״פ שאין ביכלתנו להחליט את זה בברור.

משה בחירו עמד בפרץ לפניו. ואלפ״ז משובב נתיבות לשבת יציר יסתתיב אלנאס ויסתרגעהם מן אלפסא כבעץ מא ק׳ [ען] אהרן ורבים השיב מעון. ואליי״ז אז תתענג על ה׳ מענאה א[נה יעטיה אללה סואלה פי נפסה ואן לם יפצח בה בלפט׳ה כק׳ וה[תענג] על יי׳ ויתן לך משאלות לבך. ואלי״ז והרכבתיך על במתי א[רץ] מענאה אן יטפרה באעדאה אנפסהם כק׳ ואתה על במו[תימו] תדרוך ובלדאנהם איצא קולה ירכיבהו על במתי ארץ. [ואל]ארבעה אלבאקיה לתמאם כ״א מא כאן יצחק דעא בה לי[עקב] פי אלנעמה קאל ען ארבעתהא והאכלתיך נחלת יעקב [אביך] ונחלת יעקב הו מא דעא לה יצחק ויתן לך האלהים מט[ל וג׳] ינצם אלי טל השמים גמיע אלברכאת אלסמאויה ואלי [משמני] הארץ אלברכאת אלתי פי אלארץ ולים הי נבאת בל ח. — או גירהמא ואלי רב דגן גמיע אלחבוב ואלי תירוש אלתמאר ואלמיוע ואמא באקי מא דעא ליעקב מן יעבדוך עמים פקד דכלת פי קולה והרכבתיך על במתי ארץ. פמא כאן מן הדה אלכ״א ענא מן סעאדאת אלאכרה פהי באלוא. . . י ומא כאן פי דאר אלדניא פהי עלי סביל אלאיאת אלמענ[זאת] אלתי יפעלהא אללה ללצאלחין פי אוקאת ומא אסתקאם [מן] הדה אלכ״א באבא אן יכון בשארה ללאמה פי וקת אלישועה פליעתקד כדאך פסבחאן אלמבצר עבאדה וגוה אלתובה ומא יפעלונה בעדהא ונאעל בעץ אלטאעאת ובעץ אלגזא מתלא ונמודגא לכליה כל אצל [וכל פרע] מנהא תצאר פמא שרחנאה אלי כלאם תוביך וגיע פהו אסתרגאע להאולי אלדין כפרו ואסתצלאח איצא ללממומנין אד״א סמעו.

משובב נתיבות לשבת שיעורר את בני אדם לשוב אל ה׳ ולעזוב את עונותם וזה כמה שנאמר על אהרן ורבים השיב מעון (מלאכי ב׳ ו׳). והי״ז אז תתענג על ה׳ ענינו כי ה׳ יתן לו המשאלות שהן בנפשו-אע״פ שלא הוציא אותן בשפתיו כאמרו ויתענג על ה׳ ויתן לך משאלות לבך (תהלים ל״ז ד׳). והי״ז והרכבתיך על במתי ארץ ענינו שיתן לו נצחון על אויביו בעצמם כאמרו ואתה על במותימו תדרוך (שם ל״ג כ״ט) וגם על ארצם כאמרו וירכיבהו על במתי ארץ (שם ל״ב י״ג). והארבע הנעימות הנשארות לתשלום הכ״א הן מה שברך בהן יצחק את יעקב ואמר על ארבעתם והאכלתיך נחלת יעקב אביך ונחלת יעקב היא מה ששאל בעדו יצחק ויתן לך האלהים מטל השמים וזה כולל כל הברכות היורדות מן השמים וכלל במשמני הארץ הברכות אשר על הארץ ולא כוון בהם הצמחים כי אם הבעלי חיים. . . . . חולתם וכלל ברב דגן כל הגרגרים ובתירש כל הפירות וכל הירקות הלחים. ושאר הברכות אשר ברך בהן את יעקב מן יעבדוך עמים כבר נכנסו באמרו והרכבתיך על במתי ארץ. והטובות שהן על אלו הכ״א פנים בעולם הבא הכרחיות ובעולם הזה על דרך אותות נפלאות אשר יעשה ה׳ לצדיקים בזמנים קבועים וכן יחשב מה שאפשר מן אלו הכ״א אופנים שיהיה בשורה להאומה בעת הישועה. ושבח לאל אשר הראה לעבדיו אופני התשובה ומה שיעשו אחרי כן ואשר שם קצת מן המעשים הטובים וקצת מן הגמולים למשל ולתבנית לכלל של כל שורש וסעיף מהם. ואחרי מה שביארנו הנביא מוכיח בדברים קשים הכופרים כדי שישובו מרעתם והמאמינים כדי שייטיבו אם ישמעו ואמר הן לא קצרה וגו׳.

אמר אלעלום ואלדין לילא ינדרס קאל פיה ובנו ממך ואלאבר מן אלסנן אלחסנה אלתי תתבת עלי טול אלזמאן ותגתמע בה אלמלה קאל ענהא מוסדי דור ודור ואלסבעה אלבאקיה פי שריעה אלסבת[1]) . . . . . .

הנני. ואלז' ציאנתה מן אלמצאיב אדא הי שאפת מנאוריה קאל ענה וורח בחשך אורך נטיר מא יקול לנמיענא כי הגה החשך יכסה ארץ. ואלח' יקלב בה אלאחואל אלנכרה אלי סהולה וצלאח קאל ען דלך ואפלתך כצהרים. ואלט' יופק לה חסן אלתדביר דאימא כמא קאל ונחך ייי וללדלך דא... פיה תמיד. ואלי' יתבארך אלנאס בה אן יכון אלגוע אדא חדת פי [אל]בלד סלם הו ואשיתה כק' והשביע בצחצחות נפשך. ואלי"א ועצמותיך יחליץ ותגאוע קוה אלעטאם קוה אלדאת עלי תפסיר בעצם היום הזה וקוה אלקראבה עלי תאויל עצמי ובשרי אתה אלדי קאל לבן יעקב וקוה אלאעואן ואן כאנו גרבא עלי מתל מא קאל ישראל לדוד הננו עצמך ובשרך אנחנו. ואלי"ב והיית כגן רוה יכון סארא בנעמתה שאכרא לרבה עליהא. ואלי"ג וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו יורתהא לנסלה. . . ומא בעדה סלא תנקטע ולא תנקרץ. ואלי"ד וקרא לך גדר פרץ יסמוה אלנאס סאד אלתגר ומעני דלך אדא עצא קומה ס. . . . . . בהם תגרה מן עקובה סדהא הו בר. . . תיה כבעץ מא קאל ס. . . לולי

ישתכחו כאמרו ובנו ממך והשני לעשות כמו זה בהמנהגים הטובים אשר הוקמו בארך הזמן אשר בהם ישמרו המדות הטובות כאמרו מוסדי דור ודור. והשבעה הנותרים בהלכות שבת. . . . .

הנני. ואלז' שישמר (הצדיק) מן המאורעות הרעות בעת אשר הגיעו בשכניו ואמר בזה וזרח בחשך אורך כמו שאמר לכלנו כי הנה החשך יכסה ארץ וכו' (ישעיה ס' ב'). והח' שיהפוך לו המצבים הקשים ויישרם ויתקנם וזה אמרו ואפלתך כצהרים. והט' שיפיק לו תמיד הנהגה טובה כמו שאמר ונחך ה' ולפיכך הוסיף מלת תמיד. והי' שיתברכו בו בני אדם ואם יהיה רעב בארץ ינצל הוא ואנשי ביתו כאמרו והשביע בצחצחות נפשך. והי"א ועצמותיך יחליץ וחלוץ עצמות יאמר על כמה פנים אם על כח עצמו ויהיה פירושו כמו בעצם היום הזה או על כח הקרבות ויהיה באורו כמו עצמי ובשרי אתה שאמר לבן ליעקב (בראשית כ"ט י"ד) או על כח העוזרים אע"פ שהם נכרים כמו שאמר ישראל לדוד הננו עצמך ובשרך אנחנו (שמואל ב' ה' א'). והי"ב והיית כגן רוה שיהיה שמח באשרו ויודה על זה לאלהיו. והי"ג וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו שיוריש אשרו לזרעו ולמי שיבוא אחריו ולא יחדל ולא יכרת. והי"ד וקרא לך גדר פרץ יקראוהו בני אדם גודר פרץ וענינו אם חטא עמו ואירע בהם פרצה מן העונש הצדיק גודר אותה בתפלתו וזה ממש מה שנאמר במעשה העגל לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו (תהלים ק"ו כ"ג). והט"ו

[1]) יש כאן בכ"י פעטערסבורג חסרון הרבה דפים עד באור הגאון לפרשה ס"א פסוק י' ואין ספק שבענין שמירת שבת ברור שם פסוק י"ג המתחיל אם תשיב משבת רגליך ומנה בו שבע מצות מהלכות שבת כגון חוץ לתחום וכו' ואחר שערם הכ"א אופני קיום המצות פרט ג"כ הכ"א מיני שכר. וקצת ממה שנאבד מכ"י פעטערסבורג מצא ידידי החוקר הגדול אברהם נייבויער באקספורד על שני דפים נפרדים המתחילים בהנעימה השביעית והולכים עד סוף באור הפרשה.

באלמעני כקולה הלזה תקרא צום ויום רצון לה'. וגעל ללמומנין ולמן ירגע אליה מן כפרה בדלא מן אלצום אלמרסל אן אראדו אלקרב מנה כ"א פנא מן אלמאעאת גמדנא לגמיע אלמאעאת וכתב עליהא כ"א פנא מן אלנעמה גמדנא למאיר אנואע אלסעאדה וגעל כל [נוע מן הדה] אלמאעאת בדל אלצום אד אפתתח הלא זה צום אבחרהו. פמנהא ז' פי אלעדל ואלאנצאף אלאול פתח חרצובות רשע והו אן יזיל אלמומן עזימה אלפלם מן קלבה. ואלב' התר אגודות מוטה מא כאן קד חכם לה בה עלי סביל אלגור ישלקה וסמאה אגודות לאנה יכון באגתמאע. ואלתאלת ושלח רצוצים מן כאן קד ארתצה מן אלנאם פאסתעבדה יעתקה. ואלראבע וכל מוטה תנתקו יריד איה פלאמה גאר אלמר פתגאולה ירדה עלי אלמפלם. ואלכאמס אם תסיר יזיל אלחאכם אלגאיר מילה. ואלסאדס שלח אצבע יתגאמזון אלכאצמון בין ידיה פאנהא כאליה(?)[1]) ואלסאבע ודבר און לא ישהד אלשהוד פצולא במא לם ינעמו אלוקוף עליה. מא יגב מן הדה אלסבעה יגב אסתעמאלה פי גיר מגאלם אלחכם. פהו יתבעהא ז' ה' פי אלעדל ואלאחסאן אול דלך אטעאם אלגאיע קיל הלא פרס לרעב ואלתאני אל...פי מן הו מחתאג אלי מאוא פי מנזל קאל פיה ועניים מרודים תביא בית. ואלתאלת כסוה אלעריאן קאל פיה כי תראה ערום וכסיתו ואלראבע תזויג מן יחתאג אלי דלך מן אלאיתאם קאל פיה ומבשרך לא תתעלם ואלכאמס עזא כל מציבה באלכלאם במתל מא יצלח לה קאל ותפק לרעב לחמך יגעל נפעה כנפע אלגאיע לאנה כרר ונפש נענה ליואזנה בה. ומנהא אתנתאן פי אצלאח והמא יכונאן ללעלמא ואהל אלתדביר אחדהמא רד מא כאן קד תשאעת מן

בשם צום באופן הזה כאמרו הלזה תקרא צום ויום רצון לה'. ונתן להמאמינים ולהשבים מן כפירתם במקום הצום הרגיל ברצותם להתקרב אליו כ"א אופני קיום המצות שהם כתבנית לכלם וכתב להם כ"א מיני שכר הכוללים כל מיני ההצלחה ושם כל אחת מאלו האופנים במקום הצום כאשר פתח הלא זה צום אבחרהו. ומהם שבעה בצדק ובמשפט האחד פתח חרצובות רשע והוא שיסיר המאמין מחשבות רשע מלבו. והשני התר אגודות מוטה שיתיר את האגודה ר"ל הסכמת הדינים שהצדיקוהו בעול. והשלשי ושלח רצוצים לשלח חפשי העבדים שהם רצוצים ביד אדוניהם. והרביעי וכל מוטה תנתקו ירצה בו שישיב להחמוץ מה שנתן לו בעול והחמישי אם תסיר ירצה בו שיחדל הדין החומס מלהטות את הדין. והששית שלא ירמזו בעלי הריב באצבעותיהן לפני הדין מפני שזה דרך רמאות. והשביעי ודבר און שלא יעידו העדים בדברים שהם אף למותר על מה שלא יכלו לדעת היטב. וכל מה שהאדם צריך לעשות מאלו השבעה צריך ג"כ לקיימם אם איננו במושב בית דין. ומנה הנביא אחריהם שבעה חמשה מהם ביושר ובצדקה האחד לתן אוכל לרעב כאמרו הלא פרס לרעב והשני להכנים לביתו מי שנצרך לדירה כאמרו ועניים מרודים תביא בית. והשלישי להלביש ערומים כאמרו כי תראה ערום וכסיתו והרביעי להשיא היתומים הצריכים לזה כאמרו ומבשרך לא תתעלם והחמישי לנחם על כל צרה בדברים הנאותים לה כאמרו ותפק לרעב לחמך ושם תועלת הניחום כתועלת הלחם לרעב מפני שכפל הענין באמרו ונפש נענה הדומה לו ומהם שנים בתקון חיי האדם והם מיועדים לחכמים ולמנהיגים האחד להחזיר ליושנה מה שנתפזר מן החכמות והדינים כדי שלא

[1]) עיין משלי.

ועד מן בעץ̇ ת̇ואבה באשיא יקד̇ר מן יסמעהא אן כל ג̇ז מנהא מפרד למאעה̈ בעינהא אד̇ ירי אג̇זא אלטאעאת מתפרקה̈ ואג̇זא אלת̇ואב מבדדה̈ פי מא בינהמא. פינבגי אן נקדם אן כל ג̇ז מן אלאג̇זא מג̇מועה̈ לכלהא אעני לכל טאעאת ואבתדא באנכאר אלצום בגיר אלאסתוא פקאל הכזה. אכד̇א יכון וכו׳. . . [1])

פסרת ונחך מן נחית כצאן עמך ופסרת צחצחות קחטא מן צחה צמא אלד̇י הו קחט ועטש וקיל אנה אראד בקולה וקראת לשבת ענג בטול המלאכה וכבוד שבת עונג או יעד̇ ד̇לך כלה ממצוא חפצך ודבר דבר אלא תאמר פיה באמר אי לא תאמר גירך אן יפעל לך מא לא יחל לך פעלה[2]). נפי או לא אן יכון אלצום טאעה̈ לעינה ואכ̇בר באנה אנמא יראד בה אלאסתעאנה̈ עלי אלטאעה̈ כמא וציף דניאל פאן כאן ליס יפעל אלא אחד אלאת̇ניך̇[3]) פאן אלטאעה̈ הי צום אלמרתצ̇י כמא שרח זכריה וישלח בית אל שראצר אלי אכ̇רה. פשבה קואמה וראסה מדלא באלפפיר והו נוע מן אלברדי יכון במצר תעמל מנהא אלקראטיס והו עריץ̇ לה ראס מדלא אבדא כקולה הלכף כאגמון ראשו ערפנא אן ד̇אך אלברדי אלמנכס כמא אנה לא ת̇ואב לה ללברדי עליה כד̇אך לא ת̇ואב ללצאים בלא ניה̈. ואכ̇תצר אן ישבה סאיר אלתואבע מן אלאפעאל ולכן קיאסה̈ הד̇א באלת̇ואב לא אגר לה ואלמסח עליה כשער עלי אלבהאים ואלרמאד כרמאד אלתנור כמא לא ג̇זא עלי הד̇ה אלאשיא עלי ג̇מיע ד̇לך כד̇אך לא ג̇זא לה. וכמא אכ̇בר באן אלצום עלי הד̇ה אלג̇הה̈ לם ירצ̇אה כקולה הכזה יהיה צום אבחרהו כד̇אך נהי ען תסמיתה

שישלם נמולם בדברים אשר יחשב השומע שכל חלק מהם הוא נפרד לאיזה פעולה טובה מיוחדת בראותו כי כל חלקי המעשים הטובים נפרדים אלו מאלו וכן כל חלקי הגמול לפיכך ראוי שנקדם שכל חלק מחלקי הגמול סובב על כל אחד ממעשים הטובים. והתחיל לגנות הצום אם לא ישים האדם מעצור לרוחו ואמר הכזה וגו׳.

פרשתי ונחך מן נחית כצאן עמך (תהלים פ״ח כ״א) ופרשתי צחצחות רעב מן צחה צמא (למעלה ה׳ י״ג) שענינו רעב וצמאון. ויש אומרים שרצה באמרו וקראת לשבת ענג בטול המלאכה וכבוד שבת עונג או שהוא מונה כל זה באמרו ממצוא חפצך ודבר דבר שלא תצוה בשבת בצווי כלומר לא תצוה לזולתך לעשות בשבילך מה שאינו מותר לך לעשות. כחש בתחלה שהצום בעצמו הוא קיום מצוה והגיד כי הוא רק סיוע לקיום המצות כמו שספר דניאל אשר [עם כל חסידותו] לא עשה כי אם אחד משניהם מפני שקיום המצות הוא הצום הרצוי כמו שביאר זכריה וישלח בית אל שראצר וגו׳ (ז׳ א׳ וג׳) והמשיל קומת העם הזקופה וראשו כפוף באגמון והוא מין גומא הנמצא במצרים אשר עושים ממנו הניר והוא זקוף וראשו כפוף תמיד באמרו הלכף כאגמון ראשו ולמדנו כי כמו שזה הגומא הכפוף אין לו שכר בעד כפיפתו כן אין שכר להיושב בתענית בלי כונה וקצר ולא נשא משל לשאר המעשים הנזכרים אחר זה אבל אם תקיש מזה אל בעל תשובה שאין לו שכר תאמר ושק עליו כשער הבהמה ואפר כאפר התנור וכמו שאין שכר לאלו כן לא שכר לזה. וכמו שאמר שצום כזה לא ירצה באמרו הכזה יהיה צום אבחרהו כן הזהיר מלקראו

[1]) בכ״י נמצא כאן העתקת הפסוקים מן ח׳ עד י״ב.
[2]) אפשר שר״ל שקראת לשבת עונג מוסב על מה שקדם או על מה שבא אחריו.
[3]) עיין דניאל ט׳ ר״ל שעד אותו הזמן דניאל שמר את מצות ה׳ והתפלל אל אלהיו ולא צם כי אם בשנה אחת למלך דריוש.

יד) נח מן פסוק א עד סוף הפרשה.

תם אן אלסלאם אלדי כאן בשר בה אלצאלחין ומעונה אלסלאם מן אלעקאב מנע האולי מנה כק׳ אין שלום ומע דאך לם ימנע ועטהם וארתגאעהם בל אמר בדלך בקול פצח קרא בגרון ואנמא זאד פיה אל תחשך לאן אלוהם והם אלואעט תרכהם לאיאסה מן רגועהם פקאל לה אל תחשך. ויסתקים אן יכון תמתיל כשופר פי אלבוק אלמסמוע ופי אלדליל אלמקול. וארא̇ד בקולה עמי ובית יעקב בעצא לא אלכל. ואכבר ען נפאקהם אנהם ממא יטהרון אלנאס באלכיר יסאלונה דאימא תם יבתהלון אלי אלכאלק אן יטהר אלחק ויצע כרסיה ללקצא כאנהם ממן יתבאשר באלחכם מן כתרה מא אצלח עמלה דלך קו׳ ואותי יום יום ידרשון והדא נטיר מא קאל עמוס הוי המתאוים את יום ה׳ הו מעני נצף אלפסוק אלאול ואמא נצפה אלתאני אלדי הו ישאלוני משפטי צדק מענאה אנהם יכאדון אן יחאכמו רבהם ידירון מנה אן יציבהם סעה או ידעוה ממא יטהרון ללנאס אנהם צאלחון לדלך קאל קרבת אלהים יחפצון מתל ונקרב בעל הבית אל האלהים. תם כשף ען תדמרהם דאך אדא הם צאמו או צלו פקאל אנמא תצומון לאחדי תלאת כלאל אמא לטלב אלתכסב ואלטלם לקולה תמצאו חפץ או ליצול בעצכם עלי בעץ בה פיה קאל הן לריב ומצה תצומו או לתתצלפו בה ענד רבכם פיה קאל להשמיע במרום קולכם וכמא עלמת אן איזבל אנמא צאמת לתכסב אלטלם בקתל נבות וקום יהויקים אנמא צאמו ליטהרו נסבא ליצנבו בה ואחאב אנמא צאם ללקים עדרא ענד רבה וכדלך כל מן יחסן מן אלמנאפקין פאנמא יחסן לאחדי הדה אלתלאת. ואתבע הדא אלמרצע בטאעה וצפהא

אחר זה אמר שהשלום אשר בשר לצדיקים שהוא עזר להנצל מן העונש ימנעהו מן הרשעים באמרו אין שלום ועם כל זה לא מנע מלהוכיחם ומלעוררם לתשובה ויותר מזה ה׳ צוה את הנביא במאמר ברור קרא בגרון ולא הוסיף אל תחשך אלא מפני שעלה בטעות על מחשב המוכיח לעזבם לפי שנתיאש להחזירם לתשובה אמר לו אל תחשך. ויתכן שהמשיל הקול לשופר ביחס אל האזן השומעת והפה המדבר. ורצה באמרו עמי ובית יעקב קצתם ולא כלם. והגיד שחנופתם היא שעושים את עצמם כאלו הם טובים ודורשים תמיד את ה׳ ומתפללים להבורא שיראה להם האמת ויכין כסאו למשפט כאלו הם שמחים על משפטו מרוב צדקת מעשיהם וזה אמרו ואותי יום יום ידרשון וזה דומה למה שאמר עמוס הוי המתאוים את יום ה׳ (ה׳ י״ח) זה ענין חלק הראשון מן הפסוק וחלק השני הוא ישאלוני משפטי צדק ענינו שעוד מעט והם מריבים את אלהיהם ומבקשים ממנו שישפיע להם טובה וקוראים אותו למשפט מפני שהם מראים את עצמם לבני אדם כאלו הם צדיקים ולכן אמר קרבת אלהים יחפצון כמו ונקרב בעל הבית אל האלהים (שמות כ״ב ז׳). אחר זה זכר את תלונותם אם צמו או התפללו ואמר לא תצומו כי אם משלש סבות אם לבצוע בצע ולחמוס חמס כאמרו תמצאו חפץ אם להתגפל איש על רעהו כאמרו הן לריב ומצה תצומו אם להתפאר בו לפני אלהים כאמרו להשמיע במרום קולכם כמו שידעת כי איזבל לא צמה כי אם לעשות חמס בהרינת נבות ואנשי יהויקים לא צמו כי אם להראות את פרישותם ולהצטדק בה ואחאב לא צם אלא להראות להעם שיבקש סליחה מאלהיו וכן כל מה שיטיבו החנפים לא יטיבו אלא לאחת מאלה השלש סבות. ותאר אחר זה המעשים הטובים והבטיח

ואיצ̇א ליערפה אן רד נעמתה סהל עלי רבה בכלמה̈ ובאלחרי אנה כ̇לק אלכל בכלמה̈. ותכראר̇ה שלום שלום באזא לרחוק ולקרוב ואלעלה̈ פי ד̇לך לאן אלעצ̇אה̈ עלי צ̇רבין אלבאלג̇ פי אלמעאצי וגיר אלבאלג̇ פקד ימכן אן יכון אלרחוק אלממען לט̇ול מכת̇ה ואלקרוב הוא אלקריב אלעהד בהא וקד ימכן אן יכון אלרחוק הו אלבעיד מן אלהלאך ממא לם יגרק פי אלכ̇טא ואלקרוב אנה מן אסתגרק פיה וקרב אלי אלהלאך עלי מא קאל ותקרב לשחת נפשו ואלג̇מיע תאיבון וקאל ען אלכל ורפאתיו יעני אגפר ללג̇מיע לאן רפואה ההנא גפראן כקול חזקיהו ה׳ הטוב יכפר בעד ואג̇יב וישמע ה׳ אל חזקיהו וירפא את העם ופי לגה̈ אבאינא עליהם אלסלאם לשון רפואה סבע מעאני הד̇ה אלתי תקדמת וסת אכ̇ר מנהא רפואה חלאוה̈ אלמא כקולה וירפאו המים עד היום הזה ורפואה אצלאח אלאנא אלמכסור קולה כאשר ישבר את כלי היוצר אשר לא יוכל להרפא ורפואה נג̇דה̈ ועז פי אלחרב קולה למצר לשוא הרבית רפואות ורפואה בנא מוצ̇ע מהרוס קולה ען אליהו עליה אלסלאם וירפא את מזבח ה׳ ההרוס ורפואה הי אלצדק קולה חיי בשרים לב מרפא ורפואה הי תלויק אלכלאם אלבאטל קול איוב רופאי אליל כלכם. תג̇מיע מא בשר בה פי הד̇ה אלקצה̈ פהו לג̇מיע אלאמה̈ ואנתהי אלי אלפרקה̈ אלראבעה̈ פבעצ̇הא כ̇רג̇ ען אלדין ובעצ̇הא אקאם פיה מנאפקא יט̇הר באקי אלאמה̈ במא לים יעתקדה קאל פיהם אקואלה מורדה̈ עלי לסאנה שביה באלאקואל אלאולי אלמנסובה̈ אלי רבה ולמא צדר בה אין שלום פיהם אולא הג̇אך כאנת נסבה̈ אלכלאם אלי אללה פקאל אמר ה׳ והנא מנסוב אלי נב״יה וקאל אלנבי׳ אמר אלהי. אפתתח וקאל והרשעים.

תשובה חייב שיערוך את שחתו אשר ידבר בה והרביעית להודיעו שקל הוא לאלהיו. להחזיר לו את אשרו בדבור אחד כי גם הכל ברא בדבור אחד. וכפל שלום שלום נגד לרחוק ולקרוב והסבה לזה שהרשעים הם על שני פנים הרשע גמור ואינו גמור ואפשר שהרחוק הוא המחזיק ברשעתו זה זמן רב והקרוב הוא שהתחיל לחטוא זה לא כביר. ואפשר שהרחוק הוא הרחוק מן האבדון מפני שלא נשקע בחטאיו והקרוב הוא מי שנשקע בהם וקרוב לשחת כמו שאמר ותקרב לשחת נפשו (איוב ל״ג ל״ב) וכלם הם חוזרים בתשובה ואמר על כלם ורפאתיו ירצה בו אכפר על כלם מפני שרפואה הוא כאן כפרה כמו ששאל חזקיהו ה׳ הטוב יכפר בעד (דברי הימים ב׳ ל׳ י״ח) והיתה התשובה וישמע ה׳ אל חזקיהו וירפא את העם (שם כ׳). ובלשון אבותינו עליהם השלום מלת רפואה תשתמש לשבעה ענינים הענין אשר קדם וששה אחרים. מהם רפואה מתיקת המים כאמרו וירפאו המים עד היום הזה (מלכים ב׳ י״א כ״ב) ומהם תקון הכלי הנשבר כאמרו כאשר ישבר את כלי היוצר אשר לא יוכל להרפא (ירמיה י״ט י״א) ומהם הכח והגבורה במלחמה כאמרו למצרים לשוא הרבית רפואות (שם מ״ו י״א) ומהם בנין מקום ההרוס כאמרו על אליהו עליו השלום וירפא את מזבח ה׳ ההרוס (מלכים א׳ י״ח ל׳) ומהם היושר כאמרו חיי בשרים לב מרפא (משלי י״ד ל׳) ומהם חבור דברים בטלים כמו שאמר איוב רופאי אליל כלכם (י״ד ד׳). וכל מה שבשר בזאת הפרשה הוא ג״כ לכלל האומה והגיע אל המחלקה הרביעית ומקצתה יצאה מן האמונה ומקצתה עמדה בה בחנופה ומראים את עצמם לשאר העם כאלו הם מאמינים במה שלא יאמינו ובהם אמר הנביא הדברים הנאמרים על פיו הדומים לדבריו הראשונים המיוחסים לאלהיו ואחר שהתחיל שם בפסוק אין שלום הדבור מיוחס אל ה׳ ואמר אמר ה׳ (למעלה מ״ח כ״ב) וכאן הדבור מיוחס אל נביאו ואמר הנביא אמר אלהי. פתח ואמר והרשעים.

מעני קולה כי לא לעולם אריב ולא אעאקב עלי כל חאל ואלעלה̈ כי רוח מלפני יעטף כמא כאנת אלעלה̈ פי [קולה] בעון בצעו. ואלמטמע פהו עלי צ̇רבין אמא אן יטמע לנפע או דפע צ̇רר וכ̇לאף במן יתוכ̇ל עלי אלמלוך יקול אללה פקד צ̇רבתה לד̇לך באטנא וט̇אהרא פמן אלצ̇רבאת אלבאטנה̈ אן כאן אלמעאקבה̈ פראדא פי אלאמראץ̇ אלמנגסה̈ מת̇ל זיבות וצרעת אלתי ליס אלמהא מנסקי ואנמא הו שריעי ואלט̇אהרה̈ מת̇ל אלחמיאת ואלאפאת [אלתי אלמהמא] אלמערופה̈ ענד אלמבתלי ואד̇א כאן אלמעאקבה̈ אמה̈ פמן אלבאטן כ̇ראב אלקום ורפע אלנבוה̈ אלתי לא יקום אלמנטק או תרי[1])(?) ומן אלט̇אהר זואל אלמלך ותבדיד אלשמל אלד̇י לא יכ̇תלף אחד פאנהא מצאיב אלאמה̈. וקולה וילך שובב בדרך לבו יעני מא דאמו מתמאדיין פי כ̇טאיאהם פהד̇ה אלאלאם תתעאקבהם ועלי מא קדם פי אלתוריה̈ ואם תלכו עמי קרי ת̇ם אסתת̇ני עלי אלרגוע בקולה דרכיו ראיתי וארפאהו יעני אני ראית אחואלהם אלת̇אניה̈ נט̇יר קולה פי נינוה וירא אלהים את מעשיהם פיגב אן ארפאהו. ואלשפא עלי צ̇רבין ללאפראד עלי ט̇אהרה וללאמה̈ מן גלותהא גמע אלשמל ואלמלך כקולה כי אעלה ארוכה לך ואלתפסיר אלד̇י קאל פיה ואנחהו פהו ללעליל אלנהצ̇ה̈ ואלמשי פי אלאסואק וללגמאעה̈ גמעהם מן כל בלד ורד̇הם אלי אלוטן. ואלעוא ללגמיע וללאפראד תג̇דיד נעמה̈. ויסתקים אן נקול אן מעני תסמיתה נפסה כ̇אלק אלנטק לאסבאב ארבעה̈ מנהא לא יריד אלכלאם ואנמא יריד אלנטק ואלרצ̇א ואיצ̇א לאן אלתאיב אחד אחדאר רגועה אלכלאם כקולה קחו עמכם דברים ואיצ̇א עלי אלתאיב רגועה בכלמה̈ יתכלם בהא

קרוב. ואמר ברחמי האל על עבדיו אשר בראם שלא יענשם לעולם אם יעשו תשובה כאילו תאמר שענין אמרו לא לעולם אריב ולא אענשם על כל פנים והסבה כי רוח מלפני יעטף כמו שהיתה הסבה בפסוק בעון בצעו והבצע הוא על שני פנים אם שיתאוה להועיל או להרחיק את הנזק כן הוא במי שבוטח במלכים ואמר ה' ואכהו בגלוי ובסתר ומן המכות הנסתרות אם העונש הוא ביחידים על ידי המחלות המטמאות כזיבות וצרעת שאינן רעות לפי השכל אלא לפי התורה והמכות הנגלות כמו הקדחת [והמחלות אשר רעתם נכרת בהחולה ואם יהיה העונש בעם המכות הנסתרות הם השחתת העם וסתימת החזון אשר לא יבחינם אלא השכל ואינם נראים לעינים ומן המכות הנגלות הסרת המלוכה ופזור העם אשר אין איש יכזבם מפני שהם צרות הנוגעות להאומה כלה. ואמרו וילך שובב בדרך לבו רצה לומר כל זמן שיעמדו בחטאיהם אלו הצרות תשיגום אלו אחר אלו כמו שקדם בתורה ואם תלכו עמי קרי (ויקרא כ"ו כ"א). ואחר זה הוציא מן הכלל העושה תשובה באמרו דרכיו ראיתי וארפאהו ירצה בו אנכי ראיתי מצבם השני כמו שאמר בנינוה וירא אלהים את מעשיהם (יונה ג' י') ולפיכך חייב אני שארפאהו והרפואה היא על שני פנים ליחידים לפי פשוטה ולהאומה שיקבץ גליות ויקים המלכות כאמרו כי אעלה ארוכה לך (ירמיה ל י"ז) ושינחה אותה כאמרו ואנחהו והוא לחולה שיקום ממטתו וילך בשוקים ולעדה שיאספה מכל הארצות ויחזירה לארץ מולדתה ונחומים הם ליחידים ולקהל שיחדש אשרם. ואפשר לאמר שקרא את עצמו בורא ניב שפתים מארבע סבות האחת שלא רצה בו הדבור בכלל כי אם הדבור השכלי והרצוי והשנית שאחד מגדרי העושה תשובה הוא הדבור כאמרו קחו עמכם דברים (הושע י"ד ג'). והשלישית כי העושה

---

[1]) הנוסחא משובשת ותרגמנו לפי השערתו.

פקאל כי כה אמר רם ונשא וגו' פסרת מרום אלסמא עלי מא קד תקדם ועברת ולהחיות לב נדכאים תקויה̈ למא כאנת חיוה̈ קלב אנמא הי קוה̈.

ופסרת יעטף ישתמל מת̇ל ועמקים יעטפו בר אלד̇י הוא מת̇ל לבשו כרים הצאן ומת̇ל גבעות תחגרנה אלמתקדמין לה.

ואכ̇רגת הסתר ואקצוף סרא וט̇אהרא לאן לפט̇ה̈ קצף ליסת הי נפסהא ט̇אהרא בל הי נפסהא סכ̇ט̇ אלא אנהא סכ̇ט̇ ט̇אהר. אבתדא פי הד̇א אלקול בתפצ̇יל אלכ̇אשעין לאמר כאן אנכר עלי אלקום אלמקדם ד̇כרהם אלמתכלין עלי אלכ̇יל ואלגבאברה̈ ואמרהם ברד̇ אלמתכלין עליה[א] פערפהם אנה ליס ימכנהם בשי מן תלך אלאלאת כקולה הנאך והושעתים בה' אלהיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב אד̇ פי ד̇אלהא יכון אלכ̇שוע כקולה פינא פי וקת אלישועה אנא נאצר אלכ̇אשעין בתרך אלכ̇יל עני ורוכב על חמור והכרתי רכב מאפרים. וקאל הנא אני סמית מס...נא לי מוצ̇ע באלסמא ואלקדס פי אלארץ̇ לאני פוק אלסמא אוריכם אמרי נאזלא עלי קדס[1]) כמא קאל פי סיני מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וקאל פי אלקדס והאש ירדה מן השמים ולד̇לך קאל מרום וקדוש. ואלכ̇אשע יסמא צ̇עיפא מן כאן צ̇עיפא עלי אלחקיקה̈ ויסמא כ̇אשעא מן כאן קויא ויתד̇אלל לרבה. ופסרת ואת מע מענאה סכנאה מעהם אד̇ ליס עלי סביל סכנאה פי אלסמא ולא פי אלארץ̇ בל אנמא ד̇לך ליחייהם ויקוי קלובהם פקט להחיות רוח ולהחיות לב. ובדא בשפלים פי מצלתתהם לאנהם אלמד̇כורון אולא והם אלנדכאים עלי מא סבילה אן ינעת אלאקרב. וצף מן רחמתה ללעבאד אלד̇ין כ̇לקהם אנה לא יטאלבהם אבדא מע אלתובה̈ כאנך תקול

ואמר כי כה אמר רם ונשא וגו' פרשתי מרום השמים לפי מה שכבר קדם. וביארתי להחיות לב נדכאים לתת כח מפני שחיות הלב היא רק כח.

ופרשתי יעטף מענין לבוש כמו ועמקים יעטפו בר (תהלים ס״ה י״ד) שהוא דומה לאמרו לבשו (שם) כרים הצאן וכמו גבעות תחגרנה (שם י״ג) הקודמין לו.

והעתקתי הסתר ואקצוף בסתר ובגלוי מפני שמלת קצף אין ענינה בעצמה בגלוי אבל ענינה חרון אלא שהוא חימה גלויה. התחיל בזה המאמר לתת היתרון לענוים מפני שגנה את העם שקדם זכרם הבוטחים על הסוסים ועל הגבורים וצוום לדחות הבוטחים בהם והודיעם שכל אלה כלי המלחמה לא יועילו להם מאומה כאמרו שם והושעתים בה' אלהיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב (הושע א' ז') כי בעזבם תהיה הענוה כמה שאמר עלינו בעת הישועה אנכי עוזר את הענוים בעזיבת הסוסים עני ורוכב על חמור (זכריה ט' ט') והכרתי רכב מאפרים (שם י') ואמר כאן אנכי נקראתי מרום וקדוש ר״ל לי מקום בשמים ובמקדש על הארץ מפני שמעל השמים אראה לכם דברי היורדים על מקדשי כמו שאמר בסיני מן השמים השמיעך את קולו ליסרך (דברים ד' ל״ו) ואמר על המקדש והאש ירדה מן חשמים (דברי הימים ב' ז' א'). ועניו נקרא שפל מי שהוא חלש באמת ונקרא נדכא מי שהוא חזק ויכניע את נפשו לאלהיו. ופרשתי ואת עם עניינו שהוא שוכן עמם מפני שאין דרך שכנתו בשמים ולא על הארץ כי אם להחיותם ולחזק את לבם בלבד להחיות רוח ולהחיות לב. ופתח בטובת השפלים מפני שהנזכרים בתחלה הם הנדכאים ודרכו לתאר היותר

---

1) בב״י: עלי קדסה.

ויסתקים אן אלד׳י ד׳כרה בקול חית ידך הוא אלכ׳יל כאנו ינ׳לבונהא מן מצר פלמא ונ׳דוהא לם ירתעדו מן רבהם כמא קאל מצאת על כן לא חלית.

ת׳ם קאל להם ומן אלקום אלד׳ין כ׳פתמוהם חתי אסתענתם באשור ומצרים פאן קלתם נעם הם אהל יכ׳אפון כד׳בתם. ואת מי דאגת וגו׳ הד׳א נט׳יר קולה לנא פי אלגלות מי את ותיראי מאנוש ימות עלי מא שרחתה. ת׳ם קאל ממן תכ׳אפין ואנא לכם מד׳ כנתם מטהלא ונאצרא מד׳ דהרכם נט׳יר קולה ותשכח ה׳ עושיך עלי מא בינתה.

ת׳ם קאל פאן כנתם טלבתם אלפלג׳ עלי כ׳צומכם באלחג׳ה לא צדקתם. וצדקתך הו יתצרף מן נצטדק פמא תפלגון בשי הו אכת׳ר מני הו כקול אביה והנה עמנו בראש האלהים וכהניו וקאל אסא כי אין עמך לעזור וקאל יהושפט אלהינו הלא תשפט בם.

וינצרף קולה בזעקך אלי אן יכון פי וקת אלישועה כל מן תוכ׳ל מן בני אסראיל עלי אלאמם לא ינפעה שיא בל יפנון כלהם ולא יבקי אלא אלואת׳קון בה כמא קאל והחסה בי ינחל ארץ ועלי מא קאל צפניה והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳ או מן תאב מן אולאיך אלד׳ין כאנו תוכלו לתכרירה אול אלקצה באלתובה פיכון אלבאקון יחד׳רון אולאדהם בעט׳הם בעט׳א מן אלתוכ׳ל עלי אלנאס כקולה ואמר סלו סלו.

ומעני [סלו] אלאכ׳לאץ צפאה אלניה לרב אלעאלמין כקולה סלו לרכב בערבות ביה שמו ומא אט׳ה בה אן הד׳ה אלאכ׳לאץ פי אלקלב יכון קולה מסלות בלבבם ויעתקד אן כל מן יעתקד דון אללה פהו מכשול כמא כנת שרחת פי קצה וכשלו בם רבים וצאר פי אכ׳ר הד׳ה אלקצה אלתי ד׳כרת טרף מן אלתובה ליכ׳תמהא.

ואפשר שהחיה אשר זכר באמרו חית ידך ענינה על הסוסים אשר הביאו מן מצרים ואחר שמצאום לא יראו עוד את אלהים כמו שאמר מצאת על כן לא חלית.

אחר זה אמר להם ומי העם אשר יראתם ממנו עד שתבקשו עזרה מאשור ומצרים ואם תאמר הן הם יספיקו לנו תבזבו ואת מי דאגת וגו׳ זה דומה למה שאמר לנו בגלות מי את ותיראי מאנוש ימות (למעלה נ״א י״ב) כפי מה שבארתי. אחר זה אמר ממי תראו ואנכי מחשה לכם מהיותכם ועוזרכם מעולם כאמרו ותשכח ה׳ עושיך (למעלה נ״א י״ג) כפי מה שפרשתי.

ואחר זה אמר ואם תבקשו לנצח על אנשי ריבכם בויכוח לא תצטדקו. וצדקתך נגזר מן נצטדק (בראשית מ״ד י״) ולא תנצחו בדבר שהוא גדול ממני וזה כמו שאמר אביה והנה עמנו בראש האלהים וכהניו (דברי הימים ב׳ י״ג י״ב) ואמר אסא כי אין עמך לעזור (שם י״ד י״) ואמר יהושפט אלהינו הלא תשפט בם (שם כ׳ י״ב).

ואמרו בזעקך מוסב למה שיהיה בעת הישועה שכל הבוטחים מן בני ישראל על העמים לא יועיל להם מאומה אבל יאבדו כלם ולא ישארו כי אם החוסים בו כמו שאמר והחוסה בי ינחל ארץ וכמו שאמר צפניה והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳ (ג׳ י״ב) או מי ששבו מדרכיהם מאלה אשר בטחו על העמים לפי מה שחזר והזהיר על התשובה בראש הפרשה והנשארים יזהירו את בניהם אלו את אלו מלבטוח באדם כאמרו סלו סלו.

סלו עניגו הטהרו וזה טהרת הכונה לאדון העולמים כאמרו סלו לרכב בערבות ביה שמו (תהלים ס״ח ה״) ומה שיורה בבירור שזאת הטהרה היא טהרת הלב אמרו מסלות בלבבם (שם פ״ד ו׳) ויחשוב שכל המאמין במבלעדי ה׳ הוא מכשול כמו שבארתי בפרשת וכשלו בהם רבים (למעלה ח׳ ט״ו) וחתם כן זאת הפרשה אשר זכרתי בדבר חדש ונאה בענין התשובה.

במא עאהדהם כק' ותכרת לך מהם באצ̇מאר ותכרת ברית. פאת̇מע פי ד̇ם הד̇ה אלמעציה̈ ליואזן מא תקדם מן ד̇ם אלזנא. פאן ט̇ן אן הד̇ה אלקצה̈ פי עבאדה̈ אלאות̇אן ואן אלים מעבודאת מת̇ל אלילים וקו' בחלקי נחל הי' אלמלס מן אלחג̇ארה̈ מת̇ל קולה חלקי אבנים ואן אלשחיטת ילדים הו מא כאנו יקרבון להם מן נסלהם וכד̇לך נסך [ומנחה] אלמד̇כורין [נקול לה] אן ד̇לך לא ילאאם אלאול ואיצ̇א לאן פיה משכב ג' מראר ואיצ̇א למא וצפתה מן דלת ומזוזה ואיצ̇א לאן בעץ̇ אלאולין בל כת̇יר מנהם קד קאל כל המחמם עצמו לבטלה עליו הכתוב אומר שחטי הילדים בנחלים. [1])

קד קדמת איצ̇א מן תפסיר מא נזלה אללה פי אלמת̇כלין עלי אלנאס מן הוי היורדים מצרים הוי בנים סוררים ואקול ההנא איצ̇א אן הד̇א אלמוצ̇ע למא כאן מוצ̇ע עט̇ה̈ ללעצאה̈ מן אלאמה̈ וקד ד̇כר אלכבאיר ראי אן יתבעהא בד̇ם אלתוכ̇ל עלי אלנאס לילא תתכל אלאמה̈ כמא פעל בעצ̇הא פי עצר אלשעבוד עלי בעץ̇ אלמלוך או בעץ̇ אלאמם מן דון אלאסמה̈ [2]) וכמא פעל בעצ̇הא פי עצר יחזקיה וקבלה פי עצר אחז עלי מא בינת פוכ̇ך ההנא מן יפעל מת̇ל ד̇לך אן יבעת̇ באדהאן לשפא או טרפה̈ ללמלוך לאן לפט̇ה̈ ותשורי מתצרפה̈ מן קולה ותשורה אין להביא ואנמא כ̇צץ̇ אלדהן ואלעטר לאנה עלי אלאכת̇ר יג̇לב מן אלשאם אלי מצר אלבאן ואדהאן ואלמרכבה̈ וכמא פעלו לפרעה כד̇לך פעלו למלך אשור. פקריב אן יכון קולה ההנא ותשלחי ציריך יעני אשור ותשפילי עד שאול יעני מצר לאן אלד̇האב אליהא מחכי אברא בלפט̇ה̈ ירידה.

חבר להם בהועדו עמהם כאמרו ותכרת לך מהם אשר שיעורו ותכרת ברית. והאריך בגנות הפשע הזה להשוותו עם מה שקדם בגנאי הזנות. ואם יחשוב חושב כי זאת הפרשה נאמרה בעבודה זרה וכי אלים הוא במקום אלילים ושאמרו בחלקי נחל הם האבנים החלקות כמו שאמר חלקי אבנים (שמואל א' י"ז מ') וששחיטת הילדים ירצה בו מה שהקריבו להם את זרעם וכן הנסך והמנחה הנזכרים אחר זה נאמר לו כי זה איננו מסכים עם מה שקדם ועוד שמלת משכב נמצא שלש פעמים ועוד לפי מה שפירשתי בדלת ומזוזה ועוד כפי שאמרו קצת מן הקדמונים וגם רבים מהם כל המחמם את עצמו לבטלה עליו הכתוב אומר שחטי הילדים בנחלים.

כבר הקדמתי ג"כ לבאר מה שנבא ה' על הבוטחים באדם בפרשת הוי היורדים מצרים (למעלה ל"א א') והוי בנים סוררים (שם ל' א') ואומר כאן ג"כ שבזה המקום מפני שהוא תוכחה להממרים מהאומה וכבר זכר העבירות החמורות ראה לדבר אחר זה בגנות הבטחון בבני אדם כדי שלא תבטח האומה כמו שעשו איזו ממנה בימי השעבוד על איזה מלכים או אומות ולא על ה' וכמו שעשו איזו ממנה בימי יחזקיה ולפניו בימי אחז כמו שפירשתי והוכיח כאן העושה כמו זה לשלוח שמנים לרפואה או למנחה להמלכים מפני שהמלת ותשורי נגזרה מן ותשורה אין להביא (ש"א ט' ז'). ולא פרט השמן והרקוחים כי אם מפני שעל הרוב מוליכים מן ארץ ישראל למצרים לבונה ושמנים ומרכבות וכאשר עשו לפרעה כן עשו למלך אשור. וקרוב שאמרו כאן ותשלחי ציריך מוסב על אשור ואמרו ותשפילי עד שאול מוסב על מצרים מפני שמשתמשים תמיד במלת ירידה למי שהולך שם.

---

[1]) לא מצאנו הלשון הזה בשום מקום אבל עיין נדה י"ג א'.

[2]) נראה שצ"ל אללה.

משאהד מן אתמארהם[1]). ופי חאל מא יצרפון נספתהם אלי חאל גיר מצרפהא נעלהם כאנהם יקתלון נפוסא לקו׳ שוחטי הילדים בנחלים. והדה אלאודיה ואלצכור הי אעצא מן אלאנסאן מא תקער מנהא ועמק ישבה באלאודיה ומא אכפהר מנהא פנסא שבה באלצכור. ופסרת בחלקי נחל חלקך מרד אלכדוד מתל יעקב איש חלק ואצל אללפטה אללין ואלמלוסה מתל קולה אמריה החליקה וחלק משמן חכה וקו׳ הם הם גורלך עלי מא ישאהד מן אהל הדא אלשאן אנהם לים ללאבד יעאשרון עשירהם בל מא דאם עלי חאלה תלך. ונעל מגאלסהם ושראבהם ופואכההם מנכרה אד כלהא אנמא תעד למעציה כקו׳ גם להם שפכת נסך. פקאל העל אלה לא אנחם קול מסתפטע אלזנא אלדי קיל פיה סוסים מוזנים העל אלה לא אפקד בם ואלגור אלדי קיל פיה שמנו עשתו וגו׳ העל אלה לא אפקד ואלמחאל אלדי קאל פיה חץ שחוט לשונם וגו׳ העל אלה לא אפקד. וקו׳ על הר גבוה ונשא הו מא ישאהד אנהם קד יכתארון מנהם כל תליע ונסים. ולמא תוסם אלקול דכר פיה משכב ג׳ מראר שמת משכבך הרחבת משכבך אהבת משכבם וכל מא מר פי הדא אלפן פצח אד קאל ואחר הדלת והמזוזה וליס לנא דלך פי אלאנסאן אלא פי מוצעין פמה ואספלה פאמא אלפם קאל פי אלחיואן דלתי פניו מי פתח ואלספל קאל פיה כי לא סגר דלתי בטני ולמא לקב אלעצו באסם אלדלת לקב מא פיה ואדה [2]) מן אלגאנבין במזוזה פקאל הגאך שמת זכרונך אסם אלדכר פצית. ואלכרדם כאן מן אסתעמל דלך מנהם פקד כאן מן רבה כ״ק כי מאתי גלית ותעלי. וקד צאר וליהם

ומפני שמשתמשים בזרעם שלא כדרכו עשאם כאלו הם הורגי נפשות כאמרו שוחטי הילדים בנחלים. ואלה הנחלים והסלעים הם אברי האדם האבר החלול והעמוק דמהו לנחלים והאבר המתקשה והמתעבה המשילו בסלעים. ופירשתי בחלקי נחל חלקך חלקת הלחיים כאמרו ביעקב איש חלק (בראשית כ״ז י״א) והמלה נגזרת מענין רכות והחלקה כאמרו אמריה החליקה (משלי ז׳ ה׳) וחלק משמן חכה (שם ה׳ ג׳). ואמרו הם הם גורלך זה כפי מה שנראה מדרך אלו האנשים שהם לא יתרועעו בחבריהם תמיד אלא בעודם על המצב הזה. ונגה חבורותם ומשתיהם ורקחיהם מפני שכל זה הכנה לפשעם כאמרו גם להם שפכת נסך. ואמר העל אלה לא אנחם להורות על שערורת הזנות אשר עליה נאמר סוסים מוזנים וגו׳ העל אלה לא אפקד בם (ירמיה ה׳ ח׳ ט׳) ועל שערורת החמס אשר עליו נאמר שמנו עשתו וגו׳ העל אלה לא אפקד (שם כ״ח וכ״ט) ועל שערורת הרכילות אשר עליו נאמר חץ שחוט לשונם וגו׳ העל אלה לא אפקד (שם ט׳ ז׳ ח׳). ואמרו על הר גבוה ונשא הוא מה שנראה כי יבחרו מי שקומתו גבוהה ובשרו שמן. ובתוך המאמר הזה זכר משכב שלש פעמים שמת משכבך הרחבת משכבך אהבת משכבם וכל מה שהובא בזה הענין הוא ברור כי אמר ואחר הדלת והמזוזה והדלת לא תמצא במקרא באדם אלא בשני מקומות בפה ובתחתיתו ואמר בפה אצל בעלי החיים דלתי פניו מי פתח (איוב מ״א ו׳) ובתחתיתו אמר בה כי לא סגר דלתי בטני (שם ג׳ י׳). ואחר שכנה האבר בדלת כנה מה שהוא עודף עליו משני צדדיו מזוזה ואמר כאן שמת זכרונך הוא ברור כי הוא שם להאמה. והגיד להם שמי שהשתמש מהם בזה כבר עזב את אלוהיו כאמרו כי מאתי גלית ותעלי וכבר נהיה

---

[1]) צ״ל אתמרהן. ר״ל הילדים שהם פרי בטן האשה יורו שיש מהן שהתורה התירה לבוא עליהן.

[2]) אפשר שצ״ל מא זאדה וכן תרגמנו.

וסמא[ת]הא עוננה פי מעני אל[ת] פאאל לא[נה]א תתשוף פי אלטרק ואלאסואק עסי אן תקע ותצאדף עלי מן יאתיהא כמא קאל שלמה פעם בחוץ פעם ברחובות. תם תציר אלי מן ליס הי לה בחק ולא הו להא פלדלך קיל מנאף. ומע מא הי מעה פקלבהא נאשז ענה פלדלך קאל ותזנה. ואיצא לאן אלתוריה חכמת עלי אלולד באלאבעאד פמנהא(?) קאל פי צדר אלכלאם קרבו הנה ומע אבעאד לקו(?) ען באב אלבית ואיצא אלזאני ואלזאניה ואלולד לא ירפען רוסהם כיק ותרפתו לא תמחה ומנהא קאל הרגא על מי תתענגו. ובאלנאב (?) על מי תאריכו פה (?) נ׳ מראר[1]) תם אכתפא אן ידם אלזנא באכתר מן הדא למא קד כאן שלמה פיה אתסע פי קצה כי בחלון ביתי ועלי מא שרחנאה פי תפסיר משלי ומא נחא נחו דלך ואיצא לאן מצאיבא כתירה חלת באלנאס מן אגלה כמא בינת אלתוריה. תם אקבל אלי אלקסם אלתאני אלדי הוא נשיאן אלדכור ואתסע פי דמה אד כאן לם יתסע פיה קבל דלך ועלי אן אלתוריה קד נהת ענה וצפת עקאבה פי אלמנזל וקבל דלך אלברת באהל סדום ומא חל בהם עלי הדה אלמעציה אלא אן אעתבאראת כאנת פי אמר אלזנא אוסע פגול הדא אלקול לידר פי אלתחאיד מנהא. וקולה הנחמים באלים פסרתה תפלין והו מתל קולה ולא יחם לו וקולה גם אם ישכבו שנים וחם להם ומתל דכורהם באלכבאש כמא מתל אלאמראה בכבשה לקול ויקח את כבשת האיש הרש פקאל אנהם יתפלנן בהדה אלכבאש בדל אלשגר אלמתמרה יעני אלנסא ומא קד חללה אללה לך עלי מא[הו]

הזונה עוננה בענין תוזה בעננים מפני שהיא תסתכל בדרכים ובשוקים אולי תמצא ותפגוש מי שיבוא אליה כמו שאמר שלמה פעם בחוץ ופעם ברחובות (משלי ז׳ י״ב). ואחר זה תהיה לאיש אשר אין לו רשות עליה ולא לה עליו ולפיכך אמר מנאף ובעודה עמו לבה זונה מאחריו ולפיכך אמר ותזנה. ועוד מפני שהתורה גזרה להרחיק ילדי הזונה ועליהם אמר הנביא בתחלת מאמרו קרבו הנה מפני שברחוקם הושלכו מפתח הבית. ועוד כי הנואף והנואפת וילדיהם לא יגביהו ראשיהם כאמרו וחרפתו לא תמחה (שם ו׳ ל״ג) אמר עליהם על מי תתענגו... ואחר זה חשך מלגנות הזנות יותר מזה מפני שכבר האריך בה שלמה בפרשת כי בחלון ביתי כפי שפירשנוה בבאור למשלי וכיוצא בה ועוד מפני שצרות רבות באו לבני אדם על ידה כאשר פירשה התורה. ואחר זה פנה הנביא אל חלק השני אשר הוא משכב זכר והאריך בגנותו מפני שלא האריך בו קודם זה ואף על פי שהתורה כבר הזהירה עליו והגידה ענשו בין המצות הנתונות בסיני וקודם זה ספרה מאנשי סדום ומה שאירע להם על דבר העבירה הזאת אלא שמספר ההזהרות אשר נתנה לנו על דבר זנות הוא יותר גדול לפיכך אמר הנביא זה המאמר לרחק אותנו יותר מזאת העבירה. ואמרו הנחמים באלים פירשתיו מענין חמום והוא כאמרו ולא יחם לו (מלכים א׳ א׳ א׳) וכאמרו גם אם ישכבו שנים וחם להם (קהלת ד׳ י״ב). והמשיל הזכרים באלים כמו שהמשיל האשה בכבשה כאמרו ויקח את כבשת האיש הרש (שמואל ב׳ י״ב ד׳). ואמר שהם מתחממים עצמם באלים תחת עץ רענן רצה בזה הנשים מה שכבר התיר לך ה׳ כאשר הוא נראה מפירותיהם.

---

[1]) המאמר מן מלת ובאלנאב לא יכולתי לחולמו ואפשר שצ״ל ובאמגאב על מי תאריכו פה תרחיבו לשון — ובאריכת הלשון על מי וכו׳.

הלא כחלב תתיכני וגו' ת֗ם | יחתאג֗ אלי תקדיר אלמא ואלמין במקדאר מכ֗צוץ פאנה אן צ֗ור מת֗לא לם יחצל | מנה אלאפעאל אלנפסאניה֗ בל כאן עלי קדר אלדר[1] ואלנמל פתספיה אלריאח | ויהלכה אדני שי ולא יחתאג֗ אלי ג֗בל מן אלמין פאן ד֗לך זיד עלי קדר אלחאג֗ה֗ | בל אלכאפי מן ג֗יר זיאדה֗ ונקצאן קדר מעלום יעלמה אללה תע' ופי תפאציל ד֗לך | קו' עור ובשר תלבישני פקד תביין מעני אלבריאה ואליצירה ואלעשייה ואנה אראד | בכל ואחד מעני ולמא כאן כ֗לק אלג֗נין מן אלמאד֗ה֗ אלצאדרה֗ ען אלואלדין דון אלאכ֗תראע | פמא כאן ימכן אן יסתעמל פי כ֗לקה֗ אלא לפט֗ה֗ אליצירה כמא יקול לירמיהו בטרם אצרך | בבטן וכו' ועתה כה אמר ה' יוצרי מבטן וכו' הד֗א קו' ישעיה וקו' איצ֗א כה אמר ה' גואלך ויוצרך מבטן וגו' מפר אותות בדים וגו' מקים דבר עבדו וכו' האומר לצולה וכו' האומר לכורש רועי וכו'.

יב) ישעיה נה.' ב.

תאדי בעד ד֗לך באלפרקה֗ אלת֗' מן אלאמה֗ אלד֗ין אקתרפו אלכבאיר מן אלמעאצי ולד֗לך... עקבה֗ עליהם פקאל דרשו ה' וכו'... ת֗ם אתבעהא בבשאראת ללג֗מאעה֗ אד֗ כאן אלקצד בג֗מיע הד֗ה אלאקואל עזא אלאמה֗ וקאל כי כאשר וכו'.

יג) נז. מן יג עד מ.

קסמת הד֗ה אלקצה֗ אלספאר קסמין אלזנא ואלפסק. פאמא אלזנא פקדמתה אולא וקאלת פיה(א) אנה מנכר [והו מת֗ל] אלארץ֗ אלתי יכרר פיהא זרעה[א]

שהמים והטיט יהיו קצובים במדה מיוחדת מפני שאם היה נוצר על דרך מקרה לא היה לו פעולת הנפשיות אבל יהיה בערך התולעים והנמלים אשר תשאם הרוח ויאבדם הדבר היותר מעט ואיננו צריך למשא כבד טפיט מפני שזהו יותר מן הנצרך לו אבל מה שהוא מספיק לא פחות ולא יותר שעור ידוע מאת ה' יתעלה ועל אלה ההבדלים אמר איוב עור ובשר תלבישני (שם). הנה נתבארו עניני הבריאה והיצירה והעשיה ושרצה בכל אחד מהם ענין מיוחד ומפני שיצירת העובר תעשה מן החמר היוצא מאביו ומאמו בלא בריאה חדשה אי אפשר להשתמש בבריאותו אלא במלת יצירה כמו שיאמר ה' לירמיהו בטרם אצרך בבטן (א' ה') ועתה כה אמר ה' יוצרי מבטן (ישעיה מ״ט ה') כה אמר ה' גואלך ויוצרך מבטן מפר אותות בדים וכו' מקים דבר עבדו האומר לצולה וגו' האומר לכורש רועי (שם מ״ד מן כ״ה עד כ״ח).

וקרא אחר זה המחלקה השלישית מן האומה אשר עברו על העבירות החמורות ולכן הוכיחם לעשות תשובה כדי שלא יענשו.

ואחר זה הזכיר בשורות טובות לישראל כי כונתו בכל אלה המאמרים לנחם האומה ואמר.

הפרשה הזאת תחלק הזמה לשני חלקים הזנות והמשכב זכר והקדימה הזנות ואמרה בה שהיא דבר מגונה והיא דומה לארץ אשר יזרע בה פעם אחר פעם וקרא

---

[1]) צ״ל אלדוד.

תקדירה אולא ואלי אלאינאר | עלי ופק אלתקדיר תאניא ואלי אלתצויר עלי ופק אלאינאר תאלתא פאללה ת״ע יצר מן.| חית אנה מקדר וכורא מן חית אנה מכתרע ומונד ועושה מן חית הו מרתב צור | אלמכתרעאת אחסן תרתיב. והדא כאלבנא מתלא פאנה יחתאג אלי מקדר יקדר מא | לא בד מנה מן אלכשב ואללבן ומסאחה אלארץ ועדד אלאבניה וטולהא וערצהא והדא | יתולאה אלמהנדס פי רסמה ויצורה תם יחתאג אלי בנא יתולא אלאעמאל | אלתי ענדהא תחדת אצול אלאבניה תם יחתאג אלי אלמזין ינקש טאהרהא ויזין | צורתהא פי תולאה ניר אלבנא הדה פי אלעאדה ואלתקדיר ואלבנא ואלתצויר | ולים כדלך פי אפעאל אללה ת״ע בל הו אלמקדר ואלמונד ואלמזין פהו אלכאלק אלבארי | אלמצור ומתלה אלאנסאן. והו אחד מכלוקאתה הו מחתאג פי וגודה אולא אלי אן יקדר | מא מנה וגודה פאנה גסם מכצוץ פלא בד מן אלגסם אולא חתי יכצץ באלצפאת כמא | יחתאג אלבנא אלי אלאלאת חתי יבני תם לא יצלח אלאבניה[1]) אלאנסאן אלא אלמא | ואלתראב גמיעא אד אלתראב וחדה יאבס מחץ פלא ינתני ולא ינעטף פי | אלחרכאת ואלמא וחדה רטב מחץ לא יתמאסך ולא ינתצב בל ינבסט ולא בד ואן | ימתגע אלרטב באליאבס תם יעתדל וענה יעבר באלטין ולדלך יקול איוב פי | כלקה אלמכלוק זכר נא כי כחומר ונו׳ תם לא בד מן חרארה מאבכה חתי | יסתחכם מזג אלמא באלתראב ולא ינפצל פלא ינכלק אלאנסאן מן אלטין אלמחץ בל | צלצאל כאלפכאר. ואלפכאר הו אלמא אלמעגן באלטין אלדי קד עמלת פיה | אלנאר חתי אחכמת מזאגה וען הדה ק׳ איוב

אל המציאות צריך בתחלה שיהיה לו שעור ושיהיה שנית יציאתו אל המציאות נאותה לשעורו ושתהיה שלישית צורתו נאותה למציאותו וה׳ יתעלה הוא יוצר במה שהוא נותן השעור ובורא במה שהוא ממציא ומוציא כל דבר מן ההעדר ועושה במה שהוא מכין צורות הנבראות בהכנה היותר נאותה וזה דומה לבונה כי הוא צריך לאמן המשער כמות העצים והלבנים וחלקת הארץ ומספר הבנינים וארכם ורחבם הנצרכים לו ויפקיד בזה המהנדס לעשות תארו וציורו ואחר זה הוא צריך לאומן אשר יפקידהו על המלאכות אשר בהן יעשה עקר הבנין ואחר זה הוא צריך לציר המיפה את הבנין מחוץ ויתארהו ויפקיד על זה אומן אחר אלה הם כפי המנהג מלאכות המשער והבונה והמציר ואיננו כן במעשי ה׳ יתעלה אבל הוא המשער והממציא והציר ולפי זה הוא הבורא והיוצר והעושה וכן האדם אשר הוא אחד מברואיו הוא נצרך במציאותו בתחלה שישוער הדבר אשר ממנו מציאותו כי הוא גשם מיוחד ואי אפשר בתחלה לגשם שלא יתיחד בתוארים כמו שנצרך הבונה לכלים אשר בהם יבנה ואחר זה לא יתוקן האדם כי אם שיהיה בנוי ממים ומעפר יחד מפני שהעפר לבדו הוא רק יבש ולא יתנועע בכפיפה ולא בעטיפה והמים לבדם הם רק דבר רטוב ואי אפשר להחזיקו בידים או להציבו אבל יתפשט בהכרח ויתעכב הרטוב ביבש ויתערבו בשוה ולפיכך נקרא האדם על דרך העברה חמר ואמר איוב בבריאת הנבראים זכר נא כי כחמר וכו׳ (שם י׳ ט׳) ואחר זה אי אפשר לו להיות מבלי החום המבשל אותו כדי שיתחזק מזג המים עם העפר ולא יתפזר. הנה האדם לא נברא מן טיט פשוט אבל מן חרש היוצר והחרש הוא המים הגלושים בטיט אחר שעשה בו האש פעולתו שיתחזק המזג. ועל זה אמר איוב הלא כחלב תתיכני (שם י״א) ואחר זה צריך האדם

[1]) נראה שצ״ל אלי בניה.

יפ̇רב הצנא או יקתל נאסא ויתאלף מע הד̇ה | אלעבארה̇ לא יכהה וגו׳ כל לא תוג̇ד פי אי̇אמה פתילה̇ מטפיה̇ ולא קצבה̇ מרצ̇צ̇ה̇ ממא | אלחק̇ מ̇אהר פתכ̇ון אלברכאת ואלכ̇צב ואלג̇ניא עלי מא הו משרוח פי פצל אלהים משפטיך | למלך תן וצדקתך לבן מלך. ואלאכ̇ר עלי סביל אלתמת̇יל פיכון מעני קולה קנה רצוץ אלצ̇עפא מן אלקום אלד̇י לא קוה̇ להם ומעני ופשתה כהה אלקטיעון מנהם אלד̇ין ליס להם חנה̇ פקאל.

יא) ישעיה מג, ז.

ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו ק׳ רבינו סעדיה ז״ל יתג̇ה אן | יכון אחוי בה אלי ג׳ תפאצ̇יל תפצ̇יל אלחיואן עלי אלג̇מאד ת̇ם תפצ̇יל | אלנאטק עלי גירה ת̇ם תפצ̇יל ישראל עלי ג̇מיע אלנאטקין והו גאיד[1]. ופי[2]) | מעני אכ̇ר והו אן אלבריאה ואליצירה ואלעשיה ואן כאנת מתקארבה̇ אלמעאני | פאן לכל ואחדה̇ מעני תכ̇תץ בה דון אלאכ̇רי. פאלבריאה הי אלאכ̇תראע | אלמאדה̇ ואט̇האדהא מן אלעדם אלי אלוג̇וד וכמא אסתעמל הד̇ה אללפט̇ פי | אצל איג̇אדה̇ אלעאלם פק׳ בראשית ברא אלהים וגיר ד̇לך. ואליצירה הו | איג̇אדהא באלתקדיר אלד̇י יצלח למא יראד כ̇לקתה וכמא יקול פי כ̇לק אדם | ואיג̇אדה וייצר ה׳ אלהים וגו׳. ועשיתיו הו תרתיב צורה̇ אלמכ̇לוק עלי אחסן | תרתיב ותצויר וכמא יקול פי כ̇לק חוה עלי אחסן צורה̇ אעשה לו עזר כנגדו | פכל מא יכ̇רג̇ מן אלעדם אלי אלוג̇וד פיסתקר[3]) אלי

ועם זה הביאור מסכים לא יכהה וכו׳ לא ימצא בימיו אפילו פשתה כהה וקנה רצוץ מפני שהאמת נגלתה, ויהיו הברכות והשבע והאור כמו שהוא מבואר בפרשת אלהים משפטיך למלך תן וצדקתך לבן מלך (תהלים ע״ב א׳). והענין השני על דרך משל ויהיה טעם אמרו קנה רצוץ עניי העם אשר אין להם כח וטעם ופשתה כהה הנדכאים מהם אשר אין להם מאומה. ואמר

ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו אמר ר׳ סעדיה ז״ל יתכן שנלה בזה שלשה יתרונות יתרון בעלי החיים על הדומם ואחר זה יתרון המדבר על זולתו ואחר זה יתרון ישראל על כל המדברים וזה אפשר. ויש בו ענין אחר וזה כי הבריאה והיצירה והעשיה אף על פי שהם קרובים בענין יש לכל אחד מהם ענין נפרד אשר אין בזולתו. והבריאה היא התחדשות החמר וגלויו מן ההעדר אל המציאות וכמו שהשתמש בזאת המלה בראשית תולדת העולם ואמר בראשית ברא אלהים (בראשית א׳ א׳) ובשאר המקומות. והיצירה הוא המצאתה במדה הראויה למה שהוא מכוון להברא כמו שאמר בבריאת האדם והמצאתו וייצר ה׳ אלהים וגו׳ (שם ב׳ י״ט). ועשיתיו הוא הכנת צורת הנברא על אופן היותר נאה להכנתו ולצורתו וכמו שאמר בבריאת חוה על הצורה היותר יפה אעשה לו עזר כנגדו (שם י״ח) וכל דבר היוצא מן ההעדר

---

[1]) לפי דעתנו עד כאן פירוש הגאון והפירוש האחר הוא לר׳ אברהם בן שלמה מחבר ס׳ מטה עוז.

[2]) צ״ל ופיה.

[3]) צ״ל פיסתקר.

מן חית | לא יצרך ולא יעלן ולא יסמע פי אלאסואק צותה. 3 קנה רצוץ לא ישבור ופשתה כהה לא יכבנה לאמת יוציא משפט. חתי קצבה מרצוצה לא יכסרהא ופתילה כאמדה | לא יטפיהא יכרג אלחכם עלי חקה. 4 לא יכהה ולא ירוץ עד ישים בארץ משפט | ולתורתו איים ייחלו. בל לא יכמד ולא יתרצץ אלי יציר אלחכם פי אלארץ ולשריעתה | אלאמם ירגון. פסרת פשתה פתילה לאני תרגמה צמה אליהא כהה והדה אללפטה | מצרופה אלי כמוד אלצו ודפסה נסיר קולה ותכהין עיניו מראות ואיצא והנה כהה | הנגע פיגב אן תכון לפטה ופשתה ממא ילאאם כהה. ואשתקקת לא ירוץ מן קנה | רצוץ פגעלתה תרצצא. למא כאנת אלפואסיק אלתי תקדמת מן קרבו רבכם אלי ההנא | אנמא תגעת הדא אלמלך פי נפסה ולם תצף אן אללה אלדי יודה בעלום אלגיב אוגב אן | יפצח ההנא מן אין וקע לה הדא אלעלם פאכבר אנה ליס עלם אכתסאבי בל הו עלם אלאהי | לקולה נתתי רוחי עליו והי אלרוח אלתי כאן וצפהא פי קצה ונחה עליו רוח ה' פקי ההנא אתמך בו יעני אחטה ואלצה נסיר קו' אשת חן תתמך כבוד ועריצים יתמכו עשר | . ואומי בקו' רצתה נפשי אלי אלחכמה וכדלך כל נפש מצרוף אלי אלקדים מתל ורשע ואהב | חמס שנאה נפשו וכדלך ישבע תועבות נפשו [אל]כל חכמה פקאל אן חכמתי אוגבת | אן אלתארה אלי כאן אלנאס לא בד להם מן מדבר ואלאמר פי תשליצה אלי נאצבה פאני | קד אלתרת הדא ובאלואגב אעלמה אלגיב חתי ינקאד אליה אלנאס טועא כקו' משפט לגוים | יוציא בגיר תעב ולא אגתהאד חתי ולא צראך ולא רפע צות כקו' לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע | בחוץ קולו ונעלהא ג' מנאזל אלצראך ורפע אלצות דונה ודונהמא אסמאע אלצות עלי | רסלה אלא ברפק וסלאמה יסוק אלכלך. ולקולה קנה רצוץ מעניאן אחדהמא עלי טאהרה | ויכון מבאלגה פי אלכלאם יעני אן אלנאס ינקאדו לה מן גיר אן יכסר קצבה או יטפי | פתילה פצלא עלי אן יפתח פתחא או

לכן צריך שענין מלת פשתה יאות לכהה. וגזרתי ירוץ מן קנה רצוץ והעתקתיו בערבי תרצצא. ומפני שבפסוקים הקודמים מן קרבו ריבכם (למעלה מ״א כ״א) עד כאן לא תאר אלא המלך עצמו ולא סיפר שה' יאמצהו בחכמות הנסתרות הוכרח לבאר כאן מאין באה לו זאת החכמה והגיד כי לא קנה אותה ביגיעת הלמוד כי אם באה לו מאת ה' כאמרו נתתי רוחי עליו וזה הוא הרוח אשר תאר בפרשת ונחה עליו רוח ה' (למעלה י״א ב'). ואמר כאן אתמך בו רצה לומר אנצרנו ואתן לו סגולה כאמרו אשת חן תתמך כבוד ועריצים יתמכו עשר (משלי י״א ט״ז). ורמז באמרו רצתה נפשי אל החכמה וכן כל נפש הנופלת על הקדוש כמו ורשע ואהב חמס שנאה נפשו (תהלים י״א ה') וכן ישבע תועבת נפשו (שם ו' ט״ז) והכל ענינה החכמה ואמר כי חכמתי תכריח שאבחרהו מפני שבני אדם נצרכים בהכרח למנהיג ומורה ויש על הממנה אותו לתאר אותו המנהיג הנה אנכי בחרתיהו ועלי ללמדו הנסתרות כדי שיהיה בני אדם נמשכים אחריו ברצון כאמרו משפט לגוים יוציא בלי יגיעה ובלי עיפות עד שלא יצעק ולא ישמיע קולו כאמרו לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו ונתן בזה שלש מדרגות הצעקה ותחתיה הרמת הקול ותחת שניהם השמעת הקול לשלוחיו ורק בשובה ונחת ינהיג את הבריות. ולאמרו קנה רצוץ שני ענינים האחד על פשוטו ויהיה המאמר על דרך הפלגה ר״ל שבני אדם ילכו אחריו מבלי שישבר קנה או יכבה פתילה וכל שכן שלא יכבש קריה או יצור על מבצר או יהרג איש

לאחם אלאמה [כמא עלמת] מן פיתון ועג | ותירחמא. תם קאל לאנלאיהם אל
תיראי תולעת וגו'. ומ[רג חרוץ אלה] מן חדיד | תקטע אלגבאל ועלי אן אלמורג
נפסה אנמא יקשר אלחגמה וליס [יקטע] אלחגר לכנה קאל | הנה שמתיך למורג
תדוש הרים דל עלי אנה לם יום אלי אלגרגר נפסה בל אלי אלחדיד אלקטוע | כאלפאס
ואלפטים ומא שאכלהמא ואנמא שבה במורג לעלה מא ידו[ם בה] ימתל בה | אלאמם
כמוץ תשים. תם קאל ללצעפא ולאלרעאע העניים והאביונים וג' אענם ולא אעזבם הודא
כלאם | מקדם אני ה' לא אעזבם בל אענם מתל קול יוסף השלום אביכם הזקן אשר
אמרתם | העודנו חי אנמא אלנטאם העוד אביכם הזקן חי השלום וכו' | [1]

י) ישעיה מב. א—ד.

בשמ[ך] רחמ[נא] תפסיר אלאפטיר[2]

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו

בראשית בישעיה

1 הן עבדי אתמך בו בחירי רצתה נפשי נתתי רוחי עליו משפט
לגוים | יוציא. הודא עבדי אדעמה מכתארי רצית בה נפסי אגעל נבותי פיה יכרג
בהא | אחכאמי אלי אלאמם. 2 לא יצעק ולא ישא ולא ישמיע בחוץ קולו.

האומה כמו שידעת מן סיחון ועוג וזולתם. ואחר זה אמר לגדוליהם אל תראי תולעת וכו' ומורג חרוץ הוא כלי ברזל ההותך הרים ואף על פי שהמורג בעצמו איננו אלא לקלוף החטים ואינו חותך האבנים אבל אמר הנה שמתיך למורג תדוש הרים והורה בזה שלא רמז על הכלי הקולף את החיטים בעצמו כי אם על הברזל החותך כהגרזן והפטיש ודומיהם ולא דמה (ישראל) למורג כי אם מפני שהגוים נמשלו למוץ כמו שאמר כמוץ תשים. ואחר זה אמר אל העניים ואל המון העם העניים ואביונים וכו' יש במאמר הזה מוקדם ומאוחר אני ה' לא אעזבם אבל אענם כמו שאמר יוסף השלום אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי (בראשית מ"ג כ"ז) והסדר הנכון הוא העוד אביכם הזקן חי השלום וכו'.

בשמ[ך] רחמ[נא] פתרון ההפטרות.

ישרים ותמימים ספון פתר בנו נעימים ישכונו עזוז קדש בנו

בראשית בישעיה

(כאן נמצאו ארבעה הפסוקים הראשונים בעברי ובערבי) תרגמתי פשתה פתיל מפני שמצאתי שסמך אל המלה הזאת כהה והיא נופלת על רפיון האור וחשכו כמו שאמר ותכהין עיניו מראות (בראשית כ"ז א') ועוד והנה כהה הנגע (ויקרא י"ג ו')

---

[1]) בסוף העמוד הזה נמצא כזה: וירא אליו במלכים | ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע עבדך אישי | עד לעבדים. וזה מכתיבת סופר אחר אשר הוסיף זאת ההפטרה. אחר הפטרת לך לך.

[2]) מזה נראה ברור שהדפים הנמצאים בתגניזה היו לקוחים מכרך אחד שהיה בו ההפטרות עם באור ר' סעדיה גאון. השיר אשר בהשורה השנית נרשם בו „יוסף בן יעקב" וזה שם אבי הגאון.

חלת פי קלה יהיו כאין ואפס כמן ליס וכמן כלא אד ליס ואללא גמיעא | ליסא בשי ולא יגח אן יסתל בהמא שי עלי אללפט אללהם אלא אן יכון עלי אלמעני פכשפת | אלמעני. ופסרת תולעת שיעה[1]) עלי אלמפרד. ויתצרף נשתה מן ונשתו מים מהים. קסמת | אלבשארה ללמבשרין הדגא ג' אקסאם אלאול גמלה בני אסראיל קאל להם ואתה ישראל עבדי | ואלב' מלוכהם ורוסאהם. קאל להם אל תיראי תולעת ונו' ואלג' צעפאהם ועואמהם קאל להם | העניים והאביונים ויגבני אן נתכלם פי מא כאטב בה אלכל ואלקסמין גמיעא קאל ללכל | זרע אברהם אהבי ומעלוץ אן ישמעאל איצא הו זרע אברהם כק' וגם את בן האמה לגוי | אשימנו כי זרעך הוא פמא אלפרק בינה ובין יצחק פנקול אן נסל יצחק איצא יסמיה אלכתאב | זרע אברהם כק' הדגא ליעקב זרע אברהם אהבי ונסל ישמעאל לם יסמה אלכתאב | זרע אברהם ועלי אן אלמצאף יגוב תסמיתה אלא אן תסמיה אלכתאב אלתי הי אחד | אבואב אלשרף לם תסמה. וקסם אלאעדא ד' אקסאם מתולען ומלאצמון ומנאציון | ומהארבון פאמא הנחרים פהם אלמעתקדון ללאמה שר[א] וידברונהא בתוהם ריבה | ולדלך יבשו. ואנשי ריבך הם אלמלאצמון לצומה מנאטרה בלא חרב ולא צרב ולדלך | יאבדו מרסל[א] ואנשי מצותך הם אלמצארעון ואלמצארבון כק' כי ינצו ונגפו ולדלך | תבקשם ולא תמצאם לא תבקא להם באקיה ואנשי מלחמתך הם אלמחארבון ולדלך | יהיו כאין וכאפס יצעדהם מא נאל אלאולין סמן

וביארתי הן יבושו (י״א) והגה שמתיך (ט״ו) סיכון = עתיד להיות כפי מה שהקדמתי והוספתי באמרו ויהיו כאין וכאפס כמן ליס וכמן כלא כי ליס וכלא יחד ענינם אין דבר ולא יתכן להמשיל אליהם דבר מה לפי משמעם רק לפי ענינם ותרגמתים לפי הענין. והעתקתי תולעת (י״ד) שיעה בלשון יחיד. ונשתה (י״ג) נגזר מן ונשתו מים מן הים (י״ט ה'). וחלקתי פה הבשורה הטובה להמבושרים לשלשה חלקים החלק הראשון לכל בני ישראל ואמר להם אתה ישראל עבדי. והשני למלכיהם ושריהם ואמר להם אל תראי תולעת. והשלישי לאביוניהם ולהמון העם ואמר העניים והאביונים. וראוי שנבאר מה שדבר בו אל הכלל ואל שני החלקים יחד אמר לכלם זרע אברהם אוהבי וברור הוא מן הכתוב כי ישמעאל ג״כ נקרא זרע אברהם כאמרו וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא (בראשית כ״א י״ג) ומה הוא ההפרש בינו ובין יצחק נאמר כי זרע יצחק נקרא ג״כ במקרא זרע אברהם כמו שאמר כאן ליעקב זרע אברהם אוהבי וזרע ישמעאל לא נקרא במקרא זרע אברהם ואף על פי שהכנוי (במלת זרעך) יחייב שיקרא כן התורה לא קראהו בשם שהוא אחד ממיני היחוס והמעלה. וחלק האויבים לארבעה חלקים הנחרים והמריבים ואנשי מצה והלוחמים. והנחרים הם החושבים רעה על האומה ובהגהגתם מעוררים בה רוח קנאה ולפיכך יבשו. ואנשי ריבך הם המתוכחים ריב הדעות בלא חרב ובלא מכה ולכן אמר על דרך כלל יאבדו ואנשי מצותך הנצים והנוגפים כאמרו כי ינצו ונגפו (שמות כ״א כ״ב) ולכן תבקשם ולא תמצאם לא ישאר מהם שריד ואנשי מלחמתך הם הנלחמים ולכן יהיו כאין וכאפס יעשה עמהם כמה שעשה להקדמונים אשר נלחמו עם

---

[1]) כן תרגם מלת תולעת בפנים הספר ובתרגומו למעלה דף 119 שורה 20 נמצא מלת דודה ואפשר שזה טעות סופר.

ולא ידאר עליה לולב | אלענל [מתל אלקצח ואלכם]ן בל יכבסאן בעצאה או
קציב. 28 לחם ואל | בר ועלי [אנה ידקה] פאנה ליס אלי אלגאיה ידוסה בל יהים
לולב ענלה | ומרכבה סלא תדקה]. 29 גם זאת והדה אלמקאלה מן רב אלגיוש
כרנת | ממא בין [אלחכמה וכתר אלפקה. צרפת מוסריכם מן מוסר מתל]| ותקח
צפורה צור או מוסרות ומוטות פיספר רבאטא [1]). ופס׳ בהדה |

ט) ישעיה מא. ח—יח.

ממורח סקאל. 8 ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע
אברהם | אהבי. ואנת יא אסראיל עבדי יא יעקוב אלדי אכתרתך נסל אברהים מחבי.
9 אשר | החזקתיך מקצות הארץ ומאציליה קראתיך ואמר לך עבדי אתה.
בחרתיך | ולא מאסתיך. אלדי אמסכת בידך מן אקאצי אלארץ ומן אקטארהא דעות
בך וקלת | לך אנת עבדי אכתרתך לם אזהד פיך. 10 אל תירא כי עמך אני אל
תשתע כי אני | אלהיך אמצתיך אף עזרתיך אף תמכתיך בימין צדקי. לא תכף פאני
מעך | לא תרתבך אנא רבך אאידך כמא מאל מא אענתך ואדעמתך איצא בימין
עדלי. | 11 הן יבשו ויכלמו כל הנחרים בך יהיו כאין ויאבדו אנשי ריבך.
וסיכיב וילזא | גמיע מן תולע[2]) ויציר לא כשי ויבארון לצומך. 12 תבקשם ולא
תמצאם אנשי | מצתיך יהיו כאין וכאפס אנשי מלחמתך. ודוו מנאצאתך
תטלבהם פלא תגדהם | ויציר כמן ליס וכמן כלא דוו מחארבתך. 13 כי אני ה׳
אלהיך מחזיק ימינך האומר | לך אל תירא אני עזרתיך. אד אנא אללה
רבך מאסך ימינך אלקאיל [לך] לא תכף אני מעינך. 14 אל תיראי תולעת יעקב מתי
ישראל אני עזרתיך נאם ה׳ ונאלך | קדוש ישראל. ולא תכאפי יא דודה
יעקוב ולא רהט אסראיל אנא מעינך יקול אללה | וולייך קדוס אסראיל. 15 הנה
שמתיך למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים | ותדק וגבעות כמץ
תשים. ואציירך כמורג בתאר גדיד די אפואה תדוס אלגבאל | ותדקהם ואליפאע
כאלמרץ תצירהא. 16 תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם | ואתה תגיל
בה׳ בקדוש ישראל תתהלל. כדאך תדרידהם ואלריח תחמלהם | ואלעאצף יבדדהם
ואנת תסר באללה ובקדוס אסראיל תמתדח. 17 העניים ואביונים | מבקשים מים
ואין לשונם בצמא נשתה אני ה׳ אענם אלהי ישראל לא | אעזבם. ואלצעפא
אלמסאכין אלדין יטלבון מאא וליס ואלסנהם באלעטש קד נצבת אנא | אללה אגיבהם
וקדוס אסראיל לא אתרכהם. זדת פי תפסיר החזקתיך מסכת בידך | ועברת אציליה
אקטארהא מן אצל לפטה אצל. ופסרת הן יבושו והנה שמתיך סיכון עלי | מא קדמת.

מן כ״ב עד סוף הפרשה) גורתי מוסריכם מן מוסר כמו ותקח צפרה צור (שמות
ד׳ כ״ה) או מן מוסרות ומוטות ויהיה ענינו עבותות.

(הדף מתחיל בהעתקת הפסוקים) ממורח. ואמר ואתה ישראל עבדי וגו׳ הוספתי
בהעתקת החזקתיך מלת בידך. ותרגמתי אציליה גלילותיה משרש מלת אצל

---

[1]) ר״ל שהחולם הוא במקום שרק כמו צר שהוא במקום צור.
[2]) חסרה מלת בך.

איבי דוד ואשאר בקו' כעמק בגבעון ירגז אלי מא [צנע אללה] | פי גבעון ופי
עמק אילון מן וקוף אלשמס ואלקמר פי אלפלך ולם יתחרכא כקו' שמש | בגבעון
דם וגו' אלא אנה בעד מא שבה ט̇הור [קדרתה ועט̇מתה במא צנע פי גבעון | ופי
פרצים צאר פרק פי בינהמא ואלסבב פי ד̇לך [לאן] | פי הד̇ין אלמוצ̇עין כאן
רחמה̈ לבני אסראיל [ועקובה̈ לאעדאיהם] ¦ ואמא ט̇הור אמרה[1]) פהו צ̇ד
ד̇לך והו ט̇הור עקובה̈ ונקמה̈ פהו | מא נאל אלמצ̇רבין פי באב אלג̇לאל
ואלעט̇מה̈ ואלקדרה̈ והו יג̇אנבה | אנה צ̇ד רחמה̈ והו נקמה̈ ולד̇לך קאל זר
ונכריה ואלאקרב אן יכון | אשארה̈ זר אלי קצה̈ גבעון אלתי כאנת בכ̇לאף
אלעאדה̈ אד̇ כאנת | עאדה̈ אלפלך אלחרכה̈ אלדאימה̈ לם יקף בתה̈ ואשארתה
בקו' נכריה אלי | בעל פרצים אלד̇י ד̇לך גריב מן סירתה אלמערופה̈ אלתי הי
רחמה̈ [וראפה̈] | ושפקה̈ ווסט בין הד̇ה אלג' קצץ סעאדאת למן כאנו מן ג'
אנגאם עלי | צלאח פאלמלוך אלצאלחין קאל פיהם עטרת צבי וצפירת תפארה
ואלאימה̈ ואלחכאם ואלאכ̇יאר געל להם רוח משפט ואלעאמה̈ ואלג̇נד אלג̇יאד]
געל להם גבורה. וכמא אנה צדר אול אלקצה̈ בהם ואנשי לצון | עאד ההנא
אלי נהיהם ען אלדהא ואלצלף פקאל 22 ועתה אל תתלוצצו ואלאן פלא | תתראהו
כילא תשתד̇ אראבכם פאני סמעת מן ענד אללה רב אלג̇יוש | פנאא ובתרא לג̇מיע
אהל הד̇א אלבלד. 23 האזינו בל אנצתו ואסמעו | צותי ואצגו ואסמעו מקאלתי.
24 הכל היום אכל אלנהאר יחרת אל | פלאח ליזרע יפתח רוצ̇תה ויכרבהא. 25 הלא
אם אלא אנה לא בד אן יסוי | וגהה ויבד̇ר פיה מן אלקצח ואלכמון ויציר
אלחנטה̈ צ̇ולא ואלשעיר | עלאמאת ואלכרסנה̈ פי אלתכ̇ום. 26 ויסרו כמא אדבה
ד̇ו אלסירה̈ ודלה̇ | רבה. 27 כי לא בחרוץ [ומן אלחבוב] מא לא ידאם באלג̇רג̇ר

[באמרו בהכרית] ה' את איבי דוד (שמואל א' כ' ט"ז) ורמז באמרו כעמק בגבעון ירגז על מה שעשה ה' בגבעון ובעמק אילון בהעמדת השמש והירח [בתנועת גלגלם באמרו שמש בגבעון דם וגו' (יהושע י' י"ב) אלא אחר שהמשיל הראות [גבורתו ועזו במה שעשה בגבעון ובהר פרצים היה הפרש בין שניהם והסבה בזה מפני שמעשי ה' באלו השני מקומות היה רחמים לבני ישראל ועונש לאויביהם אבל הראות גזרתו כאן הפך זה וזה הראות ענשו ונקמתו הנה מה שהביא ה' על המוכים בענין התפארת והגדולה והגבורה וזה מה שאינו מתנהג בו כי זהו הפך רחמים והוא נקמה ולפיכך אמר זר ונכריה. והיותר קרוב הוא שרמז בזר אל מעשה גבעון שהיה נגד הטבע מפני שטבע הגלגל ינוע תמיד ולא יעמוד לעולם ורמז בנכריה אל בעל פרצים מפני שזה נכרי ממנהגו הידוע שהוא רחמים וחנינה וחמלה. חבר באמצע אלה השלש נבואות ההצלחות לשלשה מיני הצדיקים ואמר על המלכים הישרים עטרת צבי וצפירת תפארה ועל הכהנים והשופטים והתמימים רוח משפט ועל המון העם ואנשי צבא הטובים גבורה. וכמו שהתחיל בראש הנבואה באמרו אנשי לצון שב כאן להזהירם על ליצנותם וגאותם ואמר ועתה וכו' (כאן נמצא העתקת הפסוקים

אפו לחוטאים הוא כאלו אומר להם מצעי פרוס לכם ומסכתי נעלה ותוכלו למצוא אותי ודומה למלך אשר יש לו וילון על פתחו המסתיר את פניו מהעם.

[1]) נראה שחסרה כאן מלת התנא.

אל]חנה פיה אכד ואחרי. ומתל אלאפאת באל | שוט אלדי יצרב בה אלסלאטין
כדאך אפאת אללה תמתל בה ובאלקציב |· אלמצרוב בה ולא ש[אפע]
אליה עליהם וקאל ועורר עליו ה' צבאות שוט | כמא בינא פי [מרצעה.
וקולה] מדי עברו [ודת פיה פי] אול חין לאנה ואיה[1]) הו | ואיד והו קצד
אלתהויל ואלתרגיע. וצ̇ר אל . . . . . הם בקו' יקח | עלי אלרוסא אלי מא ראיתה
צדר בהם פי [קולה מושלי העם הזה ויסכן] אן יכון דלך | פי מוצע אלעין[2]).
וכדלך צרפת קו' הבין ש[מועה עלי א]לדין תקדם | וצפהם באנהם לא יצדקון
ען תפהים אלאכבאר כקו' יבין | שמועה וקאל אן אלדין א[כבר]הם בדלך פהם
אול . . . עדפהם | אן[3]) אללאמה אלדי וצף אללה. . . . . . . | לם ימהלהם
בל אחל בהם עקאבה ושבה [אמהאל אללה. . . באלבסאט אלמבסוט] | ואלסתר
אלמרפוע כק' קצר המצע והמסכה צרה . . . . . . | חלם אלדי בסטה אללה ללכלק
הו אמהאל [ואלבסאט הו המצע ובסט אלמבסוט יסמי] | ארכא ואלסתר הו המסכה
ודלך מא יקול. . . . . | סתרי מרפוע לכם ובסאטי מבסוט. . . . . . . מא | ארדתם
תגדוני ורפע אלסתר יסמי אגתמאע אן . . . . | לאנהא אדא רפע גמע בעצה אלי
בעץ פיקול גל ועז . . . . אלבסאט | מבסוט ואלסתר מרפוע עלי סביל אלתמתיל
אלמלך מ . . . | אלאן ועלי מא וצף דרשו ה' בהמצאו וגו' קבל ען ישכל אל . . |
בסאטא ויחגב בינהם ובין אלמלך[4]). ויחתמל קו' שוט שוטף [כי יעבור] | אומי
·בה אלי אלמלך ימר בבלדהם ויאכדהם סביא אול[א תם ירגע תאניא כק' מדי |
עברו יקח אתכם ואן כאן הדא אלמלך סנחריב פהו אקרב ואומי בהר | פרצים
אלי מא צנע אללה לדוד פי בעל פרצים מן אלנצר [כק' בהכרית] | ה' את

מפני שראית הטענה בו היא יותר חזקה ויותר מעולה. והמשיל המכות לשוט אשר יכו
בו המושלים וכן מכות ה' נמשלו בו ובשבט המכה בלי חמלה ואמר ועורר עליו ה'
צבאות שוט (למעלה י' כ"ו) כמו שבארנו במקומו ואמרו מדי עברו יקח אתכם
הוספתי .בתחלת הזמן מפני ש . . . הוא מבקש להפחיד ולשוב פעם אחר פעם.
ובאמרו יקח אתכם רצה בו השרים כמו שתראה כי התחיל בהם ב[אמרו מושלי העם
הזה ויתכן שמלת אתכם] מוסבת על אנשי לצון. וכמו כן הסבתי אמרו הבין שמועה
על האנשים שקדם זכרם כי אינם צודקים בהבנת השמועות כאמרו את מי יבין
שמועה (למעלה ס') . . ו . . . והודיעם שהאומה אשר תאר ה' . . . לא האריך לה
אפו אבל שלח בה נקמתו ודמה אריכת אף ה' למצע המשתרע והמסכה הנעלה
כאמרו קצר המצע והמסכה צרה . . . כי החסד אשר יציעהו ה' לברואיו היא אריכת
אף [ופריסת המצע תקרא] השתרע והסתר הוא המסכה וזה מה . . . . . ויתכן שאמרו
שוט שוטף כי יעבור רמז בו אל המלך אשר יעבור בארצם וישבה שביה בפעם
הראשון ואחר זה ישוב שנית כאמרו מדי עברו יקח אתכם והיותר קרוב שיהיה זה
המלך סנחריב. ורמז בהר פרצים אל מה שעשה ה' לדוד בהר פרצים מן הנצחון

---

[1]) לא ידעתי ענין המלה הזאת.

[2]) אפשר שצ"ל אנשי לצון ר"ל שמלת אתכם מוסבה אל אנשי לצון.

[3]) כאן מתחיל עמוד ב'.

[4]) תחסרונות רבות באלה השורות ולא יכולנו להעתיקם ואפשר שזה ענינם אם ה' יאריך

כק׳ הנני יסד בציון אבן. ואלאולי אן יכון הד׳א אלחג׳ר | [אלד׳י בה] נעת הד׳ה
אלקאעדה׳ באנה חג׳ר צנאם כק׳ אבן בחן | [ובעד ד׳לך נע]ת באנה ואייה׳ עזיזה׳
כק׳ פנת יקרת ונעת נמלה׳ | [אלמוצ׳ע אנה] מבני עאמר כק׳ מוסד מוסד. ותצפה
איצ׳א באן לה | . . . . ת. אן אלמומנין לא תג׳דהם יסרעון אלי אלוקוף
עלי | [הד׳א] אלמקאם אלחכם[1]) כק׳ המאמין לא יחיש פכיף אלעצאה׳ אלמאלחון|
[אלג׳ה]לא עלי מא קאל איוב אשר אם צדקתי לא אענה וגו׳. ויחתמל איצ׳א
קולה | המאמין לא יחיש אן יצרף מן לפט׳ה׳ מסיר שפה לנאמנים[2]) וה[ם אלד׳ין]
יכון[3]) | פי אלכלאם אלמתבועין פיקול ההגא אנה מן כאן ד׳א כל[אם פציח]
אן | לא תראה יסארע אלי אלאחתג׳א[ג] במן . . . . אללה פכיף מן [כלאמה
מנ]קטע | כק׳ אלנבי ואל תבא במשפט. ומת[ל אל]לה אלקסט ואלד[4]) . . .
באלתר | אלד׳י (לא) ימד׳ה אלבנא אלמסמא קו ואלשאקול אלרצאץ אלתי
יטרחהא אל | מסמאה׳ משקלת אראד בד׳לך גמיע אלחדוד אלהנדסייה׳ לאנהא
ואן | כת׳רת אשכאלהא פינמעהא אלטול ואלערץ׳ ואלעמק פבאזא ד׳לך אלתר |
יעדל אלטול ואלערץ׳ וכד׳לך אלשאקול תסקם אלעמק יעני בהד׳א אלמת׳ל | אן
אללה עז וג׳ל לא יפ׳יה[5]) שי ולא יפותה ולא יג׳פל ענה. וחסב מא כאן | תחד׳רהם
אולא [באן] אול בהם אמרה כאלברד וסיל אלמא כק׳ כזרם ברד | כזרם מים כד׳לך
[קאל הנא] ויעה ברד ומים ישטפו. וקאבל אלמות ניר | אלטביעי באנה [ירחץ׳]
כק׳ וכפר ואזי אלמות אלטביעי באנה לא יתבת | כק׳ לא תקום אי׳ בנ[יה׳

בו אינו מבטח ושה׳ יתעלה יכון את כסאו למשפט . . כאמרו הנני יסד בציון אבן והתואר היותר נאות לזאת האבן אשר אמר עליה שיסדה הוא שתהיה אבן בחן ואחר זה תארה שתהיה פנת יקרת ותארה בכללה שהיא בנויה לישוב כאמרו מוסד מוסד. והוסיף עוד לתאר המקום הזה שלא תמצא המאמינים שימהרו לעמוד למשפט כמו שאמר המאמין לא יחיש וכל שכן המורדים והרשעים [והכסילים] כאשר אמר איוב אם צדקתי לא אענה וגו׳ (ט׳ ט״ו) ויתכן עוד שאמרו המאמין לא יחיש נגזר מלשון מסיר שפה לנאמנים (איוב י״ב כ׳) והם האנשים אשר דבריהן נשמעים ואמר כאן שהיודע לדבר צחות לא תראנו שימהר להתוכח לפני ה׳ על אחת כמה וכמה מי שהוא ערל שפתים וכמו שאמר הנביא ואל תבוא במשפט עמנו (תהלים קמ״ג ב׳). והמשיל ה׳ היושר והצמצום בחבל אשר ימתו הבונה והוא הנקרא קו וכתום הברזל אשר ישליכהו והוא הנקרא משקלת ורצה בזה כל גבולי ההנדסה מפני שאף על פי שרבו הצורות כלם נכללו באורך ברוחב ובעמק ועל זה הדרך החבל מישר האורך והרוחב וכן המשקלת ימוד העמק וענין המשל הזה הוא שה׳ יתעלה לא נעלם ממנו דבר ושהוא משגיח על כל וכפי מה שהזהירם בתחלה באמרו להם על דרך רמז כזרם ברד וכזרם מים (למעלה פסוק ב׳) כמו זה אמר כאן ויעה ברד ומים ישטפו וכנגד המות הבלתי טבעי אמר שתופר (הברית) כאמרו וכפר וכנגד המות הטבעי שלא תתקיים (החזות) כאמרו לא תקום

---

[1]) ללחכם.

[2]) עיין תרגומו ובארו שם אשר העתיק נאמנים אלדרבין אשר ענינו היודעים לדבר צחות.

[3]) צ״ל יכונון.

[4]) אפשר שצ״ל ואלעדל או ואלדקה.

[5]) לא הבנתי המלה הזאת ולא העתקתיה.

התתתונה. ומן צעפהם איצא אנהם | אראדו אן יזידו עלי אלחצן פלם יך ענדהם חגארה פי אלמדינה והם | מחאצרון לם ימכנהם אלכרוג אלי אלגבל יקטען פלגיו אלי אן ינקצוהא. |

ז ח) ישעיה כח. יד.

אן אלמטאלבה ענד אללה עלי | [אלסלאטין] אצעב ואל . . . . . הגו[1]) מן אפעאלהם אמורא לם ימכן וצפהא אולא | . . . . . קאל אלרוח פ[2]) אמנו אלאפאת ואלמצאיב כאנהם קד עאהדוא | [עהדא וצנעו מיתאקא] כק' כרתנו ברית עשינו חוזה. וכרר מות ושאול | . . . . סבק סמי . . . הגא[3]) [אל]מות אלטביעי ואלאכר גיר אלטביעי | כדלך ראו כזב ושקר מחסה וסתר פאמא כזב פהו אלכלאם אלדי | יתוהם אלגאהל אנה כלה[4]) פי דאר אלדניא מן אן תפלג עליה אלחגה ומן | אן יטיקה אל[ברהאן] ואמא שקר פהו אלמדאהב אלבאטלה מתל מדאהב | אלדהריין ואלתליין[5]) אלדין יחסבון אנהם אדא אעתקדוהא סקט ענהם | אלחסאב ואלעדאב ואלמטאלבה. ומא מתל אלמדכורין אולא אלא כמן | [יכרג מן] כיסה צפרה אוהם אלנאס אנה דהבא אלדי לא יציר דהבא [ואמא] מתל אלמדכורין אכרא פמן סתר וגהה ען נור אלשמס - וקדר בדלך | [אן] אלשמס קד עדמת אד חאל הו בינה ובינהא. ועדפהם בעד דלך | . . . . . ליתקי[6]) בה גיר מותוק ואן אללה גל גלאלה יצע כרסיה ללחכם | . . . .

שיתעוהו בעל כרחם ולפיכך אמר ותקבצו את מי הברכה התחתונה ומן חולשתם היה ג״כ שרצו להוסיף על המצודה ולא היה להם אבנים בעיר ולא היו יכולים לעלות אל ההר לחצבם מפני שהיו במצור והיו מוכרחים להרוס. . . .

[ואמרו משלי העם הזה אשר בירושלים מפני שפקידת ה' על [המושלים] יותר קשה וחזקה [וספר] כאן ממעשיהם מה שלא היה יכול לתאר בתחלה שהשרים אמרו שהם בלי פחד שיבואו עליהם המכות והפגעים כאלו כרתו ברית ועשו חוזה באמרו כרתנו ברית עשינו חוזה. והשתמש בשתי מלות מות ושאול מפני שיש שני מיני מיתה האחד מהם המות הטבעי והאחר המות הבלתי טבעי וכן חשבו כזב ושקר למחסה וסתר. וכזב הוא הדבר אשר יחשוב הכסיל שיהיה מחסהו בעולם הזה באופן שלא תנצחהו הטענה ולא תגבר עליו הראיה. והשקר ענינו הדעות הבטלות כדעות מאמיני הקדמות והשניים החושבים כי באמונתם יסירו מהם החשבון והעונש והפקודה והנזכרים בתחלה דומים רק להמוציא מכיסו דבר צהוב ויחשבו בני אדם שהוא זהב ואיננו זהב והנזכרים באחרונה הם כמי שהסתיר פניו מאור השמש ודמה בנפשו כי השמש כבר נעדר מפני שיש סתר בינו ובין השמש. והודיעם אחר זה שמה שבטחו

---

1) אפשר שצ״ל ואשד וצף הנא וכן תרגמתי.

2) יתכן שצ״ל באן קאלו אלרוסא אנהם.

3) אולי צ״ל בחסב קסמין אחדהמא.

4) צ״ל כנה.

5) צ״ל ואלתנויין.

6) צ״ל אן מא ותקו.

החזון הזה. פגעל סביל תצ'ריפהם וצף מא יסאלה | עז ה' אשיא. אלאול מה לך איפוא כי עלית כ' לג'. ואלב' כיף צארת אלקריה | אלג'לילה ממלוה רזי והיאם. ואלג' קו' חלליך לא חללי חרב בל אנמא מותהם[1]) מן | אלג'וע והו אשד כק' טובים היו חללי חרב יעני אנהם | לם יחארבו חתי יגלבו בל הרבו בלא חרב כק' הגאך ותבקע העיר [ואלד' כל קציניך נדדו יחד...] ואלה' | מקשת אוסרו יעני מן קום ואחדה סלם אלקום נפסא פכיף מן גמאעה קס' | נט'יר קו' מקול פרש ורובה קשת. פלמא קדם הד'ה אלה' אסתפהאמא פכיף צאר | אלקום אלי הד'ה אלאחואל אג'אב וקאל כי יום מהומה והו אלג'לבה ואלדוי כק' | והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם. ומבוסה והו דהץ' אלעדו להם ברג'ליה כק' | ועל הרי אבוסנו. ומבוכה והו אלתחייר לם יעלם אלקום מא יצנעון כק' | עתה תהיה מבוכתם. פס' ושוע אל ההר ותוכא מת'ל ישעה האדם אלדי הו | תכלאן. ופס' ערה מגן אט'האהרא מת'ל נט'איה. ת'ם סבק להם במא יכון | מן צ'עפהם אנהם ילתג'ון אלי אלסלאח אלדי פי דאר אלאמארה אלדי סמאהא | שלמה בית יער הלבנון. והד'א נט'יר מא נאל רחבעם אד' בדל באלתראס | אלדהב נחאסא ויעש המלך רחבעם תחתם מגני נחשת. ומן צ'עפהם | איצ'א אנהם ראו פי חצן ציון אלתי הי קריה דוד שקוקא ואהיה פלם תך | להם חילה יבנוהא חתי גמעו כל מן יסתקי מא אלברכה אלספלי פמרהו | עליהם פסאסא אנהם קסמו עליהם תקסיטא עלי כל ואחד כם יעטי פי | אצלאחהא ואד' לם [יפעלו] דלך מנעוהם אלמא חתי אעטוה צ'רורה | פלדלך קאל ותקבצו את מי הברכה

וככל החזון הזה (דה"א י"ז ט"ו) וכתר לו הדרך לתת פחד בלב בני ישראל בהציעו שאלות על חמשה דברים. הראשונה מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. והשנית איך נהיתה הקריה העליזה תשאות מלאה. והשלישית חלליך לא חללי חרב כי אם מתו ברעב וזה יותר קשה כאמרו טובים היו חללי חרב (איכה ד' ט') ירצה בו שהם לא נלחמו עד שגבר עליהם האויב כי אם נסו מבלי מלחמה כמו שאמר ותבקע העיר (מלכים ב' כ"ה כ'). [והרביעית כל קציניך נדדו יחד . . .]. והחמישית מקשת אוסרו ירצה בו מקשת אחת מסר העם את עצמו מיראה ועל אחת כמה וכמה מקשתות רבות וזה דומה לאמרו מקול פרש ורובה קשת (ירמיה ד' כ"ט). ואחר שהקדים אלה החמשה דברים בלשון שאלה איך בא העם אל המצב הזה השיב ואמר כי יום מהומה והוא הצעקה והשאון כאמרו והמו גליהם כמים רבים נתן שאון קולם (שם נ"א נ"ה) ומבוסה הוא שירמסם האויב ברגליו כאמרו ועל הרי אבוסנו ומבוכה הוא טרוף הדעת עד שלא ידע העם מה יעשה כאמרו עתה תהיה מבוכתם (מיכה ז' ט'). ותרגמתי ושוע אל ההר ונשען כמו ישעה האדם (למעלה י"ז ז') שענינו בטחון. ותרגמתי ערה מגן הראה כמו הדומים לו. ואחר זה התחיל במה שיארע להם מן חולשתם שיבקשו להם מפלט בכלי המלחמה אשר בבית הנשק אשר קראו שלמה בית יער הלבנון וזה דומה למה שאירע לרחבעם כאשר החליף מגיני הזהב במגיני נחשת (מ"א י"ד כ"ז). ועוד היה מחולשתם שראו במצודת ציון אשר היא קרית דוד בקיעים רחבים ולא היה להם תחבולה לבנותם עד שקבצו כל שואבי מים מן הבריכה התחתונה והטילו עליהם גורלות להטיל עליהם בצדק כמה יתן כל אחד מהם לבצרם ואם לא עשו כן ברצון מנעו מהם המים עד

---

[1]) אפשר שצ"ל מותאהם.

אלעבראניין קד יעני בה אלי אלקלה כק' יעקב ואני מתי מספר וקו' ירמיהו | ופליטי חרב
ישובון מארץ מצרים אל יהודה מתי מספר ואשבאה דלך. | ולמא אפתתח אלקצה
בערב ואשרך פי אלתוביך בני דדן ואכלם פי | אלעקובה בני קדר עלמנא אן כתירא
מן בני אסמעיל ובני קטורה ובני ערב מכתלטין וקד צארו כאמה ואחדה. תם עאד
אלי קול תהיב | לבני אסראיל באעלאמהם אי מציבה תנאלהם פקאל משא גיא
חזיון 1 וקצה | פי ואד אלוחי יקול לאהלהא מא לכם הדגא אד צעד גמיעכם אלי
אלספוח | 2 תשואות. וכיף צארת אלמדינה אלגלילה כקריה האימה ממלוה דוי. |

וקתלאכם ליס צרעא סיף ולא מותא חרב. 3 כל קציניך. וגמיע מדבריך
נאדו | אגמעין חתי אנהם מן קוס ואחדה אסרו וכל מוגודיך אסרו אגמעין מן | בעיד
הרבו. 4 על כן. ולדאך קלת כפו עני חתי אמר בבכאיא ולא תלחו | פי אן תעזוני עלי
מציבה גמיע קומי. 5 כי יום. לאן יום היאם ודהש וחירה | ללה רב אלגיוש פי ואד.
אלוחי תולול חיטאנה ותוכא עלי אלגבאל. 6 ועילם. ואל | כוזיין חמלו פיה
געאבהם וכיול קומהם ופרסאנהם ועלי חיטאנה אטהרו | תראסהם. 7 ויהי. ויכון
אכיאר סכאנך ימתלין רכאב וינעלון עלי אלאבואב תראסא. 8 ויגל. וחיניד למא כשף
סתר אל יהודה אלתפתו אלי סלאח דאר | אלאמארה. 9 ואת בקיעי. . ולמא ראיתם
שקוק קריה דאוד אד | כתרת גמעתם מא אלברכה אלספלי לתצלחונהא. 10 ואת
בתי. ואחציתם מנאזל | ירושלם ונקצתם בעצהא לתחצנו אלסור בחגארתה.
11 ומקוה. וצנעתם | מלאמא בין אלסורין מן מא אלברכה אלעתיקה ולם תלתפתו
אלי צאנעהא | ומצורהא לם תראוה מן בעיד. 12 ויקרא. פלדלך נאדא רב אלגיוש
פי דלך אליום | בקומהם ללבכא ואלנדב ונתף אלשער ואלתאזר באלמסוח.
13 והנה. ואדא לבעצהם סרור ופרח דבח אלבקר ואלגנם אכל אללחם ושרב
אלכמר | יקולון אכלא ושרבא אנא גדא מאיתון. 14 ונגלה. פקד אטלעני רב | אלגיוש
אנה לא יגפר לכם הדא אלדנב אלי אן תמותו קאל אללה רב אלגיוש. | גיא חזיון
הו בית אלמקדס ואנמא סמי כדאך לאנה בלד אלנבוה ואכתר | אלנביין מנה לאן
חזיון וחזון ואחד כק' ככל הדברים וככל החזיון הזה | וקאל פי דברי הימים ובכל

אשר הכה וגו' אהליהם וצאנם יקחו וגו' נסו נדו מאד וגו'(מ"ט כ"ח עד ל'). ואמרו
ושאר מספר קשת ענינו שלא ישאר מהם כי אם אנשים מעטים מפני שמספר בלשון
העברים ענינו לפעמים מעט כמו שאמר יעקב ואני מתי מספר (בראשית ל"ד ל') וכמו
שאמר ירמיה ופליטי חרב ישובון מארץ מצרים אל יהודה מתי מספר (מ"ד כ"ח)
ודומיהם. ואחר שפתח המשא בערב והדביק בתוכחתו את בני דדן ועירב בענשו
את בני קדר ידענו שרבים מן בני ישמעאל ובני קטורה ובני ערב נתערבו אלו באלו
והיו כעם אחד. אחר זה חזר לדבר אל בני ישראל ולהפחידם בהודיעם את הצרה אשר
תשיגם ואמר משא גיא חזיון (כאן נמצאו הפסוקים מן כ"ב א' עד ט"ז).

(כאן מתחיל העמוד השני ואין חסרון בין שני העמודים). גיא חזיון הוא ירושלים
ולא נקראת כן אלא מפני שהיא ארץ הנבואה ורוב הנביאים ממנה כי חזון וחזיון ענינם
אחד כאמרו ככל הדברים וככל החזיון הזה (שמואל ב' ז' י"ז) ואמר בדברי הימים

בלד תימא טעאמכם תקדמון ללנאיד. 15 כי מפני. אמא תעלמון אנהם מן קבל
אלסיף נארו מן קבל סיף מצקול וקוס מותורה ותקל | אלחרב. האלי דדנים הם בני
דדן בני יקשן בן אברהם כק׳ ויקשן ילד את | שבא ואת דדן. וארחות הו גמע אורח
אללדי הו ציף פיכון חינא יגמע כאל | ודד[1]) כק׳ מלון ארחים חינא יגמע בואו
ותאו נט׳יר שנים ושנות הרים והרות | רעים ורעות. ופס׳ נטושה מצקולה אל׳ כאן מן
באב אבדאל אללמד | בגון נט׳יר קו׳ פי טוביה לעשות לו נשכה הו לשכה וקו׳
אחריו החזיק | ומשלם בן ברכיה וגו׳ נשכתו הו לשכתו ודאך הדגא חרב נטושה הו
לטושה | . פהדה אלג׳ פואסיק משא בערב. לקראת צמא. כי מפני חרב הו תוביך
להם | ואמא עקובתהם פהי פי מא בעדהא. 16 כי כה אמר ה׳ אלי. הכדא קאל
אללה לי | אלי סנה מעדודה כסני אלאגיר יפנא גמיע אגלא קדר. 17 ושאר. ויבקי
קום דו | אחצא מן רמאתהם וגבאברתהם יקלון כק׳ אללה אלאה אסראיל. מענאה
פי קו׳ | שנה כשני שכיר כדלך הדגא איצא[2]) יריד אן אלקום אלדין פעלו
הדא | אלצנע[3]) באלאבא לם יסהלהם אללה כתירא בל אדא חל עליהם אלהול
אהלכהם | לדלך קאל סנה כסני אלאגיר לאנהא לא תזיד ולא תנקץ. וליס הדה
אלקצה | מצרופה אלי אהל הדא אלזמאן בונה מן אלונוה לאן אלקום אלדין פלמו
אלאבא | הם אלמעאקבון לאולאדהם כאן נז[א]והם והלאכהם עלי יד נבוכדנצר כקי׳
ירמיהו לקדר ולממלכות חצור אשר הכה וגו׳ אלהיהם וצאנם יקחו וגו׳ נסו | נדו
מאד וגו׳. וקו׳ ושאר מספר קשת יעני לא יבקא מנהם אלא נפר יסיר | לאן קול

מפני שהמנוסה היתה בעת החום והכינו להם לחם בלא מים וכאשר קרבו אליהם בני
ישראל ובקשו מהם לרוות את צמאונם קדמו להם המאכל ולא השקום מים ומתו כולם
ולא נשאר מהם אף אחד ואז כתב ה׳ זה עליהם וסיפר המאורע והוכיחם והפחידם. אחר זה
שם ספורם למשל לשאר בני אדם כדי שלא ירעו הנרצחים באויביהם ועל אחת כמה
וכמה בשארם וקרוביהם והתחיל ואמר משא בערב (כאן נמצא העתקת הפסוקים מן
י״ד עד ט״ז) אלה הדדנים הם בני דדן בני יקשן בן אברהם כאמרו ויקשן ילד את
שבא ואת דדן (בראשית כ״ה ג׳). וארחות הוא קבוץ מאורח אשר ענינו אכסנאי ופעם
קבוצו בי״ד ומ״ם כאמרו מלון ארחים (ירמיה ט׳ א׳) ופעם קבוצו בואו ותאו כמו שנים
ושנות הרים והרות רעים ורעות. ותרגמתי נטושה כמו לטושה בחלוף הלמד בנון כאמרו
בטוביה לעשות לו נשכה (נחמיה י״ג ז׳) והוא לשכה ואמר אחריו החזיקו ומשלם בן
ברכיה וגו׳ (שם ג׳ ל׳) נשכתו הוא לשכתו וכן כאן נטושה כמו לטושה. ואלה שלשה
פסוקים משא בערב, לקראת צמא, כי מפני חרב הם להוכיחם ועגשם נמצא אחריהם
(כאן נמצאה העתקת הפסוקים ט״ז וי״ז) וענין אמרו שנה כשני שכיר ירצה בו כאן
ג״כ שהגוי אשר עשה זה לאבותינו ה׳ לא האריך להם אפו זמן רב אבל אחר שעברה
עליה שנה אחת השמידם לפיכך אמר שנה כשני שכיר לא פחות ולא יותר. ואין
המשא הזה מוסב בשום אופן על הזמן הזה מפני שהגוים אשר הרעו לאבותינו הם
אשר בניהם נענשו ואבדו על יד נבוכדנצר כמו שאמר ירמיה לקדר ולממלכות חצור

---

[1]) חמלת הזאת איננה מובנת ואפשר שצ״ל ביו״ד ומ״ם.
[2]) ר״ל כמו שהוא מבואר למעלה פ״ז י״ד.
[3]) צ״ל צנע.

ואדא כאנת מדע נ[דבה פתפסירהא] | יא בהיאה כק׳ הוי ארץ הוי הודו יא סידאה
יא בהאיאת. [ותבון איצא מדע] נדא | כק׳ הוי הוי ונסו תגאדי יא פלאן ופלאן.
וא[מא צלצל אלדי פסרנאה] | תפלילא מן אלחרוף אלמראדפה מתל חלקות
[וחלקלקות | ועלי מא ישהד גמלה אלקצה אן פיהא [. . . . . .[1])] | חתי ינתסק
אלאמר לכו מלאכים קלים . . . .[2]) | . . . . .[3])] ואמא מבוסת.

ה ו) ישעיה כא. יא—טז · כב. א—יד[4]).

חיניד אד כאן לם יבק לכם יומא ולא לילה פארגעו מן אלחרב אלתי כנתם |
קצדתמוהא ולא תתארבו אחרא הו ק׳ אם תבעיון בעיו שובו אתיו. והתאן | אלפטתאן
מן לגה אלתרגום. די כל יבעא בעו. ואתבעהא בקצה תצמנת | אתאר אלאנביא שרחהא
ואלנץ יומי אלי דלך אלמעני באלאשארה והי בעץ מן | אלאסאה אסא בעץ אלאעראב
אלי אבאינא חין הרבו מן בין ידי נבוכדנצר | פכרנת מן אלקום עדה פ׳ אלף קצדת
בני אסמעיל פלמא ראוהא ען בעד | תשאורו פי קתלהא באלעטש אד כאן דלך
אלאואן וקת חר פאעדו | להם טעאמא בגיר מא פלמא דנו מנהם פאסקוהם[5]) קדמו
לדם אלטעאם | ולא יסקוהם אלמא פמאת אלקום ען אכרהם פכתב אללה עליהם
דלך | דאמא ומובלא ומתועדא. תם געל לכברהם עברה לסאיר אלנאס לילא יסון
אלספר באעדאיהם פכיף בדוי אלרחם ואלקראבה מנהם. אבתדי פקאל | 13 משא
בערב. וקצה פי אלאעראב אחסן אן יכון פי אלשערא ·תביתון | אציאפכם יא בני
דדן. 14 לקראת צמא. מן דון אן תתל[ק]ו אלעטשאן באלמא | אנתם יא סכאן

(עמוס ו א׳) ואם ענינה הספר תרגומה יא בהאיה כאמרו הוי ארץ הוי הודו (ירמיה כ״ב י״ח) בערבי יא סידאה יא בהאיה[6]) [ותבוא בלשון] קריאה כאמרו הוי הוי ונוסו (זכריה ב י׳) וזה קריאת איש לחברו אהה פלוני ופלוני. [וצלצל אשר העתקנו מלשון] צל הוא מן המלות הנרדפות כמו חלקות [וחלקלקות] (תהלים ל״ה ל״ו) . . . ולפי מה שיראה מן המשא כולו הוא שבו . . . עד שיאות לסדר המאמר הצווי לכו מלאכים קלים . . . ואמרו מבוסה . . .

. . . אז מפני שלא נשאר לכם לא יום ולא לילה שובו מן המלחמה אשר היה ברצונכם לעשות ולא תלחמו עם איש זה אמרו אם תבעיון בעיו שובו אתיו. ושתי המלות האלה מלשון תרגום די כל יבעא בעו (דניאל ו׳ ח׳). והביא אחר זה משא אשר ביאורו נמצא בקבלת הנביאים והכתוב יורה על זה הענין ברמיזה וזה אחת מן הרעות אשר הרעו בהן קצת הערביים לאבותינו כאשר נסו מפני נבוכדנצר ויצאו מן העם במספר שמנים אלף ופנו אל בני ישמעאל וכשראו אותם מרחוק נתיעצו להמיתם בצמא

---

[1]) בסוף השורה חסרות כמו ח׳ אותיות ועמוד השני תחלתו במלת וקתלאכם.
[2]) בסוף השורה חסרות כמו ח׳ אותיות.
[3]) אלו השתי מלות נשארו לבדן באמצע השורה.
[4]) החלק הזה כולל שני עמודי דף אחד והדפסנום יחד.
[5]) צ״ל פאסתסקוהם.
[6]) ר״ל בזה הענין משמין בלשון הערב יא לפני התיבה ומוסיפים בסופה אותיות אלה.

המון. יא גמהור אלאמם אלכתירין אלדין כהיאם | אלבחאר יהימון ויא דוי אלמלל
אלדין כדוי אלמא אלכביר ידוון. 13 לאמים. אנהם כדאך | כדוי אלמא סידון
פיזגרהם ויפרון] מן בעיד ויכלבון כהרים פי אלגבאל בין ידי אלריח | וכאלגרבאלה
בין ידי א[לזובעה. 14 לעת.פיצירון ענד אלעשא נכאלא וקבל] אלצבח יעדמון |
הדא נציב מסלמי[נא וסהם נאהבינא].

ד) ישעיה יח. ב–ז.

ונה[1]) אלמא יקול אמצו יא רסל מסרעין אלי אלקביל [אלמגדב אלמנתף אלדי
יציר] | מכופא מן אלאן והלם [אלי אלקביל] אלמדוס אלמדהוש אלדי גנם בלדה
[קום שביה באלאנהאר] | 3 כל. יא גמיע סכאן אלעמארה מן גמיע אלארץ כרפע
עלם ע[לי אלגבל | תרון דלך וכצרב אלבוק תסמעונה. 4 כי כה. לאן כדא קאל
אללה לי אני וקומי | סאקר קרארא ואלתפת אלי מתואי סאגרה כדפא סחו בעד
מטר וכנים | די נדא פי חמא אלחצאד. 5 כי. ואנה קבל לת[א]ק אלחצאד ותאתיר
אלפרע וקבל | אן יציר אלתמר חצרמא ולא עאקדא ולא נוארא יקטע אלקצבאן
מנהם | באלמנאגל ואלמודורה יזילהא בנקז. 6 יעזבו. ויתרך גמיעהא לטאיר אל |
גבאל ובהאים אלארץ יצ[י]ף עליהא אלטאיר ובהאים אלארץ עליהא תשתו | 7 בעת
ההיא. פי דלך אלוקת ינלב באלהדיה לרב אלגיוש אלקום אלמגדב ואלמנתף | אלדי
יציר מכופא מן אלאן והלם אלי קביל אלמדוס אלמדהוש אלדי גנם בלדה | קום
שביה באלאנהאר אלי מוצע אסם רב אלגיוש גבל ציון. אבתדי | אולא באלאסתשהאד
עלי תצריף אלכלאם ואשתקאק אלאלפאט. ואמא [הוי] | אלדי פסרנאה יאיהא לאן
הדה אללפטה פי אלכתאב עלי ג' צרוב אדא [כאנת] | פי מוצע דם ועיד פתפסירהא
ויל כמא שרחת פי מואצע כ[תירה מתל] הוי | משכימי. הוי משכי הוי השאננים.

עד זמורת זר מוסב על הדמותם בגוים עד שלמדו מעלליהם [וזה ממה שהוכיחום עליו
הנביאים] פעמים רבות ולפיכך אמר (ישעיהו) [זהו] מה שהביאה עליכם התערבותכם
[בגוים . . . .] והצמיחה לכם כל צרה כאמרו ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם ויעבדו
את עצביהם (תהלים קיו ל״ה). [וכבר העירנו על זה] בראשונה בתורה לא ישבו
בארצך (שמות ל״ג כ״ג) ואחר אלה המשאות [ניבא על] המלכים ועל המשפחות אשר
ימלכו על בני ישראל בגלות וישלטו עליהם . . . . ואמר הוי עמון עמים וכו' (כאן
נמצא העתקת הפסוקים מן י״ב עד סוף הפרשה).

(בזה הדף נמצא העתקת פרשת י״ח. ובראש הדף היה מן ו' עד ז' שורות
מביאורו על הפסוקים הקודמים). אתחיל בראשונה להביא ראיות מן הכתוב על המשך
המאמר וגזרת המלות. וביארנו הוי בערבי יא איהא (אהה) מפני שזאת המלה במקרא
על שלשה דרכים אם ענינה ניגוי ותוכחה תרעומה ויל (אוי) כאשר ביארתי בהרבה
מקומות כמו הוי משכימי (למעלה ה' י״א) הוי משכי (למעלה ה' כ״ה) הוי השאננים

---

[1]) נראה שחסר כאן ביאור הפסוקים האחרונים מן הפרשה י״ז והתעתקה מן תחלת
פרשה י״ח.

ג) ישעיה יז. עד סוף הפרשה.

ניא]תך ומעתמד עוך לם תד̇כרי לדלך תגרסין גרום | נעמאניה̈ ותזרע]ינהא חבלה̈ גריבה̈. 11 ביום. פי יום גרסך תעלקין ופי | גראתה תפרעין פיכון מא פרעת מנה חרכה̈ הצאד ויום מנחל וגע מדנף. עכס | ישעה האדם על עשהו בקול ולא ישעה ובעכס ועיניו תר׳ בקול ולא יראה | .ובעד אלפאסה אלאותאן באנהא עמל אלאיאדי אלכ̇הא באעטם מן | דלך וקאל אנהא עמל אלאצאבע. ואכ̇בר באלסבב אלמסבב האולי אלקום | אלרגוע אלי אללה אנהא אלשדה̈ ואלציקה̈ חין כ̇רבת קרי עז̇הם. תם אכ̇בר באלסבב | אלד̇י אונב כ̇ראבהא פקאל כי שכחת אלהי ישעך והו מא כאן האולי אלאסבאט תרכו | אלתכלאן עלי אללה ותוכ̇לו עלי רצין מלך ארם. וקו׳ וזמורת זר יע[ני] אנהם אצ̇אפו | אלי אסתנגאדהם מלך ארם קומא אכ̇ר אגנביין מן אלאמם. וקו׳ ביום נטעך יעני בה | אן פעלהם הד̇א אלד̇י מת̇לתה בזרע לא יתמ̇ר לכם ת̇מרא נאפעא בל כאנת ת̇מרתה | אחדי ג׳ אשיא אמא נד קציר והו סרעה̈ אלקתל כמא בינת אן אלקתל ימת̇ל באל | חצד שלחו מגל כי בשל קציר או יום נחלה והו אלהזימה̈ אלד̇י תנחל אלקלוב . . . . | . . . .[1]) דהא או וגע מדנף מן אלאמראץ̇ או אלג̇ אגמע. וקד יםכן אן ינצרף הד̇א | [אלקול] מן נטעי נעמנים אלי זמורת זר אלי אלתשבה באלאמם ואלתעלם מן שמאילהם | . . . .[2]) אלד̇י קד אנכרו מרארא כת̇ירה̈ פקאל[3]) מא גלב עליכם אכ̇תלאטכם | [באלגנביין] ופרע לכם כל בליה̈ נשיר ויתערבו בגוים וי[למדו מעשיהם] ויעבדו את עצביהם. | [וקד נבה עלי דלך] אולא פי אלתוראה̈ לא ישבו בארצך. ובעד הד̇ה אלקצץ | אנצרף אלי אלמ]לוך ואלדול אלתי תמלך בני אסראיל פי אלגלות ותסתוליהם | . . .[4]) וקאל 12 הוי

(בראש הדף נמצא הפסוקים י׳ וי״א). בהסך אמרו ישעה האדם אל עשהו (פסוק ז׳) הזכיר ולא ישעה ובהסך ועיניו אל קדוש ישראל תראינה אמר ולא יראה (פסוק ח׳) ואחר שגינה האלילים באמרו שהם מעשי ידים גינה אותם יותר מזה ואמר שהם מעשי אצבעות. וספר הסבה אשר בשבילה ישובו אלה האנשים אל ה׳ והיא הצרה והצוקה בעת אשר תחרבנה ערי מעוזם. אחר זה ספר סבת חרבנן ואמר כי שכחת אלהי ישעך וזה כי אלה השבטים עזבו הבטחון בה׳ ובטחו ברצין מלך ארם [וזה ש]אמר נטעיהם נטעי נעמנים. ואמרו וזמורת זר כלומר שלא בלבד בקשו עזרתם ממלך ארם כי אם עוד מן עמים אחרים זרים מן האומות. ואמרו ביום נטעך ענינו שהמעשה הזה אשר המשלתיו בזריעה לא יוציא לכם פרי מועיל אבל פריו יהיה אחד מן שלשה דברים אם נד קציר וזה שתהרגו מהר כמו שביארתי שההריגה נמשלה לקציר שלחו מגל כי בשל קציר (יואל ד׳ י״ג) או יהיה יום נחלה וזה שתנוסו מפני המנוסה תמס הלבות או כאב אנוש מן החלאים או שלשתם יחד. ויתכן כי זה המאמר מן נטעי נעמנים

---

[1]) נראה שחסרה כאן ד׳ אותיות מימין תקו ות׳ משמאלו ותרגמתי אלה המלות לפי הענין.

[2]) בתחלת השורה חסרות כאן חמשה אותיות.

[3]) נראה שחסרה כאן מלת הד̇א.

[4]) בתחלת השורה חסרות כאן ארבעה אותיות.

אקתדור[1]) מאב[2]) ¦ גרא ואקתדארה וקדרתה ועברתה. | אעוד אליאלאלפאט אלמדרגה מן
לגה אלערב | באסתש תו[אר] עליהא. פס[רת] נרמה ארדם מתל יורדי דומה ואשבאהה
אלדי | תקדירה [אלרד]ם. וקו' כי בליל שדד נדמה הו קול תעגיל ועדו אן עדו |
[אלמאבין פי] אלוקת אלדי ואפאדם לינהבהם. פי דלך אלוקת הדם אבניתהם ¦
[וארדם חיטאנהם. וא]מא ענלה [שלישיה] ולוחית ואגלים ובאר אלים אלתי | . . [4])]
אסמא קרי מן עמל מואב. ואשתקקת נוספת | מן קולה] האף תספה [צדיק עם
רשע] פפסרתה אסאפה. ויחתמל קו' לפליטת מ' | עלי מענאיין אחדהמא אנה עלי
אלטאהר אנהם יסלט עליהם אלאסבאע | שביה במא קאל לנא ענד אללמא והשלחתי
בכם. ואלאכר עלי | טריק אלתמתיל יסלט עליהם מלכא קויא נטיר מא קאל לנא
איצא | עלה אריה מס[בכו]. ואמא קו' על כן יתו[רה] עשה פאנה מתצל אלי קול
אלדי קבלה | והו כי יבש חצ[יר] פאכבר באן ארצהם לא תנבת כמלא פאן
אנבתת | יסירא אכלה אלעדו כמא כאן קאל לנא איצא חרעתם לריק זר[עכם].
ופס[רת] | שלחו כר פי אלמרג מתל ירעה מקניך ביום ההוא כר נרחב. ופס[רת] המץ
מן ריב | ומצה פאכרגתהמא מגאצה. ובעד מא קדם מא ינאל מואב מן אלאפאת | אכבר
בדנבה ושרח אנה אלתגבר ואלתעטם הו קו' שמענו.

קמ"ו י"ז) והדומים לו אשר ענינם מסלה. ואמרו כי בליל שדד נדמה ענינו החפזון והמרוצה כי אויב המואבים בעת אשר בא אליהם לשלול שללם באותו זמן הרס בניניהם והפיל חומותיהם. ועגלת שלישיה ולוחית ואגלים ובאר אלים אשר [הזכיר כאן הם] שמות ערים מן מחוז מואב. גזרתי נוספת מאמרו האף תספה צדיק עם רשע (בראשית י"ח כ"ג) ולפיכך תרגמתיו אסאפה (ר"ל כליון והשמדה). ויתכן שאמרו לפליטת מואב אריה יהיה על שני ענינים האחד על פשוטו כי ישלים עליהם חיות רעות כמו שאמר לנו אם נחטא והשלחתי בכם וגו' (ויקרא כ"ז כ"ב) והשני על דרך משל שישלים עליהם מלך עצום כמו שאמר לנו ג"כ עלה אריה מסבכו (ירמיה ד' ז'). ואמרו על כן יתרה עשה דבק עם מה שלפניו והוא כי יבש חציר ואמר כי ארצם לא תצמיח כלום ואם הצמיחה יאכלהו האויב כמו שכבר אמר לנו ג"כ חרעתם לריק זרעכם (ויקרא כ"ו ט"ז). ותרגמתי שלחו כר בבקעה כמו ירעה מקניך ביום ההוא בכר נרחב (למטה ל' כ"ג). ותרגמתי המץ מן לריב ומצה (למטה נ"ח ד') והעתקתי שניהם מלשון מריבה. ואחר שהקדים הצרות שיבואו על מואב ספר את פשעו וביאר שהוא גאונו וגאותו וזה אמרו שמענו גאון. . . .

---

[1]) יש לפני המלה הזאת עיגול המורה על חסרון תחלת הביאור ונכתבו על הגליון והוא קרוע ולא נשארו כי אם איזה אותיות ואפשר שעל זה רמז במלת אעוד = אשוב.

[2]) צ"ל אקתדאר.

[3]) חסר כאן מקתדרא.

[4]) ג' אותיות חסרות.

איאמה והם ואתקן ולדלך | וצל בקי ורעו בכורי דלים ובזה מא קאלה ישעיהו
פי ספר מלכים | אד יקול ען חזקיהו הוא הכה את פלשתים עד עזה וגו'. ופסרת יסד
ציון | יעמר אד כאן אלאסאס קד סבק וכאנת לפטה יסידה וישיבה מן גנ[ס ואחד.

ב) ישעיה טו. א–ט טז. א–ו.

ואתבע דלך בקצה פי חלאך אלמאביין בסבב אקתדארהם לתעטמהם[1]) | בין ידי
אללה ליעתבר אלנאס בדלך ולא יתעדון אטוארהם פקאל. 1 משא מואב | ונזל פי
קצה מואב כמא אנה פי ליל נהב עאר מן מואב ארדם כדאך | פי ליל נהבת חימאנהא
ארתדמת. 2 עלה. וקד צעד מואב עלי ביותה ועלי | ביעה וכדלך אל דיבון ליבכו
ועלי נבו ומידבא ילולון ופי רווסהם אלנתף | ופי לחאהם אלחלק. 3 בחוצתיו.
ופי אסואקהם תאזרו באלמסוח ועלי | סטוחהא ורחאבהא כלה זלול מנחדר בבכא.
4 ותזעק. ואד צרך אהל | חשבון ואלעלא סמע צותהם אלי יהץ ועלי דאך מגרדו
מואב ילבון | סמא נפוסהם קד תרועת. 5 לבי. יקול כל ואחד קלבי עלי מואב
יצרך | אלתי צאר מהרבהא אלי צוער עגלת שלישיה תצארת עאקבה[2]) בבכא | יצעדון
פיהא ומנחדר חרנים בצראך אלכסר יפועון. 6 כי מי. ומא | נמרים קד צאר כואא
סמא כלא אלחשיש ופני אלכלא וכצר לם תבן | אצלא. 7 על כן. ומע דאך אלבאקי
אלדי נבת ומא אסתודעה עלי ואד אל | ערבים קד חמלה עדוהם. 8 כי הקיפה.
ואחדך אלצראך בתכם מואב ובלגת | ולולתה אלי אגלים ואלי ביר אלים. 9 כי מי.
ומא דימון קד אמתלאו מן | דמאיהם כמא אסלט עלי אהלהא אסאסאת ועלי פלית
אלמאביין | אלאסד ובקיה אהל בלדהם. XVI 1 שלחו. יבעתון פי אלמרג סלטאן
בלדהם ומן | אלגבל ואלבר אלי בלד גמע ציון. 2 והיה. ויצירון כטאיר נאיד כעש
מנה | סללא ותציר איצא אהל רסאתיך מואב יעברון אלי ארנון. 3 הביאי. [
יסאלונהם אעטונא משורה אצנעו לנא חילה ואגעלו טלכם עלינא | פי אלטהירה
יסתרנא כאלליל ואסתרו מברחינא ולא תכשפו נארחינא | 4 יגורו. יסכנון פי מא בינכם
גלואתנא אלמאביין כונו להם סתרא מן קבל | אלנאהב ממא קד כלא אלמנאצי ופני
אלנאהב ומן כאן ידוס אלארץ ענפא | 5 והוכן. ויהיא אלכרסי באחסאן ויגלס פוקה
בחק פי כבא דאוד חאכם | מאלב אלחכם מאהר פי אלעדל. 6 שמענו. ואד סמענא

הוסיף אמרו ורעו בכורי דלים. ונתאמת מה שאמר ישעיה במה שנמצא במלכים על חזקיהו הוא הכה את פלשתים עד עזה (מלכים י"ח ח'). ותרגמתי יסד ציון יושיב ציון מפני שהיסידה כבר קדמה וענין מלת יסידה וישיבה ממין אחד.

ואחר זה (ר"ל אחר משא פלשת) הביא משא במפלת המואבים מפני גאותם וגאונם לפני ה' כדי שיהיה זה למשל לבני אדם שלא יעברו חקם ואמר משא מואב (נמצא כאן העתקת הגאון מן פרשה ט"ז א' עד ט"ז ו') אחזור אל העתקת המלות בערבית ואביא ראיות לזה מן הכתובים. תרגמתי נדמה ארדם כמו יורדי דומה (תהלים

---

[1]) צ"ל ותעטמהם.

[2]) חסרת כאן מלת לוחית.

ונו׳ ואקאם עלי הדא אל | חאל אלי אן מאת. פכאן הדא סבב איקאע אלשבהה תם
לם יצדק במותה | אלי אן נבש ואטהר. ולקד כאן פי קצתה עגב עגיב למן יעקל
ורדעה לנאס | מן אן יתעטמון ויתכברון ואן הם בלגו אלארעאן [1]) לרב אלעאלמין
אלמלך אל | ואחד אלקאהר. וקו׳ הכינו לב[ניו] מ[טבח] [בעון אבותם] ליס מענאה
אן אולאדה צאלחון | פיאכדהם אללה בדנוב אביהם ואנמא יעני אן אלאודה חין
פעלו מן נגס אביהם | והו אלעגב ואלכבר אסתחקו אן יהלכון ודלך בלשצר כקולה
לה דניאל אנך קד | וקפת עלי מא נאל אבאך עלי אלתעטם בין ידי אללה ומע דלך
לם תתואצע | אנת בין ידיה בל תרפעת ושמכת הו קו׳ ען נבוכדנצר וכדי רם לבביה
ונו׳ | ואנת בריה בלשצר לא השפלת לבבך [ונו׳] ועל מרמי שמיא התרוממת. וקלת
על כל | הגוים עלי האולי אלאמם אד כאן כאצא לא עאמא [2]). וה[דא] קול מקדם
קבל התך אלפלסטינין. 28 בשנת מות. פי סנה מאת פיהא אחז אלמ[לך] נזלת
הדה אלקצה. 29 אל תשמחי. לא תפרחי יא פלסטין ג[מיע]א אדא [אנכסר]
[קציב] | צארבך פאן סיכרג מן אצל אלתעבאן ארקש [ויציר תמרה מחרקא | טאירא.
30 ורעו. ומעה ירעא בנו אלצעפי כאלבכ[ור ואלמסאכין ירבצון ואתקן] | ואמית
אצלך באלגוע והו יקתל באקיתך. 31 הילילי. ולולי פי אלמחאל אצרכי | פי אלקריה
וקד מאנת פלסטין גמיעא. [אד אקבל אלהרג מן אלשמאל כאלדכאן] | וליס מן
מסתעדיה מנפרד. 32 ומה. ומא יגיב רסל אלאמם אן אללה [יעמר] | ציון ופיהא
יסכן צעפא שעבה. [למא] מתל אחז אלמא [לך] באלתעבאן [פי | באב] אנה קתל
בעץ אלפלסטיניין תם מתל אבנה חזקיהו באלארקש מן אל | חיאת פי באב אהל[א]כהם
אחתאג אלקום אלי אן ישרח להם אן חזקיהו | ליס הו כדי לגמיע אלנאס קתל
אנהאבא בל אנמא הו כדי ללכפאר | ואעדא אללה ואמא אלמומנין פהם ירען פי

וזה היתה סבת הספק אשר נפל אודותיו ואחר זה לא האמינו במותו עד שהשלך
מקברו ונראה לכל. והיה במה שקרהו דבר נפלא מאד לכל מבין להרחיק בני אדם
מלהתגאות ומלהתגבר אף על פי שהפליגו בהכנעתם לפני אדון העולם המלך היחיד
הגבור. ואמרו הכינו לבניו מטבח בעון אבותם אין ענינו שבניו היו צדיקים ויענישם ה׳
בעונות אבותיהם אבל ירצה בו שבניו כאשר עשו מה שעשו אבותיהם ברום לבבם ותאותם
ראוים הם שיאבדו וכן היה בלשצר כמו שאמר לו דניאל ראית מה שאירע לאביך בעבור
שהתגאה לפני ה׳ ובכל זה לא הכנעת את עצמך לפניו אבל התרוממת והתנשאת זה
אמרו על נבוכדנצר וכדי רם לבביה ונו׳ (ה׳ כ׳) ואנת בריה בלשצר לא השפלת
לבבך ונו׳ ועל מרא שמיא התרוממת (כ״ב וכ״ג). על כל הגוים על אלה הגוים מפני
שענינו בפרט ולא בכלל. וזה המאמר קדם למכת פלשתים. (כאן נמצא העתקת
הגאון מן פסוק כ״ט עד סוף הפרשה) אחר שהמשיל אחז המלך בנחש בדבר אשר
הרג קצת הפלשתים והמשיל אחר כן בנו חזקיהו בצפע מפני שהשמידם הצרכו
בני אדם שיבאר להם כי חזקיהו לא היה כן לכל בני אדם להרוג כדי שישלול שלל
אבל לא היה כן כי אם לכופרים ואויבי ה׳ אבל המאמינים ירעו בימיו לבטח ולפיכך

---

[1]) אפשר שיש חסרון אחר מלת בלגו ושצריך להיות יזדאדו פי אלאדעאן וענין המאמר
הוא ואם הגיעו לגדולה יוסיפו על הכנעתם וכו׳.

[2]) בהעתקה שלפנינו העתיק כל הגוים כמשמעו.

א) ישעיה יד. כו—לב.

26 ואת. הד׳א אלקד׳ר אלמקדר עלי גמיע בלדהם והד׳ה אליד אלממדודה̈ עלי |
גמיע אמתהם: 27 כי ה׳. אד׳ רב אלגיוש קד׳רהא פמן יפסכ׳הא וידה אלממדודה̈ |
מן ד׳א ירד׳הא. לכ׳צת איצ׳א פי הד׳א אלמוצ׳ע שבט משלים מכה עמים | ומא אשבההמא
פקלת האולי אלסלאטין האולי אלאמם אד׳ לם תכן עאמ̈א[1]) | וידל קו׳ הזה האיש
מר[גיז] הא[רץ] שם תבל עלי מן פ̈סד נבוכדנצר ואקתדארה | עלי מן מלכה. וקו׳
השלכת מקברך יחקק מא חכי אלאולון אן אויל מרודך | נבשה מן קברה וסחבה
חתי וקף גמיע אג׳לא אלממלכה̈ עלי מותה | פבאיעו חיניד׳ לאויל מרודך ואלסבב
אלד׳י חמלהם עלי אלאמתנאע מן ביעתה | הו אנהם לם יצד׳קו במותה בל תוהמו
אנה חי̈ וקד עאודה אלאכ׳תלאט אלד׳י | כאן ערץ׳ לה אולא חתי תוחש והרב אלי
אלצחרא ואקאם[2]) יאכל אלעשב ז׳ אחואל | כמא תגיר ראיה ועלי מה הו משרוח
פי ספר דניאל בה שעתא מלתא ספת | על נבוכדנצר וגו׳ ולד׳לך יתוהם בעץ׳ אלנאם
אנה מסך בהימה̈ ואנמא אלצחיח | אנה תוחש מן אכ׳תלאט ערץ׳ לה פסאר מע
אלבהאים תם עאד אליה מלכה | ברגוע עקלה פעלם אן אלמלך ללה יגילה מן שא
ותרך אלתעטס ואלכבר אלד׳י | כאן יסתעמלה כמא שרח בה זמנא מנדעי יתוב עלי
וליקר מלכותי הדרי ף וזיוי יתוב עלי וגו׳ כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר

(בראש הדף נמצא תרגום ״יד, כו, כז). פרמתי בזה המקום ג״כ שבט מושלים מכה עמים והדומה להם ואמרתי אלה המושלים ואלה העמים מפני שאינם מוסבים על המושלים והעמים בכלל. ויורה אמרו הזה האיש וכו׳ שם תבל וכו׳ על מי שנצחו נבוכדנצר וגאותו על מי שמלך עליו. ואמרו השלכת מקברך יאמת מה שספרו הקדמונים שאויל מרודך הוציאו מקברו וסחבו כדי שיכירו כל גדולי ממלכתו במותו והמליכו אז אויל מרודך והסבה אשר נשאתם שלא לסור אל משמעתו היא שהם לא האמינו במותו כי אם חשבו שהוא חי ושחזר לשגעונו אשר אירע לו קודם זה עד שנהיה כבהמה וגם אל השדה ואכל עשב שבע שנים מפני שנשתנה שכלו כמו שהוא מפורש בספר דניאל בה שעתה מלתא ספת על נבוכדנצר וגו׳ (ד׳ ל׳) ולפיכך חשבו קצת בני אדם שנהיתה לו צורת בהמה והאמת הוא שנהיה פרא אדם מן השגעון אשר השיגו והלך עם הבהמות ואחר זה שבה אליו מלכותו בשוב אליו שכלו וידע כי להי׳ המלוכה ויתננה למי שירצה ועזב גאונו תאותו אשר נהג בהם כמו שפירש ואמר בה זמנא מנדעי יתוב עלי וליקר מלכותי הדרי וזיוי יתוב עלי וגו׳ כען אנא נבוכדנצר משבח ומרומם ומהדר וגו׳ (ד׳ ל״ג ול״ד) ונשאר על מצבו זה עד שמת

---

[1]) ויש לתמוה שלמעלה בזה הדף ובכ״י העתיק עלי גמיע אלאמם כמשמעו.

[2]) המלה הזאת נמצאת על הגליון.

אמר המלקט: ידוע לכל ההוגים והדורשים בדברי לשונינו הקדושה כי הגאון רב סעדיה בן יוסף ז"ל בהעתקת ספרי תנ"ך מעברית לערבית הוסיף על תרגומו ביאור רחב ומספיק לפרש עניני הפרשיות וטעמי פסוקיהם. אבל על הרוב הסופרים בכתביהם לא מסרו לנו כי אם התרגום ובעצלותם מאסו בביאור ולא שמו לבם עליו ובזה אירע כי אין אחד מכ"י אשר ידענו מתרגום הגאון על ישעיה מכיל ג"כ את ביאורו. והנה מדרך הגאון לתרגם רוב הפסוקים מלה במלה ויבאר טעמם ועניגם בפירושו. ואע"פ שהעתקתו הערבית תספיק לנו ברוב המקומות לדעת המשך הפסוקים ועניניהם כי מספר מלות החבור והעטוף בערבי גדול מאד ובאופן הזה המתרגם יכול לרמוז בנקל על מה שחדש בהגיונו ובשכלו הצח בכל זה כמה פעמים לא היה ביכלתנו לעמוד על נכון על סוד תרגומו והוכרחנו להעיר עליו בהערותנו ולהשתמש במלות נראה או אפשר כדי שידע הקורא כי אין זה כי אם השערתנו.

ואחר שדאגתי מאד על אבדן הדבר היקר הזה, האל בחסדו אנה לידי הלקוטים אשר אני נותן פה היום ערבית ועברית בסוף הספר ומהם ידע כל מבין כי לא לחגם הצטערתי וקראתי תגר על עצלות הסופרים. הלקוטים האלה נחלקים לשני חלקים. החלק הראשון נשלח לי זה כמה שנים מאת אהובי הנכבד החכם המפורסם אברהם הרכבי אשר מצא באוצר הספרים הקיסרי בעיר הבירה פעטערסבורג בין כתבי יד של החכם הקראי פירקאוויטש כתב יד אחד אשר בו ביאור קצר על ספר ישעיה מלוקט מאיזה מחבר אשר לא ידענו את שמו ובסופו נמצא ההעתקה הערבית להגאון עם ביאורו. מן פרשה נ"ז עד סוף הספר ואע"פ שיש בו כמה השמטות, שמחתי מאד על מציאת האבדה הזאת כי רק על ידה נתברר לנו ענין כמה פרשיות אשר בלעדיה היו סגורות וסתומות לכל קורא התרגום בלבד. והחלק השני הגיע אלי מאת ידידי ואהובי החכם הגדול אברהם נייבויער משגיח אוצר הספרים המזרחיים באקספארד. וזה דבר הלקוטים האלה: זה איזה שנים התחילו אנשי אלקאהירה במצרים לחפור חפירה עמוקה ליסוד בית מרחץ גדול ורחב ליושבי המדינה ובחפירתם הגיעו עד מקום אחד אשר היתה שם גניזה ישנה מבית הכנסת הנהרסת עד היסוד מבלי השאיר שום רושם וראשי הבונים צוו לחפש בזאת הגניזה ומצאו בה עלים רבים מאד כתובים באותיות מרובעות והואילו לשלחם לאקספארד והחכם הנזכר אברהם נייבויער הכיר מיד איזה עלים מביאור הגאון על ישעיה ובחסדו ובאהבתו נתן לי הבשורה הטובה הזאת ומבלי איחור שאלתי ממנו לעשות לי על ידי אומן מהיר תבנית אלה העלים. ומקורם על שני אופנים קצתם יצאו מכרך אחד שהיו בו תרגום הגאון וביאורו על ישעיה וקצתם מסדר ההפטרות ובהם נמצא תמיד הפסוק קודם ההעתקה הערבית כאשר יראה הקורא בראש ההפטרות בראשית למטה דף 121 הלקוטים האלה מרוב הימים אשר עברו עליהם הם לפעמים קרועים מעבר אחד או משני עבריהם ולפעמים כתיבתם נמחקת וקריאתם קשה מאד ויש ביניהם אשר לא יכולתי להשיג את מגמתי לפתור אותם. וכל הלקוטים עולים למספר שמנה עשרה ובראש כל אחד מהם רשמנו את הפסוקים אשר יסוב עליהם:

אלקטע אלבאקיה̈

מן שרח אלפי̈ומי̈ לכתאב ישעיה אלנבי̈

הלקוטים הנשארים

מן ביאור הפיומי לספר ישעיה הנביא

עטמתי: 19 ואצֿיר להם איה̈ באן אבעת מנהם פלתא אלי אלאמם
אלתי פי אלבחר ובלד פול ולוד רמאה̈ באלקוס בלד אלצאן ואליונאניה̈
ואהל אלגזאיר אלבעידה̈ מן אלקדם אלדין לם יסמעו באכבארי ולם
ירו תעטימי ויכברון בה אלאמם[1]: 20 ויאתון באכותכם מן בין גמיע
אלאמם הדיה̈ ללה באלכיל ואלפרסאן ואלמחאמל[2] ואלבגאל
ואלעמאריאת[3] אלי גבל קדסי ירושלם קאל אללה כמא יאתי בנו
אסראיל באלהדאיא פי אניה̈ טאהרה̈ אלי בית אללה: 21 ואקדם מנהם
איצֿא אלי מרתבה̈[4] אלאימה̈ ואללואניין קאל אללה: 22 ואן מתל
אלסמאואת אלגדד ואלארץ̇ אלגדידה̈ אלדי אכלקהא[5] תאבתה̈ בין ידי
קאל אללה כדאך יתבת נסלכם ואסמכם: 23 ותכון אוקאת שביה
שהר בשהר וסבת בסבת[6] יגי פיהא כל בשרי ללסגוד בין ידי יקול
אללה: 24 ויכרגון וינטרון אלי אנסאד אלקום אלדין כפרו בי כל אן
דודהם לא ימות ונארהם לא תטפא פיצירון עברה̈ לבאקי אלבשריין[7]:

יסופו דבק עם הפסוק שלאחריו וירצה בו כאשר נאספו ואבדו עובדי הפסילים מפני שאנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם אז בימים הבאים אקבץ וכו׳.

[1]) עיין אלאמאנאת דף 248 ושם אמר הגאון שבלחמת גוג ומגוג הנשארים יהיו בהם רשמים אשר יפלו בהם שעינם תעקר או חוטמם יכרת או אצבעם תקצץ ויצאו מן הארצות ויגידו מה שראו כאמרו ושמתי בהם אות וכו׳ „אל הגוים אשר בים ואל ארץ פול ולוד מושכי קשת ואל ארץ צין ויון ואל יושבי האיים הרחוקים מירושלים״.

[2]) ענינו תיבה קבועה על הבהמה ועשויה לישא בני אדם. עיין בשרשים לאבן גנאח שרש צב והגאון תרגם באופן אחר מלת צב במדבר ז׳ ג׳.

[3]) מין נכבד מן הגמלים הקלים בהליכותם.

[4]) „אל מעלת״.

[5]) „אברא״. ועיין אלאמאנאת 270 ואמר שם כי השמים החדשים והארץ החדשה נקראים כן על דרך העברה ובאמת העולם הבא אשר אין בו לא אכילה ולא שתיה אינו דומה לעולם הזה והשמים והארץ שהזכיר למעלה ס״ח י״ז הם שמים וארץ ממש אשר הבטיח בהם ה׳ לעמו בימות המשיח.

[6]) „ויהיו זמנים כמו חדש בחדש ושבת בשבת״ ר״ל שהזמנים ג״כ נקראים חדש ושבת על דרך העברה מפני שבאמת בעולם הבא אין הזמן כזמננו. עיין אלאמאנאת דף 269.

[7]) „ויהיו למשל להנשארים מן בני בשר״.

10 אפרחו בירושלם ואגדלו בהא יא מעאשר מחביהא[1]) וסרו
בהא סרורא יא גמיע אלמתחזנין עליהא: 11 לכי תרצעו פתשבעון מן
תדאיא[2]) עזאיהא ולכי תשרבו ותתדללון מן לדיד[3]) כרמהא: 12 לאן
כדא קאל אללה האנא ממיל אליהא מן אלסלאם כאלנהר ומן כראמה
אלאמם כואד גאר ודלך מא תרצעונה[4]) ועלי אלגנוב תחמלון ועלי
אלרכב תלהון: 13 וכאנסאן אמה תעזיה כדאך אנא אעזיכם
ובירושלם תעזון: 14 פאדא ראיתם דלך וסר קלובכם ועטאמכם
תפרע כאלכלא ערפת נעמה אללה עלי אוליאה וזגמה עלי אעדאיה[5]):
15 אן אללה סיאתי באלנאר לה מראכב כאלזובעה ויתרדד גצבה
בחמיה[6]) וזגרתה בלהיב אלנאר: 16 אן אללה סיעאקב באלנאר כמא
יהלך בסיפה כתיר מן אלנאס ומא אכתר אלצרעי באמרה:
17 אלמסתעדין ואלמתצנעין ללגנאין ויטופון ורא שגרה ואחדה והי פי
אלוסט ויאכלון לחם אלכנזיר ואלפאר וסאיר אלרגס אדא ינסאפון
אגמעין קאל אללה[7]): 18 ואנא בציר באעמאלהם ואפכארהם פי
אלאתיה סאחשר[8]) גמיע אלאמם ואהל אללגאת פיקבלון וינטרון

דלך פעם אחת יעני לא אקדר אן אפעל דלך ואן כנת אנא אלקאדר עלי אן אולד דלך פעם אחת לם אעצור ולא אוליד. תרגמו: „ואמרו היוחל ארץ וכו׳ ירצה בו מלא ארץ ביום אחד. ועל אופן הזה אמר האני אשביר ולא אוליד יאמר ה׳ וזה תשובה למה שקדם אם אנכי המשביר למה לא אוליד זה בפעם אחת כלומר למה לא אוכל לעשות זה ואם ביכלתי להוליד זה בפעם אחת למה אעצור ולא אוליד״ וזה דעת הגאון ואינני יודע אם זה לשונו בעצמו כי אין דרכו לערב המלות הערביות עם העבריות ובן בלעם בפירושו הזכיר העתקת מלת אשביר במלת אמית ואמר שהגאון גזר אשביר מן שבר ה׳ (למעלה י״ד ה׳) והשיג עליו.

[1]) „קהל אוהביה״.

[2]) „משדי״ מלשון שדי שדיך.

[3]) וכן תרגם יונתן: מחמד. ובשרשים לאבן גנאח במלת זיז הערה 18 הביא פירוש הגאון.

[4]) ר״ל שהגוים יביאו לירושלים מנחות מהונם ומעשרם אשר תינקו ותשבעו מהן. ובתהלים פ״ט קי״ח תרגם מלת כבוד מאל = עשר ועיין תרגמו לבראשית ל״א א׳.

[5]) „וכאשר ראיתם זה וששו לבכם ועצמותיכם פרחו כדשא יודעו חסדי ה׳ על עבדיו וזעמו על אויביו וצ״ל ותפרע עצמתכם או ועצמתכם תפרעת.

[6]) כן הוא בשתי הנוסחאות וענינו כמים חמים. ואפשר שצ״ל בחמיה וענינו בחרון. „בי הנה ה׳ יענש באש כמו שיאבדו בחרבו רבים מן בני אדם ומה רבו החללים בגזרתו.

[7]) „המכינים והמיפים את עצמם לבוא אל הגנות ויסובבו אחר עץ אחד אשר הוא בתוך ויאכלו בשר החזיר והעכבר ושאר השקצים כאשר יתוה יספו נאם ה׳״ תרגם המתקדשים כמו במדבר י״א י״ח והעץ הוא האשרה. עיין ראב״ע ורד״ק. ובכ״י פ״ב נמצא הביאור הזה: וקי׳ אחר אחת הי כנאיה ען אלותן אלדי יחושן בה ויגתמען אליה. ותרגמו: „ואמרו אחר אחת כנוי לעבודה זרה אשר יקישוה ונאספים אליה״.

[8]) „ואנכי רואה את מעשיהם ומחשבותיהם בימים הבאים אקבץ וכו׳. ובכ״י פ״ב: וקי׳ ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם פיהא אלמאר כלמה כאנה קאל ואנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם ממא ישאכל אלמעני. תרגמו: ובאמרו ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם חסרה מלת אחת המובנת מענין הפסוק כאלו אמר ואנכי ידעתי מעשיהם ומחשבותיהם. ואפשר שלדעת הגאון ענין יחדיו

סו

1 כדי קאל אללה אלסמא כרסיי ואלארץ מחל סכינתי אידא בית
תבנון לי ואידא מכאן מסתקר נורי[1]): 2 ונמיע הדה ידי צנעתהא חתי
צאר גמיע דלך קאל אללה ואנמא אלתפת אלי אלצעיף[2]) ואלכאב
אלרוח ואלנשיט אלי כלאמי: 3 וקום ענדהם דאבח אלתור כקאתל
אנסאן ודאבח אלשאה כמן יקפי כלבא ומצעד אלהדיה כדם אלכנזיר
ומפיח אללבאן כעאבד אלותן בל הם קד אכתארו מדאהבהם ונפוסהם
מרידה ארגאסהם: 4 אנא איצא אכתאר מבאמשתהם ומחאדרהם
אחלהא בהם מן אגל מא דעותהם ולם יכן מגיב וכלמתהם פלם
יסמעו ועמלו אלשר בין ידי ומא לם ארדה אכתארוה[3]): 5 אסמעו
כלאם אללה יא איהא אלנשיטון לכלאמה קאלו אלסאעה אכותכם
שאניוכם מבעדוכם ען אסמי יתעטם אללה ויטהר פרחכם והם יכזון:
6 ויסמע צות אלצגה מן קריה אלקדם וצות מן אלהיכל וצות אללה
יכאפי אילא אעדאיה[4]): 7 והי כאמרה[5]) ולדת קבל אן תטלק והי כמן
וצעת דכרא קבל אן יציבהא מכאץ: 8 מן סמע באתר הדה[6]) ומן
ראי מתל האולי הל יבתדא בבלד כמא הו פי יום ואחד או תלד אמה
כמרה ואחדה אד אבתדת ציון פולדת אהלהא דפעה[7]): 9 ויקול אללה
הל אנא אלדי אמית ולא אנשי בל אנא אלמולד ואלחאבם יקול רבכם[8]):

---

1) מקום שכינתי וכו׳ ואיזה מקום מנוחת אורי״. עיין רד״ק.

2) „ולא אביט כי אם אל העני וכו׳״.

3) „והאנשים אשר בעיניהם שהם השור כמכת איש וזבח שה כעורף כלב ומעלה מנחה (כמעלת) דם חזיר ומקטיר לבונה כעובד אלילים וגם הם בחרו בדרכיהם ונפשם חפצה בשקוציהם״ . . . . „גם אני אבחר להתעולל בהם ומה שהם יראים ממנו אביא להם יען קראתים ואין עונה ודברתי אתם וכו׳״ ובכ״י פ״ב וק׳ גם אנא אבחר בתעלוליהם יריד בה אבחר בתעלוליהם אשר אתעולל בהם ופי נסיר דלך יקול את אשר התעללתי במצרים (שמות י׳ ב׳) כאשר התעלל בהם (ש״א ו׳ ו׳) במש = ואמרו וגם אני אבחר בתעלוליהם ירצה בו אבחר בתעלולים אשר אתעולל בהם כמו שאמר את אשר התעללתי במצרים אשר אתעולל בהם מלשון בעיטה וענוי.

4) „שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו אמרו בשעה הזאת (ר״ל האנשים אשר דבר מהם בפסוק ג׳) אחיכם (אשר באמת הם) שנאיכם מרחיקיכם בשמי יתגדל ה׳ ותראה שמחתכם והם (ר״ל אלה האנשים האומרים כן במרמה ובשקר) יבשו וישמע קול שאון מעיר הקדש וכו׳.

5) ר״ל והעיר הזאת היא כאשה. — 6) בכ״י א׳: במתל הדה.

7) ר״ל היש עיר אשר ראשיתה היתה ביום אחד כמו שהיא עתה „אם יולד וכו׳ כי חחלה ציון וכו׳״ ביאר היוחל וחלה מלשון תחלה וכן בלעם השיג עליו.

8) „ואמר ה׳ האני אמית ולא אוליד אבל אני המוליד והעוצר רחם יאמר אלהיכם״ וזה לשון ביאור הנמצא בכ״י פ״ב: וקו׳ היוחל ארץ ביום אחד יעני בה היוחל מלא ארץ ביום אחד ועלי דלך קאל האני אשביר ולא אוליד יאמר ה׳ כאנה גואב ואן כנת אנא אלמשביר לם לא אולד

אלדי הו שר ענדי ומא לא אריד אכתרתמוה: 13 לדלך כדא קאל
אללה אלרב סיאכלון אוליאי ואנתם תגועון וסישרבון ואנתם תעטשון
וסיפרחון ואנתם תכיבון: 14 וסירנ̃ון אוליאי מן טיב אנפסהם ואנתם
תצרכון מן וגע אלקלוב ומן אנכסאר אלארואח תולולון: 15 פתדעון
אסמאכם חלפא למכתארי̃ ויהלככם אללה אלרב ופי כל וקת יסמ̃י[1]
אוליאה באסם אכר: 16 וקת יציר פיה מן יתבארך פי אלעאלם פבאללה
אלחק̃ יתבארך ומן חלף פי אלעאלם פבאללה אלחק יחלף יקול ואלדי
נסאני אלשדאיד אלאולי וסתרהא ען עיני[2]: 17 פאני סאכלק אלסמא
כאנהא גדידה̈ ואלארץ̃ כגדידה̈[3] ולא תדכר אלאואיל ולא תכטר עלי
באל: 18 בל סר̃ו ואפרחו אלי אלאבד במא אנא כאלקה פאני סאכלק
ירושלם מן פרח וקומהא מן סרור[4]: 19 פאסר̃הם בירושלם ואפרחהם
בקומי ולא יסמע פיהא אבדא צות בכא וצות צראך̃[5]: 20 ולא יכון
הנאך אבדא צבי פי אלעמר ולא יקאל שיכא למן לא יכמל א̃יאמה בל
מן מאת אבן מאיה̈ סנה̈ קיל צביא ומן אכטא אבן מאיה̈ סנה̈ יסתכף̃
בה[6]: 21 ויבנון ביותא ויסכנוהא ויגרסון כרומא ויאכלון תמרהא: 22 לא
יבנון פיסכנה אכר ולא יגרסון פיאכלה אכר לאן עמר קומי כעמר
אלשגר ומכתארי̃ יבלון מא תצנעה אידיהם: 23 ולא יתעבון ללפראג
ולא יולדון ללאנכאל[7] לאנהם נסל ברכה̈ אללה ודראריהם מעהם:
24 ויכון קבל אן ידעו אגיבהם ובינאהם יתכל̃מון קד סמעת להם:
25 ואלדיב ואלחמל ירעיאן גמיעא ואלאסד יאכל אלתבן כאלבקר
ואלחיאת טעאמהא אלתראב לא יודון ולא יפסדון פי עמלי[8] גבל קדסי
קאל אללה:

---

[1] „ובכל עת יקרא".

[2] בעת אשר בה המתברך בעולם יתברך באל אמונה והנשבע בעולם ישבע באל אמונה לאמר (אשבע) במי שנשני הצרות הראשונות והסתירן מעיני".

[3] רד"ק: כאלו יהיה העולם חדש שמים חדשים וארץ חדשה.

[4] „ר"ל אבנה ירושלים בגילה ועמו במשוש".

[5] „עיין אלאמאנאת דף 246 ושם הזכיר שכבר ביאר את הפסוק הזה בפירושו לישעיה ועיין עוד שם דף 270.

[6] עיין אלאמאנאת דף 229 ואמר שם כי בזמננו זה אנו עוברים על פשע בן מאה שנים כי הזקנות יתחשב הדעת אבל בעת הישועה בן מאה שנה יחשב כבעל דעת ואם חטא יקולל.

[7] נראה שצ"ל ללנכאל ר"ל שבניהם אשר יולדו להם לא יהיו להם לבלהה ולעונש כלומר שלא ימותו בחייתם הנה העתיק הגאון בהלה כמו שתרגם בלהה למעלה י"ז י"ד ובלהות איוב כ"ד י"ז.

[8] „במחוז הר קדשי" והוא ארץ ישראל.

קדסנא ופכרנא אלדֿי אהלה לך אבאונא צאר חריק נאר וסאיר מנאנא
צארת כראבהֿ: 11 אעלי הדֿה אלאמור[1]) תמהל יא רבֿ או תמסך
פתעדֿבנא גדא:

סה

1 אנטלבת לקום לם יסאלו עֿני ואנוגדת למן לא ילתמסני וקלת
האנא דֿא מרהֿ בעד אכרי[2]) לאמֿהֿ לם תסמֿ באסמי: 2 ובסטתֿ ידֿי דֿאימא
לקום זאיל אלסאלכין פי טריק גיר גידֿ פי תבע אפכארהם: 3 ואלקום
אלדֿין יגיטוני בחצֿרתי דֿאימא ידֿבחון פי אלגנאין פיקתרון עלי אללבן:
4 אלגאלסין פי אלמקאבר ויביתון פי אלצואמע[3]) ויאכלון שבה לחם
אלכנזיר[4]) ואניתהם מתֿל אמראק אלזפר[5]): 5 והם מע דֿלך יקולון
לאלאכרא תקדֿם אליך ולא תדן מנֿי לאני אקדם מנך האולי ידֿכנון
גצֿבי פציר נארא מתוקדהֿ טול אלזמאן[6]): 6 הודֿא הי מכתובהֿ בין
ידי לא אמהלהם חתי אכאפיהם ואכאפי במתֿלה כלפהם[7]): 7 פאגֿתמעת[8])
דֿנובכם ודֿנוב אבאיכם גמיעא קאל אללה אלדֿין קתֿרו עלי אלגבאל
ואכאדוני עלי אליפאע פכלת גזאהם אולא עלי כלפהם: 8 כדֿא קאל
אללה כמא יגד אלאנסאן אלסלאפהֿ פי אלענקוד פיקול לצאחבה[9]) לא
תפסדה לאן פיה אלברכהֿ כדֿאך אצנע בכם לקבל אוליאי לילא אהלך
אלכל: 9 ואכרג מן אל יעקוב נסלא ומן יהודה מן ירתֿ גבאלי פירתֿהא
מכתארי ואוליאי יסכנונהא: 10 פיציר אלסהל מנהא חטאיר אלגנם
ואלאעמאק[10]) מראבץֿ בקר לקומי אלדֿין אלתמסוני: 11 ואנתם יא תארכי
אללה יא נאסיי גבל קדסי אלנאצֿדין ללותֿן אלמאידהֿ ואלמאליין
לאצנאפה אלמזאג[11]): 12 לאעדֿן גמיעכם ללסיף וכלכם ללקתל תגתֿון
מן אגל מא דעותכם פלם יכן מגיב וכלמתכם פלם תסמעו וצנעתם

[1]) העל אלה הדברים״.

[2]) „ואמרתי הנני פעם אחר פעם״.

[3]) עיין בן בלעם שהזכיר העתקת הגאון.

[4]) „ויאכלו הדומה לבשר החזיר״ ר״ל כל מת שאסור לאכול.

[5]) „וכליהם דומים למרק דברים הנתעבים״.

[6]) „והם עם כל זה אומרים לאחרים קרב אליך ואל תגע בי כי אנכי קדוש ממך אלה מעלים עשן חרון אפי עד שיהיה אש יוקדת כל היום״.

[7]) „ואשלם מדה כנגד מדה לבניהם אחריהם״ עיין אלאמאנאת דף 167 ודף 201.

[8]) רד״ק: הצטרפו אלה עם אלה.

[9]) „כאשר ימצא איש התירוש באשכל ויאמר לחבירו״.

[10]) תרגם השרון = תבקעה. תגדרות כמו בבמדבר ל״ב ט״ז.. ועמק עכור = עמקים. עיין רד״ק.

[11]) „העורכים לאליל שלחן והממלאים למיניו הנסך״ וכן בלעם אמר שהגאון גזר ממני מלשון מין והשיג עליו.

מנשינא ואסמך ולינא לם תזל: 17 ולא תצ̇לנא[1] יא רב מן טרקך ותקסי
קלובנא מן תקואך אסתגבנא[2] לקבל̇ עבידך אסבאט צפותך: 18 פאן
ען קליל[3] ורת̇ו אמה̈ קדסך ואעדאנא דהצ̇ו מקדסך: 19 וצרנא כקום
לם תכן קט סלטאנהם ולם יסם̄ אסמך עליהם ולא פתחת אלסמא
פאורדת נורך עליהם ומן בין ידיך אנחלת אלגבאל[4]:

סד

1 וכמא[5] תקדח אלנאר אלהמס וכמא תנפט אלנאר אלמא לתערף
אסמך לאעדאך ומן בין ידיך ירגזון אלאמם: 2 וחין צנעת אלכפיאת
אלתי לם נרגוהא ונזלת כלאמך פמן בין ידיך הטלת אלגבאל: 3 וכדאך
גירנא לם יסמעו במת̇ל דלך ולם ינצתו ולם תר עין מעבודא סואך צנע
מת̇ל דלך למן ירגוה: 4 ומאל̇ מא שפעת אלסאר בעמל̇ אלצאלחאת
אד̇ כאנו ידכרונך בסירך אד̇א כנת תסכט לחאל מא כנ̄א נכטי בהם
דהרא נגאת: 5 ואלאן צרנא כ̄לנא כאלאנגאס וכתוב דנס גמיע חסנאתנא
ותסאקט גמיענא כאלורק וצארת דנובנא כאלריח תחמלנא: 6 ולים
דאע באסמך ולא מנתבה אן יתמסך בך וקד חגבת רחמתך ענ̄א
ואסלמתנא ביד דנובנא: 7 ואלאן אנת רבנא אנת מגשינא ונחן כאלטינה̈
ואנת כאלקנא וצניעתך גמיענא: 8 אללהם לא תסכט גד̄א ולא תדכר
אלדנוב אלי אלאבד ואנט̇ר אלי גמאעתנא שעבך כיף נחן: 9 וקרי
קדסך קד צארת ברייה̈ וציון איצ̇א כאלברייה̈ וירושלם וחשה̈: 10 ובית

[1] „אל תתעבר" וכן העתיק בהרבה מקומות מלת למה כמו אל.

[2] ר״ל שמע תפלתינו וענגו.

[3] כמעט״.

[4] „והיינו כעם אשר לא היית מושלם מעולם ולא נקרא שמך עליהם ולא פתחת השמים להוריד עליהם את אורך ומפניך נמסו ההרים״. עיין בשרשים לאבן גנאח דף 421 ותראב״ע בפירושו.

[5] נראה שצריך למחוק הויו ויהיו הפסוקים הבאים דבקים למה שלפניהם ר״ל מפניך הרים נזלו כקדוח אש המסים וכו׳. והעתיק מלת המסים אלהמס אשר אין לו ענין כאן בערבי כדרכו לפעמים לקיים המלה העברית בתרגומו ואפשר שפירושו כמו שביאר אבן גנאה בשרשים שהוא העשב היבש הנקרא בערבי חשים וגם הפרחון במחברתו פירש המסים קוצים יבשים. וזה המשך הפסוקים עד סוף הפרשה לפי דעת הגאון: „כאשר תקדח האש העשב היבש וכאשר תבעה האש המים להודיע שמך לאויביך ומפניך ירגזו הגוים. ובעת אשר עשית הנוראות אשר לא קוינו והורדת דברך ומפניך הרים נזלו, וכן זולתנו לא שמעו כזה ולא האזינו ולא ראתה עין אלהים מבלעדך אשר יעשה למחכה לו כמו זה. ולפנים קבלת תפלת השבים במעשה צדקות כאשר הזכירוך בדרכיך (במדותיך) ובעת שקצפת לפי שחטאנו נושענו בעבורם מעולם. ועתה היינו כולנו כטמאים וכבגד מגואל כל צדקותינו ונפלנו כלנו כעלה ועונותינו כרוח נשאונו. ואין קורא בשמך ואין מתעורר להחזיק בך וכבר הסתרת רחמיך ממנו ונתת אותנו ביד עונינו. ועתה אתה אלהינו ואתה אבינו ואנחנו כחמר ואתה בוראנו ומעשה ידך כלנו. אנא ה׳ אל תקצף וכו׳ והבט עדתנו עמך שכבה אנחנו. וערי קדשך וכו׳. ובית קדשנו ותפארתנו אשר הקדישו לך אבותינו וכו׳״.

סג

1 ואדא יקאל מן דא אלמקבל וליה מן אדום מטר אלתיאב מן
בצרה מן הדא אלבהי בלבאסה ודאל בכתרה קותה אקול אנא אלמתכלם
באלעדל כתיר אלאגאתה: 2 ואדא יסאל מא באל אלחמרה עלי לבאסך
ותיאבך כאלואטי פי מעצרה: 3 יקול הו ממתלא[1]) לאני עצרת פרמה
וחדי ולים רגל מעי מן אלאמם פאעצרהם בגצבי ואדוסהם בחמיתי
וינצח גאיתהם עלי תיאבי וגמיע לבאסי לותתה: 4 וממא להם יום נקמה
פי קלבי וקד חצר עצר תוליי דלך[2]): 5 ואלתפת ולים מעין ואטרקתהם
ולים סאנד פאסתגתת בקותי וחמיתי תסנדני: 6 פאדהין אלאמם בגצבי
ואסכרהם בחמיתי ואנזל עלי אלארץ גאיתהם: 7 אדכר פצאיל אללה
ומדאיחה כמא עלי גמיע מא אולאנאה וכתרה כירה עלי אל אסראיל
אלדי אולאהם ברחמתה וכתרה פצלה: 8 וקאל אד הם אמתי ואוליאי
לא יגדרון פכאן להם מגיתא[3]): 9 ופי כל שדה לם יצר בהם ובמלך מן
כאצתה אגאתהם[4]) ובמחבתה להם ושפקתה הו תולאהם פרפעהם
ושרפהם לגמיע איאם אלדהר: 10 פכאלפו ושאקו נבותה אלמקדסה
פאנקלב עליהם כעדו[5]) הו חארבהם: 11 וצאר קומה ידכר איאם דהר[6])
מוסי ויקול אין אלמצעדהם מן אלבחר מע ראעי גנמה ואין אלמציר פי
מא בינהם רוח אלקדם: 12 אלמסיר מן ימין מוסי קדרה פכרה ושאק
אלמא מן בין ידיהם ליצנע לה אסם אלדהר: 13 אלמסירהם פי אלגמור
כאלכיל פי אלבריה לא יעתרון: 14 וכאלבהימה תנזל פי בקיע אמר
אללה יסירהם פי אמן[7]) כדאך סירת קומך לתצנע לך אסם פכר:
15 אלתפת מן אלסמא ואנטר לנא מן מתוא קדסך ופכרך אין מוצע
גירתך וגברותך וגמהור רקתך[8]) ורחמתך אן תתחרך אלינא: 16 פאנך
מנשינא אד אברהים לא יערפנא ואסראיל לא יתבתנא ואנת יא רב חקא[9])

---

[1]) „ואם יאמרו מי זה אשר אוהבו בא מאדום וכו׳ מי זה ההדור בלבושו וכו׳ אומר אני הוא המדבר וכו׳ ואם ישאלו למה וכו׳ יאמר תוא במשל פורה וכו׳. עיין בלקוטים.

[2]) כי להם (ר״ל לאויבים) יום נקמה בלבי וכבר בא הזמן לתת הממשלה לזה (ר״ל לאוהבי).

[3]) „ויאמר מפני שהם עמי ואוהבי לא ישקרו לפיכך היה להם למושיע״. בכ״י א׳ וקאל איצא הם קומי מכצוצין בי אוליאי לא ינכתון בעהדי.

[4]) תרגם לא באלף ובכ״י א׳: ופי וקת אן תגיחהם (צ״ל תגיהם) שדה לא תציק בהם ברסול מן חצרתה אגאתהם = „ובעת שתבוא עליהם צרה לא תצר להם ובמלאך מפניו הושיעם״

[5]) „נבואתו הקדושה ונהפך להם כאויב ונ׳לחם בהם״.

[6]) עיין בלקוטים.

[7]) „דבר ה׳ ינחם בבטח״.

[8]) ״חסדך״.

[9]) „באמת״.

סב

1 ויקול[1]) מן אגל ציון לא אמסך ומן אגל ירושלם לא אקר חתי
יטהר חסנאתהא כאלספר וגיאתהא כפליל[2]) ישתעל: 2 פאדא ראי
אלאמם חסנאתך וגמיע אלמאלך כראמתך סמוך באסם גדיד מא
ישרחה אללה בקולה[3]): 3 ותצירין תאג פכר ענד אללה ובצניף מלך
ענד[4]) רבך: 4 לא יקאל לך אבדא יא מתרוכה ולא לבלדך יא וחשה
בל יקאל לך יא מן מראדי פיהא ולבלדך יא מרבובה[5]) אד ירידך אללה
ותרבב בלדך: 5 וכמא ירב אלשאב אלגאריה אלבכר ירבך אהלך וכמא
יסר אלכתן באלערוס יסרך רבך בנפסך[6]): 6 עלי אסוארך יא ירושלם
קד וכלת חראסא טול אלנהאר ואלליל דאימא מא יסכתון יקאל להם
יא מדכרי אללה לא סכות לכם[7]): 7 ולא תדעוה מן אלשפע אן ימסך
חתי יצלח לכם[8]) וחתי תציר ירושלם מדיחה פי אלארץ: 8 וקד אקסם
אללה בקדרתה וקוה עזה אן לא ידר דגנכם אבדא מאכלא לאעדאיכם
ואן לא ישרב אלגרבא עצירכם אלדי תעבתם פיה: 9 אלא גאמעוה
יאכלונה ויחמדון אללה עליה וואעוה ישרבונה פי צחן קדסי: 10 אלא
פמרו וארגעו פי מחאל אלקום ונגלו טרקהם ועזלו מחגאתהם ואחצבו
חגארתהא וארפעו עלמא עלי אלאמם[9]): 11 וקולו[10]) אן אללה קד בשר
אהל אקאצי אלארץ קולו לגמע ציון הודא גותך אקבל והודא גזא
מאיעה[11]) ענדה ואגרתהם בין ידיה: 12 ויסמונהם שעב אלקדס אוליא
אללה ויסמונך אלמטלובה אלמדינה אלתי לא תתרך:

---

1) רד"ק: אלה דברי ה'.

2) וכן תרגם שמות כ' ט"ו חלפידים: אלפלאיל. ולא מצאתי בערבי מזה השרש כי אם מלת פל אשר ענינה נצוצי האש.

3) „וכאשר יראו העמים צדקך והממלכות כבודך יקראוך בשם חדש אשר יפרשהו ה' בדברו" עיין פסוק ד'.

4) העתיק מלת ביד ובכף כתרגומם מן קדם. ובכ"י אקספורד: וכצניף עמאמה. ונראה שמלת עמאמה = מצנפת נוספה לבאר מלת צניף ובאמת מלת צניף איננה נמצאת בערבי בזה הענין כי אם נציף. עיין בשרשים לאבן גנאח שרש צנף.

5) ר"ל מי שיש לו אדון או בעל.

6) „כן ישמח אותך אלהיך בנפשך".

7) יאמר להם (ר"ל לשומרים) אתם המזכירים את ה' אל דמי לכם".

8) ר"ל וכאשר אתם מליצים בעדנו לפני ה' לא תתנו לו שידום עד שיכונן את ירושלים.

9) קומו עברו ושובו בשערי העם ופנו דרכיהם וישרו מסילותיהם והשליכו בהם אבנים (ר"ל לתקן הדרכים) וכו'".

10) „ואמרו".

11) „הנה שכר השומעים לדבריו אתו".

מנהם יכון כתירא[1]) ואלקליל אמה עטימה ואנא אללה אסרע בדלך
פי וקתה:

סא

1 נבוה אללה רבי עלי[2]) לאנה מסחני לאבשר אלכאשעין ובעתני
לאגבר מכסורי אלקלוב ואדעו ללמסביין בעתק וללאסארי באנפצאץ:
2 ובזמאן רצא לאוליא אללה ובעצר נקמה לאעדא רבנא[3]) ואעאזי
גמיע אלחזאני: 3 ואציר לחזאני ציון ליעטו אלפכר בדל אלרמאד
ודהן אלסרור בדל אלחזן ושמל אלמדיה בדל אלרוח אלכאיב ויסמון
אגלא אלעדל[4]) וגרס אללה ללאפתכאר: 4 פיבנון כראבאת הדהריה
וחשאת אלאולין ינצבון ויגדדון קרי כראב וחשאת גיל בעד גיל:
5 ויקף אלאגנביון ירעון גנמכם ויציר אלגרבא אכרתכם ופלאחכם:
6 ואנתם אימה אללה תסמון וכדם רבנא יקאל לכם קוה אלאמם
תאכלון ופי כרמהם תתבדלון[5]): 7 ובדל מא אסתחיתם צעפא וכזיתם
מכן באנו ירנון בקסמהם לדלך פי בלדאנהם תרתון צעפא כדאך
אלצאלחין פרח אלדהר יכון להם[6]): 8 לאני אללה מחב אלחכם שאני
אלגצב[7]) מע אלגרם ואעטיהם אגרתהם בחק ועהד אלדהר אעהדה
מעהם: 9 יערף בה[8]) פי אלאמם נסלהם ודראריהם פי מא בין אלשעוב
וכל מן ראהם יתבתהם אנהם נסל בארך אללה פיה: 10 והם יקולון[9])
נסר באללה סרורא ותפרח נפוסנא ברבנא אד אלבסנא תיאב אלגות
ובממטר אלעדל שמלנא כבתן ירום בפכר[10]) וכערוס תתזין באלאתהא:
11 וכמא תכרג אלארץ נבאתהא ותנבת אלגנה הבובהא כדאך אללה
ינבת חסנאתהם ומדיחהם[11]) חדא גמיע אלאמם:

---

1) „המעט מהם יהיה הרבה".

2) „נבואת ה' אלהי עלי".

3) „(ולקרא) עת רצון לאהבי ה' וזמן נקמה לאויבי אלהינו".

4) „שרי הצדק".

5) רש"י: אתם תכנסו תחתיהם בכבוד שנטלו עד הנה. ופירש כמו הגאון תתימרו כלשון ואם המר ימיר.

6) „תחת כי בשתם כפלים וכלמתם (מאויביכם) אשר שמחו בחלקם לכן בארצם תירשו כפלים כן הצדיקים שמחת עולם תהיה להם". הפסוק הזה הוא ביאור תתימרו. עיין אלאמאנאת דף 231.

7) ובכ"י פ' שאני אלטמע = ושנא בצע חת טעות סופר.

8) „אשר יודע בו" ר"ל בברית אשר כרת עמם. עיין אלאמאנאת דף 246.

9) „והם אומרים" ר"ל בני ישראל בשובם מהגלות.

10) „כחתן המתגשא בלבושיו המפוארים" עיין ת"י ורד"ק.

11) „טובותם ותהלתם".

אול אלאמר לתג׳יב בניך מן בעיד וורקהם וד׳הבהם מעהם לאסם אללה
רבהם וקדוס אסראיל אלד׳י פצ׳להם[1]: 10 ויבני אלג׳רבא אסוארך
ומלוכהם יכ׳דמונך לאני צ׳רבתך בסכ׳טי ורחמתך ברצ׳אי: 11 ותפתח
אבואבך דאימא נהארא ולילא לא תגלק לידכ׳ל אליך פיהא ג׳נוד אלאמם
ומלוכהם מסאקין: 12 ואי אמה וממלכה לא יטיעך יבידון ובעצ׳הם
יג׳פון ג׳פאפא[2]: 13 ואכרם מא פי אללבנאן אליך יג׳א בה מן אלברותי
ואלסאג ואלשרבין אג׳מעין לאפכ׳ר בה מוצ׳ע קדסי ואכרם מחל סכינתי[3]:
14 ויסיר אליך מעד׳ביך מנכספין ויסג׳דון ענד קדמיך ג׳מיע ראפצ׳יך
ויסמונך מדינה אללה וציון קדוס אסראיל[4]: 15 בדל מא כנת מתרוכה
ומשנוה ולא מאר בך לאצירנך[5] אקתדאר אלדהר וסרור ג׳יל בעד ג׳יל:
16 ותרצ׳עין לבן אלאמם מת׳לא חתי תדאיא[6] אלמלוך תרצ׳עינהא
ותעלמין אני אללה מג׳יתך ווליך ג׳ליל יעקוב: 17 ולאעוצ׳ך[7] בדל
אלנחאס ד׳הבא ובדל אלחדיד ורקא ובדל אלכ׳שב נחאסא ובדל
אלחג׳ארה חדידא ואציר וכלאך ד׳וי אלסלאמה ואעואנך ד׳וי עדל[8]:
18 ולא יסמע אבדא אלט׳לם פי בלדך ולא אלנהב ולא אלכסר פי תכ׳ומך
ותסמין אסוארך אלג׳יאת ואבואבך אלמדחה: 19 ולא יכון לך אבדא
אלשמס פקט נור אלנהאר ואלקמר פקט לא יצ׳י לך צ׳יא אלליל[9] בל
יכון אללה לך נור אלדהר ורבך פכ׳רך: 20 מן חית׳ לא תג׳יב שמסך
אבדא ולא קמרך לכן אפצ׳ל מנהא יכון אללה לך נור אלדהר ותפנא
איאם חזנך[10]: 21 וקומך כלהם צאלחון ירת׳ון אלבלאד אלכ׳אץ[11] אלי
אלדהר ויצירון פיה סנך׳ גרוסי וצנעה קדרתי לאפתכ׳אר: 22 אלצגיר

---

[1]) עיין אלאבאנאת דף 244.

[2]) „ומקצתם ייבשו״ מלשון חרבו המים מעל הארץ. והגאון באלאמאנאת 249 הביא ראיה מאלו הפסוקים שכל הפרשה נאמרה על העתיד וזה ג״כ דעת בן בלעם ורד״ק ולא על בית שני ששם בנו בני ישראל בעצמם חומות ירושלים והמלכים לא שרתום והשערים היו נפתחים בבקר וסגורים בערב והממלכות לא היו תחת ידיתם.

[3]) „והיותר נכבד מן הלבנון יובא אליך וכו׳ כדי שאפאר מקום מקדשי ואכבד מקום שכינתי״ וכן תרגם למטה ס״ו א׳ הדום רגלי.

[4]) „ויקראוך עיר ה׳ וציון של קדוש ישראל״

[5]) „אשיבך״.

[6]) עיין ראב״ע ורד״ק.

[7]) „ואחליף לך״.

[8]) „ואשים פקידיך אנשי שלום ושוטריך אנשי צדק״ עיין שמות ה׳ ו׳ ומשם תראה שהנגשים הם השוטרים אשר עליהם לגבות הכסים ולהשגיח על שמירת מצות המלך.

[9]) „השמש בלבד . . . והירח בלבד״.

[10]) „עד שלא יבואו לעולם השמש והירח אבל טוב משניהם ה׳ יהיה לך וכו״ נראה שצ״ל מנהמא במקום מנהא.

[11]) „יירשו הארץ הנחמדה״ ר״ל ארץ ישראל.

וללתאיבין מן אלדנוב מן אל יעקוב קאל אללה[1]: 21 ואמא אנא פהדא
עהדי מעהם קאל אללה נבותי אלתי עליך ובלמאתי אלתי לקנתבהא
לא תזול מן פיך ומן פי בניך ובני בניך מן אלאן אלי אלדהר:

ס

1 אלא פקומי פאצׄי יא דאר אלסלאם[2] לאן נורך קד אקבל ונור
אללה עליך קד אשרק: 2 ואן אלטׄלאם סיגשׄי אלבלדאן ואלצׄבאב
אלאמם ועליך ישרק אללה ונורה עליך יטׄהר: 3 חתי תסעי[3] אלאמם
אלי צׄיאך ואלמלוך אלי ספר נורך: 4 ויקאל לך[4] ארפעי טרפך חואליך
ואנטׄרי כלהם קד אגתמעו גאו אליך ובנוך מן אלבעד יאתון ובנאתך
עלי אלגנוב תחצׄן[5]: 5 חינד תנטׄרידהם פתתנירין ובמא באן פזע
יתסע קלבך[6] אדׄא אנקלב אליך גמהור אלבחר וגניד אלאמם יגין
אליך: 6 וקטאר אלגמאל תגשׄך באקתאב מדין ועיפה ובתיר מנהם מן
אלשחר יאתון אלדהב ואללבאן יחמלון ומדאיח אללה יבשׄרון[7]:
7 וגמיע גנם קדר תחשר לך ואגלא נביות ידׄמונך פיקרבון לרצׄא עלי
מדבחי ובית פכרי אפכרהם בה[8]: 8 מן האולי באלגיום יטירון
ובאלחמאם אלי רואזנהא[9]: 9 פאן אלגזאיר לי תרגו וספן אלבחר פי

---

[1]) „והיאת צדקתו כלבוש שריון, וגלה ישועתו ככובע על הראש וכלובש בגדי נקם תלבשת וכמתעטף בקנאה כמעיל. וכאשר היה משלם לפי הגמול בחמה לאויביו ושלם לשונאיו כן ישלם ליושבי האיים. וזה כי יראו ממערב את שמו וממזרח שמש כבודו בהביאו עליהם צר כנהר שוטף ודבר ה׳ נסו. ואחר זה יבוא לציון גואל וכו׳". על מה שהרחיק הגאון הגשמות עיין אלאמאנאת דף 96 – 97. ומלת נוססה נגזרת מן נס. ראה מה שהערונו למעלה י׳ י״ח.

[2]) אלה השלש מלות נוספות וכן בתרגום: קומי אנהרי ירושלם.

[3]) „עד שילכו".

[4]) „ויאמר לך".

[5]) ר״ל וישאו בנותיך בזרועות שהם בצד הגוף כאשר ישא האומן את היונק. עיין למטה ס״ו י״ב.

[6]) „אז תראי אותם ותצהלי פניך וכאשר פחד לבך כן ירחב וכו׳ וגדודי גוים יבואו לך".
ובכ״י אשר נמצאו בו הלקוטים מפירוש הגאון יש כאן ביאור קצר וזה לשונו: אז תראי ונהרת ופחד ורחב לבבך יריד בעקב יראה תאתיך נהרה ובעקב פחד לב רחב לבבך. הנה גזר המפרש הזה תראי מלשון יראה וזה ג״כ דעת הראב״ע אבל הרד״ק אמר שזה טעות.

[7]) „חבורת גמלים תכסך בכיי כדין ועיפה ורבים מהם יבואו מארץ שחר זהב ולבונה ישאו וכו׳". ראב״ע: חבית משרת מגזרת שלחו כר. ושחר הוא שם מדינת בערב הדרומית וגמליה משובחים.

[8]) „ושרי נביות ישרתוך ויקריבו לרצון על מזבחי ובבית תפארתי אפארם" ר״ל אתן בלבם להתפאר בבית תפארתי.

[9]) בכ״י א׳: ואד אקול מן האולי ונראה שצריך לחיות ואדא קיל = וכאשר יאמרו בתמיה מי הם הבאים והנה כעב תעופנה וכו׳. לפי דעת הגאון באלאמאנאת דף 244 הפסוק הזה נאמר על יושבי מדבר ואין שם מן האומות אשר יביאם שהי ישיבם במהרה כאלו הענגים ישאום.

ואלנהב ואלכסר פי סככהם: 8 טריק אלסלאמה כאנהם לא יערפונהא[1])
ולא חכם פי מסאלכהם וקד עסרו סככא להם חתי צאר כל מן סלכהא
לא יערף אלסלאם: 9 וצאר אלמעתרפון מן בינהם יקולון[2]) לדלך בעד
אלחכם מנא פלים ילחקנא אלעדל נרגו אלנור פאדא בטלאם ונתוקע
אלספר פנסיר אלי אלאפל: 10 ונגסס אלחיטאן כאלעמי כל כמן ליס
לה עינאן נגססהא ונעתר פי אלטהירה כהאל אלגלס וצרנא כאלמותי
פי אללחוד[3]): 11 ונהים כאלאדבאב כלנא תם נהדר כאלחמאם[4]) ונרגו
אלסירה פלם נגדהא[5]) ואלמנותה קד בעדת ענא: 12 ממא כתרת
גרומנא ענדך וכטאיאנא שהדת עלינא ועאד[6]) גרומנא מענא ודנובנא
נעתרפהא[7]): 18 והי[8]) אלכפר באללה וגחודה ואלתתרח מן טאעה
רבנא ואלכלאם פי אלגשם ואלמחאל ואפתא מן תלקא אלנפס בכלאם
באטל והדסה[9]): 14 ואזיג דוו אלחכם אלי ורא ודוו אלעדל מן בעיד
יקפון ועתר אהל אלחק פי אלרחאב ואלמציבון לא יקדרון עלי אלדכול[10]):
15 פלמא צאר אלחק מעדומא ואלזאיל ען אלשר מסלובא ראי דלך
אללה וסא ענדה אד ליס הכם: 16 ולמא ראי אן ליס רגל ואטרקהם
ילם יכן מפאג אנאת בקדרתה ואסנד בעדלה[11]): 17 פאטהר עדלה
כלבאס אלדרע ואעלן גותה כאלתריך עלי אלראס וכמן ילבס תיאב
אלנקמה לבסא וישתמל באלגירה כאלממטר: 18 וכמא עלי אלאילא
כאן יכאפי בהמיה לאעדאיה ומכאפאה לבאגציה כדאך לאהל אלגזאיר
יכאפיה: 19 במא יכאפון מן אלמגרב אסמה ומן אלמשרק כרמה כאן
יאתיהם בעדו כנהר גאר ואמר אללה עלמה: 20 תם יאתי לציון אלפאך

---

[1]) „כאלו לא ידעוה".

[2]) „והמודים מהם על עונותיהם אומרים לכן וכו'" הנביא מדבר על לשון בני הגלות.

[3]) „והייט כמתים בקברים" ובשרשים לאבן גנאח ערך שמן הערה 48: ופסר ר' סעדיה פית לחוד אלקבור = כוכי הקברים.

[4]) עיין רד"ק.

[5]) „נקוה לתנהגה ולא מצאנוה" ר"ל לא מצאנו מי שידריכנו בדרך טובה מלשון וזה משפט המלך.

[6]) ראב"ע: והם עוד ובל"י פ' חסרה מלת עאד.

[7]) רד"ק: אנחנו מכירים בהם ומתודים עליהם.

[8]) ר"ל ואלה הם העונות אשר מתודים עליהם.

[9]) „והורות מלב דבר שקר ולהגות בהם" והרד"ק הביא הפירוש הזה בשם אביו ואמר הרו כמו להורות את בני ישראל שרשו ירה ולפי זה מלב ענינו כדעתו.

[10]) „ונסוגו אחור אנשי משפט (ר"ל השופטים) והעושים צדקה מרחוק יעמודו כי כשלו ברחוב אנשי אמת והישרים לא יוכלו לבוא".

[11]) „כאשר היתה האמת נעדרת וכו' ראה זה ה' וכו' וכאשר ראה כי אין איש והסתכל בהם ואין מפגיע הושיע בכחו וסמך בצדקתו" הנה לפי דעת הגאון וישתומם נגזר מן שתום העין כדעת מנחם בן סרוק במחברתו שרש שתם ולפי זה המם האחרון במלת והשתומם הוא כנוי לנסתר לרבים ואין מקום להשגת הראב"ע על מנחם.

פישרק פי אלטלאם נורך ויציר אפלך כאלטהירה: 11 ויסוּדך אללה
דאימא וישבעך פי וקת אלקחט ויקוי עטאמך ותציר כגנאן ריאן וכעין
מא לא יקצר מאהא[1]: 12 ואן בני מנך כראבאת מזמנה ונצבת
אסאסאת גיל וגיל וסמית גאדר אלתגר ראד אלסכך אלי עמארה[2]:
13 ואן רדדת פי אלסבת קדמך מן צנע מראדך פי יום קדסי ותלקיתהא
בדלאל וסמית קדס אללה מכרמא[3] פאכרמתה מן קצא חאגתך ווגוד
מראדך ואלכלאם פיה[4]: 14 חיניד תתדלל עלי אללה פארכבך עלי
קמאקם אלבלאד ואטעמך נחלה יעקוב אביך כמא קאל אללה באמרה[5]:

נט

1 אנה לם תקצר יד אללה ען אלמגותה ולא עטם ענדה אסתמאע
אלדעא[6]: 2 לאן דנובכם[7] צארת פאצלה בינכם ובין רבכם וכטאיאכם
הגבת רחמתה ענכם מן אן יסמע לכם: 3 מא אכפאפכם קד תלותת
באלמעאצי[8] ואצאבעכם באלדנוב ושפתאכם תכלמת באלבאטל
ואלסנכם תדרס אלגור: 4 פלים מדעי בעדל[9] ולא מחאכם באמאנה
אלתכלאן עלי אלתיה וכלאם אלזור וכאנהם יחמלון אלדגל וילדון
אלנכל[10]: 5 ויפקסון ביץ אלרקש מן אלחיאת[11] וינסגון סחאיאת
אלענכבות פמן אכל מן ביצהא ימות ואלמדרה[12] מנהא תפקס אפעא:
6 וסחאיאתהם לא תציר תובא להם ולא יתגשון בשי מן אעמאלהם
פאעמאלהם אעמאל אלגל ופעל אלטלם פי אכפאפהם: 7 וארגלהם
תהאצר ללשר ותסארע לספך דמא אלברי ואפכארהם אפכאר אלגל

---

1) עיין ביאורו בסוף הספר.

2) „אם יבנו ממך חרבות (שנחרבו) זמן רב ואם תקומם מוסדות דור ודור (ר״ל אם תשמור המצות אשר עזבת ימים רבים ומה שנמסרה בקבלה תקומם) ותקרא גדר פרץ משובב הנתיבות (השוממות) לישוב״.

3) „והלכת לקראת השבת בענג וקראת קדש ה׳ מכבד וכו׳״ הנה העתיק הגאון מלת וקראת על שני פנים האחד מלשון מקרה והשני מלשון קריאה.

4) ר״ל לדבר בחפציך עיין שבת קי״ג ע״ב.

5) ביאור הפרשה הזאת תמצאתו בסוף הספר.

6) „ולא כבד עליו לשמוע תפלתכם״.

7) „כי עונתיכם״.

8) עיין למעלה א׳ מ״ו.

9) רד״ק: אין אחד מהם קורא לחבירו להוכיח בצדק.

10) רד״ק: דמה המחשבה להריון והדבור והמעשה ללידה.

11) „הצבועים מן הנחשים״ וכן תרגם צפעוני בכל מקום.

12) וכן תרגם בן בלעם הזורה והוסיף ביאור מלת אלמדרה ואמר שהם הביצים המזורות (עיין חולין פ׳ י״ב מ׳ ג׳.) כלומר שנתערב בהם הלובן עם הצהוב וביצי הנחשים הם כמו זה וכאשר יבקעו יצא מהם אפעה.

20 ואמא אלטאלחון פהם כאלבחר אלמנטרד אלדי לא יסתטיע אלקראר
פתכדר אמיאהה באלחמאה ואלטין[1]: 21 ולא סלאם קאל רבי ללכפאר[2]:

נח

1 וקאל לי[3] נאד בחלקך ולא תצד דלך וארפע צותך כאלבוק
ואכברהם מן קומי בגרומהם ומן אל יעקוב בכטאיאהם[4]: 2 ואנהם
ישלבוני יומא יומא ירידון אן יערפו[5] סירי בקביל קד צנע אלזכוה ולם
יתרך חכם רבה כדאך יסאלונני אחכאם אלעדל וירידון אלתקדם אלי
חכם אללה[6]: 3 ויקולון לם צמנא ולם תר לנא דאך ואגענא נפוסנא
ולם תערפה לנא אנמא פי יום צומכם תטלבון מראדכם וגמיע משקאתכם
תקתצונהא[7]: 4 ואנמא ללכצומה ואלמנאצאה תצומון וללתצארב
בשאדך[8] אלטלם פלא תצומון כדאך אן תסמעו ברפע צותכם[9]:
5 אכדא יכון צום אכתארה באן יכון יומא יגיע אלאנסאן פיה נפסה
ינכס ראסה כאלפאפיר ויפתרש אלמסח ואלרמאד אהדא ינבגי אן
תסמוה צומא או יום רצא ללה: 6 אלא הדא אלצום אלדי אכתארה
תחליל אעקאד אלטלם ואטלאק רבאטאת אלמיל ואטלאק אלמעסופין
אחרארא וכל חיף[10] פאנצלוה: 7 תם ואס אלגאיע מן טעאמך ואלצעפא
אלאדלא אדכלהם אלי ביתך ואן ראית עריאנא פאכסה ולא תגפל ען
די בשר מתלך[11]: 8 חינאיד ינשק באלפגר נורך ועאפיתך תטלע סריעא
ותסיר בין ידיך חסנאתך ונור אללה יצמך[12]: 9 חינאיד תדעו פיגיבך
אללה תגות ויקול לך לביך אן אזלת מן בינך אלמיל וגמז אלאצאבע[13]
וכלאם אלנל: 10 תם תסנח ללגאיע נפסך[14] ואלנפס אלגאיעה[15] תשבעהא

---

[1] „אבל הרשעים הם כים המתגעש אשר לא יוכל לנוח ואשר מימיו עכורים מרפש וטיט".

[2] „ואין שלום אמר אלהי לכופרים" ועיין ביאורו על אלו הפסוקים בסוף הספר.

[3] „ואמר לי" ר"ל ה'.

[4] ר"ל החוטאים מעמי והפושעים מבית יעקב ולא כל עמי.

[5] כן הוא בפב' ובא' אבל בפ' תעריף = הודיע ואינני יודע למה תרגם בפעל היוצא לשני פעולים.

[6] „כן ישאלוני משפטי צדק ויחפצו להקרב אל משפט ה'" מלשון ונקרב בעל הבית אל האלהים.

[7] „והם אומרים למה צמנו ולא תחשב לנו זה (לטובה) ועינו את נפשותינו ולא תזכרנו לנו הן ביום צומכם תבקשו חפציכם ותדרשו את יגיעכם" וזה לשון בן בלעם: הממון אשר הרוחתם בעצבון תדרשוהו ביום צום.

[8] „להכות איש את אחיו". בא' ובפב': בשואדך.

[9] „שתשמיעו הרמת קולכם".

[10] עניינו שנאה וחמס ר"ל מה שבידכם מן החמס תשיבו לבעליו.

[11] „מבשר ודם כמוך". — [12] עיין רד"ק.

[13] נראה שלפי דעת הגאון זה מלשון מורה באצבעותיו (משלי ו' י"ג).

[14] אפשר שר"ל אם נפשך טובה לרעב וזה שתתן לו ברוח נדיבה.

[15] מלשון ועניתם את נפשותיכם.

לתקתלו קתלא[1]: 8 וורא אלמצראע ואלמלבן מנהם צירתם דכורכם
ודלך אד אנכשפתם ענּי פצעדתם ואוסעתם מצגעכם ועאהדתם בעצהם
מן אחבבתם מצאגעתהם ואלנטר אלי אידיהם[2]: 9 ואמא אנת[3]
פאטרפת אלמלוך באלאדהאן וכתּרת להם עטרך וארסלת אליהם
בפיוגך אלי בעד והבטת אליהם אלי אלגחים: 10 ובכתרה סעיך קד
תעבת ולם תקילי בם ואלחיואן אלדי טלבתה ידך וגדתה ולדלך לם
תרתעדי: 11 ומן דא אלדי אהתממת בה או כפתה אד תכדבין ואיאי
פלם תדכרי ולם תרדּי אלי באלך אלא אני אלממהל וכאצה מן דהרך
ואיאי לא תכאפין: 12 אני אלדי אפלג בחגתך ואמא אעמאלך הדה
פלא תנפעך: 13 ואדא צרכת ליכלּצוך מגמועין פאן גמיעהם יחמלהם
אלריח מתלא ויאכדהם אלהבא ואלמסתכן בי ינתחל אלבלאד ויחוז
גבל קדסי: 14 ויקול אכלצוהא אכלצוהא ונגלו טרקהא[4] וארפעו
אלמעאתר מן טריק קומי: 15 ואעלמו אן כדא קאל אלרפיע אלסני
אלתאבת אלי אלאבד אלקדוס אסמה אנא אסכן אלסמא ואלקדם ומע
אלצעיף וכאשע אלרוח לאחיי רוח אלכאשעין ואקוי קלב אלצעפא[5]:
16 ואנא לא אלי אלדהר אכצמכם ולא אלי אלגאיה אסכט עליכם לאן
ארואחכם מן בין ידיּ שמלתכם ונסמתכם אנא צנעתהא[6]: 17 ואלפריק
מנכם בדנב טמעה סכטת עליה פצרבתה סרא וטאהרא ומא דאם
עאתיא פי ראי נפסה[7]: 18 תם למא ראית מדאהבה אוגבת אן אשפיה
ואסירה אנא וארד עזאא עליה ועלי אלמתחזנין לה[8]: 19 קאל אללה
כאלק נטק אלשפתין סלאמא סלאמא ללבעיד ואלקריב ואנא אשפיהם[9]:

---

[1]) „להרג הרג״ בענין שחטי הילדים.

[2]) „ואחר הדלתים׳ והמלבן שלהם שמתם אברכם וזה כאשר גליתם מאתי ועליתם והרחבתם משכבכם וכרתם ברית עם איזה מהם אשר אהבתם משכבם ועיניכם על ידיהם״ ורמז בזה על דרך אוהבי משכב זכר לראות בידי הנערים אם הם רכות ויפות.

[3]) אחרי שהוכיח הנביא את ישראל על תאות המאכל והזנות שב להוכיחם על שהם בוטחים באדם ולא בה׳. עיין רד״ק ועיין בלקוטים כן ט׳ עד ט״ו בסוף הספר.

[4]) הגאון תוסיף על העתקת השלש מלות סלו סלו ודרך הכנוי הערבי הא ונראה שזה הכינוי מוסב על ארץ והר קדשי, ולפי זה יהיה הענין סלו ופנו שיתקנו הדרכים לעולי ירושלים כפירוש רד״ק אבל בביאורו פירש הפסוק בענין טהרת הלב וזה מסכים עם ת״י ורש״י.

[5]) „ודעו כי כה אמר הרם הנשא השוכן לעולם הקדוש שמו אני אשכן בשמים ובמקדש ועם הדכא ושפל רוח להחיות רוח הענוים ולאמץ לב הנדכאים״.

[6]) „ואנכי לא לעולם אריב עמכם ולא לנצח אקצף עליכם מפני שרוחותיכם מלפני עטפו אתכם ונשמתכם אני עשיתיה״.

[7]) „וכת אחת מכם בעון בצעה קצפתי עליה והכיתיה בסתר ובגלוי ובכל זמן שמרדת בי בשרירות לבה״.

[8]) „ואחר זה כאשר ראיתי את דרכיה הוכרחתי לרפאותה ולהנחותה ולהשיב נחומים לה ולמתאבלים עליה״

[9]) „אמר ה׳ הבורא דבור השפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב ואנכי ארפאם״.

אללה אלגאמע מנדחי אל אסראיל פאצׄם אליהם איצׄא מן מגתמעיהם:
9 גמיע וחש אלצחרא אלתי תאתי לתאכל גמיע וחש אלשערי:
10 אלמתטלעון מנהם כלהם עמי לא יעלמון שיא וכלהם כבלאב כרם
לא תסתטיע נבאחא בל תכׄן ותנעׄנע ותחב אלנום: 11 ונפוסהא וקחה
לא תערף אלשבע כדׄאך האולי רעאהם לא יערפון אלפהם וכלהם פי
טרקהם קד ולו כל רגל עלי טמעה פי נאחיתה: 12 יקולון תעאלו
נאכׄד אלכׄמר ונהתכר מן אלמסכר פיציר לנא גדא מתׄל יומנא הדׄא
בל אכבר מנה ואפצׄל גדׄא[1]):

נז

1 וקד באד מנהם אלצאלחון וליס אחד ירד באלה אלי כׄיר
ודׄוו אלפצׄל ינצׄמון וליס מן יפהם ואנמא אנצׄמאמהם מן קבל אלשרור[2]):
2 ואנמא הם באלסלאם ילקאהם ויסתקרון פי מצׄאגׄעהם כל מן סאר
חיאלה[3]): 3 ואנתם פתקדמו אלי תׄם יא דׄוי אלפאלאת ונסל אלפגׄור
ואלזנא[4]): 4 עלי מן תתדללון ועלי מן תוסעון אפואהכם ותטילון אלסנתכם
אליס אנתם אולאד אלגׄרם נסל אלבאטל: 5 אלמתסכׄנין באלכבאש
בדל אלשׄגר אלמתׄמרה דׄאבחי אלאולאד פי אלאודיה תחת כהוף
צׄכורהא: 6 ופי מרד אלכׄדוד קסמכם ופי מהמא הם כדׄאך חצתכם
להם איצׄא תצבון אלמזאג ותקדמון אלהדאיא[5]) אפעלי הדׄא אצפח לכם:
7 ועלי כל גבל שאמך סני מנהם קד צׄירתם מצׄגׄעכם וצעדתם הנאך

[1]) נראה שהמשך הפסוקים הוא כן „כן אמר האל המקבץ את נדחי ישראל הנה אוסיף עליהם עוד מן נקבציהם כל חית השדה אשר יבואו לאכול חית היער (וזה לפי ראב״ע משל לרשעי אומות העולם שיהרגו את רשעי ישראל) והצופים מהם (ר״ל נביאי השקר) כלם עורים ואינם יודעים מאומה וכלם ככלבים אלמים שאינם יכולים לנבוח רק הם נוהמים ושוכבים ואוהבים לנום ותאותם לאכול עזה ולא ישבעו וכן רועיהם אין להם תבונה וכלם פונים לדרכם איש איש לבצעו מקצה שלו ואומרים נקח יין ונאסוף לנו כל שכר ויהיה לנו יום מחר כיום הזה או יהיה יותר גדול ממנו ויותר טוב מאד" ועיין במחברת מנחם דף 78 שהזכיר בשם הגאון כי הה״א במ״ת החים הוא מן השרש.

[2]) „וכבר אבדו מהם הצדיקים ואין איש אשר יטה את לבבו לעשות טוב ואנשי חסד נאספו ואין מבין ולא נאספו כי אם מפני הרעות" ר״ל שלא יראו הרעות אשר תבאנה.

[3]) „ורק הם (הצדיקים) בשלום יבוא אליהם (המות והאסיפה) וכו׳ ואפשר שר״ל השם יבוא לקראתם ויברכם בשלום ועיין בילקוט. או יתכן שצ״ל ואמא הם פאלסלאם וכו׳ = והם השלום יבוא אליהם וינוחו על משכבותם כל ההולך נגדו ר״ל נוכח השלום שהוא ה׳ מפני שה׳ נקרא ג״כ שלום עיין ויקרא רבה פרשה ט׳ סימן ט׳. ואבן גנאח בשרשים שרש נכח פירש הולך נכוחו ההולך בדרך הישר ואפשר ג״כ שזה דעת הגאון.

[4]) „זרע הניאוף והזנות" עיין ביאור הגאון על הפסוקים מן ג׳ עד ח׳ בסוף הספר ושם פירש קצתם על משכב זכר. ובן בלעם השיג עליו ואמר שזה החטא אינו מצוי בעמנו.

[5]) „(ובנערים) אשר אין להם שער בלחייהם חלקכם ובעת אשר הם כזה הם גורלכם גם להם תשפכו הנסך ותעלו מנחות" ובכ״י א׳ ותו מהמא כדׄאך ונראה שצ״ל ופיהם מהמא הם כדׄאך חצתכם.

תערפך תחאצר אליך לאמר אללה רבך ולקדוס אסראיל אלדי הו
פכרך[1]: 6 אטלבו אללה במא הו מוגוד לכם ואדעוה במא יכון קריבא
מנכם[2]: 7 וליתרך אלטאלח טריקה ודו אלגל אפכארה וירגע אלי
אללה ירחמה ואלי רבנא פאנה כתיר אלגפראן: 8 פאנה ליס תקדירי
כתקדירכם[3] ולא סירכם כסירי יקול אללה: 9 בל אן כמא אלסמאואת
אשמך מן אלארץ כדאך סירי אשמך מן סירכם ותקדירי מן תקדירכם:
10 וכמא ינזל אלמטר ואלתלג מן אלסמא ואלי תם לא ירגע בל ירוי
אלארץ וינמיהא וינבתהא ויעטי חבא ללבאדר וטעאמא ללאכל:
11 כדאך יכון אמרי אלדי יכרג ען קולי לא ירגע אלי פארגא בל יצנע
מא ארידה וינגח מא אבעת בה פיה[4]: 12 וכדאך סתכרגון בפרח
ותודון בסלאם ואהל אלגבאל ואליפאע ינטקון בין ידיכם ברנין ודוו
שגר אלצחרא יספקון באכפאפהם[5]: 13 בדל אלסדר ינבת לכם ברותי
ובדל אלסום[6] אסא פיציר דלך ללה אסמא ואיה אלדהר לא תנקטע:

נו

1 כדא קאל אללה אחפטו אלחכם ואעמלו באלעדל פאן גותי
קריב אלמגי ותזכיתי לכם תטהר[7]: 2 וטובא אנסאן יצנע הדה
אלשראיע[8] ואדמי יתמסך בהא אן יחפט אלסבת מן בדלה ויחפט ידה
מן עמל כל שר: 3 ולא יקל אלגריב אלמנעטף אלי אללה קאילא
סיפרזני אללה מן קומה ולא יקל אלכאדם אנמא אנא כעוד יאבס:
4 לאן כדא קאל אללה ען אלכדם אלדין יחפטון סבותי ויכתארון מא
ארדתה ויתמסכון בעהדי: 5 סאעטיהם פי ביתי ואסואר̈י אתארא
ואסמא כיר מן אלבנין ואלבנאת אעטיהם אסם אלדהר מא לא ינקטע:
6 ואלגרבא אלמנעטפון אלי אללה ליכדמוה ויחבו אסמה ויכונו לה
עבידא כל מן יחפט אלסבת מן בדלה ואלמתמסכון בעהדי: 7 סאדכלהם
אלי גבל קדסי ואפרחהם פי בית צלותי ותכון צואעדהם ודבאיחהם
לרצא עלי מדבחי לאן ביתי יסמא לגמיע אלאמם בית צלוה: 8 יקול

---

[1]) ר״ל כאשר נתתי דוד נגיד לאמים כן אתה ישראל תקרא גוי וכו׳.
[2]) רד״ק בשם אביו: בענין שימצא לכם בענין שיהיה קרוב.
[3]) הגאון מתרגם כלת מחשבה או עצה אם הן נאמרות על ה׳ במלת תקדיר = גזרת.
[4]) „תצליח הדבר אשר אודותיו שלחתיה (גזרתי)״.
[5]) הגאון העתיק לפי דרכו בעלי ההרים והגבעות ובעלי עצי השדה.
[6]) כן הוא הנוסחא בכ״י א׳ והזכירה אבן גנאח בשרשים שרש סרפד ואמר שהיא טעות המתרגם או שגיאת סופר וצ״ל סואס. ובאמת זאת הנוסחא נמצאת בכ״י פ׳.
[7]) ר״ל שיראה לכם שהצדקתי אתכם מכל חטאתיכם.
[8]) „אלו המצות״ עיין ראב״ע.

מא עצר נוח אבדא עלי אלארץ כדאך אקסמת אן לא אסכט עליך
ולא אזגרך: 10 התי אן אלגבאל תזול ואליפאע תמיל ופצלי לא יזול
ענך ועהד סלאמי לא ימיל קאל ראחמך אללה: 11 יא צעיפה מנקולה[1])
לם תעאזא האנא משקע[2]) חגארתך באלאתמד ואוססך באלמהא[3]):
12 ואציר כואך[4]) מן כרכנד[5]) ואבואבך מן חגארה גוהר וסאיר תכומך
מן חגארה מראדה[6]): 13 וגמיע אהלך תלאמיד אללה ומא אכתר
סלאמתהם[7]): 14 ובאלעדל תתבתין תבעדין מן אלגשם בל לא תכאפיה[8])
ומן אלאנדקאק פאנה לא יקרבך: 15 לעל סאכנא יסכן אלארץ מן דוני
פמן קדר אן יסכנך פיך יקע[9]): 16 פאני אלדי כלקת אלצנאע מנהם
מן ינפך אלנאר פי אלפחם ויכרג אניה לצנאעתה ואנא כלקת אלמהלך
ליהלך: 17 פכל סלאח יצור עליך לא יגנח וכל לסאן יקאומך פי
אלחכם תפלגין עליה הדא מן נחלה אוליא אללה וחסנאתהם ענדי
יקול אללה:

נה

1 יא מעשר אלעטאש תעאלו אלי מא ליס לה עליכם תמן[10]) תם
תעאלו אמתארו וכלו מגאנא תם תעאלו אמתארו בלא פצה ולא גידהא
מן אלתמן כמרא ולבנא: 2 לם תזנון ורקכם בגיר טעאם ותצרפין
מכאסבכם פי גיר משבע[11]) אסמעו מני סמאעא וכלו אלכיר ותתדלל
באלדסם אנפסכם: 3 בל מילו אסמאעכם תם אקבלו אלי ואסמעו מא
תחיא בה נפוסכם פאני עאהד לכם עהד אלדהר מתל פצאיל דאוד
אלדאימה[12]): 4 וכמא אני געלתה שאהדא ללאמם ומדברא ואמרא:
5 כדאך אנת יא אסראיל אמה לם תערפהא תדעו בהא ואמה לם

---

1) רד"ק: סוערת בסערת הגלות.

2) עיין בשרשים לאבן גנאח שרש רבץ הערה 25: קאל ר' סעדיה משקע והו אלחגר פי אלקלס או גירה = אמר ר' סעדיה שקוע והוא האבן בתוך הסיד או זולתו.

3) רד"ק: פירש הגאון ר' סעדיה שהוא אבן לבנה. ועיין תרגומו לשמות כ"ד י'.

4) „חלונותיך" וכן פירשו ראב"ע ורד"ק.

5) רד"ק הביא בשם ת' ירושלמי שמות כ"ח י"ח נפך ספיר כדכדינא וספרינא. ובאלאמאנאת דף 245 אמר הגאון כי זאת הפרשה מוסבה על ימות המשיח.

6) ראב"ע: שיש לאדם חפץ בהם.

7) „וכל יושביך תלמידי ה' ומה גדול שלומם".

8) „ותרחקי מעשק ואף גם לא תיראי אותו".

9) „ואולי יש שוכן אשר ישכון בארץ שלא במצותי הנה מי שחשב לשכון אתך יפול בתוכך" ומלת יסכנך הוא במקום יסכן פי כלך.

10) „הוי קהל הצמאים לכו למים שאין עליכם (ליתן) כסף בעדם".

11) „למה תוציאו מה שהרוחתם על דבר שאינו משביע".

12) „בחסדי דוד הקיימים".

וירא אלנסל אלבאין תטול מדתה[1] ומראד אללה ינגח פי ידה: 11 ומן
שקאיה נפסה ירא תואבא וישבע מנה: ומן עקלה יזכי אלזכי כדאך
רסולי ללכתירין ודנובהם יחתמלהא[2]: 12 לדלך אנצבה מע אלאגלא
ומע אלעטמא יקתסם אלסלב[3] בדל מא גרד ללמות נפסה ומע
אלפאסקין אנעד והו קד אחתמל דנב אלכתירין ועלי אלפאסקין
יסתקבל[4]:

נד

1 רני יא גמאעה[5] הי כעאקר לם תלד ואנטקי ברנין ואצהלי יא
אמה הי כמן לם תטלק[6] פאן אהל אלוחשה סיכונון אכתר מן
אלמסכונה[7] קאל אללה: 2 פאוסעי מוצע כבאך ושקאק מסאכנך
יםתדון לם תצדיהם[8] וטולי אטנאבך ושדדי אותאדך: 3 פאנך
סתנבסטין ימנה ויסרה ונסלך ירת אממא וקרי וחשה יעמרונהא:
4 ולא תכאפי פאנך לא תכיבין ולא תכגלי פאנך לא תכזין בל תנסין
חיא צבאיך ועאר תרמלך לא תדכרינה אבדא: 5 אן רבך כאלקך
אסמה רב אלגיוש[9] ווליך קדוס אסראיל אלאה גמיע אלעאלם ידעא:
6 ואנמא אמראה תרכת חינא[10] פאגתמת רוחהא סמאך אללה או
אמראה אלשבאב אד זהד בהא וקתא קאל רבך: 7 פאן כנת טרפה
יסירה תרכתך פאני ברחמה ואסעה אגמע שמלך: 8 ואן כאן בזבר[11]
מן סכט הגבת רצאי כטרפה ענך פבפצל מובד ארחמך קאל וליך
אללה: 9 והדא ענדי כעצר נוח[12] אנה כמא אקסמת אן לא ימר מתל

[1]) „ויראה הזרע הנבחר ויאריכו ימיו".

[2]) „ומצרת נפשו יראה גמולו וישבע ממנו ובשכלו יצדיק את הצדיק זה חלק נביאי לרבים ועונותם הוא יסבול".

[3]) „לכן אתן לו חלק עם הגדולים ועם השרים יחלק השלל".

[4]) אפשר שר״ל שיסב פניו אל בית המקדש לתתפלל בעד הפושעים עיין למעלה ל״ח ב׳.

[5]) „הקהל". ר״ל כנסת ישראל.

[6]) „האומה אשר היא (כאשה) אשר לא היה לה חיל כיולדת".

[7]) ר״ל מן אהל אלמסכונה = מן בני הארץ הנושבת.

[8]) בכ״י א׳: לכי ונראה שצ״ל לא במקום לם ועניננו כמו שפירש ראב״ע אל תמנעי בני שומכה או הנוטים שיטו יריעות אהלך.

[9]) „כי אדוניך בוראך ה׳ צבאות שמו".

[10]) „עזובה איזה זמן" וכן פירוש כלת וקתא ר״ל שלא תמאס אלא זמן מועט.

[11]) הוראת המלה הזאת בערבי הוא דבר קשות והעתיק הגאון שצף שהיא מלה יחידה שאין לה רע כפי הענין ואפשר שצ״ל זבד בדלת ועניננו השמטנית אשר על החלב. ולפי זה אפשר שפירש הגאון שצף קצף כדעת דונש בתשובותיו על מנחם (צד 20) שבצף הוא המעט הנראה מחרון ה׳.

[12]) „וזה אצלי כימי נח" וכן ת״י וכן במסורת: מתחלפין כימי מלא חדה. עיין אלאמאנאת דף 248.

יסתוחש מנה אלכתירון כדאך ינפסד מן כל אמר מנהם מנטרתה
וחליתה מן בני אדם[1]): 15 וכדאך יבדד אלאמם אלכתירה וענה תצם
אלמלוך אפואההם לאנהם ראו מא לם יקץ עליהם מתלה ושאהדו מא
לם יסמעו נטירה[2]):

נג

1 מן צדק באכבארנא הדה[3]) וקדרה אללה עלי מן תטהר: 2 מן
נבת כאלרצאעה קבל דלך וכאצל מנפרד פי בלד מפאזה[4]) אלדי לא
רועה לה ולא בהגה ואדא נטרנא לא מנטר לה פנתמנאה[5]): 3 כדלך
הו זרי ומנקטע מן אלנאס דו אוגאע ומערוף באלאמראץ וכמן תחגב
אלוגוה ענה[6]) כדאך הו זרי פמא נחסבה: 4 אדא אמראצנא הו
אחתמלהא ואוגאענא אזדמלהא ונחן חסבנאה מבתלא מצרובא מן ענד
אללה[7]) ומעדבא: 5 והו ממרץ[8]) מן גרומנא מדוק מן דנובנא מזאלה[9])
מכאפאתנא לנא ובגראחתה עופינא[10]): 6 כלנא כאלגנם צללנא וכל
אמר עלי וגהה תוגהנא פאן אללה לקאה דנוב גמיענא: 7 תלתל והו
מעדב פמא יפתח פאה כאלחמל אלדי יודי ללדבח וכרכלה בין ידי
גאזהא סאכתה פמא יפתח פאה: 8 ומן אלחבס ואלמהאכמה יוכד
ומא פי גילה מן ינת שיא חתי קטע מן בלד אלחיוה ומן גרם קומי
אלבלא עליהם[11]): 9 וגעל מע אלטאלמין קברה אסתקלאלא ומע
אלמסתגנין בקתלה טלמא מע מא לם יצנע טלמא ולא מכר פי פיה[12]):
10 ואללה אראד בתדויכה ואמראצה אן תציר נפסה אלאתם אתמא[13])

1) „כאשר ישתוממו עליו רבים כן ישחת (יותר) מכל איש מהם מראהו ותארו מבני אדם".

2) „כן יפזר הגוים הרבים ואדותיו המלכים ישימו ידם על פיהם כי ראו את אשר לא סופר להם כמוהו והביטו את אשר לא שמעו דמיונו".

3) „לשמועתינו האלה" ר"ל למה שסופר על ירמיה.

4) „מי צמח כיונק לפני זה וכשרש נפרד בארץ ציה" ובשרשים לאבן גנאח עמוד 286 הערה 75 פירש יונקותיו (הושע י"ד ד) אצול אלשגר וערוקהא אלרואצע = שרשי האילן וענפיו הרכים ולפי זה היה צ"ל כאלראצעה. ופירש הגאון לפניו לפני זה ר"ל לפני זה כאשר היה קטן.

5) „עד שנחמדהו" ר"ל עד שיחשב אצלנו כדבר יקר אשר חומדים אותו.

6) רד"ק: שלא היינו רוצים להביט בו מרוב מאום שהיו מואסים אותו.

7) „באשר נשא את חלינו וכו' מכה מאת האלהים".

8) תרגם מחלל מלשון חולי.

9) בכ"י פ': מן אלם.

10) ר"ל העונש שהיה עלינו לשלם בעד עונותינו הוסר ממנו והוא סבלו ונענש תחתינו. תרגם מוסר מלשון הסרה ושלמנו מכאפאתנא מלשון שלם ישלם.

11) „מבית האסורים וממשפט יוקח (הנביא) ואין בדורו מי ידבר דבר עד שנגזר מארץ החיים כאשר היה הנגע (ראוי שיפול) על עמי בעבור פשעיו".

12) „והושם עם הרשעים קברו לבזותו ועם הרוצים להעשיר עצמם ברציחתו ברשע אף על פי שלא עשה עול ואין מרמה בפיו".

13) „שתשים נפשו האשם אשם" ר"ל שתביר נפשו שהאשם הוא אשם ועיין בן בלעם.

נב

1 אסׄהרי אסׄהרי אלבסי עזׄך יא ציון אלבסי תׄיאב פכׄרך יא
ירושלם בית אלמקדס פאנׄה לא יעוד אן ידכׄלך אבדא אקלׄף ולא
נגס: 2 ואנתפצׄי מן אלתראב וקומי ואגׄלסי יא ירושלם וחׄללי אכׄנאק
ענקך יא מסביהׄ גׄמע ציון: 3 הכׄדא קאל אללה כמא אבעתם מגׄאנא
כׄדאך בלא תׄמן תפתכׄון: 4 וקאל אללה איצׄא כמא צנעת במצר אלתי
ורדהא אוׄלא קומי ליסכנהא כׄדאך אצנע באשור אלדׄי גשמהם אכׄיראׄ[1]):
5 ואלאן יקול אללה לם ההאנא יסאק שעבי מגׄאנא וצאר סלאטינהם
יולולון יקול אללה ואסמי טול הדׄא אלזמאן ירפׄץ דאימא[2]): 6 לכן סיערף
קומי אסמי ויעלמון איצׄא אנׄי הו מכׄאטבהם כמא כנת[3]): 7 מא אחסן
עלי אלגׄבאל ארגׄל מבשר מסמע אלסלאם מבשר באלכׄיר מסמע
אלמגׄותׄה יקול לציון קד טׄהר מלך רבׄך: 8 וצות מטלעיך קד רפעו
אצואתהם[4]) והם ידׄנׄנון אגׄמעין יא אדׄ ינטׄרון עינא לעין רגׄוע נור אללה
אלי ציון: 9 פאנטקו ורנׄנו אגׄמעין יא אהל כׄראבאת ירושלם אדׄ עאזׄא
אללה קומה ותולׄי ירושלם[5]): 10 ואטׄהר אללה קדרתה אלמקדׄסהׄ[6])
בחצׄרהׄ גׄמיע אלאמם וראי גׄמיע אהל אקטאר אלארץׄ מגׄותׄה רבנׄא:
11 פזולו זולו אכׄרגׄו מן תׄםׄ ולא תדנו בנגׄאסהׄ ואדׄא כׄרגׄתם מנהא
תנקו יא חאמלי כתאב אללה[7]): 12 פאנכם לא בחפז תכׄרגׄון[8]) ובהרב
לא תסירון בל אללה עלי מקדמתכם הו אלאהׄ אסראיל עלי סאקתכם:
13 אלא סיעקל רסולי[9]) וירתפע ויתסאגׄא וישמׄך גׄדא: 14 וכמא

---

[1]) „באשר עשיתי במצרים אשר ירד עמי בראשונה לגור שם כן אעשה באשור אשר עשקו באחרונה". והתרגם אפס מלשון אפסי ארץ שהוא כמו קצות הארץ עיין ראב"ע למטה פסוק י'.

[2]) „ועתה יאמר ה' למה פה יקח עמי וכו'".

[3]) „וידעו עוד כי אנכי הוא המדבר אתם כאשר הייתי" ר"ל לא שניתי ולא אשנה.

[4]) (ומה נאוה) קול צופיך אשר כבר נשאו קולם".

[5]) „ומלך בירושלים".

[6]) „גלה ה' את גבורתו הקדושה".

[7]) „אל תגעו בטומאה וכאשר תצאו משם הנקו אתם הנושאים ספרי ה'" עיין ראב"ע: הם ישראל נושאי התורה.

[8]) ר"ל לא תצאו בחפזון כאשר יצאתם ממצרים. עיין אלאמאנאת דף 226.

[9]) וזה לשון ראב"ע: והגאון רב סעדיה ז"ל פירש כל הפרשה על ירמיה ויפה פירש וטעם יזה גוים רבים (פסוק ט"ו) בפיו בדרך נבואתו כינוק לפניו (נ"ג ב') גם כתב בתחלת ספרו (ירמיה א' י') כי קטן היה כאשר נתנבא וה' הפגיע בו והוא חטא רבים נשא (נ"ג י"ב) כי כן כתוב זכר עמדי לפניך לבקש עליהם טובה (ירמיה י"ח כ') כשה לטבח יובל (נ"ג ז') כי כן כתוב ואני ככבש אלוף יובל לטבח (ירמיה י"א י"ט) ופירוש ואת עצומים יחלק שלל (נ"ג י"ב) על ארוחה ומשאת שנתן לו רב טבחים (ירמיה מ' ה').

אלמסכוכון[1]: 11 פכדאך מן יפדיהם אללה ירגעון וידכלון ציון[2] ברנה
ופרח אלדהר פי קלובהם אלסרור ואלפרח ילחקאנהם ותהרב ענהם
אלחסרה ואלתנהד: 12 אנני אנא הו מעאזיכם פמא אנתם אן תכאפו
מן אנסאן ימות ומן אבן אדם אלדי יציר כאלחשיש: 13 ותנסא אללה
צאנעך אלמאד אלסמא ומאסס אלארץ ותפזעת דאימא טול אליום
מן קבל חמיה אלמצאיק כמא היאהא[3] ליפסד בהא פאין אלאן חמיה
אלמצאיק: 14 אד סארע שפא אן יחלהא[4] פלא ימות אלקום הלאכא
ולא יעוזהם מעאמהם: 15 ואנא אללה רבך זאגר אלבחר פתהיג
אמואגה[5] רב אלגיוש אסמה: 16 ולקנתך כלאמי ופי טלי גמיתך וכמא
נצבת אלסמא ואססת אלארץ כדאך אקול לאל ציון אנתם קומי[6]:
17 אנתבהי אנתבהי קומי יא ירושלם אלתי שרבת מן ענד אללה כאס
חמיתה חתי תפל אלכאס אלמסדר[7] שרבתיה ונשפתיה: 18 וקיל לך
ליס להא סאיק[8] מן גמיע אלבנין אלדין ולדתהם ולא אכד בידהא מן
כל בנין רבתהם: 19 ועלי כלתין מסא ואפאך מן ינוד לך עלי אלנהב
ואלכסר ואלגוע ואלסיף מן יעאזיך[9]: 20 ובנוך קד תצורו ואנצגעו פי
טרף כל סוק כאלתיתל פי אלשבכה[10] אלממלוון מן חמיה אללה ומן
זגרה רבך: 21 לדלך אסמעי הדא יא צעיפה יא סכרי[11] לא מן כמר:
22 כדא קאל אללה סידך ורבך יכצם לקומה האנא אכד מן ידך אלכאס
אלמסדר דאך תפל כאס חמיתי[12] פלא תעודין אן תשרביהא אבדא:
23 ואצירהא פי יד מחזניך אלדין קאלו לנפסך אנכפצי חתי נגוז פצירת
טהרך כאלארץ וכאלסוק[13] ללמארה:

---

[1]) „המחרבת מן הים מי תהום רבה" עיין ראב"ע ורד"ק.
[2]) ר"ל כמו שעשיתי בגאולת מצרים כן אעשה בציון.
[3]) „כונן אותה להשחית בחי' ר"ל בחמתו ועיין למטה בלקוטים לנ"ז י"א.
[4]) ותבוא חיש מהר רפואה אשר תשכך את החרי" ונראה שבאמת הגאון פירש המלות האלו כפירוש רש"י וזהו שמי שנקביו קשים עליו ימהר להפתח ר"ל להריק את צואתו וזה משל למי שימלט מצרות קשות והגאון השתמש בלשון נקיה והעמיד הנמשל במקום המשל.
[5]) „גוער בים" עיין בן בלעם שהזכיר פירוש הגאון והשיג עליו.
[6]) „ולמדתיך דברי ובצילי כסיתיך וכאשר נטעתי השמים ויסדתי הארץ כן אומר לציון עמי אתה" בכ"י א' כלאמאתי.
[7]) „עד שמרי הכוס המביאה רעדה".
[8]) „האמרו עליך אין לה מנהל".
[9]) „על שתים (עיין משלי ל' ד) מן קורותיך מי ינוד לך וכו' מי ינחמך" והזכיר הנביא ארבע רעות והן רק שתים מפני שהשוד הוא החרב והשבר הוא הרעב עיין ראב"ע ורד"ק.
[10]) „כתוא מכמר" ותרגם תוא כמו תאו דברים י"ד ה'.
[11]) בכ"י א': סאכרה.
[12]) „הנה אקח מידך את הכוס התרעלה וזה שמרי כוס חמתי".
[13]) רד"ק: כמו השוק שהכל עוברים עליו.

11 ואן כאן גמיעכם קאדחי אלנאר מדרי אלשראר לסרתם פי שהאב
נארכם ופי שראר אשעלתמוהא ומן קדרתי יחל הדֿא בכם וכמא
כסבתם תנצֿגעון[1]:

נא

1 אסמעו לי יא טאלבי אלעדל מלתמסי אללה אלתפתו אלי צואן
מנה נחתתם ואלי מחפר ביר מנהא נקרתם: 2 שרח דֿלך[2]) אלתפתו
אלי אברהים אביכם ואלי סארה חאמלתכם פאני דעותה ואחדא
פבארכת פיה וכתֿרתה: 3 ואעלמו אן כדֿאך יעאזי אללה ציון[3])
ויעאזי גמיע כֿרבאתהא ויגעל בריתהא כעדן ובידאתהא כגנאן אללה
אלסרור ואלפרח יוגד פיהא אלשכר וצות אלתסביח: 4 אצגו לי יא
קומי ויא אמתי אנצתו לי פאן שריעה תכֿרג מן ענדי יכון בהא חכמי
נורא ללאמם יסכנהא[4]): 5 וכמא עדלי יקרב ויכֿרג בה גותֿי כדֿאך
אפאתי תחכם פי אלאמם פהם ידגון רחמתי ויצברון לאפאתי[5]):
6 ארפעו אלי אלסמא עיונכם ואלתפתו אלי אלארץ מן דונהא ואעלמו
אן אלסמאואת כאלדכֿאן תצֿמחל ואלארץ כאלתֿוב תבלא ואהלהא
כדֿאך ימותון וגותֿי יכון אלי אלדהר[6]) ואהל זכותי לא ידערון: 7 אסמעו
לי יא עארפי אלעדל קום תוראתי פי קלובהם פלא תכֿאפו מן עאר
סאיר אלנאס ומן קדֿאיפהם לא תדערו: 8 אנהם כאלתֿוב יאכלהם
אלעתֿ וכאלצוף יאכלהם אלסוס ועדלי יתֿבת אלי אלדהר וגותֿי אלי גיל
ואגיאל: 9 ואקול אלא אטהרי אלבסי עזא יא קדרה אללה אטהרי
כאלאיאם אלקדימה אלאגיאל אלדהריה אלים אנת הי אלנאחתה
אלמפתן אלמרדעה אלתנין[7]): 10 אלים אנת הי אלמגפפה מן אלבחר
מא אלגמר אלכביר אלמצירה אעמאק אלבחר טריקא יממר פיהא

---

[1]) „ואם תהיו כלכם קודחי אש ומזרי נצוצות תלכו באור אשכם ובנצוצות אשר בערתם ובגבורתי יהיה זאת לכם וכפי מעשי ידיכם תשכבון" תרגם מאזרי כמו מזרי ותשכיבת היא שכיבת חולי או שכיבת מות.

[2]) „ביאור זה" ר״ל כי זה הפסוק מפרש המשל אשר בפסוק שלפניו.

[3]) ודעו כי כן ינחם ה׳ ציון" ואפשר שהגאון פירש הכתוב כר׳ יוסף קמחי. עיין רד״ק.

[4]) „כי מאתי תצא תורה אשר בה משפטי יהיה אור לגוים אשר ישקיטם".

[5]) „וכאשר יקרב צדקי ותצא בו (ר״ל בצדק) ישועתי כן מכותי ישפטו העמים והם יקוו אל חסדי ויסבלו מכותי".

[6]) עיין אלאמאנאת דף 228 ומשם נראה כי צ״ל אהל גותֿי = אנשי ישועתי ר״ל הנושעים בתחית המתים יחיו לעולם אחר שהבל כלה ואבד.

[7]) עיין למעלה ל׳ ז׳ והרהב והתנין רומזים אל פרעה ואל מצרים ותרגם מחוללת כמו משלי כ״ח כ״ג וכ״ו י״.

אללה חתי סבי אלגבארה אכדה ופי. אלראהבין אפלתה וכאצמך
אנא אכאצמה ובנך אנא אגיתהם[1]: 26 ואטעם גאבניך לחומהם
וכאלרב יסכרון מן דמאהם ויעלם גמיע אלבשריין אני אללה מגיתך
ווליך גליל יעקוב:

נ

1 כדא קאל אללה אידא כתאב טלאק אמכם אן כאן טלקתהא[2]
או מן דא מן גרמאי בעתכם לה אנמא אבתעתם בדנובכם וטלקת
אמכם בגרמכם: 2 מא באלכם כאטבתכם פלם יכן אנסאן גאצתא
בעד מא דעותכם פלם יכן מגיבא[3] אהו לקצור קצרת ידי ען פדאכם
או ליס פי קוה אנגיכם הודא בזגרתי אנשף אלבחאר ואציר אלאנהאר
בראריּ חתי ינתן סמכהם ממא ליס מא בעד מא ימות באלעטש[4]:
3 ואלבס עליהם[5] אלסמא סוארא ואגעל כסותהם כאלמסח: 4 אללה
רזקני לגה אלתעלים אעלם אמרא אלקנה אללגב[6] יטהר לי פי כל
גדאה ויתיר לי אלאסמאע לתסמע בתעלימי בהא: 5 וקד תקדם
אללה אלי באשיא לם אכאלפה עליהא ולם אתרח אלי ורא: 6 בל[7]
געלת טהרי ללצארבין וכדי ללנאתפין ולם אחגב וגהי ען אלאכזא
ואלבצאק: 7 ואללה יעינני ולדלך לם אכזא וקד געלת וגהי כאלחגר
אלצלד ועלמת אני לא אסתחי בקולי[8]: 8 ומא אקרב אפלאגי[9] פמן
יכאצמני נתואקף גמיעא ומן דו מחאכמתי יתקדם אלי: 9 ואדא כאן
אללה יעינני פמן יגלבני כל כלהם כאלתוב יבלון ואלעת יאכלהם:
10 ומן כאן פיכם יכאף אללה ויסמע קול רסולה פלו סאר פי
אלטלמאת[10] ולא יכון לה ספר ליתק באסם אללה ויתוכל אלי רבה:

---

[1]) „היוקח מגבור מלקוח (בכ״י א׳ טקף בפרע = מהר) או הימלט שבי הנצחת. כה אמר ה׳ גם שבי גבור אקח ומלקוח עריצים אמלט וכו׳ תרגם צדיק פלג̇ = המתגבר על אויביו וכן למטה ב׳ ח׳ העתיק מצדיקי אפלאג̇י והפך זה בפסוק מרשיעי פמן יגלבני = ינצחני וענין הפסוקים הוא שהגולים לא ישארו ביד אויביהם.

[2]) „אם שלחתיה״ ובאמת ה׳ לא נתן לה ספר כריתות.

[3]) „מדוע דברתי אליכם ואין איש שומע אחרי שקראתיכם ואין עונה״.

[4]) „אחר שמתו בצמא״ מפני שהדגה לא תבאש אלא אחר מיתתה״.

[5]) „עליהם״ ונראה שרצה בזה היוסים והנהרות.

[6]) „לדעת דבר אשר אלמדהו את היעף״ בכ״י פי לאערף לאלקן אללגב אמרא עיין אבן גנאח בשרשים שרש עות הערה 44 ובפנים הספר פירש לעות משרש עתת אשר ענינו דעת דין ומשפט.

[7]) וכבר צוני ה׳ בכמה דברים (ר״ל להיות שלוחו עיין ת״י רש״י ראב״ע ורד״ק) ולא מריתי ולא נסוגתי אחור. כי אם וכו׳.

[8]) „בדבורי״. — [9]) שמה קרוב נצחוני״.

[10]) „ואף כי הלך במחשכים״.

10 פלא יגועון ולא יעטשון ולא יצרבהם אלסמום ולא אלשמס אד
ראחמהם יסוקהם ואלי ינאביע אלמא יקודהם: 11 ויקלי[1] אציר גמיע
גבאלי מרקא ומחגאתי תרתפע: 12 והודא האולי אלקום מן בעיד
יאתון והאולי איצא מן אלשמאל ומן אלגרב והאולי מן בלד סין[2]:
13 פיסר אהל אלסמא ויגדל אהל אלארץ וינטק אהל אלגבאל ברנה
אדא עאזא אללה קומה ורחם צעפהם: 14 אד[3] קאלת ציון אן אללה
תרכני וכאנה נסאני[4]: 15 הל ינוז תנסא אמראה טפלהא ואן לא
תרחם אבנהא ויכן האולי איצא ינסון ואנא לא אנסאך: 16 וכאנך
עלי אלכפין[5] רסמתך ואסוארך חדאי דאימא: 17 ויסרעון באנוך[6]
והאדמוך ומכרבוך מנך יכרגון: 18 ארפעי עיניך חואליך ואנטריהם
כלהם קד אנתמעו גאו אליך ובקאי אלדאים יקול אללה לתלבסי
גמיעהם כאלתיגאן[7] ותעקדיהא כאלערוס: 19 ואן כראבאתך וחשאתך
ובלדך אלמהדם ליציקון מן אלעסארה[8] ויבעדון מהלכוך: 20 וליקולון
איצא בחצרתך אהלך אלדין תוהמת אנך תכלתהם בעץ לבעץ קד
צאק לי אלמוצע תקדם לי חתי אגלס[9]: 21 ותקולין פי נפסך מן ולד
לי האולי ואנא תכלא מישומה[10] ואד כנת גאליה זאילה האולי מן
רבאהם ואד כנת קד בקית וחדי האולי אין כאנו[11]: 22 כדא קאל אללה
לאשירן אלי אלאמם בידי[12] ואלי אלשעוב ארפע עלמי פיאתוך בבניך
פי חצונהם ובנאתך עלי אכתאפהם תחמל: 23 ויכון מן מלוכהם
חאצנוך ומן ריסאתהם מרצעאתך עלי וגוההם עלי אלארץ יסגדון לך
ותראב רגליך ילחסונה ותעלמין אני אללה אלדי לא יכיב ראגיה:
24 והל יוכד מן אלגבאר פיא או סבי אלפלג יפלת: 25 הכדא קאל

---

[1]) „ויאמרי ר"ל האל.

[2]) רד"ק: ופירש ר' סעדיה ז"ל טראבלסין. כצ"ל וזה נמצא בהעתקתו לבראשית י' י"ז.

[3]) בכ"י א': וקד.

[4]) „וכאילו שכחני".

[5]) העתיק מלת כפים כמשמעו אבל ראב"ע ורד"ק העידו על הגאון שתרגם כפים העננים כאשר העתיק וסכתי את כפי שמות ל"ג כ"ב.

[6]) „ימהרו בוניך" (ר"ל יבואו הבונים) ומהרסיך ומחריביך יצאו ממך ועיין בן בלעם שהזכיר הפירוש הזה בשם ר' סעדיה ובשם ר' שמואל הנגיד.

[7]) בכ"י א': כאלזינה.

[8]) „יצרו מן היושבי" ר"ל מרוב היושבים.

[9]) „ויאמרו עוד באזניך בניך אשר חשבת כי שכלת מהם כל אחד לחבירו צר לי וכו'".

[10]) וכן תרגם זאת המלה איוב ג' ד' ועניינו מי שמזלו רע ואיננו מצליח.

[11]) „וכאשר הייתי בגלות ומתרחקת ממקומי מי גדל אלה וכאשר נשארתי לבדי אין היו אלה".

[12]) „וארמוז בידי אל הגוים" עיין אלאשאראת דף 244.

אללה חתי סבי אלג̇באברה̈ אכ̇דה ופי. אלראהבין אפלתה וכ̇אצמך
אנא אכ̇צמה ובנך אנא אגית̇הם[1]: 26 ואטעם גאבניך לחומהם
וכאלרב̇ יסכרון מן דמאהם ויעלם גמיע אלבשריין אני אללה מגית̇ך
וולי̇ך גליל יעקוב:

נ

1 כד̇א קאל אללה אי̇ד̇א כתאב טלאק אמ̇כם אן כאן טלקתהא[2]
או מן ד̇א מן גרמאי בעתכם לה אנמא אבתעתם בד̇נובכם וטלקת
אמ̇כם בג̇רומכם: 2 מא באלכם כ̇אטבתכם פלם יכן אנסאן נאצ̇תא
בעד מא דעותכם פלם יכן מג̇יבא[3] אהו לקצור קצרת ידי ען פדאכם
או ליס פי קוה̈ אנג̇יכם הוד̇א בזגרתי אג̇פף אלבחאר ואצי̇ר אלאנהאר
בראריׄ חתי ינתן סמכהם ממא ליס מא בעד מא ימות באלעטש[4]:
3 ואלבס עליהם[5] אלסמא סוארא ואג̇על כסותהם כאלמסח: 4 אללה
רזקני לגה̈ אלתעלים אעלם אמרא אלק̇נה אללגב[6] יט̇הר לי פי כל
גדאה̈ ויתיר לי אלאסמאע לתסמע בתעלימי בהא: 5 וקד תקד̇ם
אללה אלי̇ באשיא לם אכ̇אלפה עליהא ולם אתרח אלי ורא: 6 בל[7]
ג̇עלת ט̇הרי ללצ̇ארבין וכ̇די̇ ללנאתפין ולם אחג̇ב וג̇הי ען אלאכ̇זא
ואלבצאק: 7 ואללה יעינני ולד̇לך לם אכ̇זא וקד ג̇עלת וג̇הי כאלחג̇ר
אלצלד ועלמת אני לא אכ̇תזי בקולי[8]: 8 ומא אקרב אפלאג̇י[9] פמן
יכ̇אצמני נתואקף ג̇מיעא ומן ד̇ו מחאכמתי יתקד̇ם אלי̇: 9 ואד̇א כאן
אללה יעינני פמן יגלבני בל כלהם כאלת̇וב יבלון ואלעת̇ יאכלהם:
10 ומן כאן פיכם יכ̇אף אללה ויסמע קול רסולה פלו סאר פי
אלט̇למאת[10] ולא יכון לה ספר ליתק באסם אללה ויתוכ̇ל אלי רבה:

---

[1]) „והיוקה מגבור מלקוח (בכ״י א׳ טעה בסרע = מהר) או היטלט שבי הנצח. כה אמר ה׳ גם שבי גבור יקח ומלקוח עריצים אמלט וכו׳ תרגם צדיק פלג̇ = המתגבר על אויביו וכן לפסוק ב׳ ה׳ העתיק מצדיקי אפלאגי והפך זה בפסוק מרשיעי פמן יגלבני = ינצחני וענין הפסוקים הוא שהגולים לא ישארו ביד אויביהם.

[2]) „אם שלחתיה״ ובאמת ה׳ לא נתן לה ספר כריתות.

[3]) „מדוע דברתי אליכם ואין איש שומע אחרי שקראתיכם ואין עונה״.

[4]) „אחר שמתו בצמא״ מפני שהדגה לא תבאש אלא אחר מיתתה״.

[5]) „עליהם״ ונראה שרצה בזה היסוים והגזרות.

[6]) „ודע דבר אשר אלמדתו את היעף״ בכ״י פי לאערף לאלקן אללגב אמרא עיין אבן גנאח בשרשים שרש עות הערה 44 ובפנים הספר פירש לעות משרש עתת אשר ענינו דעת דין ומשפט.

[7]) וכבר צוני ה׳ בכמה דברים (ר״ל להיות שלוחו עיין ת״י רש״י ראב״ע ורד״ק) ולא מריתי ולא נסוגתי אחור. כי אם וכו׳.

[8]) „בדבורי״. — [9]) שמה קרוב נצחוני״.

[10]) „ואף כי הלך במחשכים״.

10 פלא יגועון ולא יעטשון ולא יצרבהם אלסמום ולא אלשמס אד
ראחמהם יסוקהם ואלי ינאביע אלמא יקודהם: 11 ויקול[1] אציר גמיע
גבאלי טרקא ומחגאתי תרתפע: 12 והודא האולי אלקום מן בעיד
יאתון והאולי איצא מן אלשמאל ומן אלגרב והאולי מן בלד סין[2]:
13 פיסר אהל אלסמא ויגדל אהל אלארץ וינטק אהל אלגבאל ברנה
אדא עאזא אללה קומה ורחם צעפהם: 14 אד[3] קאלת ציון אן אללה
תרכני וכאנה נסאני[4]: 15 הל ינח תנסא אמראה טפלהא ואן לא
תרחם אבנהא ויסכן האולי איצא ינסון ואנא לא אנסאך: 16 וכאנך
עלי אלכפין[5] רסמתך ואסוארך חדאי דאימא: 17 ויסרעון באנוך[6]
האדמוך ומכרבוך מנך יכרגון: 18 ארפעי עיניך חואליך ואנטריהם
כלהם קד אגתמעו גאו אליך ובקאי אלדאים יקול אללה לתלבסי
גמיעהם כאלתיגאן[7] ותעקדיהא כאלערוס: 19 ואן כראבאתך וחשאתך
ובלדך אלמהדם ליציקון מן אלעמארה[8] ויבעדון מהלכוך: 20 וליקולון
איצא בחצרתך אהלך אלדין תוהמת אנך תכלתהם בעץ לבעץ קד
צאק לי אלמוצע תקדם לי חתי אגלס[9]: 21 ותקולין פי נפסך מן ולד
לי האולי ואנא תכלא מישומה[10] ואד כנת גאליה זאילה האולי מן
רבאהם ואד כנת קד בקית וחדי האולי אין כאנו[11]: 22 כדא קאל אללה
לאשירן אלי אלאמם בידי[12] ואלי אלשעוב ארפע עלמי פיאתוך בבניך
פי חצונהם ובנאתך עלי אכתאפהם תחמל: 23 ויכון מן מלוכהם
חאצנוך ומן ריסאתהם מרצעאתך עלי וגוההם עלי אלארץ יסגדון לך
ותראב רגליך ילחסונה ותעלמין אני אללה אלדי לא יכיב ראגיי:
24 והל יוכד מן אלגבאר פיי או סבי אלפלג יפלת: 25 הכדא קאל

---

[1]) „ויאמר" ר"ל תאל.
[2]) רד"ק: ופירש ר' סעדיה ז"ל טראבלסין. כצ"ל וזה נמצא בהעתקתו לבראשית י' י"ז.
[3]) בכ"י א': וקד.
[4]) „וכאילו שכחני".
[5]) העתיק מלת כפים כמשמעו אבל ראב"ע ורד"ק העידו על הגאון שתרגם כפים העננים כאשר העתיק וסכתי את כפי שמות ל"ג כ"ב.
[6]) „ימהרו בוניך" (ר"ל יבואו הבונים) ומהרסיך ומחריביך יצאו ממך ועיין בן בלעם שהזכיר הפירוש הזה בשם ר' סעדיה ובשם ר' שמואל הנגיד.
[7]) בכ"י א': כאלזינה.
[8]) „יצרו מן היושב" ר"ל מרוב היושבים.
[9]) „ויאמרו עוד באזניך בניך אשר חשבת כי שכלת מהם כל אחד לחבירו צר לי וכו'".
[10]) וכן תרגם זאת תפלה איוב ג' ד' וענינו מי שמזלו רע ואינו מצליח.
[11]) „וכאשר הייתי בגלות ומורחקת ממקומי מי גדל אלה וכאשר נשארתי לבדי אין היו אלה".
[12]) „וארמוז בידי אל הגוים" עיין אלאמאנאת דף 244.

ידיּ: 20 אלא אכ̇רג̇ו מן באבל ואהרבו מן אלכסדאניין ובצות רנ̈ה̇
אכ̇ברו הד̇ה ואסמעוהא ואכ̇רג̇והא אלי אקאצי אלארץ̇ וקולו קד פך̇
אללה עבדה יעקוב: 21 ולם יעטשו אד̇ פי אלנ̇פאף̇ סי̈רהם אד̇ מא מן
אלצואן אהטלה להם כמא שק̇ אלצואן והטל מנה אלמא[1]) 22 כד̇אך
לא סלאם קאל אללה ללפאסקין:

מט

1 אסמעו לי יא אהל אלג̇זאיר ואנצתו יא אחזאב מן בעד אן
אללה סמ̈אני נבי̈א מן חאל אלבטן ומן אמעא אמי ד̇כר בה אסמי[2]):
2 וצי̈ר פאי כסיף̇ חאד̇ ופי ט̇ל̈ ידה אכנ̈ני וצי̈רני כסהם מנתקי[3]) ופי
נ̇עבתה סתרני: 3 וקאל לי אנת רסולי יא אסראיל[4]) אלד̇י בה אפתכ̇ר:
4 פאן קלת ללפראג̇ תעבת וללתיה. ואלהבא אפנית קו̈תי אד̇א חכמי
ענד אללה ואג̇רי ענד רבי: 5 אלאן קאל אללה כ̇אלקי מן חאל אלבטן
רסולא לה לארד̇ אל יעקוב אליה ואל אסראיל אליה ינ̇תמעון פאכ̇רם
בד̇לך ענדה ויציר אלאהי מעזי: 6 וקאל הי̈נא ענדי אן תכון לי רסולא
לתתבת אל יעקוב ועדוק אל אסראיל תרד̈הם בל אג̇עלך נורא ללאמם
לתכון מג̇ותתי אלי אקמאר אלארץ̇[5]): 7 כד̇א קאל אללה ולי̈ אסראיל
וקדוסה למבזא אלנפס ומכ̇רוה אלאמם ועבד אלסלאטין ירוה אלמלוך
פיקומו לה ואלריסא פיסג̇דו לה לקבל קול אללה חתי יתחק̈ק[6]) וקדוס
אסראיל אלד̇י אכ̇תארך: 8 וכד̇א קאל אללה פי וקת אלרצ̇א אג̇יבך
ופי יום אלג̇ות̇ אעינך ואקויך ואג̇עלך עהד אמאנה̇ ללקום ותבאת
אלבלאד ותנחל צ̇יאעא באנת וחשה̇[7]): 9 ותקול ללאסארי[8]) אכ̇רג̇ו
וללד̇ין פי אלט̇למאת אט̇הרו פירעון פי אלטריק ועלי ג̇מיע אלכ̇די:

---

[1]) כאשר בקע הצור ויזלו המים וזה רמז לשמות י״ז ו׳.
[2]) „בי ה׳ קראני נביא מבטן וממעי אמי הזכיר בו שמי״ ר״ל בשם נביא.
[3]) ת״י: בחיר ר״ל מרוק ומרוט.
[4]) „נביא אתה ישראל״ קרא הנביא בשם ישראל עיין רד״ק.
[5]) המשך הפסוקים הוא כן: ואם אמרתי שיגיעתי להוכיח את ישראל היתה לריק כאשר שכר טרחי היה לפני אמר לי ה׳ עתה להשיב את ישראל אליו כדי שאכבד בעיניו ואמר עוד נקל בעיני שתהיה נביאי לשובב יעקב וכו׳ אבל אתנך לאור גוים עד שיושעו קצוי הארץ. העתיק מלת לא יאסף כקריאתה וזה לשון ראב״ע: והגאון אמר לא יאסף לא ימות כי מנהגו לפרש בדרך קרי ובדרך כתיב. והפירוש הזה לא נמצא בהעתקתו ואפשר שמצא זה בביאורו. ותרגם נצורי מלשון נצר.
[6]) „למען דבר ה׳ כדי שיתאמת״.
[7]) תרגם כל הפעלים בלשון עתיד אענך ואעזרך ואצרך ואחזיקך (עיין למעלה מ״ב ו׳) ואתנך לברית אמונה לעם ולהקים הארצות ותנחל הנחלות אשר היו שממות.
[8]) „ותאמר לאסירים״.

תכברו בדלך אד אסמעתך אלחואדת מן אלאן ומחפוטאת ליס
תערפהא: 7 ומא קד כלק ולם תעלם בה מן חין וקבל יום כונה לם
תסמע בה כילא תקול אני קד ערפתה: 8 בל לם תסמע בל לם תעלם
בל לם יתקדם אלי סמעך בהא מן חין לאני עלמת אנך סתגדר
ואלכאפר מן חאל אלבטן סמית[1]: 9 ולמא אנא אהל לה אטול מהלי
ופכרי אן אמהלך[2] לילא אקטעך: 10 בל אסבכך לא במתל אלפצה
ואבליך פי כור אלעדאב[3]: 11 וכמא אנא אהלה אצנע מעך ואקול כיף
יתבדל[4] וכרמי לא אעטיה לאכר: 12 אסמע לי יא אל יעקוב ויא אל
אסראיל מסמאי אני אנא הו אלאול ואנא איצא אלאכר: 13 ואיצא ידי
אססת אלארץ וימיני אכתרעת אלסמא ואנא דעות בהם פחאצרו
אגמעין[5]: 14 פאגתמעו כלכם ואסמעו מן בכם יכבר בהדה אלאמור
פאן אללה יחבה ויערפה באנה יצנע מראדה מתל מא קאל פי באבל
וקדרתה כמא וצף פי אלכסדאניין[6]: 15 ויעתרף לי באני אנא אלדי
דעותה תם כאתבתה[7] ואתית בה ואנגחת טריקה: 16 פיקול[8] תקדמו
אלי אסמעו הדה פאני מן אול ליס פי אלסתר תכלמת בהאולא מן וקת
כונהא אנא תם[9] ואלאן אללה רבי בעתני בנבותה[10]: 17 כדא קאל
אללה ולייך קדוס אסראיל אנא אללה רבך אלמעלמך מא ינפעך
אלמסלכך פי אלטריק אלואגב אן תמצי פיה: 18 לו אצגית אלי וצאיאי
לכאן סלאמך תאירא כאלנהר וחסנאתך כמוג אלבחר[11]: 19 ויכון נסלך
כאלרמל ודראריך כלוא אלבחר[12] לא ינקטע ולא ינפד אסמה מן בין

---

1) זה המשך הפסוקים מן פסוק ג׳: הגדתי לכם הראשונות כדי שלא תאמרו פסלי עשו זאת ועתה הנה באו נעשו ואם כן חובה עליכם להודות ולהאמין בחדשות אשר אגיד לכם על העתיד אשר לא שמעתם ולא תוכלו לאמר כי כבר שמעתם אותן כי ידעתי שתבגדו ופושעים מבטן תקראו.

2) רד״ק: אחטם כמו אאריך אפי כי האף יקרא חוטם.

3) „אבל אצרוף אותך לא ככסף ואנסך בכור הרעות״. עיין ראב״ע ורד״ק שהביאו בשם י״א כי בחרתיך הוא במקום בחנתיך.

4) ואומר איך יתחלל (שמי או כבודי).

5) עיין אלאמאנאת דף 88.

6) „מי בכם יגיד אלה הדברים כי ה׳ אהבו (ר״ל כורש עיין ראב״ע ורד״ק) ויודיעהו כי יעשה חפצו כאשר אמר על בבל (ויראה) גבורתו כמו שדבר על הכשדים״.

7) „ויודה לי כי אני קראתיו וכו׳״.

8) „ויאמר״.

9) ראב״ע: אמר הגאון מכאן רמז שהנשמה קודם הגוף. נראה מזה שפירש מעת היותה אני שם משעת בריאת שמים וארץ מפני שהאותות והמופתים נבראו ג״כ בששת ימי בראשית.

10) ראב״ע: והגאון אמר כי הוי״ו תחת בי״ת.

11) „ויהי שלומך שוטף כנהר ומעשיך הטובים כגלי הים״.

12) פירושו כתל עפר אשר על שפת הים סביב לחופו וכן תרגם לוית חן משלי ד׳ ט׳ לואא מן חסא והוא הגזר הסובב את המצח. עיין רד״ק שפירש מעות אבני החול שהם צרורות קטנות.

ותקת בשרך וקלת ליס מן יראני וחכמתך ומערפתך המא אעתיאנך
פקלת פי נפסך אנא וליס גירי: 11 סיאתיך שר[1]) לא תערפין תלאפיה
ותקע עליך אפה ליס תטיקין רפאעהא[2]) ותאתי עליך גפלה כאבה לא
תערפינהא: 12 ויקאל לך[3]) קפי אלאן בדקאיך ובכתרה סחרך כמא
תעבת פיה מן אואילך לעלך תטיקין אלנפע ולעלך תרהבין:
13 פתעגזין מן כתרה משוראתך ·ואן וקפו ליניתך מבתארו היאה
אלסמא אלנאטרון פי אחואל אלכואכב מערפין פי אלאוקאת ממא
יאתי עליך: 14 ואדא הם יצירון כקש ואלנאר תחרקהם ולא יכלצון
אנפסהם מן אללהיב וליס דאך מן גמר כבזהם ולא וקיד יגלסון חדאה:
15 כדאך צאר לך גמיע מא תעבת פיה ותגארך מן אואילך כל אמר
אלי גהתה צלו וליס מגיתך[4]):

מח

1 אסמעו הדא יא בעץ[5]) אל יעקוב אלמסמיין באסם אסראיל
ואנמא הם מן מא יהודה כרגו אלחאלפין באסם אללה וידכרון אלאה
אסראיל לא בחק ולא בעדל: 2 ואנמא סמו באסם קריה אלקדס פקט[6])
ואסתנדו עלי אלאה אסראיל אלדי אסמה רב אלגיוש: 3 אלאואיל
אכברתם[7]) בהא מן חין וכרגת מן קולי ואסמעתכמוהא פמא כאנת אלא
גפלה חתי צנעתהא פאתת[8]): 4 לעלמי אנך שעב צעב ועצב מתל
אלחדיד קדאלך וגבהתך שביהה באלנחאס[9]): 5 לדלך אכברתך בהא מן
חין וקבל אן תאתי אסמעתך כילא תקול זלמי צנעהא ופסלי ומסבוכי
אמר בהא: 6 פכמא סמעתהא אנטר גמיעהא ואנתם אליס יגב אן

---

[1]) „ומפני שבטחת ברעתך ואמרת אין רואני וחכמתך ודעתך שהיתם גובה לבבך וכו' יבוא עליך וכו'". צ"ל עתיאנך והוא שם דבר עיין תהלים ס' ג'.

[2]) „לא תדעי לדפותה ולהמלט ממנה" עיין שרשים לאבן גנאח שרש שחר. ובמשלי פ"ז י"ד העתיק יכפרנה יזילהא והענין אחד.

[3]) „ויאמר לך" עיין תשובות דונש סימן 190.

[4]) „באשר יגעת בהם (ר"ל בכשפיך) מראשיתך אולי תוכלי הועיל אולי תערוצי. ואחר זה נלאית מרוב עצתיך אף כי עמדו להושיעך המוחרים בתבונת השמים התוזים במצב הכוכבים המודיעים בזמנים מאשר יבאו עליך. והנה יהיו כקש האש תאכלם ולא יצילו את נפשם מיד הלהבה ואין בזה גחלים (לאפות) לחמם ולא יקוד לשבת נגדו. כן היה לך כל מה שיגעת בו וסוחריך מראשיתך כל אחד לעברו תעו ואין מושיעך". תרגם הגאון חברי מגזרת ברד ועיין בן בלעם שהביא פירוש הגאון על אין גחלת לחמם.

[5]) רד"ק: כנגד אנשים שהיו רעים.

[6]) ר"ל והם רק מזרע יהודה. ולא נקראו כי אם מעיר הקדש ובאמת אינם יהודים ולא ראוים להיות מירושלים.

[7]) כן הוא בכ"י פ' ובכ"י א' אכברתהם ונראה שצ"ל אכברתכם.

[8]) ר"ל ולא האמנתם לדברי נביאי והיו כאלו באו פתאם.

[9]) „מדעתי כי עם קשה אתה וגיד דומה לברזל ערפך ומצחך דומה לנחושת".

קלובכם: 9 ואדכרו אלאואיל מן אלדהר פאני אלטאיק ליס גירי אנא
אללה ליס מתלי: 10 אלמכבר מן אלאול באלאכר ומן אלמקדם במא
לם יצנע בעד אלקאיל תדבירי יתבת וכל מראדי אצנעה: 11 אני
אלדאעי בה מן אלמשרק כאלטאיר[1]) ומן אלבלד אלבעיד דא תדבירי
וכמא קלת אתי בהא וכמא כלקתהא אצנעהא איצֹא[2]): 12 אסמעו לי
יא צעאב אלקלב[3]) אלבעידין מן אלזכוה: 13 אד קרבת לכם זכותי לא
תבעד וגותי לא יתאכר אגעל פי ציון מגותתי ואל אסראיל פכרי:

מז

1 אנחדרי ואגלסי עלי אלתראב יא גמאעה אהל באבל אגלסי
עלי אלארץ בלא כרסי יא גמע אלכסדאניין פאנך לא תעודין
תסמין אלרכצה ואלמדללה[4]): 2 וצירי כמן יקאל להא כדי אלרחא[5])
תם אטחני דקיקא ואכשפי נקאבך[6]) ואחסרי עצדך[7]) ואכשפי סאקך
לתעברי אלאנהאר: 3 תם תנכשף סואתך ותבדו איצֹא ערותך
כדאך אכד מנך אלקוד לא אשפע מנך אנסאן[8]): 4 קאל דלך[9]) ולינא
רב אלגיוש אסמה קדוס אסראיל: 5 ואגלסי סאכתה ואדכלי פי
אלטלאם יא גמע אלכסדאניין פאנך לא תעודין תסמין סידה אלמלוך:
6 לאנך אדא סכטת עלי אמתי ובדלת צפותי ואסלמתהא פי ידך לם
תצירי רחמה להם בל חתי עלי אלשיך תקלת אצרך גדא[10]): 7 וקלת
אלי אלדהר אכון סידה אד לם תצירי הדה פי באלך ולם תדכרי
עאקבתהא: 8 ואלאן פאסמעיהא יא מנעמה יא גאלסה ואתקה יא
קאילה פי נפסהא אנא ולים גירי לא אגלם ארמלה ולא אערף אלתכל:
9 פיאתיך כלאהמא פי טרפה עין מן יום ואחד אלתכל ואלתרמל פי
אצח מא המא יאתיאנך מע כתרה סחרך ועטם רקאיך גדא[11]): 10 ולמא

1) „אני הקורא אותו (ר״ל איש עצתי) ממזרח כעיט״:
2) „וכאשר דברתי אביאנה (עצתי) וכאשר יצרתיה אעשנה״ הגאון תרגם בלשון נקבה
אע״פ שהמלה הערבית תדבירי אשר תרגם בה עצתי הוא לשון זכר.
3) ראב״ע: שאינם מאמינים בדבר ה׳ כטעם חזקי לב.
4) עיין דברים כ״ח נ״ו.
5) „ותהי כמו (כשפחת) אשר יאמר לה קחי וכו׳״.
6) „צמיתך״ וכן תרגם שה״ש ד׳ א׳.
7) „זרועך״ ותרגם כן לפי ענינו מפני שמצא למטה נ״ב י׳ ויחזקאל ד׳ ז׳ שרש חשף עם
מלת זרוע.
8) כן הוא בכ״י וצ״ל אנסאנא או מן אנסאן וראב״ע הלך אחר פירוש הגאון ואמר:
ולא אקבל פגיעת אדם כמו פיוס כמו ואל תפגע בי.
9) „אמר זה גואלנו וכו׳״.
10) „כי כאשר קצפתי וכו׳״.
11) „באופן היותר שלם יבואו עליך שניהם עם רב כשפיך וכו׳״ עיין רד״ק.

אלעדל אלמגית וליס סואי[1]: 22 פולו אלי תגאתו יא אהל גמיע אקטאר
אלארץ לאני אלאיק ליס גירי[2] 23 וקד אקסמת באסמי וכרג מן קולי
אמר בזכה לא ירגע לאן כל רכבה תגתו לי ולסאן תחלף כדא
באסמי[3]: 24 ומן יקול עני יקינא באללה זכותי ועזי יבלג אליה פיכזא
כל מן יתולע בה[4]: 25 ובאללה יזכון ויתמדחון גמיע נסל אל אסראיל :

מו

1 ואדא גתא בל ותשטא נבו וצארת אזלאמהם דוסא ללוחוש
ואלבהאים ומשרפאתהם אלמזמולה חמלא עלי לגבין: 2 תשטו הם
איצא וגתו אגמעין ואחרי אן לא יטיקו כלאץ חמלהם ואנפסהם דהבת
פי אלסבי[5]: 3 אסמעו לי יא אל יעקוב וגמיע באקיה אל אסראיל
אלמתחלין בבנין מזמולין מן אלבטן אלמחמולין מן אלרחם[6]: 4 אעלמו
אנכם אלי מתל חאל אלשיכוכה אנא הו לכם ואלי שביה בחאל
אלשיבה אנא אשילכם וכמא צנעת אנא אחמלכם ואנא אנקדכם
ואכלצכם[7]: 5 במן תשבהוני פתסאווני או תמתלוני ואשבהה[8]:
6 כאלדין יצבון[9] אלדהב מן אכיאסהם ואלורק באלשאהין יזנונה
ויסתאגרון סבאכא פיצנעה מעבודא ורכעו[10] לה ואיצא יסגדון:
7 ויחמלונה תם עלי אכתאפהם יזדמלונה וידעונה מכאנה[11] פיקף ומן
מוצעה לא יברח ויצרך אליה אחדהם[12] איצא פלא יגיבה ומן שדתה
לא יגיתה: 8 אדכרו הדה ואיסו מנהא[13] ורדוהא יא מגרמון עלי

---

[1]) „תגידו לתם ותגישו אליתם ואחר זה תועצו יחדיו ואמרו מי השמיע וכו׳".
[2]) „לכן אם תפנו אלי תושעו וכו׳".
[3]) „כבר נשבעתי בשמי ויצא מפי דבר צדקה אשר לא ישוב וכו׳."
[4]) „והאומר עלי אך בה׳ צדקתי ועוז יבוא אליו ויבושו וכו׳" שני הפסוקים הם דברי הנביא ועיין רד״ק.
[5]) „אחר שכרע בל וקרס נבו ונעשו עצביהם למרמס לחיות ולבהמות והנבחרים מהם הנשואים היו למשא על העיפים. נשברו גם הם (ר״ל הנושאים) וכרעו יחדיו וכל שכן שלא יוכלו למלט משאם אחר שהם עצמם הלכו בשבי".
[6]) „הנמשלים לבנים העמוסים מני בטן וכו׳".
[7]) „דעו כי אני הוא לכם עד העת הנמשלה לזקנה וכי אסבול אתכם עד הזמן הדומה לשיבה (ר״ל גם אחר שכלה כחכם) וכמו שעשיתי אני אשא אתכם ואצילכם ואמלט אתכם".
[8]) ר״ל אין דבר דומה לי ואינני דומה לשום דבר. עיין אלאמאנאת דף 98.
[9]) רש״י: הזלים לשון יזלו מים.
[10]) בכ״י פ׳ פיצנעו מעבודא ורכעו.
[11]) רד״ק: במקומו.
[12]) „אחד מהם".
[13]) „והתאוששו" וראב״ע הביא בשם הגאון פירוש אחר וזה שהוא מאש והטעם הוקדו ובעל העושר כתב: ר״א תהיו נואשים כי לא יבוא מאלהיכם דבר.

אלארץ הל יקול אלטין למפכרה מא תצנע פכיף תקול אן צאנעך
לא קדרה לה[1]):   10 חתי אן אלויל ללקאילי[2]) לאביה מא תולד ולאמה
מא תטלקין: 11 כדא קאל אללה קדוס אסראיל וכאלקה סאלוני ען
אלאתיאת ועלי מא אחדתה ומא תצנעה ידי תתאמרו לי[3]):   12 לאני
צנעת אלארץ וכלקת אלנאס עליהא ולאני ידי מדת אלסמאואת ואמרת
גמיע גיושהא: 13 פאני אטהרה בעדל וגמיע טרקה אסהלהא והו יבני
קריתי ויטלק גאליתי לא בתמן ולא ברשא קאל רב אלגיוש[4]):   14 כדא
קאל אללה מן כסב אלמצריין ותגארה אלחבשיין ובני סבא אנאס דוי
מסאחה עליך יעברון תם לך יכונון ווראך יסירון אד׳ באלאגלאל יעברון
ולך יסגדון ואליך יצלון ויקולון יקינא אן פיך אלאה לא סואה ולא אלאה
גירה[5]):   15 ויקינא אנך לרב מחתגב ואלאה אסראיל מגיתה[6]):   16 אדא
אסתחו[7]) תם כזו גמיעהם וסארו בכזיהם חדאק אלספרא אגמעין[8]):
17 כדאך אסראיל מגאת באללה גות אלדהור פאנתם לא תסתחו ולא
תכזו אלי עואלם אלדהור[9]):   18 כדא קאל אלרב אלבארי אלסמא והו
אללה כאלק אלארץ וצאנעהא הו אצלחהא פלם יברהא תיהא בל
ללתבאת כלקהא אנא אללה וליס גירי[10]):   19 כדאך לם אכאטבכם פי
אלסתר ולא פי מוצע מטלם ולם אקל לנסל יעקוב אטלבוני תיהא בל
אנא אללה מכלמכם באלעדל מכברכם באלמסתקים[11]):   20 אגתמעו
ותעאלו ותקדמו אגמעין יא פלתא אלאמם תרו אלחאמלין כשב
פסלהם לא יעלמון ויצלון אלי מעבוד לא יגיתהם[12]):   21 פאכברוהם
ותקדמו אליהם תם תשאורו אגמעין וקולו מן אסמע הדה אלאמור מן
קדים ואכבר בהא מן חין אלים אנא אללה ולא אלאה גירי אלמאיך

---

[1]) „ואיך תאמר כי עושך אין לו כח" ר״ל כי האדם נמשל לחמר והבורא ליוצר.

[2]) „עד כי הוי לאומר וכו׳".

[3]) „שאלוני על האותיות ועל מה שאברא ועל מעשי ידי דרשוני" הנה לפי דעת הגאון מלת בני ענינת פעולות ה׳. עיין אלאמאנאת דף 86.

[4]) „אנכי אעירהו בצדק וכו׳" הפסוק הזה מוסב על כורש. עיין מ״א כ״ח.

[5]) עיין רד״ק ותרגם בזיקים כמו שהעתיק תהלים קמ״ט ח׳.

[6]) ר״ל הם יאמרו ג״כ שאלהי ישראל הוא המושיע לכורש.

[7]) במקום אסתחיו וכן בפסוק שלאחריו תסתחו במקום תסתחיו.

[8]) „המהירים מהשלוחים".

[9]) עיין אלאמאנאת דף 246 ושם פירש ענין עולמי עד שהתשועה תהיה לנצח ולא תפסוק לעולם.

[10]) אחר שדבר בתארי השם שהוא ברא העולם ותקנה ורצה בקיומו הזכיר הנביא מאמר ה׳ והוא אני ה׳ וכו׳ ולא העתיק הגאון מלת כי מפני שהפסוקים הבאים אינם סבה למה שקדם.

[11]) „וכן לא בסתר וכו׳ במקום חשך וכו׳ אבל אני ה׳ וכו׳".

[12]) „הקבצו וכו׳ והראו שהנושאים עץ פסלם לא ידעו (ר״ל אין להם דעת) וכו׳".

מאד̄ אלסמא וחדי באסמ ארץ̇ מן ענדי[1]: 25 אלפאסך איאת
אלמשעד̇ין ואלקאסמין יהגן כד̇אך ירד̄ אלמתחכמ̄ין אלי ורא[2]
ומערפתהם יג̇הל: 26 אלמקים כלאם עבדה וראי רסלה יתמ̄מה אלקאיל
ען ירושלם תעמר וען קרי יהודה תבנא ומקים כ̇ראבאתהא[3]:
27 אלקאיל ללקער נש̇ף ומיבּ̄ס אנהארה[4]: 28 אלקאיל ען כורש אנה מלכי[5]
וכל מראדי יתמ̄מה ויקול ען ירושלם תבנא ואלהיכל יאסּ̄ס:

מה

1 לאן כד̇א קאל אללה למסיחה ען כורש אלד̇י אמסך ימינה
אד̇̄ל בין ידיה אלאמם ואחקא אלמלוך אחל̄הא ואפתח בין ידיה
מצארעהם ואבואבהם לא תגלק[6]: 2 ואסי̄ר קדרתי בין ידיה ואסהל לה
אלעטוף[7] ואכסר מצארע אלנחאס ואג̇דע עוארץ̇ אלחדיד: 3 ואעטיך
כ̇זאין מכ̇פיה[8] ודפאין מסתורה לכי תעלם אני אללה אלד̇י שרפת
אסמך אלאה אסראיל: 4 ודלך לקבל עבדי יעקוב ואסראיל מכ̇תארי
סמ̄יתך באסמך וכניתך קבל אן תערפני[9]: 5 ולאני אללה לא סואי
ולא אלאה ג̇ירי אזרך באלקוה קבל אן תערפני[10]: 6 לכי יעלם אלנאס
מן משרק אלשמס ומגרבהא אנה ליס ג̇ירי כמא אנא אללה לא סואי:
7 כ̇אלק אלנור ואלט̇לאם צאנע אלסלאמה ואלבלא אנא אללה צאנע
ג̇מיע דלך[11]: 8 תדר̄ אלסמאואת מן אלעלו ואלשואהק תהטל אלעדל
פתפתח בה אלארץ̇ וינמו אלגות̇ ואלצלאח ינבת מעה אנא אללה
כ̇לקת דלך[12]: 9 פאלויל ללמכ̇אצם כ̇אלקה והו כ̇אלכ̇זף[13] מן אכ̇זאף

---

[1]) „ממני" ר״ל מנפשי ומכחי והוא תקרי.

[2]) „בן ישיב העושים עצמם כחכמים אחור".

[3]) „האומר על ירושלים תושב ועל ערי יהודה תבנינה וקוממם חרבותיה".

[4]) „ומיבש נהרותיה".

[5]) „האומר על כורש הוא מלכי".

[6]) זה הפסוק דבוק עם הפסוק שלפניו וזה ענינו: „כי כה אמר ה׳ לנביאו׳ על דבר כורש אשר .אחזיק בימינו אכביע לפניו הגוים ואפתח מתני המלכים ואפתח לפניו דלתותיהם ושעריהם לא יסגרו".

[7]) עיין אבן גנאח שרש הדר.

[8]) „ואתן לך אוצרות צפונות".

[9]) רד״ק: כי פעם הזכיר (הנבואה) בשם כורש כמו בזאת הפרשה ופעם בלא זכר שם כורש וזהו הכנוי. „ועדיין לא היית יודע אותי".

[10]) רד״ק: אתן אזור במתניך עד שלא ידעתני.

[11]) ר״ל אני ולא אחר קראתי לכרש כמו שאני ולא זולתי הוא יוצר הכל. רד״ק: וכתב ר׳ סעדיה יוחס הטוב והרע לבריאת האל כנגד דעת מי שהוא מאמין בשני אלוהות אחד טוב ואחד רע לפיכך אמר אני ה׳ עושה כל אלה. והגאון האריך בזה באלאמאנאת דף 54.

[12]) ר״ל השמים יזלו צדק וכו תפתח הארץ ותפרה ישע ותצמיח צדקת עם הישע.

[13]) „והוא כחרש".

יאﬢדה מן סאיר שגר אלשערי ואלדי יגרס אלסנדיאן ואלמטר ירביהא[1]):
15 חתי תציר ללאנסאן משעלא יאכד מנה שיא פיצטלי בה וקד יסגר
מנה ויכתבז כבזא וקד יפעל מעבודא פיסגד לה או יצנע פסלא וירכע
לה[2]): 16 בעד מא אחרק בעצהא באלנאר ואכל אללחם מביכא עלי
בעצהא או ישוי שואא פשבע מנה ואצטלי בעצהא וקאל הדא
אלתאכי[3]) אד דפית ושערת באלנאר: 17 ובאקיהא צנעה מעבודא
ופסלא לה תראה ירכע לה ויסגד ויצלי לה ויקול כלצני לאנך רבי[4]):
18 ולא יעלמון בגהלהם ולא יפהמון כאן עיונהם קד טמסת[5]) מן אלנטר
וקלובהם מן אלעקל: 19 ולא ירגע אלי נפסה ולא מערפה לה ולא
פהם פיקול בעד מא אחרקת בעצהא באלנאר וכבזת עלי גמרהא כבזא
ושוית שואא ושבעת מנהא[6]) אצנע באקיהא מא יכרההא אללה ואסגד
לכשבה באליה[7]): 20 תראה יראעי אלרמאד וראי אלסכריה[8]) קד מילה
ולא יכלץ נפסה ולא יקול אלא אן אלבאטל פי קבצתי: 21 אדכר
הדא יא אל יעקוב ויא אל אסראיל לאנך עבדי וכמא כלקתך עבדא לי
כדאך אנת איצא יא אל אסראיל לא תנסאני[9]): 22 פאני אמחו דנובך
כאלגים אלמאר ואתגאוז כטאיאך כאלסחאב אד תרגע אלי
פאתולאך[10]): 23 וירן אהל אלסמא אד צנע אללה דלך ויגלב אהל
אלארץ מן אספל וינטק אהל אלגבל ברנין ואהל אלשערי פי מא בין
אלשגר אלתי פיהא אד תולי אללה אל יעקוב ואפתכר באל אסראיל[11]):
24 כדא קאל אללה וליך וכאלקך פי אלבטן אנא אללה צאנע אלכל

שרד) ויקציעהו (עיין אבן גנאח בשרש קצע הערה 60) כתבנית איש או כתבנית אשה יפה היושבת בבית". עיין ת"י.

[1]) אחר שמנה חרש הברזל והנגר הוסיף עוד אומן שלישי והוא הכורת את הארזים „ומה שיאמצהו בו משאר עצי היער" ועוד אומן רביעי והוא הנוטע את האלונים וסיהל שהגשם יגדלם.

[2]) „עד שיהיה לאדם לבער בקחתו מעט ממנו לחמם ולפעמים משיק ויאפה לחם לפעמים יעשה אליל וישתחו לו או יעשה פסל ויסגד לו".

[3]) „אחר ששרף מקצתו באש ואכל בשר מבושל במקצתו או צלה צלי וישבע ממנו וחמם את בשרו במקצתו ואמר זאת היא האחוה (כי זה העץ יצלח לדברים שנים) כי חמותי וראיתי אור" תרגם האח מלשון אחוה וריעות. ובתהלים ל"ה כ"א השתמש במלת תאכי והענין אחר.

[4]) „ושאריתו עשה לו לאליל ולפסל תראהו כורע ומשתחוה לו ויתפלל אליו ויאמר הצילני כי אתה אלהי".

[5]) „לא ידעו באולתם ולא יבינו כאלו טח וכו'".

[6]) „צליתי צלי ושבעתי ממנו".

[7]) רש"י לרקבון עץ. תרגם בול מלשון בלה.

[8]) וכן תרגם בבראשית ל"א ד' התל בי וכן למעלה ל' י' מהתלות.

[9]) „וכאשר יצרתיך עבד לי כן אתה ישראל לא תנשני".

[10]) „כי אמחה פשעיך כעב העבר ואעביר חטאתיך כענן כאשר תשוב אלי אגאלך".

[11]) „וירננו שוכני שמים כי עשה ה' זאת ויריעו יושבי הארץ מתחת ויפצחו היושבים בהרים ברנה והיושבים ביערים בין העצים אשר בו וכו'".

מד

1 פאסמע אלאן יא אל יעקוב עבדי ויא אל אסראיל אלדי
אכתרתה: 2 כדא קאל אללה צאנעך וכאלקך פי אלבטן אנה יעינך[1])
פלא תכף יא אל יעקוב עבדי ויא אל אסראיל אלדי אכתרתה: 3 פאנה
כמא יצב אלמא עלי אלעטשאן ואלהואטל עלי אליבס אצב נבותי צבא
עלי נסלך וברכתי עלי דראריך[2]): 4 וינבתון מן בין אלחשיש כאלגרב
עלי גראיל אלמא: 5 מן[3]) הדא יקול אנא ללה והדא יתסמי באסם
יעקוב והדא יכתב נפסה ללה ובאסם אסראיל יתלקב: 6 כדא קאל
אללה מלך אסראיל ווליה רב אלגיוש אנא אלאול ואנא אלאכר ולא
אלאה גירי: 7 ומן מתלי ידעו באלאשיא ויכבר בהא ויקומהא לי מנד
צירת אמה פי אלעאלם ואלאתיאת ומא יגי יכברונהם בהא[4]): 8 פלא
תפזעו ולא תכשו אליס מן דהרכם אסמעתכם ואכברתכם ואנתם
שהודי פהל מוגוד אלאה גירי והל יגוז אן יכון מעתמד לא אערפה[5]):
9 ואנמא כלהם מצורו אלפסול אלתי הי תיה ופי מנאהם לא תנפעהם[6])
והם שהודהם אנהם לא ירון ולא יעלמון[7]) לכי יכזו: 10 מן צור אלמעבוד
ואפרג אלפסל אלדי לא ינפע: 11 פסיכזא גמיע אצחאבה ויגמע
צנאעהם מן בין אלנאס פיקפון ויפזעון ויכזון אגמעין[8]): 12 מן דלך
אלחדאד באלקרנאס ופעלה לה באלפחם ובאלמראזב יצורה ויצנעה
בקוה דראעה ולו גאע לם יכן לה קוה ולו לם ישרב מא ללגב[9]):
13 ואלנגאר אלדי ימד אלתר ויחליה באלרקאן ויצנעה באלרנג תם
יחליה באלברכאר ויצנעה כשכל רגל או שכל אמראה חסני גאלסה
פי אלבית[10]): 14 ואלקאטע לה ארזא אד יאכד אלצנובר ואלבלוט ומא

1) רד"ק: שיעוזך.
2) „כי כאשר יצקו המים על מקום צמא ונוזלים על מקום יבש אצק נבואתי על זרעך וכו'".
3) מלת מן נוספת בראש הפסוק וענינו קשה בדקדוק לשון ערב.
4) „מיום שמתי עם בעולם והעוברות והבאות יגידו להם (ר"ל לעובדיהם)".
5) „ואיך יתכן שיהיה צור (ר"ל חכם או גדול) אשר לא ידעתיו" עיין אלאמאנאת דף
22—24 ושם ביאר היטב הפסוק הזה עם שני הפסוקים שלפניו.
6) „והם כלם רק יוצרי פסילים שהם תהו ולא יועילום במה שהם חומדים".
7) יוצרי הפסילים הם עדים עליהם שלא יראו ולא ידעו.
8) „הנה יבשו כל חבריו (ר"ל חברי היוצר את הפסל) ויתקבצו חרשיהם מבין בני אדם
ויעמדו ויפחדו ויבשו כלם". חבר הגאון מלת יתקבצו עם מה שלפניו נגד בעלי הטעמים.
9) ספר עתה האומנים עושי הפסל איך טורחים לחבל והם „חרש ברזל בקרנס ומעשהו
לו (ר"ל לפסל) בפחם ובמקבות יצרהו ויפעלהו בכח זרועו ואם היה רעב לא היה לו כח ואם לא
שתה מים היה יעף" אשר שצריך למחוק מלת לה או לכתוב ויפעלה במקום ופעלה לה.
10) „והנגר הנוטה את הקו ומיפהו בשרד (ר"ל במין צבע אדום) (וע' אבן גנאח שרש

ואגתתכם ואסמעתכם וליס פיכם אגנבי כדאך אנתם שהודי יקול אללה
ואנא אלמאיק[1]): 18 ואיצא מן וקת[2]) אנא הו כדאך וליס מן ידי מכלץ
אפעל מא שית[3]) ומן ירדה: 14 כדא קאל אללה וליכם קדוס אסראיל
מן אגלכם כלית אלבאבליין ואחדרת גמיעהם הארבין ואלכסדאניין פי
אלספן רנינהם[4]): 15 אעלמו אני אללה[5]) קדוסכם ובארי אסראיל
מלככם: 16 כדא קאל אללה אלגאעל פי אלבחר טריקא ופי מא עזיז
סבלה: 17 אלמכרג אלכיל ואלפרסאן ואלגנד ואלאעזא[6]) פגתי גמיעהא
ולם יקומו בל כמדו ואנטפו כאלפתילה: 18 לא תדכרו אלאואיל ולא
תתפהמו אלקדימאת: 19 האנא צאנע מגותה גדידה אלאן תטהר
אלא תעלמוהא ואציר איצא פי אלבריה טרקא ופי אלסמאוא[7])
אנהארא: 20 ויכרמני וחש אלצחרא חתי אלערבד ואלנעאם אד געלת
פי אלבראי מאא ופי אלסמאוא אנהארא לאסקי שעבי מכתארי:
21 ויכון אלשעב אלדי כלקתה לי יקצון מדאיחי: 22 ומע מא לם
תדעני יא אל יעקוב ולם תתעב פי טאעתי יא אל אסראיל: 23 ולם
תאתני מן שאה צואעדך ולם תכרמני בדבאיחך עלי אני לם אסתכדך
בהדאיא ולא ענפתך בבכור: 24 ולם תשתר לי בורקך קסטא ולא מן
שחם דבאיחך כתרת ענדי לכנך אסתכדאת נפסך לי פי כטאיאך
וענפתהא בדנבך: 25 אעלם אני הו אלמאחי דנבך כמא אנא אהלה
וכטאיאך לא אדכרהא[8]): 26 אד תדכרני פנתחאכם גמיעא ותקץ אנת
מא בה תנצלח[9]): 27 ותעתרף באן אבאך אלאולין אכטו ועלמאך
אדנבו לי[10]): 28 ואני בחכם בדלת ריסא אלקדם וגעלת מן אל יעקוב
מתלופין ומן אל אסראיל מקדופין[11]):

---

[1]) „באשר הגדתי לכם וכו׳ ולא היה בכם זר כן אתם עדי וכו׳".
[2]) „מזמן רב" ויונתן תרגם מעלמא עיין אלאמאנאת שם.
[3]) „אפעל מא שארצה".
[4]) „בעבורכם עזבתי הבבליים".
[5]) „דעו כי אני ה׳".
[6]) והגדולים והשרים" ועל מלת כפשתה עיין למעלה מ״ב ג׳ בלקוטים.
[7]) „תשועה חדשה אשר תגלה עתה וכו׳. ועל תרגום מלת ישימון עיין במדבר כ״א כ׳ ודברים ל״ב י׳.
[8]) אלו הארבעה פסוקים דבקים וענינם: „אף על פי שלא קראת לי וכו׳ דע כי אני הוא המוחה את פשעיך" ותרגם העבדתני וכו׳: „אבל הטרחת נפשך לי בחטאתיך והוגעת אותה בעונותיך".
[9]) „אם תזכירני נשפטה יחד ותספר אתה מה שתוכל להצטדק בו".
[10]) „ותודה כי אבותיך הראשונים חטאו וחכמיך פשעו בי" עיין בן בלעם.
[11]) „וכי אנכי במשפט חללתי שרי המקדש (הכהנים) ונתתי מבני יעקב לחרם ומבני ישראל לגדופים".

ויצני אליהא ויסמע עאקבתהא[1]: 24 ויעלם מן נעל אל יעקוב אסתלאמא
ואל אסראיל ללנאהבין אליס הו אללה אלדי אכטאנא לה ולם ישא
קומנא אלמסיר בסירה ולם יקבלו תוראתה[2]: 25 פספך עליהם מן חמיה
נצבה ועזה מלאחמתה מא סמעת חואליהם ולם יעלמו ואשתעלת
פיהם ולם ירדו באלהם:

מג

1 ואלאן כדא קאל אללה באריך יא אל יעקוב וכאלקך יא אל
אסראיל לא תכף פאני מתוליך ושרפת אסמך ואנת לי כאצה[3]: 2 ולו
גזת פי אלמא פאנא מעך ואלאנהאר לא תגרקך ולו סרת פי אלנאר
לא תגכוי ואללהיב לא ישתעל פיך: 3 לאני אללה רבך וקדוס אסראיל
מניתך כמא געלת פדאך מן אלמצריין ומן אלחבשה ובני סבא דונך:
4 פאכתר ממא עזזת ענדי אכרמך לאני אחבבתך ואגעל סאיר אלנאס
דונך ובאקי אלמלל דון נפסך[4]: 5 לא תכף איצא[5] אד אנא מעך פמן
אלמשרק אתי בנסלך ומן אלמגרב אגמע שמלך: 6 ואקול לגהה
אלשמאל האתיהם ולגהה אלגנוב לא תחבסיהם איתי באוליאי מן
אלבעד ווליאתי מן אקאצי אלארץ[6]: 7 הם גמיע מן סמי באסמי ולכרמי
בראתהם כדאך בעד מא כלקתהם וצנעתהם: 8 פיכרג אלקום
אלמתעאמין[7] ומעהם עיונהם ואלמתצאמון ולהם אסמאע: 9 אן אנחשר
אלאמם אגמעין ואגתמעת אלאחזאב מן פיהם יכבר בהדה אלאמור או
יסמענא אלאואיל או יעטון שהודהם פיצדקון או יסמעון פיקולון אלחק[8]:
10 לכנכם אנתם שהודי יקול אללה ועבדי אלדי אכתרתה לכי תעלמו
ותומנו בי ותפהמו אני אנא הו קבל פעלי לם יציר אלאה ובעדי לא
יכון[9]: 11 ואני אנא אללה וליס גירי מגית: 12 כמא אנא אכברתכם

---

[1]) עיין רד"ק.

[2]) "ידעו מי נתן וכו' הלא ה' אשר וכו' ולא אבה עמנו הלוך בדרכיו".

[3]) "גאלך והכבדתי את שמך ואתה לי סגולה".

[4]) "באשר נתתי כפרך (לשעבר) וכו' וכן אכבדך יותר מאשר יקרת בעיני כי אהבתיך ואתן כל האדם תחתיך ושאר האומות תחת נפשך (לעתיד)".

[5]) "עוד אל תירא".

[6]) תרגם צפון ותימן פאת צפון ופאת דרום ובני ובנותי אהבי מן האנשים והנשים.

[7]) "הם כולם (ר"ל הנקבצים מארבע כנפות הארץ) הנקראים בשמי ואשר בראתים לכבודי כן אחר שבראתים ועשיתים עם עור וכו'" אחר ששבח הנביא רחמי ה' על עמו שב אל העושים עצמם כעורים והרשים ואמר שיגאלם.

[8]) ר"ל ואם כל הגוים נקבצו יחדיו אין בהם אשר יגיד זאת או ישמיע הראשונות או יתן עדיו ויצדק או ישמע ויאמר כי אמת הוא. עיין ראב"ע ורד"ק.

[9]) רד"ק: לפני שיצרתי היצירות לא יצר אל זולתי שום יצירה עיין אלאמאנאת דף 108 ושם ביאר מלת לפני ואחרי על אופנים רבים.

אלארץ יא גאזלי אלבחר באסרה[1]) ואלגזאיר וסכאנהא: 11 יעלן צותה
בדלך אהל אלבר וקראה ואלרבץ אלדי יסכנה[2]) קדר וירן בה אהל
אלצכור ומן רווס אלגבאל יציחון: 12 באן יגעלו ללה וקארא וסדאיחה
פי אלגזאיר יכברון: 13 אד[3]) יטהר אללה כאלגבאר וכדי אלמלאחם
יתיר אלגירה פיגלב ויצרך ועלי אעדאה יתגבר: 14 ויקול מהלתהם
דהרא פאמסכת ורפקת בהם אלאן כאלואלדה אגאהרהם ואבידהם
ואשופהם אגמעין[4]): 15 ואנשף גבאלהם ויפאעהם וגמיע עשבהם
איבסה ואציר אנהארהם גזאירא ואגאמהם איבסהא: 16 ואסיר עמי[5])
פי טרק לם יערפוהא ופי סכך לם יעלמוהא אסלכהם ואציר אלטלאם
בין ידיהם ציאא ואלעסראת סהלה כמא אן הדה אלאמור קד צנעתהא
להם ולם אתרכהם[6]): 17 פיתרחו[7]) אלי ורא ויכזו כזאא אלואתקון
באלפסל אלקאילון ללמפרג אנת רבנא: 18 יא מתצאמין אסמעו ויא
מתעאמין אלתפתו אנטרו[8]): 19 מן אלמתעאמי אלא פי אנה עבדי
ואלמתצאם אלא אדא בעת אליה ברסולי ולא מתעאמי אלא ענד
אלעקובה ולא מתצאם אלא פי גזא אוליא אללה[9]): 20 רואיאת כתירה
לם יחפטהא ואסמאע מפתוחה פלא יסמע להא[10]): 21 ואללה מריד לכי
יצלחה פעטם לה אלפקה וגזרה[11]): 22 והם קום מגנומון מסטלמון כאב
גמיע שבאבהם[12]) ופי אלחבוס כבו וצארו גנימה ולא מכלץ להם
ואסטלאם לא קאיל רד עליהם: 23 פמן פיכם ינצת הדה אלמקאלה

---

1) „אמרו תהלתו מקצה הארץ אתם יורדי הים כלו". תרגם יורדי הים בלשון קריאה.
2) „ישאו קולם בזה יושבי מדבר ועריו וחצרים אשר קדר יושבים בתס" עי' בראשית כ"ה י"ג.
3) „כי ה' וגו'".
4) „ויאמר (ה') הארכתי להם אפי מעולם תחרשתי ותמלתי עליהם ועתה אצעק עליהם כיולדה (בתבלית) ואשוססם ואביט עליהם (להשמידם) כלם". עיין על אתאפק בראשית מ"ג ל"א ולמטה ס"ד י"א ועל אשאף עיין תרגומו לאיוב ז' ב' ואבן גנאח שרש שאף.
5) כן הוא בכ"י א' ובכ"י פ' קומי. ואפשר שצ"ל קומי אלשביה בעמי כמו שתרגמו יונתן: ואדבר לבית ישראל דדמן כסמין.
6) „כאשר כבר עשיתי להם אלה הדברים ולא עזבתים".
7) „עד שיסגו אחור" וענין מלת תרח עיין למעלה א' ד'.
8) „אתם העושים עצמכם כחרשים שמעו ואתם העושים עצמכם כעורים הביטו לראות".
9) „מי הוא העושה עצמו כעור כי אם (כשעליו להודות) כי הוא עבדי ומי הוא העושה עצמו כחרש כי אם כאשר נשלח אליו מלאכי ואין עושה עצמו כעור כי אם בעת העונש ואין עושה עצמו כחרש כי אם בעת גמול אוהבי ה'" ותרגם מלת עור השנית כמו חרש עיין אללמע דף 296.
10) קבוץ רואיה = מסורת ובאמת ענינו משרש ראי = ראה. אף על פי שלפי זה היה צריך להיות רויאת בלא אלף אחר הוין. וטעם הפסוק הוא שהעושה עצמו כעור רואה דברים רבים ולא ישמרם בלבו והעושה עצמו כחרש אזניו פתוחות ולא ישמעם.
11) ר"ל ה' הוא הרוצה לפקוח עיני העור ולפתוח אזני החרש והגדיל תורתו והאדירה להצלחתם. ובכ"י פ' וגודתם.
12) „גפלו ברעה הבחורים כלם" ובחורים קבוץ בחור ועיין אבן גנאח opuscules 223.

אלמין וכמא ידוס אלפכראני אלחמאה[1]: 26 מן אדֿא אכבר בשי מן
אוֿל עלמנאה ומן קבל דֿלך נקול הו עדל[2] ואיצֿא בלא מכבר ואיצֿא בלא
מסמע בל מן גיר אן יסמע אקואלכם[3]: 27 הו אלאול לאל ציון הודֿאה
והודֿאהם ובה אגֿעל לאל ירושלם מבשרא בה[4]: 28 חתי אנטֿר פאדֿא ליס
רגֿל מנאזע ומן האולי ליס משיר בשי ואן אסאלהם פירדון אלגֿואב[5]:
29 באן כלהם ללבאטל ואלכלו אעמאלהם כאלריח ואלתיה כואצֿהם[6]:

מב

1 הודֿא עבדי אדעמה מכֿתארי רצֿית בה נפסי אגֿעל נבותי פיה
יכֿרגֿ בהא אחכאמי אלי אלאמם[7]: 2 מן חית לא יצרך ולא יעלן ולא
יסמע פי אלאסואק צותה[8]: 3 חתי קצבה מרצֿוצֿה לא יכסרהא ופתילה
כאמדה לא יטפיהא יכֿרגֿ אלחכם עלי חקה[9]: 4 בל לא יכֿמד ולא
יתרצֿץ אדֿ[10] יצֿיר אלחכם פי אלבלאד ולשריעתה אלאמם ירגֿון: 5 כדֿא
קאל אלמאיך אללה בארי אלסמאואת ומאדֿהא באסט אלארצֿ
ואסאסתהא[11] מעטי אלנסמה ללקום אלדֿין עליהא ואלרוח ללמארין
פיהא: 6 אנא אללה שרפתך בעדל ואמסך בידך ואקויך[12] ואגֿעלך
לעהד אלקום וצֿיא אלאמם: 7 ופתֿ עיון עמי ואכֿראגֿ אלאסיר מן
אלמגלק ואלגֿלום פי טֿלאם מן אלחבוס: 8 ומע דֿלך אנא אללה[13] הו
אסמי וכרמי לא אעטיה לאכֿר ומדחתי ללפסול: 9 וכמא אן אלאואיל
קד אתת כדֿאך אנא אכֿברכם באלחואדתֿ[14] וקבל אן תאתי אבשרכם
בהא: 10 סבחו אללה תסביחא גֿדידא וקולו מדחתה מן אקאצי

[1]) „ויבוא בין הסגנים" ר"ל ירמסם כמו היוצר וכו' ואין ספק כי לפי דעת הגאון הפסוק מוסב על כרש מלך פרס.

[2]) מי הוא פעל העירותי ועניני „העירותי איש אשר ידענו מראש את דברו כאשר יגידנו ומלפנים נאמר הוא צדיק" ר"ל צדקו דבריו.

[3]) ר"ל אמרי עובדי אלילים הנזכרים בפסוקים כ"ג וכ"ד.

[4]) „הוא הראשון ליושבי ציון הנה הוא והנם. וכו אתן ליושבי ירושלים מבשר בו" נראה שהראשון הוא המבשר והוא כורש מלך פרס והנה הוא מוסב על כרש והנם על יושבי ציון וירושלים ואפשר שמלת בה השנית מוסבת על בשי = דבר הנמצא בפסוק שלפניו.

[5]) „עד שארא ואין איש מתוכח ומאלה (ר"ל מהאלילים ועובדיהם) אין יועץ וכו'".

[6]) „כי כלם מעשיהם לשוא ולריק וגדוליהם כרוח ותוהו."

[7]) ראב"ע: ויאמר הגאון כי הוא כורש.

[8]) „באופן שלא יצעק וכו'". — [9]) עיין בלקוטים.

[10]) תרגם עד בלשון כי ואפשר שרצה בו כי לא תהיה פשתה כהה ולא קנה רצוץ מפני שישים בארץ משפט ולתורתו יקוו האומות.

[11]) „רוקע הארץ ומוסדותיה".

[12]) „ואאמצך" תרגום יונתן ואתקיניך.

[13]) ר"ל אף על פי שנתתי שליחותי לכרש בכל זאת אני ה' וכו'.

[14]) „וכמו שהראשונות כבר באו כן חדשות אני מגיד וכו'".

מא אענתך[1]) ואדעמתך איצֿא בימין עדלי: 11 וסיכֿיב ויכֿזא גמיע מן
תולּע בך ויציר לא כשי ויביד דוו כֿצומתך: 12 ודוו מנאצאתך
תטלבהם ולא תגֿדהם ויצירון כמן ליס. וכמן כֿלא דוו מחארבתך:
13 אדֿ אנא אללה רבך מאסך ימינך אלקאיל לך לא תכֿאף אנא מעינך:
14 לא תכֿאפי יא שיעה יעקוב[2]) ויא רהט אסראיל אנא מעינך יקול
אללה ווליך קדוס אסראיל: 15 סאציֿרך כמורג בתאר[3]) גֿדיד דֿי אפואה
תדוס אלגֿבאל ותדקּהם ואליפאע באלמוץ תציֿרהא: 16 כֿדאך תדֿרידהם[4])
ואלריח תחמלהם ואלעאצף יבדּדהם ואנת תסרּ באללה ובקדוס
אסראיל תמתדח: 17 ואלצֿעפא ואלמסאכֿין אלדֿין יטלבון מאא וליס
אלסנתהם באלעטש קד נצֿבת אנא אללה אגֿיבהם קדוס אסראילי[5]) לא
אתרכהם: 18 אפתח להם עלי אלכֿדי אלאנהאר ופי וסט אלבקאע
אלעיון אציּר אלבראריּ אגֿאם מא ואלמפאוז מכֿארג מא: 19 ואנבת פי
אלברייה[6]) מן אלארז ואלסנט ואלאס ועוד אלדהן ואציר פי אלבידא
אלברותי[6]) ואלסאג ואלשרבין אגֿמעין: 20 לכי ירו אלנאטקון[7]) ויעלמו
ויבחתו ויעקלו אגֿמעין אן קדרה אללה צנעת דֿלך וקדוס אסראיל
בראה: 21 קרּבו דֿוי כֿצומתכם יקול אללה וקדמו דֿוי משאגֿרתכם[8])
יקול מלך אל יעקוב: 22 יתקדּמו פיכֿברונא במא ואפי מן אלחואדת
ומא הי אלאואיל אכֿברונא חתי נרדּ באלנא ונעלם עאקבתהא או
אלאתיאת אסמעונא איאהא: 23 פאדֿא תכֿברון באלגֿאיאת אלי ורא[9])
נעלם אנכם אשראף ואיצֿא אן אחסנתם או אסאתם נתגֿאדל וננטר דֿלך
גֿמיעא[10]): 24 פממא אנתם לא כשי וממא אפעאלכם מתלאשיה מכרוה
אלאכֿתיאר אן יקע עליכם[11]): 25 לכני אטהר מן מהב אלשמאל פיאתי
ומן משרק אלשמס ידעו באסמי ויתוסט אלכֿלפא כֿדכֿול אלמצוּר פי

---

[1]) „ולא תבהל אני אלהיך אאמצך כאשר זה זמן כביר עזרתיך".
[2]) „קהל יעקב" וכן ביאר אבן גנאח בשרש תלע. ויונתן תרגם: שבטיא דבית יעקב.
[3]) „ואשימך למורג חרוץ וכו'". רד"ק: או יהיה חרוץ תאר למורג ר"ל מורג מחתך היטב.
[4]) „בן תזרם וכו'".
[5]) תרגם כאלו כתוב קדוש ישראל במקום אלהי ישראל.
[6]) כן הוא בכ"י וכן הוא למעלה ל"ז כ"ד והיו"ד היא במקום א' מפני שהמלה היא ארמית ברותא.
[7]) „המדברים" ר"ל בעלי השכל.
[8]) „אנשי ריבכם" וכן „אנשי עצמותיכם".
[9]) ר"ל העתידות לבוא. ועיין ביאורו למשלי כ"ט י"א ושם אמר כי מלת לאחור נופלת על מה שכבר עבר וגם על מה שעתיד להיות.
[10]) „ואף אם תטיבו או תרעו נוכחה ונראה זאת יחד" ותרגם נשתעה מלשון חז"ל משתעי דינא בהדיה (בבא מציעא דף י"ד ב').
[11]) ומאשר אתם כאין ומאשר מעשיכם כאפס תועבה היא שהבחירה תפול עליכם".

באחצא וידעו גמיעהא באסמא מן כתרה אלניל ואיד אלקוה ואחד
מנהא לא יעדם: 27 לם תקול יא אל יעקוב ותתכלם יא אל אסראיל
באן קד אנסתר חאלי מן ענד אללה ומרת סירתי[1]) ען רבי: 28 אמא
עלמת או סמעת אן אללה רב אלעאלמין כאלק אקאצי אלארץ לם
לגב ולם יתעב ולא נהאיה לעלמה: 29 מעטי אללגב אלקוה ולגיר די
ניל יכתר אלעטמה: 30 חתי ילגב אלאחדאת ויתעבון ויעתר אלשבאב
ויצעפון[2]): 31 וראגיו אללה תתבדל להם אלקוה כמא יצעד אלריש עלי
אלנסור[3]) פיחאצרון ולא יתעבון וימשון ולא ילגבון:

מא

1 אנצתו אלי יא אהל אלגזאיר ותתבדל אלאחזאב קוה
אלאסתמאע[4]) יתקדמון חיניד יתכלמון נתקדם אלי אלחכם אגמעין:
2 מן דא אטהר מן אלמשרק עדלא יתבעה אלי טאעתה[5]) יסלם בין
ידיה אלאמם ועלי אלמלוך יסתולי יגעל כאלתראב סיפה וכקש מנדפע
קוסה[6]): 3 פיכלבהם וימר סאלמא ופי טריק ברגליה לא ידכל[7]):
4 אלדי כלק פצנע מנאדי אלאגיאל מן אואילהם אנא אללה אלאול
ואנא מע אלאכרין[8]): 5 ראי דלך אהל אלגזאיר פכאפוה ומן אקאצי
אלארץ יזעגון לה פתקרבו ואתו: 6 כל אמר מנהם יעאון צאחבה
ויקול לאכיה תשדד: 7 כמא יתעאון אלנגאר ואלסבאך וצארב
אלפטים מע אלמטארק מראת חתי יקאל ללחאם מא אצלחה וכמא
ישדד באלמסאמיר לא ימיל[9]): 8 ואנת הו אסראיל עבדי יא יעקוב אלדי
אכתרתך נסל אברהים מחבי: 9 אלדי אמסכת בידך מן אקאצי אלארץ
ומן אקטארהא דעות בך וקלת לך אנת עבדי אכתרתך לא אזהד
פיך[10]): 10 לא תכאף פאני מעך לא תרתבך אנא רבך אאידך כמא טאל

[1]) תרגם דרכי = עניני ומשפטי כמו בשמות כ״א ט. ועיין אלאמאנאת דף 288.
[2]) „אף הנערים וכו׳ והבחורים יכשלו ויחלישו״.
[3]) עיין רד״ק שכתב בשם ר׳ סעדיה כי הנשר יעלה לעשר שנים גבוה מאוד על פני רקיע השמים וכו׳. וזה דומה קצת למה שאמרו חז״ל על העוף הנקרא חול בבראשית רבה ב׳ על הפסוק ותתן מפריו ותאכל (בראשית ג׳ ו׳).
[4]) „יחליפו כח לשמוע״. עיין רד״ק.
[5]) מי העיר ממזרח צדק (ר״ל צדיק) ידריכהו בדרכיו ר״ל כורש.
[6]) עיין מה שכתב הראב״ע בשם יש אומרים.
[7]) „בדרך ברגליו לא יבוא״ אפשר שר״ל שיעבור מהר על רכבו ולא ירד ממנו ללכת ברגליו.
[8]) זה הפסוק תשובה על השאלה מי העיר.
[9]) „כל אחד מהם יעזור את רעהו כאשר יעזרו איש את אחיו פעם אחר פעם החרש את הצורף והמכה בפטיש את ההולם עד כי יאמר לדבק מה טוב הוא וכאשר נתחזק (מעשהו) במסמרים לא ימוט.
[10]) „החזקתי בידך״ וכו׳ „בחרתיך ולא אמאסך״. עיין על כל הפרשה הזאת בלקוטים.

ראחה̇ ואלסמא כהיה̇ שבר ותראב אלארץ̇ ככיל מכיול ואלג̇באל
כאלמוזונה̇ בקבאן ואלאט̇ראב במיזאן: 13 ומן הוא אלרוח הו אללה
ואי אמר ערפה משורתה[1]): 14 פטובאה מן שאורה̇ פפהמה ואעלמה
סבל אלחכם ועלמה אלמערפה̇ וטריק אלפהם ערפה[2]): 15 והודא
אלאמם ענדה כנקטה̇ מן דלו וכעין אלמיזאן[3]) מחסובון ואהל אלג̇זאיר
כאלדק אלמחמול[4]): 16 ושג̇ר אלשערי לא יכפון שעלה̇ לה וחיואנה
לא יכפי קרבאן[5]) להו[6]): 17 וג̇מיע אלאמם כלא שי חד̇אה כאלכ̇לו
ואלתיה חסבו ענדה: 18 פבמן תשבהון אלמאיק ואי שבה תצ̇אפוה
בה: 19 הל אלפסל אלד̇י אנתכבה[7]) אלנג̇אר ואלצאיג̇ באלד̇הב רקעה
וסלאסל מן פצ̇ה̇ צאג̇ לה: 20 וסנדיאן רפע לה ועוד לא ינכ̇ר אכ̇תאר
לה ונג̇אר חכים מלב ליצלח לה פסלא לא ימיל[8]): 21 אמא עלמתם ולא
סמעתם ולא אכ̇ברתם מן אול ולא תפהמתם אסאסאת אלארץ: 22 אנה
אלת̇אבת עלי חג̇אב[9]) אלארץ וסכאנהא ענדה כאלג̇ראד אלמאד̇ אלסמא
כאלפאזה[10]) ומתחהא כאלכבא ללת̇באת: 23 וצנע אלוזרא כלא שי
וקצ̇אה̇ אלארץ כאלתיה צנעהם: 24 וכאנהם לם יג̇רסו ולם יזרעו ולם
יג̇צר פי אלארץ סנכהם[11]) ולו נפך̇ פיהם ליבסו וכאן עאצף יחמלהם
כאלקש: 25 ובמן תשבהוני פאסאויה יקול אלקדוס: 26 ארפעו אלי
אלסמא עיונכם ואנט̇רו מן כ̇לק הד̇ה אלכואכב[12]) אלמכ̇רג̇ ג̇יושהא

בחיק וינהל הדומים להרות מן הצאן„ תרגם כאן עלות כמו שפירש הראב״ע. ובבראשית ל״ג י״ג פירש עלות מניקות כמו שתרגם יונתן כאן.

1) „מי אשר תמים אצלו כרוחב כף היד והשמים כתכונת הזרת ועפר הארץ כמדת דבר הנמדד וההרים כדבר השקול בפלס וגבעות במאזנים. ומי תכן את הרוח הוא ה׳ ומי האיש אשר הודיעהו את עצתו״. עיין פירושו למשלי כ״ח י״ג. והזכיר הנביא את הארבעה יסודות והשמים במקום האש וכן במשלי ל׳ ג׳. עיין אלאמאנאת 232—233. וביאורו לספר יצירה פ״א הלכה א׳.

2) „ואשרי הנועץ אתו ויבינהו וכו׳״.

3) נראה שענינו הדבר המועט המכריע נטית לשון המאזנים.

4) „כדק הנטול״.

5) צ״ל קרבאנא.

6) „ועצי הלבנון לא יספיקו לו לבער וחיתו לא יספיקו לו לקרבן״.

7) ה״א הפסל הוא הא השאלה והפסוק דבק עם מה שלפניו „האם תדמו האל לפסל אשר בחרו החרש והצרף בזהב רקעהו ושלשלאות כסף עשה לו הצרף״.

8) נראה שצ״ל וסנדיאנא וכן ועודא ונג̇ארא חכימא בלשון פעולים או רפעה אכ̇תארה מלבה בכנוי. וסנדיאן ענינו אורן כמו שתרגם יונתן עיין למטה מ״ד י״ד והעתקת הפסוק לפי דעת הגאון הוא: (העובד עבודה זרה) „ירים לו אורן ויבחר לו עץ לא ירקב ויבקש לו חרש חכם וכו׳״.

9) „יריעה״ וכן תרגם מלת חוג איוב כ״ב י״ד ומשלי ח׳ כ״ז.

10) וכן תרגם אבן גנאח בשרש דוק.

11) „באלו לא נטעו וכו׳״.

12) „מי ברא אלה הכוכבים״.

ויצירון כ̇דמא פי היכל מלך באבל: 8 פקאל חזקיה לישעיה מא אחסן
כלאם אללה אלד̇י קלתה ת̇ם קאל[1]) ואסאלה אן יכון אלפצ̇ל ואלסלאמה̈
פי איאמי:

מ

1 ע̇זו קומי ת̇ם ע̇זוהם[2]) יקול רבכם: 2 ודארו ג̇מאעה̈ מדינה̈
אלסלאם ונאדוהא באנהא קד אסתכ̇לאת מן ג̇ושהא[3]) וקד ג̇פר ד̇נבהא
וקד קבלת מן ענד אללה צ̇עף עקובה̈ כ̇טאיאהא[4]): 3 צות אלמנאדי
ינאדי פי אלבראר[5]) נג̇לו טריק אללה ואצלחו פי אלבואדי מחג̇ה̈ לרבנא:
4 אן ירתפע כל ואד[6]) ויתצ̇ע כל ג̇בל וטריב ותציר כל עקבה̈ סהלא
ואלכ̇שנה̈ בקיעא: 5 חתי יתג̇לא נור אללה וירי ג̇מיע אלנאס אן אללה
אלד̇י יקול הד̇א אלקול[7]): 6 וצות מן יקול[8]) נאדי פאד̇א סאלה אלמאמור
במאד̇א אנאדי יקול באן ג̇מיע אלנאס[9]) כאלחשיש וג̇מיע מערופהם
כנואר אלצחרא: 7 פכמא ייבס אלחשיש ויסקט אלנואר אד̇א ריאח
אללה הבת בה כד̇אך אלקום אלממת̇לון בה: 8 תיבס אג̇סאמהם
תסקט מואעידהם וכלאם רבנא ית̇בת אלי אלדהר[10]): 9 אצעדי עלי
ג̇בל שאמך̇ יא מבשרה̈ ציון וארפעי צותך בקוה̈ יא מבשרה̈ ירושלם
ארפעיה ולא תכ̇אפי וקולי לאהל קרי יהודה הוד̇א רבכם[11]): 10 הו אללה
רב אלעאלמין יאתיכם בשדה̈ אמר וקדרתה בסלטאן הוד̇א אג̇רכם
ענדה ות̇ואבכם בין ידיה[12]): 11 וירעא אלשביהי אלקטוע מנכם ברפק
כראע ובקדרתה יג̇מע אלממת̇לין באלחמלאן אלמחמולין פי אלחג̇ר
ויסוק נט̇איר אלשואיל מן אלג̇נם[13]): 12 מן אלמא ענדה כמסאחה̈

---

[1]) „מה טוב הדבר אשר דברת ואחר זה אמר ושאל ממנו כי יהיה וכו'".

[2]) אבן עזרא: רגע אחרי רגע.

[3]) ת"י: עתידא דתתמלי מעם גלותהא והגאון תרגם בלי עבר במקום העתיד.

[4]) „כפל עונש חטאתיה".

[5]) „קול הקורא יקרא במדבר".

[6]) ר"ל שהמסלה תהיה ישרה כאשר ינשא כל גיא וכו'.

[7]) רד"ק: כלומר ידעו אז כי הנחמות האלה שדברו הנביאים על פי ה' דברו מה שדברו.

[8]) אפשר שהקול הזה הוא קול שני.

[9]) „ואם ישאל המצוה (ר"ל הנביא) מה אקרא ה' יאמר לו שיקרא כל הבשר וכו'".

[10]) וכאשר ייבש החציר ויבל הציץ כי רוח ה' נשבה בו כן העם הנמשל אליו ייבשו גופותם ויפלו הבטחותיהם ודבר אלהינו יקום לעולם" עיין תרגום.

[11]) מתרגומו לא נודע אם ביאר מבשרת ציון כרד"ק: את ציון המבשרת או כת"י: די מבשרין לציון.

[12]) „הוא אלהים אלהי העולמים יביא לכם את חוזק דברו וגבורתו בממשלתו הנה שכרכם אתו ופעולתכם לפניו". עיין אלאמאנאת דף 118.

[13]) „וירעה הנמשלים מכם לעדרים בחמלה ובגבורתו יקבץ הנמשלים לטלאים הנשאים

ואשיל עיני אלי אלסמא ואקול יא רב קד סלמת נפסי פאקבלני[1]:
15 מא אתכלם ויועדני אלא והו יצנע דלך ואנא אנפר גמיע נומי עלי
מר נפסי[2]: 16 אללהם כמא עלי דלך יחיון כדאך פי גמלתהם אחיי
רוחי ואנקהני ואבריני[3]: 17 הודא מן ראי אלסלאם[4] נאלני אלמר ואנת
צדדת נפסי מן אלהלאך ואלבלא וגפרת כטאיי כמן יטרחהא ורא
טהרה: 18 לאן אלתרי לא ישכרך ואלמות לא יחמדך ולא ירגי ואדרו
אלהלאך פצלך[5]: 19 אלמברא ואלמחיא[6] המא ישכראנך מתלי אליום
ואב לבניה יערפהם חקך: 20 אללהם כדאך פאגתנא לכי נלחן
בלחוננא טול איאם חיותנא פי בית אללה[7]: 21 וקאל ישעיה יוכד לבן
אלתין וידלך עלי אלקרח פיברא: 22 ולמא קאל חזקיה מא אלאיה אני
אצעד אלי בית אללה פאעטאהא[8]:

לט

1 דלך אלוקת ארסל מרדך בלאדן אבן בלאדן מלך באבל כתבא
והדאיא אלי חזקיה למא סמע[9] אנה קד מרץ וברא: 2 פפרח בהם
חזקיה ואוראהם ביות דכאירה מן פצה ודהב ואטיאב ואדהאן וגמיע
אלאתה וסאיר מא וגד פי כזאינה ולם יבק שי לם יוריהם חזקיה פי
ביתה ופי סאיר סלטאנה: 3 פדכל ישעיה אלנבי אלי חזקיה אלמלך
וקאל לה מא קאלו האולי אלקום ומן אין גאו אליך פקאל חזקיה מן
בלד בעיד גאו אלי מן באבל: 4 קאל מא ראו פי מנזלך קאל חזקיה
גמיע מא פי מנזלי קד ראוה לם יבק שי לם אוריהם פי כזאיני: 5 פקאל
ישעיה לחזקיה אסמע כלאם רב אלגיוש: 6 סיאתי איאם יחמל גמיע
מא פי מנזלך ומא כזנה אבאוך אלי אליום אלי באבל לא יבקי שי
קאל אללה: 7 ומן בניך אלדין יכרגון מן צלבך[10] וממן תולדהם יולדון

[1]) „ואומר עשקה נפשי והיה ערב לי" מלשון כי עבדך ערב את הנער (בראשית מ"ד ל"ב).
[2]) „לא אדבר ולא יבטחני כי אם יעשה זאת ואנכי רחקתי כל שנה על מרירות נפשי".
[3]) „ה' כאשר הם חיים על זאת (ר"ל כמו שבני אדם חיים כפי מה שקצבת להם) כן החיה את רוחי בקהלם והחלימני ורפאני" ואפשר שענין עלי דלך = על זאת על מרירות נפשם ר"ל שאין אדם ימלט מחלאים וצרות והפירוש הזה מסכים עם הפסוק שלאחריו: „והנה לשלומי נתן לי מר ואתה חשכת את נפשי מן השחת ותבלית וסלחת לעונתי כאיש המשליך אותם אחרי גוו". עיין בן בלעם שאמר שיש מפרשים חשקת כמו חשכת ועוד יתכן שרמז בפסוק ט"ז אל תחיית המתים.
[4]) אפשר שירצה בו למען בריאותי ורפואתי. עיין ראב"ע ובכ"י פ' מן דא אלסלאם.
[5]) „ולא ייחלו יורדי בור אל חסדך" עיין ראב"ע.
[6]) ר"ל הנרפא מחליו והאיש אשר נתוספו לו שנות חיים.
[7]) „אלהי כן תושיענו כדי שנגגן וכו'".
[8]) „וכאשר אמר חזקיהו מה האות כי אעלה בית ה' נתן לו האות". עיין ראב"ע.
[9]) „אחר ששמע". — [10]) „אשר יצאו מחלציך".

לח

1 ופי תלך אלאיאם מרץ' חזקיה ובלג אלמות ודכ'ל אליה ישעיה
אבן אמוץ אלנבי וקאל לה כ'דא קאל אללה אן אוצית עלי אלך פאנך
מאית לא תברא[1]): 2 פאדאר חזקיה וג'הה אלי אלקבלה[2]) יצלי ללה:
3 וקאל יא רב אדכר לי מא סרת פי טאעתך בחק וקלב סלים וצנעת
אלמסתקים בין ידיך ובכי חזקיה בכאא כת'ירא: 4 פאוחי אללה אלי
ישעיה קאילא: 5 אמץ' וקל לחזקיה כ'דא קאל אללה אלאה דאוד
אביך קד סמעת צלותך וראית דמעתך והאנא מזיד עלי עמרך כמסה
עשר סנה: 6 ומן יד מלך אלג'זירה אכ'לצך אנת והדה אלמדינה ואג'ן
עליהא: 7 והדה לך עלאמה מן ענד אללה אנה סיצנע הד'א אלקול
אלד'י קאלה: 8 האנא ראד' טל אלדרג אלד'י אנחדרתה אלשמס פי
מראקי אחז אלי ורא עשר דרג'את פרג'עת אלשמס עשר דרג'את פי
אלמראקי אלתי כאנת קד אנחדרת[3]): 9 והד'א אלקול לחזקיה מלך אל
יהודה אד' מרץ' פברא מן מרצ'ה[4]): 10 לקד קלת פי נפסי אני בטראה
איאמי[5]) אמצ'י אלי אבואב אלת'רי ואני קד עדמת באקי סני: 11 וקלת
אני לא אדל' עלי אלאזלי אנה אלאזלי פי בלד אלאחיא ולא אנט'ר אלי
אלנאס אבדא מע סכ'אן אלדניא[6]): 12 ואן מאואי קד רחל ואנכשף עני
ככבי אלרעאה וקד טוית כאלחאיך חיותי מן אלאלאם אלתי תכאד אן
תנפדני ומן אלנהאר אלי אלליל תסלמני[7]): 13 וסאוית אלאסד פי
זיארה אלי אלגדאה וכדאך יכסר ג'מיע עט'אמי ומן אלליל אלי אלנהאר
תסלמני[8]): 14 וכאלסנוניה או אלכ'רכי[9]) כד'אך אוצוץ ואהדר כאלחמאם

[1]) „אם תצוה לביתך אז תמות ולא תרפא". אפשר שהגאון תרגם כן בלשון תנאי מפני שבאמת נתרפא. עיין אלאמאנאת ושם ביאר באופן אחר איך לא נתקיימה זאת הנבואה.

[2]) תרגום: לכותל בית מקדשא.

[3]) „הנני משיב צל המעלה אשר הורדה עליה השמש במעלות אחז וכו'". נראה שהגאון השתמש בבנין אשר לא נזכר שם פעלו כי השמש לא ירדה כי אם הצל.

[4]) „וזה הדבר אשר דבר חזקיה וכו'".

[5]) „אמרתי בנפשי בלחלוחית ימי וכו'". וזה לשון בן בלעם: ופתר בדמי ימי בלחלוחית ימי ר"ל בנעורי מלשון אמך כגפן בדמך (יחזקאל י"ט י').

[6]) רד"ק: פירש רבינו סעדיה ענין הוראה. וזה תרגומו: „ואמרתי כי לא אורה על הקדמון כי הוא קדמון בארץ החיים" וכו'.

[7]) „ומדורי נסע ונגלה ממני כאהל הרועים וקפדתי כארג חיי מן המכאובים אשר כמעט האבידוני ומן היום עד הלילה תשלימני".

[8]) „דמיתי לאריה בשאגתו עד בקר וכן נשברו כל עצמותי ומן הלילה עד היום תשלימני" נראה שהגאון פירש תשלימני כמו שפירש הרד"ק תשלום ימי. ותרגם בפסוק הזה מיום עד לילה כאלו כתוב מן הלילה עד היום ר"ל שכל היום וכל הלילה הם יכאיבהו מן הבקר עד הערב ומן הערב עד הבקר.

[9]) ר"ל כסוס או עגור וכן נמצאו שניהם בירמיה ח' ז' ושם תרגם יונתן וכורכיא וסנוניתא. הגאון תרגם סוס סנוניתא ועגור כורכיא.

מאהא בל נפפת באקדאם ארגל מן מעי גמיע אלכלגאן אלמחצורה[1]:
26 אלם תסמע במא צנעתה פי אלזמאן אלבעיד ומא כלקתה מן
אלאיאם אלמתקדמה אלאן אתי במתלה פתציר אלקרי אלחצינה כואא
רדומא ומפאוזא[2]: 27 וסכאנהא תקצר אידיהם פינדקון ויכיבון ויצירון
כעשב אלצחרא וכבצרה אלכלא וכחשיש אלסטוח או אלכאפור קבל
אן יציר סנבלא קאימא[3]: 28 וגלוסך וכרוגך ודכולך אנא עאלם בה
פכיף אחתראדך אלי: 29 פלאגל מא אחתרדת נחוי וגלבתך אלתי
צעדת בין ידי לאצירנך כמן יגעל אלזנאק פי אנפה ואללגאם פי פמה[4]
וארדך פי אלטריק אלדי גית פיה: 30 והדה לך עלאמה יא חזקיה אנך
תאכל הדה אלסנה אלכלף ופי אלעאם אלקאבל נתיר אלכלף[5] ופי
אלסנה אלתאלתה אזרעו ואחצדו ואגרסו כרומא וכלו אתמארהא:
31 פתזדאד פליתה אל יהודה אלבאקיה אצולא פי אלארץ תכרג
אתמארהא פי אלעלו: 32 עלי אן מן ירושלם סתכרג באקיה ופליתה
מן בלד ציון תכלף[6] בקדרה רב אלגיוש יכון דלך: 33 ולדלך כדא
קאל אללה ען מלך אלגזירה אנה לא ידכל הדה אלמדינה ולא ינשב
פיהא סהמא ולא יקדם אליהא תרסא ולא ימרח עליהא חסכא: 34 בל
פי אלטריק אלדי גא ירגע ואלי הדה אלמדינה לא ידכל קאל אללה:
35 ואגן עלי הדה אלמדינה ואגיתהא כמא אנא אהלה ולקבל דאוד
עבדי: 36 פכרג מלך אללה וקתל מן עסכר אלגזריין מאיה וכמסה
ותמאנין אלפא פאדלגו באלגדאה ואדא באבתרהם[7] אגסאד מותי:
37 פרחל סנחריב מלך אלמוצל ומצי ורגע פאקאם בנינוה: 38 פבינאה
יסגד פי בית נסרך מעבודה אד קתלה אדרמלך ושראצר אבנאה באלסיף
תם אפלתא אלי בלד קרדא[8] ומלך אסרחדון אבנה מכאנה:

---

1) „אני באתי אל הנהרים ושתיתי את מימיהם וגם הובשתי בפעמי רגלי חילי כל יארי מצור“. עיין אבן גנאח בשרשיו שרש קור ושם ביאר קרתי: כאלו אמר אני באתי עד מקור המים. ועל יארי מצור עיין למעלה י״ט ו׳.

2) „הלא שמעת אשר עשיתי בזמן רחוק ואשר יצרתי מימי קדם עתה אביא כמו זה ותהיינה הערים הבצורות שאיה גלים ומדברות“. נראה שהגאון גזר נצים מלשון ציה.

3) „ויושביהן יהיו קצרי יד ויחתו ויבשו ויהיו כעשב השדה וכירק דשא וכחציר גגות או כשפון טרם יהיה שבולת קמה“.

4) „ומפני שאנך אשר עלה לפני שמתיך כאיש אשר הושם חח באפו ומתג בפיו“.

5) „וזה לך אות חזקיהו כי תאכל בשנה הזאת ספיח ובשנה הבאה היוצא מן הנופל מן הספיח“.

6) „ופלטה מהר ציון תבוא אחריה“.

7) „והנה רובם פגרים מתים“.

8) עיין בראשית ח׳ ד׳.

באלסיף פי בלדה: 8 ורגע רבשקה פוגד מלך אלגזירה יחארב אהל
לבנה לאנה סמע אנה קד רחל ען לכיש: 9 וסמע ען תרהקה מלך
כוש מן קאל לה אנה קד כרג[1] יחארבך פלמא סמע דלך בעת ברסל
אלי חזקיה קאילא[2]: 10 כדא קולו לחזקיה מלך יהודה קאילין לא יגרך
מעבודך[3] אלדי אנת ואתק בה קאילא לא תסלם הדה אלמדינה פי יד
מלך אלגזירה: 11 הודא קד סמעת מא צנע מלך אלגזירה בגמיע
אלבלדאן פאתלפוהא ואנת תתכלץ: 12 הל כלצת מעבודאת אלאמם
אלתי אהלכוהא אבאי מן בלך אלי חראן ואלי רצף ובני עדן אלדין
בארמיניה[4]: 13 ואין מלך חמת וארפד וספרוים הנע ועוה: 14 פאכד
חזקיה אלכתב מן יד אלרסל פקראהא תם צעד אלי בית אללה ובסטהא
בין ידי אללה: 15 פצלי חזקיה ללה וקאל: 16 יא רב אלגיוש אלאה
אסראיל יא סאכן אלכרובין אנת הו אללה וחדך לגמיע ממאלך
אלעאלם אנת צנעת אלסמאואת ואלארץ: 17 אללהם מאלב מטאלבה
סמיע ועאקב מעאקבה בציר אד סמעת[5] כלאם סנחריב אלדי בעת בה
ליקדף אללה אלחי: 18 חקא יא רב אן מלוך אלמוצל אתלפו גמיע
אהל אלבלדאן ובלדאנהם[6]: 19 ואלקו מעבודאתהם פי אלנאר לאנהם
גיר אלהה אלא צנעה אידי אלנאס מן כשב וחגארה פלדלך אבאדוהא:
20 ואלאן יא אללה יא רבנא אגתנא מן ידה ויערף גמיע ממאלך
אלעאלם אנך אללה וחדך: 21 ובעת ישעיה אבן אמוץ אלי חזקיה
קאילא הכדא קאל אללה אלאה אסראיל אלדי צלית ודעותני פי
סנחריב מלך אלגזירה קד סמעתה[7]: 22 והדא אלקול אלדי קאל
אללה פיה לקד אזראתך והזת בך גמע ציון וחרכו רוסהם וראך אל
ירושלם: 23 אתראך מן קדפתה ועירתה ועלי מן רפעת צותך
אושלת[8] עינך אלי אלסמא אלי קדוס אסראיל: 24 חתי ביד עבידך
קדפת אללה וקלת אני בכתרה כילי צעדת אלי ארפע אלגבאל וזואיא
אללבנאן פקטעת קאמאת ארוזה וכיאר אלברותי מנה ווצלת אלי אקאצי
רפעה[9] ואלי שערא אלכרמל: 25 אנא ואפית אלאנהאר פשרבת

---

1) „וישמע מאיש אחד האומר לו על תרהקה מלך כוש כי יצא וכו׳".
2) „אחר ששמע זאת שלח מלאכים וכו׳".
3) מלך אשור קרא כן אלהי ישראל מפני שחשבו כאלילי הגוים.
4) הגאון כפי דרכו השתמש בשמות המדינות אשר היו ידועות לו כמו שעשה בבראשית פ׳ י׳.
5) „אלהי פקוד כאשר יפקוד השומע וענוש כאשר יענוש הרואה כי שמעת וכו׳".
6) „התחריבו כל יושבי הארצות וארצם."
7) „וקראתני על סנחריב מלך אשור שמעתי" עיין מלכים ב׳ י״ט כ׳.
8) „תידעת את מי חרפת וכו׳" הנשאת את עיניך אל קדוש ישראל".
9) „ובאתי אל קצה מרומו" ר״ל מרום הלבנון.

באגהם סיאכלון רגיעהם וישרבון בולהם מעכם[1]): 13 פוקף רבשקה
ונאדא בצות עאל באלעבראניה וקאל אסמעו כלאם אלמלך אלכביר
מלך אלגזירה: 14 כדא קאל אלמלך לא יגרכם חזקיה פאנה לא יטיק
אן יכלצכם: 15 ולא יוכלכם עלי אללה קאילא אן אללה יכלצנא ולא
תסלם הדה אלמדינה פי יד מלך אלגזירה: 16 לא תקבלו מנה פאן
כדא קאל מלך אלמוצל צאלחוני ואכרגו אליّ ויאכל כל אמר מנכם
תמרה גפנה ותינה וישרב מא בירה[2]): 17 אלי אן אני פאכדכם אלי
בלד מתל בלדכם בלד בר ועציר בלד טעאם וכרום: 18 כילא יגרכם
חזקיה קאילא אן אללה יכלצכם פהל כלצת מעבודאת אלאמם כל ואחד
בלדה מן יד מלך אלגזירה: 19 אין מעבודאת אהל חמאה וארפד ואין
מעבודאת אהל ספרוים הל כלצו סבסטיה מן ידי: 20 אומן פי גמיע
מעבודאת הדה אלבלדאן כלץ בלדה מן ידי חתי יכלץ אללה ירושלם
מן ידי: 21 פאמסכו ולם יגאובוה בשי אד אמרהם אלמלך בדלך וקאל
לא תגאובוה: 22 פדכל אליקים אבן חלקיה אלחאגב ושבנא אלכאתב
ויואח אבן אסף אלמדכר אלי חזקיה מכרקין אלתיאב ואכברוה
בכלאם רבשקה:

לז

1 פלמא סמע דלך חזקיה אלמלך כרק תיאבה ותגשי במסח
ודכל בית אללה: 2 ובעת באליקים אלחאגב ושבנא אלכאתב ומשאיך
אלאימה מתגשין במסוח אלי ישעיה אבן אמוץ אלנבי: 3 פקאלו לה
כדא קאל הזקיה הדא אליום יום שדה ועקובה ומציבה ישבה וקת
ידנו אלולד מן אלמתבר[3]) וליס קוה ללולאד: 4 לעל יסמע אללה רבך
כלאם רבשקה אלדי בעת בה מלך אלגזירה מולאה ליקדף אללה
אלחי פיעקבה עלי אלכלאם אלדי סמעה[4]) פקדם צלוה עלי אלבקיה
אלמוגודה: 5 וגאו עביד חזקיה אלמלך אלי ישעיה: 6 פקאל להם
ישעיה כדא קולו למולאכם הכדא קאל אללה לא תכף מן קבל
אלכלאם אלדי סמעתה אלדי קדפני בה גלמאן מלך אלגזירה: 7 הא
אנא מחל בה אמרא[5]) באן יסמע כברא וירגע אלי בלדה ואוקעה

---

[1]) „ויאמר רבשקה התראת כי רק שלחני ארוני אליך ואל ארוניך בלבד לדבר אתכם את הדברים האלה אבל אל האנשים אשר תם על החומה להגיד להם כי יאכלו את ציאתם וישתו מימי רגליהם עמכם".
[2]) „עשו עמי שלום וצאו אלי ויאכל כל אחד מכם פרי גפנו ותאנתו וישתה מי בורו".
[3]) „דומה לעת אשר יקרב הילד אל המשבר".
[4]) ויענשהו על הדברים אשר שמע וכו'" וכן תרגם יונתן. עיין רד"ק מ"ב י"ט ח'.
[5]) „אני נותן בו גזרתי" ר"ל רצוני.

לו

1 פלמא כאן פי אלסנה אלראבעה עשרה מן מלך חזקיה צעד
סנחריב מלך אלגזירה אלי גמיע קרי אל יהודה אלחצינה פחאצרהא[1]:
2 ובעת ברבשקה מן לכיש אלי ירושלם אלי חזקיה אלמלך בגנד עטים
פוקף ענד קנאה אלברכה אלעליא פי מחגה רוצה אלקצארין[2]:
3 פנאדא[3] פכרג אליה אליקים אבן חלקיה אלחאגב ושבנא אלכאתב
ויואח אבן אסף אלמדכר: 4 פקאל להם קולו לחזקיה כדא קאל
אלמלך אלכביר מלך אלגזירה מא הדא אלותאק אלדי ותקת בה:
5 אקול לעל מנטק או משורה או גברוה פי אלחרב פאלאן באיהם
ותקת אד עציתני[4]: 6 פאן לם יכן מן דלך שי פאנמא ותקת במצר
אלשביה בוכאה מן קצב מרצוץ אלדי אדא אסתנד אלמר עליה ידכל
פי כפה פיתקבהא כדאך פרעון מלך מצר לגמיע מן ותק בה[5]: 7 ואן
קלת אנא ותקנא באללה רבנא אליס הו חזקיה אלדי אזאל ביעה
ומדאבחה וקאל לאל יהודה וסכאן דאר אלסלאם אסגדו קבאלה מדבח
ואחד[6]: 8 ואלאן פאדא ראהנת סידי מלך אלגזירה אעטיתך אלפי דאבה
פתנטר אן אסתטעת אן תעטיני מן יטיק אן ירכבהא[7]: 9 פכיף תסתכף
בבעץ אלאמרא אלצגאר עביד סידי[8] ותתק במצר למראכבהם וכיולהם
10 ואלאן אתרי מן גיר אמר אללה צעדת אלי הדא אלבלד לאכרבה
אללה אלדי קאל לי אצעד אליה פאכרבה[9]: 11 פקאל אליקים ושבנא
ויואח לרבשקה כלם עבידך באלנבטיה[10] פאנא נפהמהא ולא תכלמנא
באלעבראניה פיסמעהא אלקום אלדין הם פוק אלסור: 12 קאל רבשקה
אתרי אנמא בעת בי מולאי אליך ואלי מולאך פקט אן אכלמכם
בהדא אלכלאם בל אלי אלקום אלדין הם פוק אלסור אבשרהם

---

[1]) „ויצר עליהן" ולא תרגם ויתפשם כמשמעו מפני שלא לכדם כמו שנמצא בדה״ב ל״ב א׳. עיין בן בלעם.

[2]) „שדה הכובסים".

[3]) „ויקרא ויצאו אליו". עיין מלכים ב׳ י״ח י״ח.

[4]) „אמרתי אולי דבר שפתים או עצה או גבורה (עוזרים) במלחמה ועתה באיזה מהם בטחת כי מרדת בי״.

[5]) „ואם לא על אחד מאלו הנה בטחת על מצרים הדומה למשענת קנה הרצוץ אשר וכו׳״

[6]) „ויאמר לאנשי יהודה וליושבי ירושלים לפני מזבח אחד תשתחוו״ עיין דה״ב ל״ב י״ב.

[7]) „ואתה אם תתערב את אדוני מלך אשור אתן לך אלפים סוסים ותראה אם יש לאל. ידך לתן לי מי שיוכל לרכוב עליהם״.

[8]) „ואיך נקל בעיניך אחד הפחות הקטנים עבדי אדוני וכו׳״.

[9]) „התחשוב בי מבלעדי וכו׳״.

[10]) „בנבטית״ עיין בראשית רבה על בראשית י״ח א׳.

אלחדאן בעץ' אלי בעץ': 16 אטלבו הדה אלאנואע פי כתאב אללה[1])
ואקרוה פאן ואחדה' מנהן לא תעדם ולא יפתקד בעצ'הן בעצ'א אד' הו
בקול אמר בהן ומלכה הו חשרהן[2]): 17 כאן' אלמלך אוקע להן פיהא
אלסהאם או קסמהא בינהן בחבאל פצארו יקסמונהא אלי אלדהר
ויסכנונהא אלי ג'יל ואג'יאל[3]):

לה

1 יסר בראריה אלקום ומפאיזהם ותטרב בואדיהם ותפרע ריחאנהא
כאלנרגס[4]): 2 ויזדאד בלדהם תפרעא מן אלסרור ואלרנין אד' אעטו[5])
כרם אללבנאן ובהא אלכרמל ואלסהל אולאיך ירון כרם אללה ובהא
רבנא: 3 פאשדדו אלאידי אלמסתרכיה' ואידו אלרכבתין אלעאת'רה':
4 וקולו לבלידי אלקלוב אשתדו לא תכאפו אן רבכם כמא סיאתי
בנקמה' עלי אעדאיכם כד'אך יאתיכם בתואב אללה ויג'יתכם[6]): 5 וחיניד'
תנפתח עיון אלעמי ותנפתח אד'אן אלצם: 6 וחיניד' יטפר אלאזמן
כאלאיל וירן לסאן אלאכרס ואד'א תפג'ר אלמא פי אלבר ואלאודיה'
פי אלבראריה: 7 יציר מכאן אלסראב אג'אמא ודו אלעטש ינאבע מא
ופי מאוא אלערבד מרבץ' מאש ודואת אלחשיש קצבא וברדיא[7]): 8 ויציר
הנאך מחאג' וטרק ותסמי טרק אלקדס לא ימר בהא נג'ס ולא מן הו מן
נאחיתה[8]) ומע ד'אך מארה' אלטריק ואלג'האל בהא לא יצ'לון: 9 לא
יכון פיהא מן נג'ס אלאסד וסאיר מתג'רי אלחיואן לא יצעדון פיהא בל
לא יוג'דון ת'ם פיסירהא אלאוליא פקט[9]): 10 ואלדין יפדיהם אללה ירג'עון
וידכ'לון ציון ברנין ופרח אלדהר פי קלובהם[10]) אלסרור ואלפרח ילחקאנהם
ואלחסרה' ואלתנהד יהרבאן ענהם:

תביצים. והפסיק הגאון בין המלט ובקעה והוסיף העופות אשר להם ביצים מפני שהקפוד אין לו ביצים
והכנוים הזכרים בהעתקתו מוסבים על האפרוחים וכנוי הנקבה על האם.

[1]) נראה שהגאון פירש הפסוק הזה כרד"קם. — [2]) „ומלאכו הוא קבצן" ר"ל את החיות.

[3]) „כאילו המלאך הפיל להן את הגורל או חלקה ביניהן בחבלים ויאחזו בה עד עולם
וישכנו בה לדור ודור".

[4]) „ישישו מדברות העם והרבותיו ויגילו ערבותיו ויפרח ריחן הטוב כחבצלת".

[5]) „ותרבה ארצו לפרוח מן גילה ורנה כי נתן להערבת כבוד הלבנון וכו'".

[6]) „הנה אלהיכם כאשר יביא נקם על איביכם כן יביא לכם גמול ה' ויושיעכם".

[7]) הפסוק הזה דבק עם מה שלפניו וזה תרגומו: „וכאשר יבקעו המים במדבר והנחלים
במדברות אז יהיה אגם במקום השרב וצמאון למבועי מים וכנות תנים תהיה רבצת הבהמות
ובמקום החציר (יצמיחו) קנה וגמא.

[8]) נראה שירצה בזה הטמא ומי שהוא במדרגתו. עיין רש"י.

[9]) „לא יהיה שם מין אריה ושאר המתפרצים מן בעלי החיים לא יעלנה ואף כי לא
ימצא שם וילכו שם רק הגאולים". ותרגם שרש פרץ כמו למעלה ה' ח'.

[10]) „בלבותם".

קד דרגת אלסמא כאלכתאב מנהם או קד סקטת נגומהא כאלורק
אלסאקט מן אלגפן או אלתמרה מן אלתין[1]: 5 ממא סיפי מרהף
מסקי[2]) כאנה פי אלסמא פסתרד עלי אל אדום ועלי שעב הו מתלופי
בחכם 6 והו סיף אללה ממלו דמא מדסם מן אלשחם מן דם אלשביהי
כראף ועתדאן ומן שחום כלי אלמסתלין באלכבאש אן ללה דבחא
פי בצרה ותקציב כביר פי בלד אדום: 7 וינזל פיה מעהם קום שביה
באלגואמים ומסתלון באלרתות מן אלבקר מן אגלאהם[3]) פתרוי ארצהם
מן דמאהם ותראבהם מן שחומהם ידסם: 8 דאך יום נקמה ללה
פיהם ותלך סנה תופיה מטאלבה ען ציון: 9 תם תנקלב אודיתהא
זפתא ותראבהא כבריתא ותציר ארצהא זפתא משתעלא: 10 לילא
ונהארא לא תטפא ואבדא יצעד דכאנהא מן גיל אלי גיל תכרב ואלי
גאיה אלגאיאת לא יכון בהא מאר מן אלנאס[4]): 11 בל יחוזהא מן גנס
אלקוק ואלקנפד ומן נוע אלשאהין ואלגראב יסכנהא פיכון מחיטהא
אלממדוד עליהא כאלתר תראבא כאליא ומרכזהא חגארה כאויה[5]):
12 לים פיהא מן אחרארהא אחד פכיף ידעא להם באלמלך[6]) וגמיע
ריסאהא יצירון כלוא: 13 ותנבת דיארהא אלסנאריה[7]) ויציר אלקריץ[8])
ואלשוך פי חצונהא ומע דאך יאויהא אלעראבד וירעאהא אלנעאם[9]):
14 יפאגי פיהא אלצדא ובנו אוא ואלענז אלבריה בעצהא בעצא[10]) והנאך
תטמאן אלגילאן[11]) פתגד ראחה: 15 והנאך תעשש אלקנאפיד ותלד
ותפקס דואת אלביץ ותחצנהם ותגמעהם פי טלהא[12]) והנאך ינחשר

---

[1]) „באלו כוכבי השמים ירדו לעמק מפניתם או באלו נגלו מתם השמים כספר או כאלו נפלו כוכביהם כעלה הנפל מן הגפן או הפרי מן התאנה טרם בכורי". תרגם נמקו מלשון עמק ונובלת כתרגומו נבלא. ועיין ירמיה ח' נ"ג.

[2]) בכ"י פ': ממא ארהף סיף לי והמלה הערבית ענינה דקה וחדה. ובכ"י א' נוסף מסקי = משקה. ואפשר שהתוספת הזאת היא ביאור מלת מרהף אבל לא מצאנו ענין זה באוצרי השרשים.

[3]) „וירדו בו עםם גוי הדומה למריאים ושריו הנמשלים לפרים מן הבקר וכו'" תרגם ראמים כמו מריאים עיין למעלה א' י"א. עיין ת"י על שני הפסוקים האלה נראה שצ"ל ומסתלון.

[4]) „אין איש עבר בה".

[5]) „והיתה היקפת אשר ימשך עליה כקו עפר תהו ומרכזה אבני בהו" ועיין בפירושו לס' יצירה פרק ד' הלכה ו.

[6]) „אין בת אחד מחוריה ואיך יקראו למלוכה".

[7]) אין ספק שענינה מין קוץ אבל לא מצאנו המלה הזאת ועיין זעף ד' 821 וערוך השלם בערך סנר.

[8]) בשני כ"י קריץ בנקודה על הצדי.— [9]) „ועם זה ישכנוה התנים וירעו בה בנות יענה".

[10]) [ופגשו] „שם ... שעירי המדבר כל אחד את רעהו".

[11]) זה לשון בן בלעם: פתר לילית גול ר"ל שד. וזה רחוק.

[12]) „(העופות) אשר להם ביצים בוקעות אותן ורובצות עליהן ואוספות אותן בצלן". וזה לשון בן בלעם: ובזה מוקדם ומאוחר מפני שאסיפת הביצים קודם לרביצת העוף ולבקיעת

אלרשא ואלצאם אלניה מן סמאע אלמעאצי ואלגאץ טרפה מן ראי
אלשר: 16 הו יסכן ארפע אלמנאזל ושביה בקלל אלצכור מנעתה[1])
ומעאמה מרזוק ומיאהה[2]) דארה: 17 ויקאל לה נור אלמלך וגמאלה תרא
עינאך כמא תרא אלבלאד אלבעידה[3]): 18 פיציר קלבך ידרס אמורא
מהיבה אין אלכאתב ואין אלואזן ואין מחצי אלמנאזל[4]): 19 ואלקום
אללגט[5]) לא תראהם אבדא קומא עמיקי אללגה מן אן תסמע ועגם
אללסאן מן אן יפהם: 20 בל אנטר ציון קריה אעיאדנא עינאך תרי
ירושלם מאוא מטמאנא כבבא לא יטען[6]) ולא תקלע אותאדה אלי
אלגאיה וגמיע חבאלה לא תנבתר: 21 לאן תם אללה אלגליל לנא פי
מוצע[7]) אנהאר וכלגאן ואסעה אלשטוט מא לא תסיר פיהא ספינה
מקדאף ודרמין[8]) גליל לא יגיזהא: 22 בל אללה חאכמנא אללה ראסמנא
אללה מלכנא הו יגיתנא: 23 ואעדאונא חדרת חבאלהם מתלא פלא
ישדון דקאלהם ולא יבסטון שראעהם חיניד יקסם נהבהם וגנימתהם
בכתרה חתי אלזמני גנמו מן גנאימהם[9]): 24 ולן יקול אחד גיראנהם קד
מרצת[10]) ואלקום אלמקימון בהא מגפור לה אלדנב:

לד

1 תקדמו יא אמם ואסמעו יא מלל אנצתו תם יסמע אהל אלארץ
באסרהא אלתי הי אלעמארה חיואן וכל פיהא[11]): 2 אן[12]) ללה סכטא עלי
הדה אלאמם וחמיה עלי גמיע גיושהם חכם בתלפהם ותסלימהם
ללתקציב: 3 פצרעאהם תטרח ואגסאדהם תצעד ריאחה נתנהם
ותתסאיל אלגבאל מן דמאהם: 4 וכאן נגום אלסמא תגור ענהם או

---

[1]) „ובראשי הסלעים יהיה משגבו".
[2]) אפשר שצ"ל מיאהה.
[3]) „ויאמר לו (ר"ל לאיש אשר לו אלה המדות הטובות) אור המלך ויפיו תחזינה עיניך כאשר תראינה הארץ הרחוקה" ר"ל כבוד מלכות ה' וכן תרגם יונתן.
[4]) „לבך יהגה דברים נוראים" ר"ל שתחשבו בלבבם על הדברים הנוראים שעברו והם הגבאים והמוכסים אשר בקשו מס כבד מכל מושבותיכם.
[5]) וכן תרגם מלת לועז תהלים קי"ד א' בחלוף ל' בגו"ן וזה ג"כ דעת בן בלעם. והראב"ע השיג על זה ואמר: והאומר כי הנו"ן תחת הלמ"ד לא דבר נכונה.
[6]) תרגם במלת ערבית הדומה לעברית ירצה בו שירושלים יהיה כאהל אשר לא ינתק.
[7]) „במקום" עיין רד"ק.
[8]) עיין במדבר כ"ד כ"ד ואבן גנאח דף 606 הערה 85.
[9]) „ואויבנו (ר"ל האשורים) הם כאלו נטשו חבליהם ולא חזקו תרנם ולא פרשו נסם אז יחלק שללם וביזתם למרבה עד כי הפסחים בזזו מן בזתם".
[10]) אפשר שירצה בו שלא יאמר אחד משכיני הפסחים חליתי ולא אוכל ליקח מן השלל.
[11]) „אחר זה ישמעו יושבי הארץ כלם אשר היא לישוב לכל חי אשר בה" ויונתן תרגם: תבל וכל דדירין בה.
[12]) וזה הוא אשר ישמעו.

וקת אלשדה[1]: 3 כמא אן מן צות גמהורך נאדו אלשעוב ומן תרפע
תבדדת אלאמם[2]: 4 חתי גמע סלבך כגמע אלקצאם וכקוד אלגראד
כדאך יקאד[3]: 5 וכמא אן אללה מניע לאנה סאכן אלסמא כדאך מלא
ציון מן אלחכם ואלעדל[4]: 6 מא צארת אוקאתה מצמנה אלותאק ואלגות
ואלחכמה ואלמערפה ותקוי אללה הי דכירתה[5]: 7 ואד נגבהם תצרך
פי אסואקהם ורסל סלאמתהם יבכון בכא מרא: 8 ותוחש מתאגהם
ותעטלת אלמארה מן טרקהם ופסכת עהודהם וזהד פי קראהם ולם
יחסבהם אלנאס: 9 וחזן אהל בלדהם ואסתביחו וכזו אלמשבהון מנהם
באללבנאן ועטלו וצאר אלסהל מן בלדהם כאלבידא ונפץ מנה אלנסיר
אלבתניה ואלכרמל: 10 אלאן אקום בהם יקול אללה ואלאן ארתפע
פיהם ואתעטם: 11 באן יקאל להם קד צרתם כמן חמל אלדק וולד
קשא וארואחכם כנאר תאכלכם: 12 פתציר אלאמם כמחרקאת אלכלס
וכשוך מכסוח יאגגון באלנאר[6]: 13 אסמעו יא בעידון מא צנעתה ואעלמו
יא קריבון גברותי: 14 לקד פזע מנהא[7] פי ציון אלכמאון ואכדת
אלרעדה אלמראיין יקולון מן דא יגאור הדה אלנאר אלאכאלה או
יגאור מואקיד אלדהר[8]: 15 פיגאבון[9] אלסאלך פי אלעדל ואלמתכלם
מסתקימא ואלזאהד פי טמע אלמגאשם ואלנאפץ כפיה מן אדעאם

[1]) „ה׳ חננו כי לך קוינו והיה גבורתינו בכל בקר ובקר ומושיענו בעת צרה״.

[2]) „באשר מקול המונך נדדו עמים״ נראה שהנביא מדבר על ישראל כענין שמע עמים ירגזון.

[3]) „עד כי אסף שללך כאסוף החסיל וכמשק גבים כן שקק בו״ ובשרשים לאבן גנאח שרש שקק הערה 72: אנקיאד אלגראד ינקדון = כהנשא הארבה ינשאו ר״ל חיל מלך אשור אבל לפי העתקת הגאון ינשא ר״ל שלל מחנה אשור.

[4]) „וכאשר נשגב ה׳ כי הוא שוכן שמים כן מלא ציון משפט וצדקה״.

[5]) „מה שתהיה בו עתותיו (ר״ל של ישראל) נמלאות חוסן ישועה וחכמה ודעת ויראת ה׳ היא אוצרו״ צ״ל בערבי מא צארת בה וזה פעול שני מן מלת מלא.

[6]) כל הפסוקים מן ד׳ עד י״ג הם דבקים ואמר הנביא: „והנה שריהם (ר״ל שרי העמים אשר משלו עליהם מלכי אשור) צועקים בשוקים ומלאכי שלומם (ר״ל המבקשים שלום) בוכים בכי מר. ונשמו מסילותם ושבתו העוברים מן דרכיהם והופרה בריתם ומאס בעריהם ולא חשבום בני אדם לכלום (בכ״י פ׳ לנאס) לאנשים. ואבלו יושבי ארצם ואמללו וחפרו הנמשלים מהם בלבנון (ר״ל גדוליהם) ונשבתו והיה העמק מארצם כמדבר ונער ממנה הרומה לבשן וכרמל. עתה אקום עליהם יאמר ה׳ וכו׳. עד שיאמר להם כבר הייתם כמי שהרה חשש וילד קש ורוחכם כאש תאכלכם. והיו וכו׳״ ובשרשים לאבן גנאח דף 657 הערה 88 הובא בשם הגאון העתקת אראלם רסל במקום נגב וכן אמר בשמו בן בלעם והענין אחד.

[7]) „ממנה״ ר״ל מגבורתי.

[8]) „אומרים מי ישכון עם זאת האש האוכלת או מי ישכון עם מוקדי עולם״. ובאלאמאנאת דף 278 הזכיר הגאון הפסוק הזה ואמר שהכתוב מדבר על הרשעים הנשרפים באש של גיהנם ותמהים על הצדיקים הדרים בשכונתם ולא תזיקם האש.

[9]) ר״ל וזאת תהיה התשובה על שאלת הרשעים.

בבנאת ואתקאת אנצתן מקאלתי[1]: 10 אלי אחואל וסנין סתרגז
אלואתקאת אד׳ פני אלקטאף ולם ידכ׳ל אלגמע[2]: 11 יזעג׳ אלמטמאנאת
וירגז אלואתקאת יסלכ׳ן תיאבהן ויתערין ויתזרן עלי אצלאבהן[3]:
12 פתראהם ידקון עלי אלתדיין כאלנאדבאת[4] עלי צ׳יאע אלסנא וג׳פאן
מתמרה׳: 13 עלי בלד קומי אלד׳י ינבת חסך וקיצ׳ום פאנה יכון עלי ג׳מיע
ביות אלסרור ואלקרי אלג׳לילה[5]: 14 אד׳א ודרת אלקצור ותרך ג׳מהור
אלקרי ואלדהליז ואלצנאם צאר פי עדאד אלמגאיר[6] דהרא אקאם
סרור אלוחש רעי אלקטוע: 15 אלי אן תנפרג׳ עלינא רחמה׳ מן
אלסמא[7] פירג׳ע אלבר כאלכרמל ואלכרמל בשערי אללבנאן יחסב:
16 ויסכן ד׳וו אלחכם[8] פי אלבר וד׳וו אלעדל יקימון פי אלכרמל:
17 פתכון צנאעה׳ אלעדל אלסלאם וכסב ד׳וי אלאנצאף אלקראר ואלותאק
אלי אלדהר: 18 ויקים קומי פי מאוא אלסלאם ומסאכן אלמואתק
ומנאזל אלדעאת: 19 ופי אואן אלברד תברד שעראהם ופי נזול אלדפא
תדפא קראהם[9]: 20 פטובא מן יזרע עלי הד׳א אלמא פאנהם לא יזאלון
ימלקון ארג׳ל אלבקר ואלחמיר פי נקל אלכיראת[10]:

לג

1 יא איה אלנאהב ואנת לא מנהוב ויא גאדר לם יגדר בה אעלם
אנך אד׳א אפנית אלנאהבין נהבת ואד׳א אעג׳זת אלגאדרין גדרו בך[11]:
2 אללהם רפנא פאנא נרג׳וך וכן קואנא עלי מר אלנהאר ומג׳יתנא פי

[1]) „אתה המדינות הדומות לנשים שאננות קמנה שמענה קולי ואתן הנמשלות לבנות בוטחות האזנה אמרתי“ עיין תרגום שתרגם בנות כמו ובכל בנותיה במדבר כ״א כ״ה.

[2]) „הלא ימים ושנים תרגזנה וכו׳ ולא יבוא האסיף“.

[3]) „תחרדנה השאננות ותרגזנה הבוטחות תפשוטנה בגדיהן ותהיינה ערומות ותתגורנה על חלציהן“.

[4]) ואחר זה תראנה אותם (ר״ל אנשי המדינות הנמשלות לנשים) מכים על השדים כמקוננות״.

[5]) דבק עם הפסוק שלפניו ר״ל מקוננות על אדמת עמי אשר תצמיח קוץ שמיר כי הוא יהיה על כל בתי המשוש והערים הגדולים״ נראה שר״ל חסך קיצום בלא וי״ו כמו שהוא בעברי שמיר נסמך לקוץ אבל בכ״י נמצא וקיצום.

[6]) „במספר“ תרגם בעד במלה ערבית הדומה לה.

[7]) מלשון ותער כדה (בראשית כ״ד כ׳) ותרגם רוח ממרום רחמים מן השמים ויער כמו יער הלבנון.

[8]) „אנשי המשפט“ וכמו זה: „עושי הצדקה“ ובמקום עבודת הצדקה „שכר עושי צדק“.

[9]) „וברד יקרם בעת הקור ובעת החום יחמו עריהם“ ולא ידעתי איך תרגם כן שרש שפל.

[10]) אשרי האיש אשר יזרע על אלו המים כי לא יחדלו לשלח רגלי השור והחמור לשאת את טובם“. אפשר שר״ל את תבואת ארצם. עיין רש״י.

[11]) „דע כי כאשר כלית השודדים (ר״ל שאר מלכי הארץ) תושד וכאשר תלאית הבוגדים יבגדו בך“ תרגם כתתמך מלשון ויהי כאשר תמו וכגלותך מלשון נלאה בחסרון האל״ף. אבל בשרשים לאבן גנאח 487 הערה 87 נמצא כתוב: הכמלה ואתמאם הוא קאלה רב סעדיה = שלימות ותמימות. ואפשר שהגאון בביאורו הביא שני פירושים ובהעתקתו בחר באחד מהם.

ונגא ארתא וכלאץ[1]: 6 ויקול תובו יא בני אסראיל אלדין אסתגרקו
פי זואלהם[2]: 7 פאנהם פי דלך אלוקת יזהד כל אמר פי אותאן פצ̇תה
ואותאן דהבה אלכטאיא אלתי צנעתהא לכם אידיכם[3]: 8 אד̇ שאהד
אל אשור קד וקע לא בסיף אנסאן וגיר סיף אלאדמי אפנאה פהרב מן
קבלה וצאר מכתארוה מתלאשיין[4]: 9 וגאז מן כאן מעה כאלצכר מן
חד̇ר דלך ואנדק̇ רויסאה מן דאך אלעלם[5] קאל אללה אלדי אעד̄ לה
אתונא פי ציון ותנורא פי ירושלים מחרקא[6]:

לב

1 ואנמא ימלך אלמלך ללעדל ותרו̇ם אלריום ללחכם[7]: 2 וליציר
אלמר מנהם[8] כאלמכבאה̈ מן אלריאח ואלמסתר מן אלסיל וכאקסאם
מא פי מפאזה̈ וכט̇ל סכרה̈ עט̇ימה̈ פי ארץ̇ מאמיה̈: 3 ולא תגמץ̇
עיון אלנאט̇רין מנהם[9] ואד̇אן אלסאמעין יצגון: 4 וקלוב אלבלדין
תפהם אלמערפה̈ ואלסן אלעגם תסרע בכלאם אלפצאחה̈: 5 ולא ידעא
איצ̇א אלספיה נבילא ואלבכיל לא יקאל לה סכ̇יא: 6 בל יסמ̇י ספיהא
מן כאן בספה יתכל̇ם וקלבה יעתקד אלג̇ל פיצנע אלדנס ויתקו̇ל עלי
אללה אלמחאל ויכלי נפס אלגאיע וסקי אלעטשאן יעוזה[10]: 7 ויסמ̇י
מגתאל̇א מן כאן אלתה רדיה̈ ומן הו באלפואחש ישיר ויהלך אלצעפי
בכלאם אלבאטל ופי מנאט̇רה̈ אלמסכין ענד אלחכם[11]: 8 ויסמי נבילא
מן ישיר באלנבל ומן הו עלי בראעתה יתבת[12]: 9 יא איהא אלמדן
אלשביהה̈ באלנסא אלמטמאנ̇את קמן פאסמען צותי ויא אלמתלה̈

---

[1]) „כאשר הצל מחסה לצפרים כן יגן וכו׳״ ולא ארע למה תרגם כן מלת עפות.

[2]) ראב״ע: הם דברי הנביא שובו לשם אתם בני ישראל שהעמקתם לו סרה.

[3]) „החטאים אשר עשו לכם ידיכם״.

[4]) בראותו (זה האיש) כי בני אשור נפלו לא בחרב איש וחרב לא אדם כלם ונסו מפניו ומבחר אנשיהם היו כאין״.

[5]) ועבר מי שהיה עמהם כסלע מפחדו ויחתו שריו מזה הנס״ אפשר שירצה בו האות והמופת אשר עשה ה׳ במחנה אשור.

[6]) רד״ק: שישרפם.

[7]) עיין בן בלעם.

[8]) ראב״ע: כל אחד משרי חזקיהו.

[9]) „עיני הרואים מהם״ ר״ל מן השרים.

[10]) „אבל יקרא נבל אשר נבלה ידבר ולבו יחשוב און ויעשה חנף וידבר נגד ה׳ תועה וריק וכו׳״.

[11]) „והעושק כלי אומנתו (ר״ל מה שהוא עושה להגיע אל חפצו) רעים והוא יועץ בהועבות וישחית עניים באמרי שקר ובריב אביון במשפט״ לא העתיק כאן מלת כלי כמו בפסוק ה׳ מפני שבאמת אין זה גדר הכלי ולא בחר הנביא בזה המקום בזאת המלה כי אם לפי שהוא לשון נופל על לשון עם כליו.

[12]) „ויקרא נדיב וכו׳״.

ויספי והנה וצ̇רבתה[1]): 27 הודא מלך אללה מקבל מן בעד משתעל
ג̇צ̇בה ועט̇ים הולה[2]) שפתאה ממלוה̈ זגמא ולסאנה כנאר אכ̇אלה̈:
28 ורוחה תגרק כואד גארי יחגז אלי אלענק פיהרך בעץ̇ אלאמם
חרכה̈ זור ויצ̇ע רסנא מצ̇לא עלי כ̇דודהם[3]): 29 ויכון לכם בד̇לך
אלתסביח כלילה̈ תקדים אלחג וסרור אלקלב כמן יסיר בצות מלאהי[4])
ליגי אלי גבל אללה מעתמד אסראיל: 30 פיסמעכם אללה בהא צותה
ויריכם נזולי[5]) קדרתה פיהם בזגם מן סכ̇ט ולהיב נאר אכ̇אלה̈ ותבדיד
וסיל וחגארה̈ ברד: 31 אנה מן צותה ידער אשור אלדין באלקצ̇יב
יצ̇רבון[6]): 32 פיכון מג̇אז אלאדב אלמאסס אלדי יחלה אללה פיהם
בדפאף ועידאן ובמלאחם חרכה̈ ילאחמהם: 33 אן אלהאויה̈ מעדה̈
מן אמס והי איצ̇א ללמלך אצלחת עמקהא פאוסעהא מואהא נאר
וחטב כת̇יר ואמר אללה כואד מן כברית משתעל פיהא[7]):

לא

1 אלויל ללנאזלין מצר ללאסתעאנה̈ ועלי אלכ̇יל יתוכ̇לון פות̇קו
באלמראכב לכת̇רתהא ובאלפרסאן לעט̇מתהא ולם יתוכלו עלי קדוס
אסראיל ולם יטלבו אללה: 2 פאנה לחכים סיאתיהם במן יסי בהם[8])
ולא יזיל כלאמה פיקום עלי בית אלאשראר ופי מעונה̈ פעלה̈ אלג̇ל:
3 ואלמצריון אדמיון גיר טאיקין וכ̇יולהם בשר גיר רוחאניה̈[9]) ואללה ימד
קדרתה פיעת̇ר אלמעין ויקע אלמעאן ויפנון כלהם אג̇מעין: 4 והכד̇א
קאל אללה לי אנה כמא יזאר אלאסד או אלצ̇רגאם עלי פריסתה אלדי
ילתאם[10]) עליה מלא מן אלרעאה̈ והו מן צותהם לא ידער ומן גמהורהם
לא יצ̇עף[11]) כד̇אך יתג̇לי רב אלג̇יוש פיחמי ען גבל ציון וען רואיבהא[12]):
5 וכמא יט̇לל אלטאיר כד̇אך יגן רב אלג̇יוש עלי דאר אלסלאם ג̇נה̈

---

[1]) „וברכו איש את רעהו כי יהיה להם אור הלבנת כאור החמה ואור השמש יהיה כפל אור שבעת הימים וכו׳ וירפא מחצו ומכתו״ תרגם לבנת מלשון לבן וחמה מלשון חמום.

[2]) „הנה מלכות ה׳ וכו׳ וכבדה אומתו״.

[3]) „ורוחו תטבע כנחל שוטף המתעכב בצואר״ ר״ל המגיע עד הצואר ואז האדם יטבע.

[4]) „ויהיה לכם בזה שיר... כהולך בקול כלי זמר״ ובכ״י פ׳: מלהאה̈.

[5]) מלשון נחת.

[6]) „אשור המכים בשבט״ עיין פירוש שני של רד״ק. ואשור ענינו האשורים או בני אשור ולפיכך השתמש בפסוק הזה ובפסוק שלאחריו בלשון רבים ותרגם עליהם וכם.

[7]) „העמיקה הרחיבה משכנה אש ועצים הרבה ודבר ה׳ וכו׳״ גזר מדרתה מלשון דירה.

[8]) „יביא עליהם מי שירע להם״.

[9]) „והמצריים בני אדם ולא בני אלים וסוסיהם בשר ולא רוחניים״.

[10]) רד״ק: ענין אסיפה וקבוץ.

[11]) מגזרת עני. עיין בן בלעם וראב״ע.

[12]) „כן יגלה ה׳ צבאות לחגן על הר ציון״.

נמע בה עיונכם אי אלאנביא ואהל אלוחי אי רויסאכם קד חג̇בהם
ענכם[1]): 11 פצאר לכם ג̇מיע אלוחי מג̇הולא כאכבאר כתאב מכתום[2])
אלד̇י אן דפע אלי מן יחסן אלכתאבה̈ וקיל לה אקרא הד̇א פאנה יקול
לא אטיק לאנה מכתום: 12 פכיף אן הו דפע אלי מן לא יחסן
אלכתאבה̈ וקיל לה אקרא הד̇א פאנה יקול לא אערף אלכט̈ בתה̈[3]):
13 פקאל אללה לאג̇ל מא קדם עלי̈[4]) האולי אלקום פהם יכרמוני̇
באפואההם ושפתיהם וקלובהם מבעדה̈ עני וצארת תקואהם לי כפרץ̇
אלנאס אלמכלף̇[5]): 14 לד̇לך האנא מזידהם מן אלאכפא ואלאג̇בא פי̇
מצאלח דניאהם[6]) חתי תצ̇יע בה חכמה̈ חכמאיהם וינסתר ענדה פהם
פהמאיהם: 15 אלויל ללמעמקין אמורהם מן רבהם ויסתרון משורתהם[7])
ותכון פי אלט̇לאם אעמאלהם ויקולון מן יראנא ומן יערפנא: 16 אעלמו
אנמא יחסב תקלבכם כטין אלפכ̇ראני̈ וכמא יקול אלמצנוע ען צאנעה
אנה לם יצנעני כד̇אך יקול אלמכלוק ען כ̇אלקה אנה לם יפהמני[8]): 17 אלא
אנמא בקי קלילא יסירא חתי יעוד אללבנאן פיציר כאלכרמל ויחסב
אלכרמל מקאם אלשערי[9]): 18 פיסמע ד̇לך אליום אלצאמ̃ון אלכלאם אלד̇י̇
פי אלכתאב ומן אלאפל ואלט̇לאם עיון אלעמי ינט̇רון: 19 ויזדאד אלכ̇אשעון
באללה פרחא ואלמתואצ̇עון מן אלנאס בקדוס אסראיל יסר̃ון: 20 אד̇
בלא אלראהבון ופני אלדהאה̈ ואנקטע כל אלמראבטין עלי אלג̇ל:
21 אלד̇ין כאנו יכ̇טיון אלנאס פי אלכלאם ועלי אלואעט̇ פי אלמחאל
יתצאעבון וקד מ̃לו אלזכי פי אלמחאל מן אלקול[10]): 22 ולד̇לך הכד̇א
קאל אללה ען סאיר אל יעקוב כמא מאלמא פדא אל אברהים אנהם
לא יכ̇זון ד̇לך אלאן ולא תבי̈ץ̇ וג̇והם כ̇ג̇לא[11]): 23 בל אד̇א ראת

---

1) „ויעצם בה את עיניכם והם הנביאים והחוזים והם ראשיכם הסתירם מכם״.

2) והיה לכם כל חזות נעלם כדברי וכו״.

3) „על אחת כמה וכמה אם הוא נתן וכו״. ותרגם בשני הפסוקים ספר בענין כתיבה.

4) תרגם נגש בשין ימנית.

5) וענין מלת אלמכלף הוא כמו שפירש רד״ק מי שאינו עושה הדבר המצוות מחפצו ומרצונו.

6) „לכן הנני מוסיף לעשות דברי פלא וסתר בהצלחתם העולמית עד כי תאבד בזה חכמת חכמיו ובינת נבוניו״.

7) „הוי המעמיקים דבריהם מן ה׳ ויסתירו עצתם וכו״.

8) „דעו כי הפככם לא יחשב כי אם כחמר היוצר וכאשר יאמר המעשה על עושהו לא עשני כן יאמר היצור על יוצרו לא הבין אותי״.

9) „הלא לא יהיה כי אם מעט מזער עד כי ישוב הלבנון ויהית ככרמל ויחשב הכרמל במקום היער״.

10) „אשר התחטיאו בני אדם בדבר ועל המוכיח בשער יקשו וכבר חטו (משפט) הצדיק בדברי הבל ותהו״.

11) „לכן כה אמר ה׳ על שאר בית יעקב כאשר פדה לפנים בית אברהם כי לא יבושו מזה עתה ולא יחורו פניהם מבושת״.

כט

1 יא איהא אלמוסם מוסם אלקריה אלתי נזלהא דאוד אלתי באצ̇אפה
סנה אלי סנה יחדק בהא אלחאג̇[1]: 2 לאצ̇יקן עלי דאת אלמואסם[2]
פינאלהא אלתרחה ואלצ̇גנה פתציר כאלמוסם אלדי תקדמהא[3]:
3 ואנזל קומא עליך כאלסכאן פיחאצ̇רונך כאלמנתצב ויקפון עליך
אלמחאפט[4]: 4 ותתצ̇עין חתי תתכלמין מן אלארץ̇ ואלי אלתראב
ינכפץ̇ קולך פיציר חאלה כתנגים אלמשעוד או כתצויץ̇ אלמוצוץ̇[5]: 5 תם
יציר כאלדקאק מן אלגבאר גמהור אלאגנביין אלגאיזין[6] וכמוץ̇ מאר גמהור
מרהביך פמא תכון אלא בגתה או גפלה[7]: 6 תדכר מן ענד רב אלג̇יוש
ברעוד וזלאזל ואצואת עט̇ימה וזואבע ועואצף ולהיב נאר אכ̇אלה:
7 ויציר כחלם ראי פי אלליל גמהור גמיע אלאמם אלמתג̇ישין עלי דאת
אלמוסם וגמיע מרידיהא ללשר ומתעמדיהא ואלמצ̇יקין עליהא[8]: 8 פיכון
כמא ירי אלגאיע פי חלמה כאנה יאכל פיסתיקט̇ פאדא בנפסה פארגה
וכמא ירי אלעטשאן פי חלמה כאנה ישרב פיסתיקט̇ פאדא בה לגב
ונפסה מתלהפה[9] כדאך יכון גמהור גמיע אלאמם אלמתג̇ישין עלי גבל
ציון: 9 תלבתו אלקום ואבהתו וארתבכו תם אלקו סכארי מן גיר כמר
אצ̇טרבו בלא נביד[10]: 10 כאן אללה קד אפרג עליכם מן ריח סבאת מא

[1]) ענין מלת מוסם בערבי ידוע. והנביא מכנה כן בפסוק הזה את בית המקדש ואפשר שהגאון ביאר אריאל כמו ראוי אל ר"ל מקום הראיון (עיין בראשית פט"ז י"ג); ואמר שהחוגגים מקיפים ירושלים בעלותם לרגל ר"ל שהם נוטעים את אהליהם סביב לעיר.

[2]) „בעלת התגיגה" ר"ל ירושלים. עיין פסוק ד.

[3]) ר"ל והיה ראוין החוגגים כמו שהיה לפנים ואפשר שהפסוק הזה הוא קיצור ענין הפסוקים שלאחריו ויחלק לשלשה חלקים א' והציקותי לאריאל הוא מכוון נגד פסוק ג'. ב' והיתה תאניה נגד פסוק ד'. ג' והיתה לי נגד פסוק ח' וכו'.

[4]) „וחניתי עליך גוים כדרים (ר"ל כאלו הם שוכנים בארץ) וצרתי עליך כמצב (ר"ל כדבר נטוע אשר לא ימוט או כמו שפירש רד"ק מגדל עץ שמעמידים על העיר ללכדה) והקימותי עליך מצורות (סל' מגר) וזה רמז אל חיל מלך אשור".

[5]) כן הוא בכ"י פ' ובכ"י א' כתצויץ̇ אלמצוצה ועיין למעלה ח' י"ט „ושפלת עד כי תדברי מהארץ ואל העפר ישח קולך והיה כתגיון האוב או כצפצוף המצפצפי" מלשון המתגים והמצפצפים.

[6]) „בהמון הזרים העוברים".

[7]) המלות והיה לפתע פתאום דבקות עם הפסוק שלאחריו כאלו אמר ומהרה יפקדו מעם ה' צבאות וכו' ועיין במדבר ו' ט'.

[8]) „כל הורשיה לרעה ומודיה והמציקים לה". וכן תרגם מצדיה במדבר כ"ט כ': מצדיה במעתמד.

[9]) עיין אבן גנאח שרש שקק הערה 76, 78 ושם אמר השביע נפש שוקקה [נפס] עטשאנה והוב שוקק מתלהף אי עטשאן לאן אלסקי צ̇ד אללהף = והשביע נפש שוקקה [נפש] צמאה והוב שוקק צמה ר"ל צמא מפני שהשקוי הפך הצמאון.

[10]) „העם נתעכבו ותמהו ונבהלו ואחר זה נמצאו שכורים ולא יין נגע ולא שכרי" הנביא מדבר על עם בית יהודה ויושבי ירושלים בראותם חיל מלך אשור קרוב לעיר ובשמעם נביאי השקר אשר הגידו להם משאות שוא ואמר שיהיו כשכורים וכאדם שנפלה עליו תרדמת.

נמץ̇ בה עיונכם אי אלאנביא ואהל אלוחי אי רויסאכם קד חג̇בהם
ענכם[1]): 11 פצאר לכם ג̇מיע אלוחי מג̇הולא כאכ̇באר כתאב מכ̇תום[2])
אלד̇י אן דפע אלי מן יחסן אלכתאבה̇ וקיל לה אקרא הד̇א פאנה יקול
לא אטיק לאנה מכ̇תום: 12 פכיף אן הו דפע אלי מן לא יחסן
אלכתאבה̇ וקיל לה אקרא הד̇א פאנה יקול לא אערף אלכט̇ בתה̇[3]):
13 פקאל אללה לאג̇ל מא קדם עלי[4]) האולי אלקום פהם יכרמוני
באפואההם ושפתיהם וקלובהם מבעדה̇ עני וצארת תקואהם לי כפרץ̇
אלנאס אלמכלף[5]): 14 לד̇לך האנא מזידהם מן אלאכ̇פא ואלאג̇בא פי
מצאלח דניאהם[6]) חתי תציע בה חכמה̇ חכמאיהם וינסתר ענדה פהם
פהמאיהם: 15 אלויל ללמעמקין אמורהם מן רבהם ויסתרון משורתהם[7])
ותכון פי אלט̇לאם אעמאלהם ויקולון מן יראנא ומן יערפנא: 16 אעלמו
אנמא יחסב תקלבכם כטין אלפכ̇ראני וכמא יקול אלמצנוע ען צאנעה
אנה לם יצנעני כד̇אך יקול אלמכ̇לוק ען כ̇אלקה אנה לם יפהמני[8]): 17 אלא
אנמא בקי קלילא יסירא חתי יעוד אללבנאן פיציר כאלכרמל ויחסב
אלכרמל מקאם אלשערי[9]): 18 פיסמע ד̇לך אליום אלצאמון אלכלאם אלד̇י
פי אלכתאב ומן אלאפל ואלט̇לאם עיון אלעמי ינט̇רון: 19 ויזדאד אלכ̇אשעון
באללה פרחא ואלמתואצעון מן אלנאס בקדוס אסראיל יסרון: 20 אד̇
כ̇לא אלראהבון ופני אלדהאה̇ ואנקטע כל אלמראבטין עלי אלג̇ל:
21 אלד̇ין כאנו יכ̇טיון אלנאס פי אלכלאם ועלי אלואעט̇ פי אלמחאל
יתצאעבון וקד מילו אלזכי פי אלמחאל מן אלקול[10]): 22 ולד̇לך הכד̇א
קאל אללה ען סאיר אל יעקוב כמא מאלמא פדא אל אברהים אנהם
לא יכ̇זון ד̇לך אלאן ולא תביץ̇ וג̇והם כ̇ג̇לא[11]): 23 בל אד̇א ראת

---

[1]) „ויעצם בה את עיניכם והם הנביאים והחוזים והם ראשיכם הסתירם מכם".

[2]) והיה לכם כל חזות נעלם כדברי וכו'".

[3]) „על אחת כמה וכמה אם הוא נתן וכו'". ותרגם בשני הפסוקים ספר בענין כתיבה.

[4]) תרגם נגש בשין ימנית.

[5]) וענין מלת אלמכלף הוא כמו שפירש רד"ק מי שאינו עושה הדבר המצוות מחפצו ומרצונו.

[6]) „לכן הנני מוסיף לעשות דברי פלא וסתר בהצלחתם העולמית עד כי תאבד בזה חכמת חכמיו ובינת נבוניו".

[7]) „הוי המעמיקים דבריהם מן ה' ויסתירו עצתם וכו'".

[8]) „דעו כי הפככם לא יחשב כי אם כחמר היוצר וכאשר יאמר המעשה על עושהו לא עשני כן יאמר היצור על יוצרו לא הבין אותי".

[9]) „הלא לא יהיה כי אם מעט מזער עד כי ישוב הלבנון ויהיה ככרמל ויחשב הכרמל במקום היער".

[10]) „אשר תחטיאו בני אדם בדבר ועל המוכיח בשער יקשו וכבר הטו (משפט) הצדיק בדברי הבל ותהו".

[11]) „לכן כה אמר ה' על שאר בית יעקב כאשר פדה לפנים בית אברהם כי לא יבוש מזה עתה ולא יחורו פניהם מבושת".

כט

1 יא איהא אלמוסם מוסם אלקריה אלתי נזלהא דאוד אלתי באצאפה
סנה אלי סנה יחדק בהא אלחאג[1]): 2 לאציקן עלי דאת אלמואסם[2])
פינאלהא אלתרחה ואלצגנה פתציר כאלמוסם אלדי תקדמהא[3]):
3 ואנזל קומא עליך כאלסכאן פיחאצרונך כאלמנתצב ויקפון עליך
אלמחאפס[4]): 4 ותתצעין חתי תתכלמין מן אלארץ ואלי אלתראב
ינכפץ קולך פיציר חאלה כתגים אלמשעוד או כתצויץ אלמוצויץ[5]): 5 תם
יציר כאלדקאק מן אלגבאר גמהור אלאגנביין אלגאיזין[6]) וכמוץ מאר גמהור
מרהביך פמא תכון אלא בגתה או גפלה[7]): 6 תדכר מן ענד רב אלגיוש
ברעוד וזלאזל ואצואת עטימה וזואבע ועואצף ולהיב נאר אכאלה:
7 ויציר כחלם ראי פי אלליל גמהור גמיע אלאמם אלמתגישין עלי דאת
אלמוסם וגמיע מרידיהא ללשר ומתעמדיהא ואלמציקין עליהא[8]): 8 פיכון
כמא ירי אלגאיע פי חלמה כאנה יאכל פיסתיקט פאדא בנפסה פארגה
וכמא ירי אלעטשאן פי חלמה כאנה ישרב פיסתיקט פאדא בה לגב
ונפסה מתלהפה[9]) כדאך יכון גמהור גמיע אלאמם אלמתגישין עלי גבל
ציון: 9 תלבתו אלקום ואבהתו וארתבכו תם אלקו סכארי מן גיר כמר
אצטרבו בלא נביד[10]): 10 כאן אללה קד אפרג עליכם מן ריח סבאת מא

---

[1]) ענין מלת מוסם בערבי ידוע. והנביא מכנה כן בפסוק הזה את בית המקדש ואפשר שהגאון ביאר אריאל כמו ראוי אל ר״ל מקום הראוין (עיין בראשית מ״ו י״ג); ואמר שהחוגגים מקיפים ירושלים בעלותם לרגל ר״ל שהם נוטעים את אהליהם סביב לעיר.

[2]) „בעלת התגים" ר״ל ירושלים. עיין פסוק ז׳.

[3]) ר״ל והיה ראוין החוגגים כמו שהיה לפנים ואפשר שהפסוק הזה הוא קיצור ענין הפסוקים שלאחריו ויחלק לשלשה חלקים א׳ והציקותי לאריאל הוא מכוון נגד פסוק ג׳. ב׳ והיתה תאניה נגד פסוק ד׳. ג׳ והיתה לי נגד פסוק ח׳ וכו׳.

[4]) „וחניתי עליך גוים כדרים (ר״ל כאלו הם שוכנים בארץ) ויצרו עליך כמצב (ר״ל כדבר נטוע אשר לא ימוט או כמו שפירש רד״ק מגדל עץ שמעמידים על העיר ללכדה) ויקימו עליך מצרות (סל׳ גבר) וזה רמז אל חיל מלך אשור".

[5]) כן הוא בכ״י פ׳ ובכ״י א׳ כתציץ אלמצמצת ועיין למעלה ח׳ י״ט „ושפלת עד כי תדברי מהארץ ואל העפר ישח קולך והיה כתגין האוב או כצפצוף המצפצף" סלשון המתגים והמצפצפים.

[6]) „בהמון הזרים העוברים".

[7]) המלות והיה לפתע פתאום דבקות עם הפסוק שלאחריו כאלו אמר ומהרה יפקד מעם ה׳ צבאות וכו׳ ועיין במדבר ו׳ ט׳.

[8]) „כל הדורשים לרעת הנדיה והמציקים לה". וכן תרגם בגדיה במדבר כ״ט כ׳: בצדיה במעשמר.

[9]) עיין אבן גנאח שרש שקק הערה 76, 78 ושם אמר השביע נפש שוקקה [נפס] עטשאנה והוב שוקק מתלה אי עטשאן לאן אלסקי צד אללפא = והשביע נפש שוקקה [נפש] צמאה והוב שוקק צוחה ר״ל צמא מפני שהשקוי הפך הצמאון.

[10]) „העם נתעכבו ותמהו ובהלו ואחר זה נמצאו שכורים ולא יין נתן ולא שכרי" הנביא מדבר על עם בית יהודה ויושבי ירושלים בראותם חיל מלך אשר קרוב לעיר ובשמעם נביאי השקר אשר הגידו להם משאות שוא ואמר שיהיו כשכורים וכאדם שנפלה עליו תרדמת.

ואזנא פיגרף אלברד מכנא מן אלכדב וסתרה יגרה אלמא[1]:
18 פידהק[2] עהדכם אלדי מע אלמות ומיתאקכם אלדי מע אלתרי לא
יתבת פאלסוט אלגאר אדא יער בכם תצירון לה דוסא: 19 פי אול חין
מן מרורה יאכדכם תם ימר בכם יומא בעד יום נהארא ולילא פיכון
אלתזעזע אלמחץ למפהמי אלאכבאר בדלך[3]: 20 פאן קד קצר
אלבסאט מן אלאסתרכא ואלסתר קד צאק מן אלאנתמאע[4]:
21 אלאן כמא כאן פי גבל פרצים יקום בהם אללה וכמא כאן פי עמק
גבעון ירגזהם ויצנע בהם צנאיעה מגאנבה עאדתה ויעמל בהם אעמאלה
גריבה מן אעמאלה[5]: 22 ואלאן לא תתראהו כילא תשתד אראבכם[6]
פאני סמעת מן ענד אללה רב אלגיוש פנאא ובתרא לגמיע אהל הדא
אלבלד[7]: 23 בל אנצתו[8] ואסמעו צותי ואצגו ואסמעו מקאלתי: 24 אפכל
אלנהאר יחרת אלפאלח ליזרע יפתח רקעתה ויכרבהא[9]: 25 אלא אנה
לא בד אן יסוי וגההא ויבדר פיהא[10] מן אלקצח ואלכמון ויציר אלחנטה
עזלא ואלשעיר עלאמאת ואלכרסנה פי תכום[11]: 26 כמא אדבה דו
אלסירה ודלה רבה[12]: 27 ומן אלחבוב מא לא ידאס באלנרג ולא ידאר
עליה לולב אלעגל מתל אלקצח ואלכמון בל יכבטאן בעצא או קציב[13]:
28 ואלבר ועלי אנה ידקה פאנה ליס אלי אלגאיה ידוסה בל יהים לולב
אלעגלה ומרכבה פלא תדקה[14]: 29 והדה אלמקאלה מן ענד רב אלגיוש
כרגת סמא בין אלחכמה וכתר אלפקה[15]:

[1]) „ואשים המשפט כקנה תמרה אשר ימדד בו תבונה והצדקה כחוט השערת אשר יישר בו בניתו וגרף הברד מחסה כזב וסתרו ישטפו המים".

[2]) עיין בן בלעם.

[3]) „בראשונה בעברו יקח אתכם ואחר זה יעבור בכם יום יום ביום ובלילה והיה רק זועה למביני השמועות בזה". ר"ל מה שישמעו מחילות מלך אשור אשר לא ינוחו לא ביום ולא בלילה.

[4]) רד"ק: מלפשוט את רגליו.

[5]) פירושו על תחילת הפסוק עיין בלקוטים ובסופו העתיק: „ויעשה בהם מעשיו זרים מסגתו ויעבד בהם עבודתו נכריה מן עבודתו".

[6]) „יסוריכם אשר ייסר אתכם בהם."

[7]) „כי שמעתי מאת ה' צבאות כליון וכריתה לכל יושבי הארץ הזאת".

[8]) „אבל האזינו".

[9]) כן תרגם ישדד איוב ל"ט י' וענינו כמו שאמר הראב"ע: יתקן השדה.

[10]) תרגם בהמלה הזאת הפיץ וזרק שענינם אחד.

[11]) ר"ל שירשם לכל זרע וזרע המקום הראוי לו.

[12]) „כאשר יסרו בעל משפט (הזריעה) והורהו אלהיו".

[13]) „ומן הזרעים הדקים כל מה שדומה לקצח וכמון לא ידוש בחרוץ ולא יוסב עליהם אופן עגלה כי אם יחבטו במקל ובשבט".

[14]) „והדגן אף על פי שידקם לא ידושנו עד תכליתו אבל יהום גלגל עגלתו ומרכבתו ולא ידקנו".

[15]) „וזה הדבור (ר"ל המשל הזה עיין רד"ק) מן ה' צבאות יצאה וביאר בה חכמתו והרבה בה מצפוני התבונה שתרגם בכל מקום תושיה בהמלה הערבית פקה אשר הוראתה המצוות השמעיות.

אללואתי עלי רווס אלמקתדרין באלדהן כתמרה הרפת קבל אלציף[1]
אלתי אדא נטרהא אלנאטר פמן אן תבקי פי כפה יבלעהא סרעה[2]:
5 פי דלך אלוקת יכון אמר אללה תאגא סרי[3] ועצאבה פכר. לבקאיא
שעבה: 6 וראי חכם למן יגלס ללחכם וגברוה למן ירד אלחרב ען
אלמחאל[4]: 7 והאולי איצא זלו פי אלכמור וצלו פי אלמסכר אימה
ומפתיוך[5] סהו מן קבל אלנביד והלכו מן אלשראב וצלו מן סאיר
אלמסכראת חתי גלטו פי אלמשאהד פצלא עלי תוקיף אלפתוא[6]:
8 וגמיע מואדיהם ממלוה קיא וקדרא[7] ליס מוצע בכלאף דלך: 9 מן
ידל מנהם במערפה או יפהם אלאכבאר והם כאנהם מפטומון מן
אללבן ומנקולון מן אלתדאיא[8]: 10 יצעון שרעא באזא שרע וחכמא
נטיר חכם וקליל מן הדא כקליל מן הדא: 11 כאנהם בלגה אעגמיה
או בלסאן אכר יכאטבון הדה אלאמה: 12 אלדין קיל להם אריחו
אלתעב בהדה אלראחה והדה אלדעה ולם ישאו אלקבול: 13 וצאר
ענדהם כלאם אללה אלאמר לא אמר ואלנהי לא נהי ואלועד לא ועד
ואלועיד לא ועיד הדא מסתצגר והדא מסתצגר לכי ימצו ויעתרו פיקעו
אלי וראהם ויוהקו ויעלקו[9]: 14 לדלך אסמעו כלאם אללה יא דוי
אלדהא[10] סימא יא סלאטין האולי אלקום אלדין פי ירושלם: 15 פאנכם
קלתם אנא קד עהדנא עהדא מע אלמות וצנענא מיתאקא[11] מע אלתרי
ואלסוט אלגאר אדא ימר לא יאתינא אד צירנא אלכדב מכננא
ובאלבאטל אנסתרנא: 16 לדלך הכדי יקול אללה האנא מאסס פי ציון
חגרא הו חגר צנאם פי זאויה עזיזה פי איואן מבני חית יכון אלמומן לא
יסרע אליה[12]: 17 ואציר אלחכם כאלתר קאיסא ואלעדל כאלשאקול

[1] „בפרי המבושל בטרם הקיץ". — [2] רד"ק: בזמן שתהיה בכפו תכף יבלענה.
[3] צ"ל: סריא והוא תואר לסלת תאגא ר"ל עטרת יקרת.
[4] „למשיב המלחמה מן השער" זה מה שזכר הראב"ע בשם י"א.
[5] „בהנים ונביאים" ר"ל המורים. ותרגם תעו מן השכר תעו בשאר מיני משקים המשכרים.
[6] „שגו בדברים הנראים לעינים (עיין רד"ק) וכל שכן בעריכת הדינים".
[7] „קיא וצואה (ר"ל מאלו הכהנים והנביאים) ואין מקום לדבר אחר" עיין רד"ק.
[8] „מי מהם יורה דעה וכו'" והם כאלו נגמלו מחלב וכמוסרים מן השדים".
[9] „יסדרו מצות כנגד מצות ומשפט כמשפט ומעט מזה כמעט מזה. כאלו בלעגי שפה וכו'". אשר נאמר להם הניחו לעיף זאת המנוחה וזאת המרגעה וכו'. והיה להם דבר ה' הצווי בלא צווי ואזהרה בלא אזהרה והבטחה בלא הבטחה והפחדה בלא הפחדה זה נחשב להם כמועט וזה נחשב להם כמועט למען ילכו ויכשלו ויפלו אחור ונוקשו ונלכדו".
[10] כן תרגם הגאון שרש לץ בכל מקום ובפרט במשלי ולפי דעתו המלה הערבית נאמרה על הנבהל בדבריו ובמעשיו.
[11] ענינו ג"כ כמו ברית ואלה.
[12] „הנני מיסד בציון אבן והוא אבן מבצר בפנת יקרה בארמון בנוי והמאמין לא ימהר לבוא שם" ר"ל אל מקום המשפט מיראתו וכל שכן הכופר. או ענינו גם היודע לדבר צחות (עיין איוב י"ב כ') לא יבוא שם וכל שכן ערל שפתים. עיין בלקוטים.

מקתוליהם[1]): 8 ואנמא בכיאלה תכאצמהא פי מדאנהא נחאהא בריאחה
אלצעבה פי יום גנוב[2]): 9 ולדלך בהדה אלכלה יגפר דנב אל יעקוב
והדא מן תמרה זואל כטאיאהם באן יציר גמיע חגארה מדאבח
אלמאגות[3]) כחגארה אלגיר מפרדה ולא תתבת אלסוארי ואלאנדאד:
10 אן תציר אלקרי אלחצינה לאעדאיהם מנפרדה ומאויהם מכלאה
מתרוכה כאלבר תרעי פיהא אלבהאים ותרבץ חתי תפני אנצאנהא[4]):
11 ואדא יבסת זרועהא תכסרת חתי תדכלהא אלנסא ותגניהא[5]) ולאנהם
שעב לא פהם להם לדאך לא ירחמהם צאנעהם וכאלקהם לא ירופהם:
12 ופי דלך אלוקת יכבטהם אללה מן תאר אלפראת אלי ואדי אלעריש
ואנתם תלקטון ואחדא ואחדא יא בני אסראיל[6]): 13 דאך וקת יצרב
פיה בבוק עטים[7]) חתי יאתי אלהאלכון פי בלד אלגזירה ואלמדחיון פי
בלד מצר פיסגדון ללה פי גבל אלקדס פי ירושלם:

כח

1 אליול לדוי תאג אלאקתדאר סכארי אל אפרים ואלעצאבה
אלסאקטה וסראה פכרהם אלתי עלי רוום אלמקתדרין באלדהן
אלמטעונין פי אלכמר[8]): 2 סיכון ללה עליהם שדה אמר ועקאב
ותאייד כהטל אלברד ועאצף אלהתף וכסיל מא גזיר גארף יורדהא
אלי אלארץ בקדרה[9]): 3 חתי תציר באלרגלין תדאס תיגאן אלמקתדרין
סכארי אל אפרים[10]). 4 ותציר אלעצאבה אלסאקטה וסראה אלפכר

---

1) „מכירו וידעו כי לא הכה אותם כמכת מכיהם ולא הרג אותם כהרג הרוגיהם". ואמר בן בלעם: ויש מי שפתר כי מכתו הם המצריים והרוגיו הכנענים. ונראה שהפותר הוא הגאון.

2) „רק במרה אשר עשתה (האומה) מריבה בשלחה (ר"ל בארצה) הסירה ברוחו הקשה ביום קדים" וענין הפסוק שהגלה את עמו ולא האבידו כמו שהאביד את אומות העולם. נראה שהגאון פירש בסאסאה כמו סאה בסאה ותרגם שלחה מלשון שלחיך (שה"ש ד' י"ג) והנה מלי הנו סיגים (משלי כ"ה ד') ועיין ראב"ע.

3) תרגם פרי כמו מפרי ומזבח מזבחות העבודה זרה.

4) הפסוק הזה דבק עם פרי הסר חטאתו ר"ל שאם לא יעבדו עוד עבודת גלולים „יהיו הערים הבצורות אשר לאויביהם בדד ומושבותיהם ריקות ונעזבות כמדבר ירעו בהן הבהמות וירבצו עד כי יכלו סעיפיהן".

5) „וכאשר יבשו קציריה תשברנה עד כי הנשים באות בהן ולוכדות אותן ומפני שהם (ר"ל האויבים) עם וכו'".

6) „משבולת נהר פרת עד נחל מצרים." ושמו עד היום ואדי אלעריש והמשך הפסוקים הוא אחר שנחרבו ערי האויבים ושדותיהם יקבץ בני ישראל המפוזרים בין העמים הנמשלים לעצי זית. ומלת יחבט ענינו כמו שפירשו הראב"ע והרד"ק. — 7) „וזה יהיה כאשר יתקע וכו'".

8) „הוי לנושאי עטרת גאות שכרי בית אפרים ולציץ הנופל ולצבי תפארתם אשר על ראשי המתגאים בשמן השוקדים על היין".

9) „הנה יהיו לה' עליהם חוזק דברו וענשו ואמץ כזרם הברד וסערת הקטב וכזרם מים כבירים שוטפים אשר יוריד אותם (ר"ל עטרת גאות וציץ נבל) על הארץ בחוזקה".

10) „עד כי ברגלים תרמסנה עטרות הגאים שכורי בית אפרים".

כדלך[1]: 19 בל נסאלך אן יחיא אמואת קומך ותקום גתתהם בקולך
תיקטו ורננו יא סכאן אלתראב ואד יכון נדא אלאנואר נדאוך ואלי
אלארץ תוקע אלהאלכין[2]: 20 אמץ יא קומי אדכל פי כדורך ואגלק
באבך דונך אכתבי ען קליל כטרפה חתי יגוזך אלסכט: 21 אן אללה
סיכרג אמרא מן סמאיה ליעאקב בעץ אהל אלארץ בדנובהם פתכשף
אלארץ חיניד מעאצידהם ולא תגטי איצא מקתולידהם[3]:

כז

1 דאך וקת יעאקב אללה בסיפה אלצעב אלכביר אלשדיד מן
כאן ישבה אלמסתד מן אלחיאת אלעארצה ואלמלתוי מנהא אלמעוג
ויקתל אלמשאכל ללתנין אלדי פי אלבחר[4]: 2 ופי דלך אלוקת ינבגי
אן תגיבו אלאמה אלשביהה בכרמה אלכמר ותערפונהא: 3 אני אללה
חאפטהא ופי כל טרפה אסקיהא שרבא ואחפטהא אלליל ואלנהאר
לילא יתוכל עליהא: 4 מן יגעלני להא בכמאיה כאלחסך ואלקיצום פי
מלאחמה אלנאר בעד מא לם תכן לי חמיה עליהא פבמקדאר כמוה
אאגג גמיעהא[5]: 5 או יעוד ויסך בעזי באן יעמל מעי בסלאמה תם
יסתעמלהא מעי בסלאמה[6]: 6 פיכון אלאתיון יענצרון מן אל יעקוב
וינורון ויפרעון מן אל אסראיל וימלון טאהר אלעמארה נמוא[7]:
7 ויעתרפון באנה לם יצרבהם כצרבה צארביהם ולם יקתלהם כקתל

---

[1]) „כאלו הרינו וחלנו וילדנו רוח ובכל זאת לא עשינו יושבי הארץ לבעלי ישועתנו ולא נפלו לנו יושבי תבל כמו כך" ר״ל אחרי כל הצרות שסבלנו והיה כל עמלינו לשוא לא בקשנו ישועה אצל העמים ולא עלה על לבנו לשאול עזרתם.

[2]) „אבל שואלים אנחנו ממך שיחיו מתיעמך ושתקום נבלתם באמרך הקיצו ורננו שוכני עפר. ואז יהיה טל אורים טליך ואל ארץ תפיל תרפאים" עיין אלאמאנאת דף 215 ושם ביאר אורת הרכבת האש עם הרוח והיא הנפש המאירה והם כאשר יתחברו עם עפר המת ורטיבת הטל יעשו הארבעה יסודות אשר מהם נברא כל דבר.

[3]) „הנה ה׳ יוציא דברו מן השמים לפקד על מקצת יושבי הארץ על עונותיהם ואז תגלה הארץ פשעיהם ולא תכסה עוד על הרוגיהם".

[4]) הפסוק הזה דבק עם הפסוק שלפניו ואמר: (הפקידה תהיה) „ביום אשר יענוש ה׳ בחרבו הקשה והגדולה והחזקה (העם) הנמשל בהנחש הארוך המבריח (מן קצה אל קצה) ובהנחש המעוקל והמעוקם ויהרוג הנדמה להתנין אשר בים" בלי ספק הגאון פירש בביאורו מי הן השלש אומות הנמשלות לשלשה מיני נחש.

[5]) שבעת החיא יצדק כי תענו להעם הנמשל לכרם חמר ותודיעתו. כי אני ה׳ נוצרו ובכל רגע אשקנו ואצרנו יומם ולילה פן יפקד עליו. הנותן אותי לו בחטאיו כשמיר ושית בפגשם האש אחרי כי לא היתה לי חמה עליו וכפשע אציתנה יחד" ר״ל שה׳ ישמרנו ממושל רשע.

[6]) הפסוק הזה דבק ג״כ עם מה שלפניו וירצה בו אם לא שהמלך הזה ישוב ויחזיק במעוזי ויעשה עמי שלום (הוא בעצמו) ויורה את עמי לעשות שלום עמי.

[7]) „והבאים (מן הגלות) יכו שרש מבית יעקב ויציצו ויפרעו מבית ישראל ומלאו פני תבל תנובה" עיין ת״י.

5 אד׳ כפ׳ץ אהל אלארפאע ואלקרי אלמניעה׳ פחטהא וצ׳עהא אלי
אלארץ׳ ובלּגהא אלי אלתראב[1]: 6 פצארת אלארג׳ל תדוסהא בל ארג׳ל
אלמסאכין ואקדאמהם[2]: 7 טריקא ללצאלח מסתקימא יא מסתקים
קד סקמת כד׳אך מסלך אלצאלחין[3]: 8 ואיצ׳א עלי סביל אחכאמך יא
רב רג׳ונאך ואסמך וד׳כרך שהוה׳ נפוסנא[4]: 9 יקול כל ואחד נפסי
משתאקה׳ אליך לילא ורוחי פי ג׳סמי תטלבך נהארא לאן אחכאמך כמא
הי פי אלארץ׳ תעלם תעדילהא אכיאר אהל אלדניא[5]: 10 ואמא אלטאלם
פקד יראף פלא יתעלם אלתעדיל ופי מכאן אלצואב יג׳ור אלקצ׳א ולא
ירא קדרה׳ אללה בחקהא[6]: 11 פיא רב אלד׳י לא ירון ארתפאע קדרתך
פינטרון ויכ׳זון מן חסד אלקום אלכ׳ואץ׳ ואלנאר איצ׳א תאכל אעדאך[7]:
12 ותנצב אלסלאם לנא כמא טאלמא קצ׳ית לנא ג׳מיע חואיג׳נא[8]:
13 אללהם יא רבנא אד׳ מלכנא סאדאת סואך לם נזל נד׳כר אסמך
וחדך[9]: 14 והם אמואת לא יחיון והלכי לא יקומון ולד׳לך עאקבתהם
פאנפדתהם ואבדת כל ד׳כר להם[10]: 15 ועאודת אלאמם יא רב כמא
עאודתהם במא תעטמת בה ואבעדת אלטאלמין אלי אקאצי אלארץ׳[11]:
16 אללהם קום ד׳כרוך פי אלצ׳ר וצבּו אלנת׳ צבּא ענד תאדיבך להם[12]:
17 פקאלו[13] כחאמל קד קרב ולאדהא פהי תטלק ותצרך׳ מן מכ׳אצ׳הא
כד׳אך כנּא בין ידיך יא רב: 18 כאנא חמלנא וטלקנא וולדנא ריחא ומע
ד׳אך לם נצנע אהל אלארץ׳ ד׳וי גות׳נא ולא וקע לנא סכאן אלדניא

---

[1]) עיין רד"ק.
[2]) „ואף רגלי דלים ופעמיהם" ר"ל כי גם רגלי הדלים תרמסנה מקום אלה הערים.
[3]) ר"ל להיות ארח מישרים לצדיק אתה הישר כבר פלסת מעגל הצדיקים.
[4]) „ועוד כפי ארח משפטיך ה' קוינוך ושמך וזכרך הם תאות נפשינו". נראה שלפי דעת הגאון הלמד נוספת עיין אבן גנאח למע 41.
[5]) „ויאמר כל אחד בנפשי אויתיך בלילה ורוחי בקרבי תבקשך בשחר כי משפטיך כאשר הם על הארץ למדו צדקם הטובים מיושבי תבל.
[6]) „והרשע לפעמים יחן אבל לא ילמד הצדק ובמקום היושר יעול המשפט ולא יראה גבורת ה' באמתתה".
[7]) „לכן הנה ה' הם אשר לא יראו רום גבורתיך יחזו ויבשו מקנאתך לעם סגולה וגם האש תאכל צריך".
[8]) „ותקים השלום לנו כאשר זה זמן רב ספקת לנו כל צרכינו".
[9]) „ה' אלהינו כאשר משלו בנו אדונים זולתך לא חדלנו מלזכור שמך לבדך".
[10]) „והם מתים וכו'".
[11]) „ואתה ה' יספת (ליסר) הגוים פעם אחר פעם כאשר יספת לתראות להם גבורתך והרחקת הרשעים אל קצוי הארץ".
[12]) „ה' עם אחד הזכיר אותך בצרה ושפך (לפניך) שיחה כאשר יסרתו". הגאון השתמש במלת נת׳ לתפלה בלחש וכן תרגם ישוחח (למטה כ"ג ח') ינת̈ = ידבר דבר. ובן בלעם פירש והדוך על אשר יסרתם בנחת ולחש הוא נסמך למוסרך.
[13]) „ואמרו כמו הרה וכו'".

כסטום פי מפאזה כדֹאך דוי אלאגנביין תהזם וכצֿמר פי טל גים קטע
אלטאלמין יטהר[1]: 6 פיצנע רב אלגיוש לגמיע אלאמם אלמקבלין אלי
הדֹא אלגבל[2] שראבא מן אדהאן ודראדי תלך אדהאן מדפאה[3] ודראדי
מצפאה: 7 יהלך בהא פי הדֹא אלגבל אלונוה אלמלתפה אלמחתגבה
ען גמיע אלשעוב ואלמסתור דונהא סתורא ען גמיע אלאמם[4]: 8 ויזיל
אלקצף[5] גאיה אלזואל וימחו אללה תלך אלדמוע ען גמיע אלונוה
ואלעאר ען שעבה יזילה מן גמיע אלארץ כמא קאל אללה: 9 ויקול
אלקום פי דֹלך אליום הודֹא רבנא אלדֹי רגונאה קד אגאתֿנא הדֹא רב
יגב אן נרגוה איצֿא חתי נסרّ ונפרח בגותֿה[6]: 10 ואדֹא יחלّ אמר
אללה פי הדֹא אלגבל ינדקّ אלאמם תחתה כאנדקאק אלתבן פי דֹאת
אלמדר[7]: 11 ויבסט קדרתה פי מא בינהם כמא יבסט אלסאבח ידה
פיסבח ויצֿע אקתדארהם מע מכאתלה אידיהם[8]: 12 וחצונהם ואלמניע
מן אסוארהם[9] יכפצֿה ויצֿעה ויבלגה אלי אלארץ אלי אלתראב:

כו

1 פי דֹלך אלוקת יסבّחבהדֹא אלתסביח פי בלד יהודה יקולון[10] אן
לנא קריה עזّ געל אללה עלי אסוארהא ופצילהא[11] אלניאת: 2 אפתחו
אלאבואב ידכל אלקביל אלצאלח חאפט אלאמאנה: 3 לכלק מסנוד
אליך תחפט אלסלאם יא סלאם[12] אדֹ ותקו בך: 4 פיקולון כדֹאך תקו
באללה אלי אלדהר כמא אן באללה אלאזלי אעתמאד אלעואלם[13]:

[1]) „וכנגד זה כשרב בארץ ציה כן תכניע (ר״ל תשקיט) שאון זרים וכיבש (מלשון חרבו המים) בצל עב תראה כריתת הרשעים״.

[2]) „הבאים אל ההר הזה״.

[3]) „משתה שמנים ושמרים וזה שמנים מוחמים״ ר״ל הנעשים לחים ע״י פעולת האש והוא מלשון ממחה (חולין קי״ב ע״א) ואפשר שהגאון פירש מוח כמו חום.

[4]) ישחית בהם (ר״ל בהשמנים ובהשמרים) בהר הזה הפנים המעוטפים והמכוסים מעיני כל העמים והנסתר מפניהם במסוה מעיני כל הגוים״ ועל ענין מלת הלוט עיין אלאמאנאת דף 124.

[5]) „ויסיר השברון בתכלית הסרה״ ואפשר שהשברון כאן ענינו מיתה מקרית כמו שפירש רד״ק.

[6]) „ויאמר העם ביום ההוא זה אלהינו אשר קוינו לו כבר הושיענו (במה שעבר) הוא האלהים אשר ראוי שנקוה לו ג״כ (לעתיד) עד כי נגילה ונשמחה בישועתו״.

[7]) „וכאשר ירד דבר ה׳ בהר הזה ידושו העמים תחתיו כהדוש התבן במקום הסך״ ומואב כאן כולל כל העמים. עיין רד״ק.

[8]) רש״י: לשון וארב לו (דברים י״ט) וזה דעת מנחם במחברתו.

[9]) „ומבצריהם ומשגב חומותיהם ישחח וישפיל ויגיעם לארץ עד עפר״.

[10]) „יאמרו״.

[11]) ר״ל על חומות העיר וחלה.

[12]) „ליצור הנשען עליך תשמור השלום הה שלום כי בטחו בך״. עיין ויקרא רבה פ׳ ט׳: גדול שלום ששמו של הקב״ה נקרא שלום.

[13]) „ויאמרו כן בטחו בה׳ עדי עד כאשר בה׳ הנצחי יסוד העולמים״.

סדור נורה חתי מן פי גזאיר אלבחר ישכרון אסם אללה אלאה אסראיל[1]:
16 מן אקטאר אלארץ̇ סמענא תסאביחא מנא אלצאלחין פקלנא יא
צ̇עפאה יא וילאה וקת יגדר באלגדארין ויסכר באלמכארין[2]: 17 ויכון
אלפזע ואלפכות ואלפכאך עלי אהל אלארץ̇[3]: 18 פיכון מן הרב מן צות
אלפזעה̈ וקע פי פכתה̈ פאן הו צעד מן פכתה̈ עלק באלפך אד̇
אנפתחת רואזן אלסמא ותזלזלת אסאסאת אלארץ̇: 19 פתרצ̇ץ̇ בעצ̇הא
ותמזק בעצ̇הא ותמיל בעצ̇הא[4]: 20 ומן אהלהא מן אצ̇טרב באלסכראן
ומנהם מן נאד כאלערזאל ומנהם מן תקל עליה דנבה פיקע ולא יעאוד
אלקיאם[5]: 21 דאך אלוקת יטאלב אללה גיוש אלסמא פי אלרפע ומלוך
אלארץ̇ פי אלהבוט: 22 פיגמע גמיעהם אסארי אלי אלחבס ותגלק
דונהם אלמגאלק ואלי זמאן טויל ידכרון[6]: 23 ויכזא אלקמריון ויכיב
אלשמסיון[7] אדא מדר מלך רב אלגיוש פי בלד ציון וירושלם פיציר חדא
עלמאיה אלכרם:

כה

1 תקול אלאמה̈[8] אללהם אנת רבי ארפע אסמך ואשכרך אד̇ צנעת
אלאעגובאת ואלתקדיר אלדי סבקת בה מן זמאן בעיד צאר חקא
מחקקא[9]: 2 אד̇ צירת מן קרי אלכפאר רדומא ואלחצינה̈ מנהא ואקעה̈
ואמא קצורהם פהי מן קראהם לא תבנא אבדא[10]: 3 ועלי דאך יכרמך
אעזא מן אלשעוב ואהל בלד אלאמם אלראהבין יכאפונך: 4 אד̇ כנת
עזא ללפקיר ומעזא ללמסכין פי צ̇רה וכאלכן מן אלהטל ואלטל מן
אלסמום ומא ראי אלטאלמין אלא כסיל מן סטח חאיט[11]: 5 ובאזא דלך

[1]) על כן כבדו ה׳ בעת אשר יראה אורו וגם יושבי איי הים ישבחו את שם אלהי ישראל״.
[2]) הפסוק הזה נאמר על הצרות אשר תבאנה על הרשעים בימות המשיח (עיין אלאמאנאת דף 241) וזה תרגומו: מכנפות הארץ שמענו זמירות חפץ הצדיקים ונאמר אחת רזון אויה על העת אשר יבגד בבגדים וגו׳ המונים״.
[3]) „ויהיו הפחד וכו׳״. ועל תבור מלות פחת ופחד ופח עיין ביאור הגאון בספר יצירה פרק א׳ ה״א.
[4]) „והתרעעה מקצתה והתפוררה מקצתה והתמוטטה מקצתה״.
[5]) „ומיושביה מי שינוע כשכור ומהם מי שינוד כמלונה ומהם מי שכבד עליו פשעו ויפול ולא יוסיף קום״.
[6]) „ויאספו כולם אסירים אל הבור ויסגרו בעדם המסגרות ועד זמן רב יזכרו״ ר״ל לרעה.
[7]) „ויחפרו עובדי הלבנה ויבשו עובדי השמש״ וכן תרגם יונתן.
[8]) „ותאמר האומה ה׳ אלהי וכו׳״.
[9]) „והגזירה אשר הקדמת מן זמן רחוק נהיתה אמת מאומת.
[10]) „כי שמת ערי הכופרים לגל והבצורות מהן למפלה וארמנותיהם הם מעריהם אשר לא יבנו לעולם״.
[11]) „ועצת הרשעים איננה כי אם כזרם משטח קיר״ ר״ל שהמטר לא יעמוד על שטח החומה אבל יזל ממנו.

כד

1 אן אללה סיביח[1]) הדׄא אלבלד ויבלקה[2]) ויגׄיר וגׄהה ויבדד אהלה[3]):
2 יתסאוי אלעאמׄי ואלכׄאצׄי אלעבד ומולאה אלאמׄה וסידתהא אלמשתרי
ואלבאיע אלמקרׄץ ואלמתקרׄץ אלגׄרים ואלמדאין לה: 3 ממא יבאח
אלבלאד אבאחׄה ויגנם גנימׄה קאל אללה הדׄא אלקול: 4 וקד חזן
אהלה וסקטו ואסתביח אהל עמארתה וכׄזו ואנקצׄף ארפאע קומהם[4]):
5 ממא תדׄנס[5]) בלדהם תחתהם ותגׄאוזו אלשראיע ובדלו אלרסום
ופסכׄו עהד אלדהר: 6 ולדׄלך אלחרג אכל אגׄלא אהלה[6]) חתי כׄוי
סכׄנאה ולדׄלך נכׄר[7]) אלמקימון בה ומא בקו מן אנאסהם אלא קליל[8]):
7 וחזן דׄוו אלעציר ואנקצׄף דׄוו אלגׄפאן[9]) ותנהד גׄמיע פרחי אלקלוב:
8 ועטל סרור אלאדפאף ואנתהי דוי אלעזאף[10]) ובטל סרור אלקיתאר:
9 ולא ישרב כׄמר בגנא וצאר אלנביד ימׄר שארבה[11]): 10 ואנכסר אהל
קריׄה אלעבת[12]) וגׄלקת מנאזלהא מן אלדכׄול: 11 וצאר עלי אלכׄמור
צראךׄ פי אלאסואק[13]) וגׄאב כל פרח וגׄלא סרור אלבלאד: 12 ובקי פי
אלקריׄה אלוחשׄה וכׄוא יחטם מחאלׄהא[14]): 13 אנמא יבקי אוחאד
הכדׄא פי וסט הדׄא אלבלד[15]) פימא בין האולי אלקום כנפׄץ אלזיתון או
ככׄצל אדׄא פרג אלקטאף: 14 והם אדׄא ירפעון אצואתהם ירנׄנון
בקדרׄה אללה יצהלון מן אלבחאר[16]): 15 לדׄלך אכרמו אללה פי וקת

---

[1]) עיין שרשים לאבן גנאח שרש בקק הערה 12 וצ״ל שם אבאחׄה = הפקר.

[2]) בן בלעם ורד״ק פירשו המלה הזאת מטח שאומרים בערבי אבלקת אלבאב = פתחתי הדלת.

[3]) עיין ראב״ע ורד״ק.

[4]) „וכבר אבלו אנשיה ונפלו ואומללו יושבי תבל ובושו ונשברו מרומי עמם״ ר״ל שגדוליהם נכרתו.

[5]) „נטמאה״ וכן תרגם תחניפו במדבר ל״ה ל״ג.

[6]) „גדולי אנשיה״.

[7]) נראה שענינו מלשון המשנה הנוחר והמעקר (חולין פ״ח מ״ג) ולפי זה תרז מן הזר.

[8]) „ולא נשארו מאנשיה כי אם מזער״.

[9]) „אבלו בעלי תירוש ואומללו בעלי גפן״.

[10]) קבוץ מלת זעף והוא אחד מכלי זמר הנקרא mandoline בלע״ז ותרגם כן עליזים כדי שיהיה ממין התופים והכנור.

[11]) נראה שצ״ל עלי שארבה.

[12]) „נשברו אנשי קרית תהו״ ר״ל ההולכים אחרי התהו והחבל. עיין ראב״ע.

[13]) אפשר שענינו מוכר היין בשוקים ויתכן ג״כ שצ״ל כׄמיר = שותה יין.

[14]) „ושאית תשבר שעריה״ ר״ל שערי הקריה.

[15]) „ולא ישארו כה כי אם (אנשים) אחדים בקרב הארץ וכו׳״.

[16]) „והם (ר״ל הנמלטים) כאשר ישאו קולם ירנו״.

עלי צור אלמטפרה̈ אלתי תגארהא ריסא ומגהוזהא אגלא אלארץ[1]:
9 אגאבו באן רב אלגיוש קדّרה ליבדל אקתדאר כל סראתהא ויהין כל
אגלאהא[2]: 10 וקאל אעברי בלדך כּכליג מא בסרעה̈ פאנה יא גמע
אלבחר לא מנטקה̈ בעד תתקלדינהא[3]: 11 אד מדّ ידה עלי אלבחר
ארגז ממאלכה ואמר אללה פי בלד כנעאן לינפד אעזّאהא[4]: 12 וקאל
לא תעודין בעד דלך אן תעזפי יא מגשומה̈ יא גמע צידא קומי אעברי
אלי קברס ותֿם איצֿא לא תסתריחין[5]: 13 ותעאזי באן הודא בלד
אלכסדאניין אתאה הדא אלקום אלדי לא יכון אל אשור פגעלוהא
מפאזאת ואקאמו צנאמהא וערו דיארהא וגעלוהא ואקעה̈[6]: 14 ולולו
יא אהל ספן אלבחר אד נהב בלד עזכם[7]: 15 פאדא כאן דלך אלוקת
תכרב צור סבעין סנה̈ כעמר אחד אלמלוך ובעד סבעין סנה̈ יכון להא
עודה̈ כאמרה̈ סואקה̈ קד נסית[8]: 16 ותאכד אלעוד ותטוף קריתהא
ותגוّד אללחן ותכתֿר מן אלגנא לכי תדכרי[9]: 17 ובעד סבעין סנה̈ ידכר
אללה אהל צור וירדّהם אלי מתגרהם וימירון גמיע ממאלך אלארץ
אלדין קבאלה̈ בלדהם[10] 18 תֿם יכון מתגרהם וארבאחהם קדסא לרב
אלגיוש לא תכזן ולא תותק אלא תכון ללמקימין בין ידי אללה יאכלון
מנהא וישבעון ויתגמّון נמאא גסימא[11]:

---

[1]) „ואם ישאלו מי גזר זאת על צור המעתנת תשועה (לעמים) אשר סוחריה שרים ותגריה נכבדי ארץ".

[2]) „יען ויאמרו כי ה' צבאות גזר זאת לחלל גאון כל הדרה ולהקל כל גדוליה".

[3]) „ואמר (הנביא עוד) עברי ארצך מהר כאגם מים כי בת ים אין לך עוד אזור לחגור בו". ר"ל אין לך עוד כח וכן תרגם מזיח איוב י"ב כ"א: אלמנאטק.

[4]) „כי נטה ידו על הים הרגיז ממלכותיו וצוה ה' על ארץ כנען להשמיד מעוזיה" ר"ל ערית הבצורות.

[5]) „ואמר לא תוסיפי אחר זה להתענג בכלי זמר את המעשקה בת צדון קומי עברי אל קפרס גם שם לא תנוחי „עיין למטה כ"ד ה' העתקת מלת עליזים ומה שהערנו שם.

[6]) „והנחמי כי הנה ארץ הכשדים באה אליה זה העם אשר לא היה אנשי אשור עשוה למדברות והקימו מגדליהם והרסו משכנותיה ושמוה למפלה" בכ"י א': אלדין ליס יכון להם במקום אלדי לא יכון. והעתקנו הפסוק לפי השערתנו.

[7]) „הילילו היושבים בספינות הים כי שדדה עיר מעזכן".

[8]) „בעת ההיא תחרב צור שבעים שנה כימי אחד המלכים ומקץ שבעים שנה תנגן בכנור כאשה זנה נשכחה" עיין רד"ק ומלות זנה נשכחה לקוחה מפסוק שלאחריו ושם לא תרגם אותן הגאון.

[9]) „ותקח הכנור ותסובב את עירה ותיטיב נגן ותרבה שיר למען תזכרי".

[10]) ומקץ שבעים שנה יפקד ה' את יושבי צור וישיבם אל מסחרם ויכלכלו מאוצרותם כל ממלכות הארץ אשר נגד אדמתם".

[11]) „ואחר זה יהיה סחרם ומה שירויחו קדש לה' צבאות לא יאצרו ולא יגנזו כי אם יהיו ליושבים לפני ה' יאכלו מהם וישבעו ויתכסו במכסה עב".

כאן דלך אלוקת דעות בעבדי אליקים אבן חלקיה: 21 ואלבסתה
תוניתך וקלדתה זנארך וגעלת פי ידה סלטאנך פיציר אסתאדא[1]
לסאכן ירושלם וסאיר אל יהודה: 22 פאגעל מפתאח בית דאוד פי ידה
פאן הו פתח פלים גאלק סואה ואן הו גלק פלא פאתח גירה[2]: 23 ויכון
כאלותד אלמצרוב פי מוצע רכין ויכון כברסי כרם לבית אביה[3]:
24 ויתעלק בה אגלא בית אביה מן חלי אלדק ואלגלי[4] מן חלי אלעאמה
אלי חלי אלאימה דוי אלאגאגין וחלי אלליואיה דוי אלתסביח[5]: 25 דלך
וקת יקול רב אלגיוש יזול פיה אלותד אלאול אלדי כאן מצרובא פי
פי מוצע רכין[6] פינהד ויקע וינקטע אלחמל אלדי פוקה כמא קאל אללה:

כג

1 קצה צור קאל ולולו יא אהל ספן אלבחר אד נהבת מנאזלהא
מן אן תדכלוהא ומן בלד קברס טהר להם דלך[7]: 2 פקפו יא אהל
גזאירהא יא תגאר צידא ועאברו אלבחר אלדין קד עמרוהא[8]: 3 ופי
אלמא אלעטים כאן יגלב אליהא מן נבאת אלניל וזרע כלגאנה וגלתה
פצארת בה מתגר אלאמם[9]: 4 וכאב אהל צידא מן אלבחר כאנה קאל
להם אלעזיז מנה מא טלקת ולא ולדת ולא רבית מנכם שבאבא ולא
רפעת אבכארא[10]: 5 וכאן אלכבר מציבה ללמצריין כדאך ירתעדון
ענד כבר צור[11]: 6 אעברו פי אלבחר ולולו יא סכאן אלגזאיר[12]: 7 יקולון
יא קריה גזלה הל כאנת הדה לכם עאדה מן אלזמאן אלקדים אן
תודיכם ארגלכם אלי בעד לתסכנו פיה[13]: 8 ואדא סאלו מן קדר דלך

---

[1]) „והיית לאדון".
[2]) „ונתתי מפתח בית דוד בידו ואם יפתח אין סוגר ולהו ואם יסגור אין פותח זולתו".
[3]) „ויהיה כיתד התקוע במקום חזק ויהיה ככסא כבוד לבית אביו".
[4]) צ"ל מן חלי אלגלי ואלדק. וזה לשון הערה 94 בשרשים לאבן גנאח 618: קאל ר' סעדיה אלגלי ואלדק ופסר פיהמא אלבנין ואלחפדא והם אולאד אלאולאד והו ראי אלתרגם בניא ובני בניא ובלי ספק זה לקוח מביאור הגאון שמלות אלגל ואלדק ענינם הבנים ובני בנים.
[5]) „ואת כלי הקטן העם עד כלי הכהנים בעלי האצנפות וכלי הלוים המשוררים בנבלים".
[6]) „היתד הראשון התקועה במקום נאמן". ר"ל שבנא.
[7]) „אמר (הנביא) הילילו יושבי אניות הים כי שדדו בתיה (ר"ל בתי צור) מלבוא בתם מארץ קפרס נגלה להם זה".
[8]) „ודמו היושבים באניה (ר"ל באיי צור) סוחרי צדון ועוברי ים אשר כבר מלאוה".
[9]) „ובמים רבים היו מביאים אליה מצמחי נילוס ומזרע אגמיה ותבואתה ונהיתה (צור) בזה מקום מסחר הגוים".
[10]) „ובשו יושבי צדון מן הים כאלו אמר להם מעוז הים (ר"ל העיר התקיפה על הים והיא צור) וכו'".
[11]) „וכאלו היתה השמועה צרה למצריים כן ירעדו לשמועת צור".
[12]) „עברו בים והלילו השוכנים באיים".
[13]) „ואמרו הזו קרית גדולה התסכנתם מימי קדם כי רגליכם יובילוכם אל ארץ רחוקה לגור בה".

רב אלג׳יוש פי ואדי אלוחי תזלזל חיטאנה ותובׄא עלי אלג׳באל[1]:
6 ואלכׄזיון חמלו פיה גׄעאבהם וכׄיול קומהם ופרסאנהם ועלי חיטאנה
אטהרו תראסהם[2]: 7 ויכון אכׄיר סכאנך ימתלון רכאב וינעלון עלי
אלאבואב תראסא[3]: 8 ולמא כשף סתר אל יהודה אלתפתם אלי סלאח
דאר אלאמארה[4]: 9 ולמא ראיתם שקוק קריה דאוד אד֗ כתׄרת גׄמעתם
מא אלברכה אלספלי לתצלחוהא[5]: 10 ואחציתם מנאזל ירושלם
ונקצׄתם בעצׄהא לתחצנו אלסור בחגׄארתה[6]: 11 וצנעתם מלאמא בין
אלסורין מן מא אלברכה אלעתיקה ולם תלתפתו אלי צאנעהא
ומצורהא[7] לם תרוה מן בעיד: 12 פלדלך נאדא אללה רב אלג׳יוש פי
ד׳לך אליום בקום[8] ללבכא ואלנדב ונתף אלשעור ואלאתׄזאר באלמסוח:
13 ואדׄא לבעצׄהם סרור[9] ופרח דׄבח אלבקר ואלגנם אכל אללחם ושרב
אלכׄמר יקולון אכלא ושרבא אנא גדא מאיתון: 14 פקד אטלעני רב
אלג׳יוש[10] אנה לא יגפר לכם הדׄא אלדׄנב אלי אן תמותו קאל אללה רב
אלג׳יוש: 15 כדׄי קאל אללה רב אלג׳יוש תעאל אמץׄ אלי הדׄא אלוכיל
הו שבנא אלדׄי עלי בית אלמלך[11]: 16 וקל לה מא לך ההנא ומא
לך ההנא אד֗ לזמתה כאנך קד נחתׄ לך פיה קברא יא נאחת פי אלרפע
קברה[12] יא ראסם פי אלסכׄר מסכנה: 17 סיקלקלך אללה· קלקלה
גׄבאר[13] וישתמלך שמלא: 18 ויקלׄבך תקלׄבא[14] ככרהׄ פי ארץׄ ואסעה
אלאמכאן פיהא תמות וקבל דׄלך תציר פיהא מראכב כרמך כאהון פי
בית מולאך[15]: 19 ואדפעך מן מנצבך ומן מוקפך אהדמך[16]: 20 ואדׄא

---

[1]) „ונשען על התרים״ ר״ל ישען אל התרים לבקש שם מפלט עיין ראב״ע.

[2]) „ואנשי עילם נשאו בו אשפתם וסוסיהם ופרשיהם ועל חומותיו גלו מגניהם״.

[3]) צ״ל סכנאך או מסאכנך והעתקת הפסוק היא: „וימלאו הטובים ממשכניך רכב וישימו על השערים שומרים״. ובכ״י פ׳ נסחא אחרת והיא: ואלכׄיל ואלפרסאן מלו אכׄיר מואצׄעך תאׄרו מכׄלין עלי אלאבואב = והסוסים והפרשים מלאו מבחר המקומות והם נפקדו על השערים.

[4]) „כאשר נגלה מסך יהודה הבטתם אל כלי המלחמה אל בית היער״ ר״ל אשר בנה שלמה.

[5]) „לתקן הפרצות״.

[6]) „והרסתם קצתם לבצר החומה באבניהם״. — [7]) מרחוק דבק עם ראיתם.

[8]) „לכן קרא ה׳ צבאות ביום ההוא לאנשים לבכי וכו׳״ ובכ״י פ׳ חסרה מלת בקום.

[9]) „והנה למקצת העם ששון ושמחה וכו׳ אומרים אכול וכו׳״.

[10]) וכן תרגם יונתן: אמר נביא באודני הויתי שמע אתגזר דא מן קדם ה׳ צבאות.

[11]) „על בית המלך״.

[12]) ואמרת לו מה לך פה ומה לך פה (עיין ת״י) כי דבקת בו (ר״ל בבית המלך) כאלו חצבת לך בו וכו׳״.

[13]) „כאשר ישלטל גבור״.

[14]) ר״ל כמו שכורכים הבגד לעשות ממנו כדור. עיין רד״ק וזה ג״כ דעת אבן גנאח שרש צנף.

[15]) „ולפני זה (ר״ל מותך) יהיו בה מרכבות כבודך כדבר היותר נקלה בבית אדוניך״ ונראה שצ״ל כאהון מא ובכ״י א׳ כאהון מן.

[16]) „וממעמדך אהרסך״.

אלפרסאן וקום רכאב חמיר ורכאב ג̇מאל ואצג̇א אצג̇א שדידא:
8 פנאדאה אלאסד יקול עלי מטלעה̈ אללה אנא ואקף̇ דאימא טול
אלנהאר ופי מחפטי אנא מנתצב טול אלליל: 9 פאדא ברג̇ל ראכב קד
אקבל ווראה זוג̇ מן אלכ̇יל פאג̇אבני וקאל קד וקעת באבל כמא וקעת
וג̇מיע מעבודאת אהלהא אלמנחותה̈ כסרהא ואלקאהא אלי אלארץ̇:
10 פצארת כמדאסי או כדאת אלג̇רן ואלדי סמעתה מן ענד רב אלג̇יוש
אלאה אסראיל אכ̇ברתכם בה: 11 קצה̈ אל דומה יקולון יקאל ענא מן
ג̇בל שעיר יא האפט אכ̇ברנא כם מצ̇י מן אלליל וכם בקי מנה[1]):
12 פקאל אלחאפט קד תקצ̇י נהארכם ולילכם אג̇מעין פאי מטלב
טלבתמוה ארג̇עו ענה ואקבלו[2]): 13 קצה̈ פי אלאעראב אחסן אן יכון
פי אלשערי תביתון אצ̇יאפכם יא בני דדן[3]): 14 מן דון אן תתלקו
אלעטשאן באלמא אנתם יא סכאן בלד תימא טעאמכם תקדמון ללנאידי[4]):
15 אמא תעלמון אנהם אנמא מן קבל אלסיף̇ נאדו מן קבל סיף̇ מצקול
וקום מותורה̈ ותקל אלחרב[5]): 16 הכדא קאל אללה לי אלי סנה̈
מעדודה̈ כסני אלאג̇יר[6]) יפנא ג̇מיע אג̇לא קדר[7]): 17 ויבקי קום ד̇ו
אחצא מן רמאתהם וג̇באברתהם יקלון[8]) כמא קאל אללה אלאה אסראיל:

כב

1 קצה̈ פי ואדי אלוחי יקאל לאהלה[9]) מא לכם ההנא אד̇ צעדתם
ג̇מיעכם אלי אלסטוח: 2 וכיף̇ צארת אלמדינה̈ אלג̇זולה̈ כקריה̈ האימה̈
מטלוה̈ דוי[10]) וקתלאכם לים צרעי סיף̇ ולא מותי חרב: 3 וג̇מיע מדבריך
נדו אג̇מעין חתי אנהם מן קום ואחדה̈ אסרו[11]) וכל מוג̇ודיך אסרו אג̇מעין
ומן בעיד הרבו: 4 ולדלך קלת כפו עני חתי אמר בבכאי ולא תלחו פי
אן תעאזוני עלי מציבה̈ ג̇מע קומי: 5 לאן יום הימאן ודהש̇ וחירה̈ ללה

---

[1]) „משא יושבי דומה האומרים קוראים עלינו מהר שעיר אתה השומר אמור לנו מה עבר מן הלילה ומה נשאר ממנו" עיין ראב"ע.

[2]) „ואמר השומר כבר תמו יומכם ולילכם יחד ואיזה בקשה אשר תבקשו שובו ממנה ובואו" עיין בלקוטים.

[3]) „משא על הערביים השוב הוא בני דדן כי תלינו ביער אורחיכם".

[4]) „מבלי תביא מים לקראת הצמא אתם יושבי ארץ תימא תביאו לחמכם לנודד". עיין מדרש איכה ב' ב'.

[5]) „הלא ידעתם כי לא נדדו אלא מפני חרב מפני חרב לטושה וכו'".

[6]) ר"ל שנה מצומצמת עיין למעלה ט"ז י"ד.

[7]) „יכלו כל גדולי קדר".

[8]) „וישארו מתי מספר מן רובי קשתם וגבוריהם ימעטו".

[9]) משא על גיא החזון (ר"ל על ירושלים) יאמר ליושביו מה לכם עתה כי עליתם כלכם לגגות".

[10]) „ואיך נהיתה העיר הגדולה כקריה הומיה מלאה שאון וכו'".

[11]) „עד כי בקשת אחת אוסרו".

לישעיה אבן אמוץ קאילא אמץ פחל אלמסח חינא[1]) ען חקויך ואכלע
כפך וקתא ען רגלך פצנע כדאך ומשי עאריא חאפיא: 8 וקאל אללה
כמא משי עבדי ישעיה חינא עאריא חאפיא כדאך יכון תלאתה סנין
איאת ובראהין פי אלמצריין ואלחבשיין: 4 כדאך יסוק מלך אלגזירה
סבידם וגלאתהם שבאבא ושיוכא עראה וחפאה ומכאשפי אלסואה
ואלעורה[2]): 5 פינדק ויכיב מן כאן מן אלחבש תכלאנהם ואלמצריין
פכרהם[3]): 6 ויקול אהל הדה אלגזירה פי דלך אלוקת הודא קד צאר
תכלאננא הכדא אלדי הרבנא אליה ללמעונה לנכלץ מן בין ידי מלך
אלגזירה פכיף נפלת נחן:

כא

1 קצה סאחל אלבחר[4]) אמר כאלזואבע פי אלצחרי תמצי יאתי מן
אלבר מן בלדה מכופה: 2 יקול אהלה קד אכברנא בנבא צעב והו אן
אלגאדר סיגדר ואלנאהב סינהב אצעדו יא כוזין ואצרו יא מדאיין
אלאן גמיע חדרי קד עטלתה: 8 לדלך קד עם חקוי אלקלק ואכדני
מגץ כמא תמגץ אלואלדה ותשוש סמעי ודהש מנטרי: 4 וצל ראיי
ואעתראני אלרעש אד סתר שעפי צאר לי אזעאנא: 5 קום מואידהם
מנצודה ומנאטרהם מצפופה והם יאכלון וישרבון וקד קאם רויסאהם
ומסחו אלמלך מנהם: 6 הכדא קאל אללה ענא אמצו אוקפו לכם
דידבאנא יכברכם בטא ירי: 7 פאוקפנאה וראי כילא ואזואגא מן

---

[1]) ר״ל זמן מועט וזה ג״כ ענין סלת וקתא כי לפי דעת הגאון לא הלך הנביא ערום ויחף כי אם איזה זמן וזה הספיק להיות אות ומופת על מצרים וכוש.

[2]) לא העתיק מצרים מפני שערות מצרים אינו כמשמעו כי אם כמו גדלי בשר (יחזקאל ט״ז כ״ו).

[3]) „ויחתו ויבשו מי שהיה בטוחם בכוש ובמצרים תפארתם״.

[4]) אין בידנו ביאור זאת הפרשה אבל בלא ספק הנבואה הזאת נאמרה על מפלת בבל ואפשר שקרא בבל סאחל אלבחר ר״ל חוף הים מפני שבימי קדם היא היתה שוטפת במים. וזה הוא המשא: „הנה דבר הרוסה לסופות התחלפות בארץ הנגב בא מן המדבר מארץ נוראה... ויאמרו יושביו (ר״ל יושבי מדבר ים) הנה נבואה קשה הוגדה לנו לאמר הבוגד יבגד והשודד ישדד עלו אנשי עילם וצורו אנשי מדי עתה השבתי כל (קריאת) השמר (ר״ל שאנשי עילם ומדי אין להם עוד לירא מבבל)... על כן וכו׳ הפרשה דעתי והזהותני רעדה כי אחרית ליל (בכ״י א׳ וס׳ סתר וצ״ל סתר עיין תרגומו לאיוב ג׳ ר ואגול ע׳ 464 הערה 7) חשקי נהיתה לי לחרדה... שלחנותם ערוכות וצופיהם על המצפה והם אוכלים ושותים וכבר עמדו שריהם ומשחו המלך מהם (כל אלו דברי הבבלים אשר שמעו שאנשי פרס ומדי היו טובי לב ומוכנים למלחמה וגם משחו מלך מבניהם תחת מלך בבל)... כה אמר ה׳ עלינו (ר״ל אנחנו שרי בבל) לכו העמידו לכם צופה אשר יגיד לכם מה יראה. . והעמדנוהו וירא וכו׳. . ויקראהו האריה (ר״ל הנביא קרא אל הצופה) לאמר על מצפה ה׳ אנכי עומד תמיד כל היום ועל משמרתי אנכי נצב כל הלילה (ר״ל אנכי עומד תמיד יום ולילה בשליחות השם לראות בחזון מה יעשה) והנה איש רכב בא ואחריו צמד פרשים ויענני ואמר כבר נפלה בבל כמו שנפלה (ר״ל נפלה ולא תקום עוד) וכל פסילי יושבית שבר והשליכם לארץ ונהיתה כמדושתי או כבן גרן (ר״ל כתבן) ואשר שמעתי וכו׳ הגדתי לכם (ר״ל לבבליים).

אלאן פיכברוך הל יעלמון מא קדר רב אלגיוש[1]) עלי מצר: 13 קד
גהלו ריסא צען ואגתר רויסא נף ואצ̇ל אלמצריין ארכאן אסבאטהא[2]):
14 אללה מזג פי מא בינהם ראי אלתשויש חתי אצ̇לו אלמצריין פי
גמיע אעמאלהם כמא יצ̇ל אלסכראן פי קיה: 15 ולא יכון להם עמל
ממא יצנעה אלמשבה באלראס ואלדנב ולא באללבה ואלסעפה[3]):
16 ופי דלך אליום יכון אלמצריין כאלנסא פיזעגן ויפזעון מן קבל חרכה
קדרה רב אלגיוש אלתי יחרכהא עליהם: 17 פתציר בלד יהודה
ללמצריין גולאנא וכל מן דכרה לה יפזע מן קבל תקדיר רב אלגיוש
אלדי יקדר עליהם: 18 ופי דלך אלוקת תכון כמס קרי פי בלד מצר
תתכאטב בלגה אלכנעניין ותחלף באסם רב אלגיוש יקאל לואחדה
מנהן קריה אלהרס[4]): 19 ופי דלך אלוקת יכון מדבח ללה פי וסט בלד
מצר ודכה פי תכומהא ללה: 20 פיכונאן[5]) איה ושהאדה לרב אלגיוש
פי בלד אלמצריין פאדא הם צרכו אלי אללה מן קבל צאגטין בעת
להם במגית ומכאצם ונגאהם[6]): 21 וכדלך יתערף אללה בהם פיערפונה
פי דלך אלוקת וימיעונה בדבח והדאיא[7]) וינדרון ללה נדרא פיסלמונה:
22 וישפי אללה חינד אלמצריין בעד מא צדמהם[8]) אד ירגעון אליה
ישפעהם ויעאפיהם: 23 ופי דלך אלוקת תכון מחגה מן מצר אלי
אלגזירה פידכל בעצ̇הם אלי בעץ̇ ויטיעון אלמצריין אלגזריין[9]): 24 פי
דלך אלוקת יכון אל אסראיל תואלתא ללמצריין ואלגזריין ותכון בהם
אלברכה[10]) פי אלארץ̇: 25 כמא בארך פיהם רב אלגיוש קאילא מבארך
מן הו שעבי מן אלמצריין ומן אעתרף באנה כלקי מן אלגזריין וצפותי
גמלה אלאסראיליין[11]):

כ

1 פי אלסנה אלתי דכל תרתן אלי אשדוד אד בעת בה סרגון
מלך אלגזירה פחארבהא ופתחהא: 2 פי דלך אלוקת קאל אללה

---

[1]) „איה חכמיך עתה ויגידו לך אם הם יודעים מה גזר וכו׳".
[2]) „פנות משפחותיהם" והם הגדולים.
[3]) עיין למעלה ט׳ י״ג.
[4]) נראה שלפי דעת הגאון ההרס הוא שם העיר.
[5]) בלשון שנים ר״ל המזבח והמצבה יהיו וכו׳.
[6]) „כאשר יצעקו וכו׳ ישלח להם מושיע ומריב את ריבם והצילם" תרגם ורב מלשון ריב.
[7]) וכן תרגם יונתן: ויפלחון בנכסת קודשין ובקורבנין.
[8]) „וירפא ה׳ את מצרים אחר שנגפם כי ישובו אליו יעתר להם וירפאם".
[9]) „וישמעו המצרים לקול האשורים".
[10]) ראב״ע: יתברכו בם.
[11]) „באשר ברך אותם ה׳ צבאות לאמר ברוך מי שהוא עמי מן המצריים ומי שהכיר כי הוא מעשי ידי מן האשורים ומגולתי כל בית ישראל".

7 פי דלך אלוקת יגלב באלהדיה לרב אלגיוש אלקום אלמגדב ואלמנתוף
אלדי יציר מכופא מן אלאן והלם אלקביל אלמוהום אלמדהוש אלדי
גנם בלדה קום שביה באלאנהאר אלי מוצע אסם רב אלגיוש גבל ציון:

יט

1 אלקצה אלתי נזלת פי אלמצריין הודא אללה מצמן אמרה
סחאבא מסרעא פיצל אלי מצר פתצרב אותאן מצר מן בין ידיה[1]
וקלוב אלמצריין תתמאסא פי אגואפהם: 2 ואהיג בעץ אלמצריין עלי
בעץ חתי יחארב אלרגל מנהם אכאה פכיף צאחבה או אהל קריה
לאכרי[2] או ממלכה באכרי: 3 ותתהרי[3] ארואחהם פי אגואפהם ואהלך
ראיהם פיטלבון אלי אלאותאן ואלי אלמנגמין ואלי אלמשעודין
ואלעראפין: 4 ואסלם אלמצריין פי יד מולא צעב ומלך עזיז
יתסלט עליהם קאל דלך אלסיד רב אלגיוש: 5 וינצב אלמא
מן בחרהם ונהרהם ינף וייבס: 6 ותכדל אנהארהם ותרק ותנף
אלכלגאן אלמחצורה[4] ואלקצב ואלדים תעטל מן אלנבאת[5]: 7 וכדלך
אלתרע[6] אללואתי עלי אלכליג ועלי שטה וגמיע זרעה ייבס חתי ינדפע
פלא יוגד: 8 ויגתם אלסמאכון ויחזן כל טארח פי אלכליג שצא ובאסטו
אלשבאך עלי וגה אלמא יסתבאחון: 9 ויכיב צנאע אלכתאן
ומאשטוה[7] ונאסגו אלקראטים[8]: 10 פתציר ריאצהא[9] צעיפה וגמיע
צנאע אלסכור אגמה כל אמר לנפסה[10]: 11 אד גהלו ריסא בלד צען
אלחכמא אלדין אשארו עלי פרעון משורה מגהולה כיף תקולון לה
נחן בנו אלחכמא ואנת אבן מלוך אלזמאן אלקדים[11]: 12 אין חכמאך

---

[1]) „הנה ה׳ מפקיד את גזירתו אל עב קל. ובאת מצרים ויתנועעו אלילי מצרים מלפניה וכו׳.״

[2]) „ואעורר מקצת המצרים על מקצתם עד שילחם כל איש מהם באחיו ועל אחת כמה וכמה ברעהו או יושבי עיר ביושבי עיר אחרת או ממלכת בחברתה״.

[3]) „ותמק רוחם בגופם״. הנה פירש הגאון ונבקה כמו ונמקה. ובערבי שרש הרא ענינו בישול הבשר עד שיפול מן העצם.

[4]) „היאורים הבצורים״ עיין ראב״ע.

[5]) „יחדלו מלצמוח״.

[6]) המלה הזאת היא ארמית תרעא ר״ל שער. ובשרשים לאבן גנאח שרש ערה הערת הביא בשם הגאון התרגום הזה ואמר שענינו מקום סגור אשר יפתח להוציא ממנו מי היאור להשקות את הארץ הזאת. 50

[7]) „המסרקין אותם במסרק״.

[8]) מין צמח אשר מקליפתו הפנימית יעשה הנייר.

[9]) נראה שירצה בו הבצות אשר אלה הצמחים גדלים בהם.

[10]) פירושו: כל אחד יעשה לו אגם מים ויגבילהו לנפשו וזה ג״כ דעת בן בלעם.

[11]) „איך תאמרו לו אנחנו בני חכמים ואתה בן מלכי ימי קדם״.

אלאמם אלכתירין אלדין כהיאם אלבחאר יהיטון ויא דוי אלמלל אלדין
כדוי אלמא אלכביר ידוון[1]: 18 אנהם כדאך כדוי אלמא סידוון פיזגרהם
ויפרון מן בעיד ויכלבון כהרים פי אלגבאל בין ידי אלריח וכאלגרבאלה[2]
בין ידי אלזובעה: 14 פיצירון ענד אלעשא נכאלא וקבל אלצבח יעדמון
הדא נציב מסטלמינא וסהם נאהבינא:

יח

1 יא איהא[3] אלבלד אלמטללה[4] אקטארה אלדי מן גאנב אנהאר
אלחבשה[5]: 2 אלראסל פי אלבחר ספרא ופי אנא מן ברדי עלי וגה
אלמא יקול אמצו יא רסל מסרעין אלי אלקביל אלמגדב אלמנתוף
אלדי יציר מכופא מן אלאן והלם אלי אלקביל אלמוהום אלמדהוץ
אלדי גנם בלדה קום שביה באלאנהאר[6]: 8 יא גמיע סכאן אלעמארה
מן גמיע אלארץ[7] כרפע עלם עלי אלגבל תרון דלך וכצרב אלבוק
תסמעונה: 4 לאן כדי קאל אללה לי אנא וקומי[8] סאקר קרארא ואלתפת
אלי מתואי פאגדה כדפא מחץ בעד מטר וכגים די נדא פי חמא
אלחצאד[9]: 5 ואנה קבל לחאק אלחצאד ותאתיר אלפרע וקבל אן
יציר אלתמר חצרמא ולא עאקדא ולא נוארא יקטע אלקצבאן מנהם
באלמנאגל ואלמודורה יזילהא בנקיז[10]: 6 ויתרך גמיעהא לטאיר אלגבל
ובהאים אלארץ יציף עליהא אלטאיר ובהאים אלארץ עליהא תשתו[11]:

---

[1]) „והם כן כשאון מים ישאון".

[2]) כן תרגם המלה הזאת בתהלים פ"ג י"ד והוא האבק היוצא מן הכברה.

[3]) עיין בלקוטים.

[4]) רד"ק: שארצותם מסובכים ונסתרים מהרבת בני אדם.

[5]) עיין אלאמאנאת דף 244 ומשם נראה כי לפי דעת הגאון הפרשה הזאת נאמרה על ימות המשיח ושם נמצא ג"כ פירוש שני הפסוקים הראשונים ומשם העתיקו הרד"ק בביאורו וטעה באמרו כי במקום הגבוה מהנהר הוא יוצא במים וצ"ל כי במקום הגבות מהנהר יש הרים צומחים במים והם הקורלים המפוזרים בים האדום ובנהר ניל והם חדים מאד עד שלפעמים חותכים את הספינות לשתים.

[6]) „ויאמר לכו וכו' אשר יהיה נורא מעתה והלאה אל גוי נרמס ומוכס אשר בזו ארצם עם הדומה לנהר ים" וענין סלת והם בערבי הוא שירמוס אדם דבר ברגליו עד שישברהו. ואפשר שתרגם כן קו קו ר"ל שהגוי נעשה כקוים דקים.

[7]) „כל שוכני תבל מכל הארץ".

[8]) „אני ועמי". שתי מלות האלו נוספות לבאר אלי.

[9]) ואמצאהו כחם צח אחר המטר.

[10]) „כי לפני בוא הקציר ושלימות הפרח וטרם יהיה הפרי בוסר ולא גוטל ולא נצה יכרת הזלזלים במזמרות ושלוחותיו יסיר בהתזה" והתז הוא מלשון המשנה (חולין ב' ג') והזכירו הגאון במאמרו על שבעים מלות נפרדות.

[11]) תרגם קץ מלשון קיץ ותחרף מלשון חורף ככל המפרשים.

תהיג כהרכה אלעד[1]) עלי מאב וכדלך אחשאי עלי אהל קיר חרש:
12 פיכון מאב אדא ראי אנה קד עני לגא אלי ביעתה ירום דכולהא
ליצלי פלא יטיק[2]): 13 הדא קול נולה אללה פי מאב מד חין: 14 ואלאן
קאל אללה אלי תלאת סנין מעדודה[3]) כסני אלאגיר יכף עטם מאב מן
הדא אלגמהור אלכתיר ויבקי קליל יסיר לא כביר:

יז

1 קצה דמשק̈סתזול דמשק מן אן תכון מדינה ותציר בלאקע[4])
ואקעה: 2 ותתרך קראהא מתל ערוער[5]) ותציר לקטוע אלגנם ירבצון
פיהא ולים להם מזעג: 3 ותעטל אלחצון מן אל אפרים ואלממלכה מן
דמשק ובאקו ארם מתל עטם בני אסראיל יכונון קאל רב אלגיוש:
4 ויכון פי דלך אלוקת יצעף עטם אל יעקוב וסמן גסמה יהזל: 5 פיציר
כגמע זרע אלסבל אלקאים[6]) וכמן בדראעה יחצד אלסנבל ויציר
כלאקט סנבל פי עמק אלשגעא: 6 ויבקא פיה מושא ככרט אלזיתון
אלדי יבקי גרגרין או תלאתה פי ראס גצן או ארבעה או כמסה פי
אפנאן אלשגרה אלמתמרה קאל אללה אלה אסראיל: 7 ופי דלך
אלוקת יתכל אלאנסאן עלי צאנעה ותנטר עינאה אלי קדוס אסראיל
נטר מתרג[7]): 8 ולא יתכל עלי אלמדאבח אלתי צנעתהא ידאה[8]) ולא
ינטר אלי מא צנעת אצאבעה מן אלסוארי ואלנדאד: 9 פי דלך אלוקת
תציר קרי עזה כאלמתרוך מן קרי חורש ואמיר אלתי תרכהא אהלהא[9])
מן קבל בני אסראיל פכאנת וחשה: 10 אד נסית יא אמה רב גיאתך
ומעתמד עזך לם תדכרי לדלך תגרסין גרוס נעמאניה[10]) ותזרעינהא
תבלה גריבה: 11 ופי יום גרסך תעלקין ופי גדאתה זרעך תפרעין פיכון
מא פרעת מנה הרכה תצאד ויום מנחל וגע מדנף[11]): 12 יא[12]) גמהור

1) כהמית הכנור״ אלה השלשה פסוקים הם דברי כל אחד מן המואבים.
2) „והיה כאשר יראה מואב כי נלאה יבקש מנוס אל הבמות וירצה לבוא בה להתפלל ולא יוכל״.
3) ר״ל מצומצמות.
4) ראב״ע: מעי כמו לעיים והמ״ם נוסף. וזה ג״כ דעת הגאון שתרגם כן בעיי במדבר כ״א י״א.
5) „ועזו עריה כערער״ עיין אבן גנאח לומע דף 295.
6) תרגום קמה כמו שבולת וסמך המלה למלת קציר שלפניה וטעמו כמו שיאסף קציר הקמה.
7) „יבטח״ והוסיף בסוף הפסוק „באשר יראה המיחל״.
8) „אשר עשו ידיו״ והרד״ק השיג על זה הפירוש.
9) „בעזובות מערי חורש ואמיר אשר עזבום יושביהם מפני בני ישראל״ הנה לפי זה חורש ואמיר הם שמות שתי אומות.
10) ראב״ע: כמשמעו בלשון קדר והוא צמח שיצמח מהרה.
11) עיין פירוש זה הפסוק בליקוטי ביאורו.
12) פירש כאן הוי בלשון קריאה וכמו כן הוסיף הקריאה לפני שאון לאומים.

טז

1 יבעתון פי אלמרג' סלטאן בלדהם ומן אלג'באל ואלבר אלי בלד
ג'מע ציון: 2 ויצירון כטאיר נאיד או כעש מנה מכלא ותציר איצ'א
אהל רסאתיק מאב יעברון אלי ארנון[1]: 3 יסאלונהם[2] אעטונא משורה'
אצנעו לנא חילה' ואג'עלו טלכם עלינא פי אלטהירה' יסתרנא כאלליל
ואסתרו מדחיינא ולא תכשפו נאידנא: 4 יסכנון פי מא בינכם ג'לואתנא
אלמאביון כונו להם סתרא מן קבל אלנאהב במא קד כלא אלמנאצי
ופני אלנאהב ומן כאן ידוס אלארץ' ענפא[3]: 5 ויהיא אלכרסי באחסאן
יג'לס פוקה בחק פי כבא דאוד חאכם מאלב אלחכם מאהר פי אלעדל:
6 אד' סמענא אקתדאר מאב מקתדרא ג'דא ואקתדארה וקדרתה ועברתה
ליס דלך מן קדרה[4]: 7 פלדלך יולול מאב עלי נפסה כלה ואלממתלון
מנה בקנאני אלכמר מן אהל חרשת תראהם יהדרון והם מכתאבין[5]:
8 ממא אסתביח מן חשבון אלשביהו אקטאף אלענב ומן שבמה
אלממתלון באלג'פן מן אלכרם ומלוך דוי אלאמם קד הבנו אלסריק
מנהא פבלג אלג'מיע אלי יעזר תם צ'לו פי אלבריה' ואלממלקון מנהא
אנבתו פעברו אלי אלבחר[6]: 9 יקול ג'מיעהם לדלך אבכי פי בכא יעזר
עלי שביה ג'פן שבמה וארויך מן דמעי יא חשבון ויא אלעלה אד' וקע
אלמסתן עלי קומך אלדין הם מקאם אלפואכה ואלזרוע לך[7]: 10 חתי
אנצ'ם אלפרח ואלסרור מן ג'באלך[8] ופי כרומך לא ירנן ולא יג'לב ולא
יטא אלעצאר אלכמר פי תגארך ממא עטל אלאסתנאן[9]: 11 פלדלך אמעאי

---

[1]) „ישלחו בנות דשא מושל ארצם ומן התרים והמדבר אל ארץ בת ציון ויהיו כעוף נודד או כקן רק ממנו ויושבי בנות מואב יעברו ג"כ לארנון" נראה שכונתו שהמואבים ישלחו מלכם שהיה נוקד (מ"ב א' א') לירושלים.

[2]) „וישאלו מהם הביאו וכו'".

[3]) „יגורו בכם נדחינו המואבים היו סתר להם מפני השודד כי כבר אפס המנאץ וכלה השודד ומי שרמס את הארץ באכזריות". וזה אחר מפלת סנחריב כאשר ישב חזקיה על כסא דוד.

[4]) ר"ל וגאונו ועברתו לא היו כדי מעלתו. עיין דברים כ"ח ב' ושם העתיק כדי ובמקראו. וי"ת: לא שוי להון רק בענין אחר.

[5]) „לכן יליל מואב כלו על נפשו והנמשלים ממנו בקנקני יין מיושבי חרשת תראת אותם מתגים והם נכאים. ראב"ע: והנכון בעיני שהוא כמו ואשישי ענבים. וזה ג"כ דעת בן בלעם.

[6]) „כי מופקרים הם מן חשבון הדומים לאשכלות ענבים ומן שבמה הנמשלים בגפן הכרם והמלכים בעלי גוים הלמו שרוקיה ובאו כלם עד יעזר אחרי כן תעו במדבר והנולים מהם התפשטו ועברו אל הים. רד"ק: ושדמות משל על המון העם וכן גפן שרוקיה על השרים.

[7]) „יאמר כל אחד מהם לכן אבכה בבכי יעזר הדומה לגפן שבמה ואריוך מן דמעתי חשבון ואלעלה כי נפל (הנוצח) המתרועע על עמך אשר הם לך מקום הקיץ והזרע".

[8]) „מן הריך".

[9]) הגאון תרגם הידד בפסוק ט' אלמסתן ועניגו האויב ההולך אנה ואנה בשמחה ולא יחדל מלבוז בז ובפסוק הזה אסתנאן ר"ל גילה ורנן הדורך בענבים.

והו יקתל בקיתך: 31 ולולי פי אלמחאל אצרכי פי אלקריה וקד מאגת
פלסטין גמיעא אד אקבל אלהרג מן אלשמאל באלדכאן וליס מן
מסתעדיה[1]) מנפרד: 32 ומא יגיב רסל אלאמם אן אללה יעמר ציון
ופיהא יסתכן צעפי שעבה:

טו

1 קצה נזלת פי מאב כמא אנה פי ליל נהב עאר מן מאב ארדם
כדאך פי ליל נהבת חיטאנהא ארדמת[2]): 2 וקד צעד מאב עלי ביותה ועלי
ביעה וכדלך אל דיבון ליבכו[3]) ועלי נבו ומידבא יולולון ופי רווסהם אלנתף
ופי לחאהם אלחלוק[4]): 3 ופי אסואקהם תאזרו באלמסח ועלי סטוחהם
ורחאבהם כלה יולול מנחדר בבכא: 4 ואד צרך אהל חשבון ואלעלא סמע
צותהם אלי יהץ ועלי דאך מגרדו מואב יגלבון ממא נפוסהם קד
תרועת[5]): 5 יקול כל ואחד קלבי[6]) אלי מאב יצרך אלתי צאר מהרבהא
אלי צוער עגלת שלישיה[7]) וצארת עקבה לוחית בבכא יצעדון פיהא
ומנחדר חורונים[8]) בצראך אלכסר יפזעון[9]): 6 ומא נמרים קד צאר
כואא ממא כלא אלחשיש ופני אלכלא ואלכצר לם תכן אצלא: 7 ומע דאך
אלבאקי אלדי נבת ומא אסתודעה עלי ואד אלערבים קד חמלה עדוהם[10]):
8 ואחדק אלצראך תכום מאב ובלגת ולולתהא אלי אגלים ואלי ביר
אלים[11]): 9 ומא דימון קד אמתלא מן דמאיהם ממא אסלט עלי אהלהא
אספאת ועלי פלית אלמאביין אלאסד ובקיה אהל בלדהם[12]):

---

[1]) „הלילי בשער וזעקי בעיר ונמוגת פלשת כלה כי בא ההרג מצפון כעשן ואין מי שיפרד מן הנועדים" ללכת עם חיל חזקיה.

[2]) „כאשר בלילה אשר שדד בה עיר מואב נהרס כן בלילה אשר שדדו חומותיה נהרסו".

[3]) וכבר עלה מואב אל בתיו ואל במותיו וכן אנשי דבון לבכות".

[4]) „גרעון" ומזה נראה שהיה לפני הגאון גרועה ברי"ש כמו שהוא בירמיה מ"ח ל"ז ועיין אבן גנאח שרש גרע ומנחת שי על זה הפסוק.

[5]) „וכאשר יזעקו אנשי חשבון ואלעלה ישמע קולם עד יהץ . . מפני שנפשותם נבהלו".

[6]) „יאמר כל אחד לבי וכו'".

[7]) תרגם בריחיה כמו בורחיה ועגלת שלישיה תואר לצוער.

[8]) „במורד חרנים„ כמו שהוא כתוב בנבואת ירמיה שם ח'.

[9]) „יפחדו".

[10]) „ועם זה הנותר אשר צמח ומה שהפקידו על נחל הערבים כבר נשאום אויביהם". הנה זה הפסוק דבוק עם מה שלפניו.

[11]) „ובאה יללתה עד אגלים ובאר אלים".

[12]) „כי אשלים על יושביה צרות גדולות ועל פליטת מואב האריה ועל שארית יושבי ארצם" תרגם נוספות מלשון תספה בראשית י"ח כ"ג. והאריה ענינו האריה הידוע והוא נבוכדנצאר או אריה ממש והוא משל לחיות השדה. עיין בלקוטים.

אלארץ יא מסאהם[1] פי אלאמם: 13 לאנך קלת פי נפסך אצעד אלי
אלסמא פוק כואכב אלמאיך ארפע כרסיי מתׂלא והו אן אגׂלס פי גׂבל
אלמחצׂר[2] וארכאן אלשמאל: 14 אצעד עלי קמאקם אלגים אתשבה
באלעאלי: 15 אדׂ אלי אלתׂרי תנזל בל אלי ארכאן אלביר: 16 נאטׂרוך
פיך יתפרסון ויתפהמון יקולון[3] אהדׂא אלרגׂל אלמרגׂז אלבלדאן אלמזלזל
אלממאלך: 17 אלדׂי צׂיר אלדניא כאלבר וקראהא הדם ואסארהא לם
יפתח ביותהם: 18 אלאן[4] כל מלוך אלאמם אגׂמעין אנצׂגׂעו פי כראמה
כל אמר פי מנזלה: 19 ואנת טרחת מן קברך כסקט מכרוה[5] או כתׂוב
מקתולין מטעונין בסיף או וארדי חגׂארה אלביר כגׂסד מדהוץׂ[6]: 20 לא
תגׂאמעהם פי קבר אדׂ בלדך אפסדת וקומך קתלת ולא ידעא ריסא
אבדא נסל אלאשראר[7]: 21 פהיו לבניה מקצבא לתמסכהם[8] בדׂנוב
אבאיהם לילא יקומו פירתׂון אלבלאד וימלון וגׂה אלדניא קראא[9]: 22 בל
אקום עליהם קאל רב אלגׂיוש באן אהלך לבאבל אלאסם ואלבקא
ואלנסל ואלעקב קאל אללה: 23 ואציׂרהא מאוי אלקנאפיד ואגׂאם
מא ואכנסהא במכנסה אלנפאד קאל רב אלגׂיוש: 24 ואקסם רב אלגׂיוש
קאילא ליכונן אלאמר כמא קדרת[10] ליתׂבתן כמא חכמת: 25 אן אכסר
אשור פי ארצׂי ואדהצׂה עלי גׂבאלי פיזול ענהם אצרה ונקלה ען עאתקהם:
26 הדׂא אלקדר אלמקדר עלי גׂמיע בלדהם והדׂה אליד אלממדודה עלי
גׂמיע אמתהם: 27 אדׂ רב אלגׂיוש קדרה פמן יפסכׂהא וידה אלממדודה
מן דׂא ירדהא: 28 פי סנה מאת פיהא אחז אלמלך נזלת הדׂה אלקצׂה:
29 לא תפרחי יא פלסטין גׂמעא אדׂ אנכסר קציב צׂארבך פאן סיכׂרגׂ מן
אצל אלתׂעבאן ארקש ויציר תׂמרה מחרקא טאירא[11]: 30 ומעה ירעי
בנו אלצׂעפי כאלבכור[12] ואלמסאכין ירבצׂון ואתׂקין ואמית אצלך באלגׂוע

[1] „המפיל גורלות". מלשון המשנה מטילין חלשים (שבת כ"ג ב').

[2] „וזה כי אשב בהר מועד" ר"ל בהר ציון אשר שם יועדו כל ישראל (רד"ק). עיין דברים ט"ז ט"ז ושם תרגם יראה יהצׂר.

[3] „ויאמרו". — [4] „עתה" וכו'.

[5] „כנפל נתעב" ויונתן תרגם כחט טמיר.

[6] כן תרגם שרש בוס בכל מקום עיין למטה פסוק כ"ה וס"ג ו' י"ח. ולא מצאתי שרש דהץׂ באוצרי שרשי לשון ערבי אשר בידע ועניננו כמו דוס = רמס.

[7] „לא יקרא ראש לעולם" ר"ל שזרעו לא ימלוך וכן תרגם הגאון מלת קרא שמות ל"א ב'.

[8] „מפני שהם מחזיקים בעון אבותיהם" ר"ל שמעשה אבותיהם בידיהם. עיין בלקוטים בסוף הספר.

[9] מלשון עיר ערים וזה פירוש השני שהביאו הראב"ע והרד"ק.

[10] „אם לא יהיה כאשר גזרתי".

[11] „(נחש) שורף מעופף" עיין אבן גנאח שורש שרף.

[12] „ועמו ירעו בני דלים כבכורים" אפשר שלפי דעת הגאון דמה אלה הדלים לבכורים מפני שיש בכורים הרועים עד שיסתאבו (בכורות ד' ו') עיין בלקוטים.

אללה סדם ועמרה: 20 לא תעמר אלי אלגאיה ולא תסכן אלי גיל
ואגיאל לא יכים הנאך אעראבי ואלרעאה לא ירבצון פיהא: 21 וירבץ
תם אלצדא[1]) ותמתלי ביותהם נמום[2]) ויסכן הנאך אלנעאם ואלענז אלברי[3])
ילעב פיהא: 22 ויעוי בנו אוא פי ארוקתהם[4]) ואלערבד פי אלהיאכל
אלמדללה וקריבא יאתי וקתהא הדא ומדתה לא תמתד:

יד

1 וירחם אללה אל יעקוב ויכתאר איצא אל אסראיל וינזלהם פי
בלדהם וינעטף אלגריב עליהם וינצאפון אלי בית יעקוב: 2 ויאכדוהם
אלאמם פיאתון בהם אלי מואצעהם ויחוזונהם בנו אסראיל פי בלד
אללה עבידא ואמאא פיצירון סאביין סאביהם ויסתולון עלי מקתציהם:
3 פאדא כאן יום יריחך אללה מן משקתך ורגזך וכדך אלצעב אלדי
אסתכדך: 4 אצרב הדא אלמתל פי מלך באבל וקל כיף עטל אלמקתצון
ועטלת אלגבאיאת[5]): 5 לאן אללה כסר עצא אלטאלמין וקציב
אלמתסלטין כדאך: 6 לאנה צרב האולי אלאמם בעברה צרבה גיר
זאילה ומסתול עליהם בגצב יכלבהם בה לא יצדה[6]): 7 אלאן אסתראח
גמיע אהל אלבלאד[7]) וקד אנטקו ברנה: 8 חתי אלברותא מן ארוז
אללבנאן כאנהם פרחו בך וקאלו[8]) מנד מת מא צעד קאטע עלינא:
9 חתי אלתרי כאנה ירגז לך פי תלקא מגיך ואתאר לך אלשנעא מן
אגלא אלארץ ואקאם כתירא מן מלוך אלאמם מן כראסיהם[9]): 10 פכלהם
יגיבונך ויקולון לך אנת איצא קד צרעת[10]) מתלנא ומאתלתנא: 11 ואנזל
אלתרי אקתדארך וצגיג עידאנך פצארת אלרמה תפרש תחתך ואלדוד
יגטיך: 12 וכיף כאנך וקעת מן אלסמא יא לאיח פי אלסחר[11]) וגדעת אלי

---

[1]) כן תרגם מלת איה וקרא י״א י״ד.
[2]) כתב בן בלעם שהגאון תרגם בזאת המלה אחים ואמר שאין לו ראיה לזה.
[3]) הוא עז הבר והוא היעל. עיין תרגומו לאיוב ל״ם א׳.
[4]) תרגם אלמנותיו כמו ארמנותיו. ומלת וענה יגביה קולו בקול אבל. ואיים ותנים הם חיות המדבר.
[5]) ראב״ע: זהב הטס. וכן אמר בן בלעם: שבתת מדהבה בטלה גביית המס. ושרשו מן תרגום זהב דהבא.
[6]) „כי הכה אלה העמים בעברה . . . רודף אותם באף ולא ישיבהו״ ר״ל את אפו.
[7]) „עתה שקטו יושבי הארץ וכו׳״.
[8]) „גם הברושים מארזי הלבנון כאלו שמחו לך ואמרו וכו׳״. הברושים הם מין ארז.
[9]) „גם השאול כאלו רגזה לך לקראת בואך ועוררה לך הגבורים משרי הארץ והקימה רבים מן מלכי העמים מכסאותם״.
[10]) „גם אתה נהיית חלל כמנו״.
[11]) „המאיר בשחר״.

בגצבי ואבטאל קדרתי[1]: 4 צות גמהורהם[2] פי אלגבאל שבה שעב כתיר
וצות צגה מטאלך אמם מגתמעה אד רב אלגיוש וכל גישא ללחרב[3]:
5 והם מקבלון מן בלד בעיד כאנה מן אקצא אלסמא רסל אללה
באלאת סכטה ליהלך גמיע בלדהם[4]: 6 יקולון ולולו פמא אקרב יום
אללה הו כנהב מן ענד אלכאפי יאתי[5]: 7 לדלך גמיע אידיהם תסתרכי
וגמיע קלוב אנאסהם תתמאסא[6]: 8 וידהשון חתי אן מתל אלמגץ
ואלמכץ יאכדהם וכאלואלדה יטלקון וכל אמר אלי צאחבה יבהתון וגוה
דאת להיב וגוההם[7]: 9 הודא יום אללה יאתיהם[8] יום קאס ועברה ושדה
גצב יציר ארצהם וחשה וכטאוהא ינפדהם מנהא: 10 חתי כואכב
סמאהם וגגומהם[9] לא ילמע נורהא ואטלמת שמסהם פי אשראקהא
וקמרהם לא יספר צוה: 11 ואטאלב סכאן עמארתהם[10] בשרהם ואלטאלמין
בדנבהם ואעטל קדרה אלוקחין ואקתדאר אלאבטאל אצע: 12 ואעז
אנאסהם מן אלפוז ואלאדמיין מנהם מן פצוץ אופיר: 13 לדלך ארגז
אלסמא עליהם ותתזלזל ארצהם מן מוצעהא בעברה רב אלגיוש ופי
יום שדה גצבה: 14 פיכונון כאלטבי אלמנדחיין[11] וכגנם ליס להא חאשר
כל אמר אלי אמתה יולון וכל פריק אלי בלדה יהרבון: 15 וכל מן וגד
בעג ומן אנצם[12] וקע באלסיף: 16 צביאנהם יודרון בחצרתהם וביותהם
תנטלם ונסאהם תצאגען: 17 והאנא מטהר עליהם אלהמדאניין אלדין
לא יחסבון אלורק שיא ואלדהב לא ירידונה: 18 בל קסיהם תטרח
אלשבאב[13] ותמרה אלבטן לא ירחמון ועלי אלבנין לא תרק עיונהם:
19 פתציר באבל סראה אלממאלך ופכר קדרה אלכסדאניין כמקלב

---

[1]) „אני צויתי זאת (לאנשי פרס) המזומנים לי וקראתי לזאת את גבורי באפי ואת אנשי השם (משרתי) גבורתי".

[2]) „קול המונם" ר"ל אנשי פרס.

[3]) „מינת פקידים על הצבא למלחמה".

[4]) „והם באים מארץ מרחק כאלו מקצה השמים שלח ה' את כלי זעמו להשחית כל ארצם".

[5]) „ויאמרו (ר"ל אלה העמים לאנשי בבל) הלילו (מלשון יללה) ומה קרוב יום אשר תוא כשוד וכו'".

[6]) המלה הזאת ארמית וכן תרגם יונתן יתמסי עיין דברים א' כ"ח.

[7]) עיין אלאמנאת 276 ואמר שם שיש רשעים בגיהנם אשר פניהם אדומים מפני האש השורפת אותם.

[8]) „יבוא אליהם" ר"ל אל אנשי בבל.

[9]) „וכוכביהם" הגאון מתרגם כסיל איוב ט' ט' בלשון יחיד סהיל.

[10]) „ופקדתי על יושבי ארצם כרעתם" אשר עשו לישראל.

[11]) „והיו כצבאים מודחים".

[12]) תרגם נספה כמו נוסף והוא פירוש הראשון של רד"ק.

[13]) רד"ק: היו משימים הנערים בקשתות מקום חצים ומורים אותם אל הקרקע ואל הקירות.

12 פירפע עלמא ללאמם פי גמע מדחיי אל אסראיל ומבדדי אל יהודה
יחשרהם מן ארבע אקטאר אלארץ: 13 פיזול חסד אל אפרים ואעדא אל
יהודה[1]) ינקטעון פלא יחסד אל אפרים יהודה ואל יהודה לא יעאדונהם:
14 ויסירון עלי אטראף אלפלסטיניין גרבא ויגנמון גמיע אהל אלשרק[2])
ופי אדום ומואב ימדון אידיהם ויכון בנו עמון טאעתהם: 15 ויתלף
אללה לסאן בחירה מצר וישיר באמרה עלי אלפראת בסכון מן ריאחה
ויקסמה עלי סבעה אודיה[3]) ויסלך פיה באלנעאל: 16 פתציר מחגה
לבאקי שעבה אלדי יתבקי פי אלגזירה כמא כאנת לאל אסראיל פי יום
צעודה מן ארץ מצר:

יב

1 תקול פי דלך אלוקת אשכרך יא רב עלי מא וגדת עלי ואסאלך
אן ירגע גצבך עני[4]) ותעאזיני: 2 פאקול הודא רב גיאתי אתק בה ולא
אפזע כמא כאן עזי ומגדי אלאזלי אללה וצאר לי גותא[5]): 3 ואדא
תסתקון מאא בפרח מן עיון אלגות: 4 תקולון פי דלך אליום אשכרו
אללה ואדעו באסמה ואכברו פי אלאמם בשמאילה אדכרו אן אסמה
אלמניע[6]): 5 ומגדו אללה אד צנע קדרה והי מעלומה פי גמיע אלעאלם:
6 אנטקי בדלך[7]) ורנני יא סאכנה ציון אן קדוס אסראיל כביר פי מא
בין קומך:

יג

1 קצה באבל[8]) אלתי אוחי בהא אלי ישעיה אבן אמוץ: 2 עלי גבל
אלגלס[9]) ארפעו אלעלם ואעלנו אלצות להם ואשירו באליד חתי ידכלון
אלאבואב אלנבל[10]): 3 אנא אמרת בדלך למסתעדי ודעות בה גבאברתי

---

[1]) ראב״ע: שונאיה ר״ל אנשי אפרים השונאים את בית יהודה וזה הפך דעת הרד״ק.
[2]) אפשר שצ״ל ויסרעון. „ויבוזו כל בני קדם״.
[3]) „ויצוה על נהר את רוחו החמה ויחלקהו לשבעה נחלים״. וכן בלעם הזכיר את תפירוש הזה ואמר שהשתיקה תיתה לו יותר טובה מפני שאיננו יודעים ענין מלת בעים. עיין על הפסוק הזה אלאמאנאת דף 250.
[4]) „ואשאלך שישוב חרונך ממני״.
[5]) „ואומר הנה וכו׳ כאשר היה עזי וזמרתי״ ויתכן שרמז בזה על קריעת ים סוף ושירת משה.
[6]) שני הפסוקים האלה דבקים ואמר הנביא כאשר תשאבו מים בששון תאמרו הודו לה׳ וכו׳ ותרגם מלת נשגב אלמניע ר״ל שוכן מרום ואין אדם יכול להשיגו.
[7]) „תרימי קולך״.
[8]) ר״ל ספור מה שיעשה ה׳ לבבל. וכן תרגם מלת משא בפרשות הבאות ובמשלי בתחלת פרשות ל׳ ול״א.
[9]) „על הר נשפה״ וכן נקרא בבל מגתות כ״ב א׳ ארעא דחשוכא.
[10]) ר״ל שאנשי פרס ומדי יבואו בפתחי נדיבי בבל ונראה שצ״ל אלי אבואב אלנבל.

יחרך ידה ראימא גבל גמע ציון ויפאע ירושלם[1]: 88 הודא אלסיד רב
אלגיוש האדה כפרמה פי רהבה ורפיעו אלקאמה יגדעון ואלשואמך
יתצעון[2]: 89 ויחדק באלמשכהין כשעב שגר אלשערא מנהם באלחדיד
ואלממתלון באללבנאן באלגליל מנה יקטעון[3]:

יא

1 יכרג קציב מן ענצר ישי וסנך מן אצולה ינמו: 2 ותחל עליה רוח
אללה והי רוח אלחכמה ואלפהם ואלראי ואלגברוה ואלמערפה ותקוי
אללה[4]: 3 וילהמה אללה טאעתה[5] ויכון לא יחכם עלי ריא פקט וכדלך
סמע אלאדן[6]: 4 ויחכם בעדל ללצעפי ויעט באסתקאמה ען עואם
אלבלאד[7] ויצרב אהלה באלקציב ען אמרה ובאדן מנה יקתל אלמסתחק[8]:
5 ויכון לה אלחק כאזאר אלחקוין ואלאמאנה כשדאד אלצלב: 6 ויסכן
אלדיב מע אלחמל ואלנמר מע אלגדי ירבץ ויגתמע[9] אלעגל ואלצרגאם
ואלגאמום וצבי צגיר יסוקהם: 7 ואלבקרה ואלדב ירעון ואולאדהן
ירבצון אגמעין ואלאסד יאכל אלתבן כאלבקר: 8 ויתלאהא חתי אלצבי
בתקב עיון אלשגאע מן אלחיאת ופי חדק אלרקש מנהא חתי אלמפטום
ילקי ידה[10]: 9 לא תסי ולא תפסד פי גמיע בלד קדסי אד אמתלאת
אלארץ מן אלמערפה באללה וטאעתה[11] כאלמא אלמגטי ללבחר:
10 ויכון פי דלך אלוקת ענצר ישי אלדי הו ואקף עלמא ללאמם
פילתמסונה ויכון מחלה מכרמא[12]: 11 ויכון פי דלך אלוקת איצא יעיד
אללה תאניה אמרה פי גמע באקי שעבה[13] אלדי יתבקי פי אלגזירה ומצר
ואלבימא ואלחבשה וכוזסתאן ואלשינור ואנטאכיה וגזאיר אלבחר[14]:

---

1) „ונשאר יום לעמוד בנוב לחניף ידו בתאותו לבוא אל הר ציון תגבעת ירושלים".

2) ר"ל יבוס אשור כדורך ענבים ביקב ויערצהו ואולי צ"ל פירהבה במלה אחת. עיין שרשים לאבן גנאח שרש פור הערה 18: קאל רב סעדיה פרמה והי גמאעה מן אלענב אעדת ללעציר.

3) „ויסובב הנמשלים בסבכי עצי היער בברזל והנמשלים בלבנון יכריתו באדיר מסתר" ר"ל בגרזן אדיר. תרגם מלת נקף מענין הקפה.

4) רד"ק: אמר בתחילה רוח ה' ואחר כך פירש רוח חכמה וכו'.

5) ר"ל יתן ה' ברוחו לשמוע בקולו ויעוררהו לשמור מצותיו.

6) „ולא ישפוט רק למראה עיניו וכן למשמע אזניו".

7) רד"ק: ויוכיח החזקים במשור בעבור ענוי ארץ. והגאון תרגם ענוי כמו עמי.

8) „וברשיונו ימית מי שמשפטו למות".

9) „ויאספו יחד".

10) „ושעשע אף היונק בחור עיני האכזרים מן הנחשים ובעפעפי הצבועים מהם אף הגמול ידה ישלח".

11) „דעת ה' ויראתו".

12) „ויהית מקומו מכובד".

13) יוסיף ה' שנית לצוות לאסוף את שאר עמו".

14) עיין בראשית י'.

אלנאר: 17 ויציר נור אסראיל לה כאלנאר וקדוס אסראיל כאללהיב
ישתעל פיאכל אלמסתל באלחסך ואלקיצום מן קומה פי יום ואחד[1]:
18 ואלמשבהון בגליל אלשערא ואלכרמל מן אלשגר[2]) מן נפוסהם אלי
אגסאמהם יפנון פיציר עלמא מעלומא[3]): 19 ואלבאקון אלמסתלון בשגר
אלשערא דוי אחצא יכונון חתי יסכן גלאמא ואחדא אן יכתבהם מן
קלה[4]): 20 פיכון פי דלך אלוקת לא יעוד איצא באקי אל אסראיל
ופלית אל יעקוב אן יתוכלו עלי קאתלהם בל יתוכלון עלי אללה קדוס
אסראיל בחק: 21 וירגע אלבאקי מן בקיה אל יעקוב אלי אלמאיק
אלגבאר: 22 פאנה לו כאן קומך ואל אסראיל כרמל אלבחר לרגע
מנהם בקיה מן בעד פנא קארץ נארף בעדל[5]): 23 אד פנא וקרץ[6])
יצנעהמא אללה רב אלגיוש פי גמיע הדא אלבלד: 24 ולדלך הכדא
קאל אללה רב אלגיוש לא תכף יא קומי יא סאכן ציון מן אשור ואן
צרבך באלקציב ושאל עצאה עליך עלי סביל אלמצריין: 25 פאנה אנמא
בקי קליל יסיר חתי יכמל סכטי וגצבי פאבלידהם ואפנידהם[7]): 26 ויסהר
עליה רב אלגיוש סוטא כצרבה מדין פי צואן עורב וכעצאה אלתי עלי
אלבחר ויחמלהא עליה כסביל מצר[8]): 27 ואדא יכון דלך אלוקת יזול
נקלה ען עאתקך ואצרה ען ענקך ויפסד אצרה מן קבל אגלאה[9]):
28 אדא אתי עית ועבר במגרון ואודע סלאחה פי מכמש[10]): 29 ועבר
קומה מעברה ובאתו פי אל גבעה וזעג להם אהל רמה ופר אהל גבעת
שאול[11]): 30 וצהל צות גמע גלים ואצגי אהל ליש וצעף אהל ענתות[12]):
31 ונאד אהל אדמנה וסכאן גבים אנצאנו[13]): 32 ובקי יום יקף פי נב

---

[1]) „והיה אור ישראל לו (ר״ל לאשור) כאש וקדוש ישראל כלהבה ובער ואכל הנמשל מעמו לשית ולשמיר ביום אחד״.

[2]) „והנמשלים בכבוד היער ובכרמל מן העצים״ ר״ל השרים והגדולים שהיו במחנה אשור.

[3]) „ויהיה (מלך אשור) כנס הנצב לסימן״ וכן תרגם נס להתנוסס (תהלים ס׳ ו׳) עלמא יתעלמון בה = נס אשר יעשו בו סימן. ואפשר שצ״ל מעלמא במקום מעלומא.

[4]) „והנשארים הנמשלים בעצי היער יהיו מתי מספר עד כי נער אחד יוכל לכתבם למיעוטם.

[5]) „עמך (ר״ל בני יהודה) ובני ישראל (ר״ל עשרת השבטים שגלו) אחר כליון חרוץ וכו׳.

[6]) „בליון והשמדה״.

[7]) „ואם הכה אותך בשבט ונשא מטהו עליך כדרך המצריים הנה נשאר מעט מזער עד כלות זעמי ואפי ואכלם ואשמידם״.

[8]) עיין רד״ק.

[9]) „וישחת עלו מצד שריו וגדוליו״ תרגם שמן מלשון כל שמן וכל איש חיל (שופטים ג׳ כ״ט).

[10]) „והפקיד כלי מלחמתו במכמש״.

[11]) „ועבר עמו מעברה ולנו עם אנשי גבעה וחרדו מפניהם יושבי רמה ויושבי גבעת שאול נסו.

[12]) „ונשמע קול בת גלים והקשיבו יושבי ליש ואנשי ענתות יצא לבם״.

[13]) „נדדה יושבי מדמנה ויושבי גבים נשמרו לנפשם״ וכן תרגם העז שמות ט׳ י״ט.

אלאסארי[1]) ודון אלקתלי תקען ומע דׄאך לם ירגׄע גצׄבה ועאד ידה
ממדודהׄ עליכם במקאמכם עלי חאל אלכמא[2]): 5 אלויל לאשור[3]) קציב
גצׄבי אלדׄין עצא פי אידיהם הו סכטי[4]): 6 אמא אבעתׄ בה פי אמהׄ
דנסהׄ ואוכלה עלי קום עברתי לינהב נהבהם ויגנם גנימתהם ויגׄעלהם
דוסא כמין אלאסואק: 7 והו מא כדׄאך יט̇ן וקלבה לם יחסב דׄלך[5]) בל
פי קלבה אלנפד וקטע אמם גיר קליל[6]): 8 בל[7]) יקול אן קואדי אגׄמעין
מלוך: 9 ואן אלרקהׄ מתׄל קרקסיא וחמאהׄ מתׄל ארפד וסבסטיהׄ מתׄל
דמשק: 10 כמא נאלת ידי ממאלך אלאותׄאן מן כאנת פסולהם אכתׄר
מן ירושלם ומן שמרון[8]): 11 אלא אני כמא צנעת בשמרון ואותׄאנהא
כדׄאך אצנע בירושלם ואזלאמהא: 12 פיכון אדׄא תמם אללה גמיע
מא יצנעה פי גבל ציון וירושלם קאל אטאלב[9]) מלך אשור עלי תׄמר
עט̇ם קלבה ופכר ארתפאע עיניה: 13 לאנה קאל בקוהׄ ידי צנעת דׄלך
ובחכמתי אדׄ דהנת לה[10]) פאזלת תכום אלשעוב ומא אסתעדוה[11])
אסתלמתה וחטטת כתׄירא[12]) מן אלעמארהׄ[13]): 14 ונאלת ידי אתׄאתׄ[א]
כעש טיר מבאח וכגׄמע ביץׄ מתרוכהׄ קד גׄמעת כל מאל אלארץׄ חתי לים
טאיר יחרך גׄנאחה פימאנע ולא יפתח פאה פיוצׄוץׄ[14]): 15 הל יפתכר
אלפאס עלי אלנאחת בה או יתכבר אלמנשאר עלי מחרכה וכחרכהׄ
אלקציב מן ראפעה ורפע אלעצא לים מנהא[15]): 16 לדׄלך יבעת̇ אללה
אלסיד רב אלגׄיוש פי סמאנה אלהזל ופי כרמה[16]) יתוקד וקיד כוקיד

---

[1]) ר"ל ולא ישאר לכם כי אם לכרוע תחת האסירים.

[2]) „ועוד ידו נטויה עליכם בעמדכם על חטאיכם" הוסיף כאן זה התנאי ובאמת התוספה הזאת מקומה ג"כ למעלה פ' י"א פ"ז כ'.

[3]) „הוי לאשור" ולפי דעתו הוי איננו כאן לשון קריאה.

[4]) „ואשר מטה בידם הוא זעמי".

[5]) המשך הפסוקים הוא: הלא אנכי אשלחנו וכו' והוא לא כן יחשב וכו'.

[6]) „לא מעט" הוא התאר למלת אכרית ר"ל להכרית עמים רבים.

[7]) „ויותר מזה".

[8]) „אשר פסיליהם רבים מפסילי ירושלים ושומרון".

[9]) „והיה אחר שהשלים ה' כל אשר יעשה בהר ציון ובירושלים יאמר אפקד וכו'".

[10]) ר"ל שיש לי בינה יתרה לעשות זה.

[11]) תרגם הכל בלשון עבר.

[12]) „ומה שהכינו (באוצרותיהם) בזזתי פעם אחר פעם" ובשרשים לאבן גנאח עמוד 786 הערה 87: קאל רב סעדיה ואמא אלאמטלאם פהו אלנהב בעד אלנהב וזה לקוח בלי ספק מביאורו על הפסוק הזה

[13]) „והורדתי רבים מיושביהם".

[14]) „ותמצא ידי חיל העמים כקן צפור משלח וכאסוף ביצים עזובות כן אספתי כל הון הארץ עד שלא היה עוף נודד כנפיו לקום נגדי ופוצה פיו לצפצף".

[15]) ר"ל כתנופת השכם הבאה מן המרים אותה וכהרמת המטה שאינה מן עץ המטה כי אם מן האיש המרים אותו.

[16]) „ובכבודו".

ואלפלסטיניין מן אלמגרב יאכלון אל אסראיל בכל פא מתלא ומע דלך
לם ירגע גצבה ועאד ידה ממדודה: 12 ואן אלקום לם ירגעו אלי
צארבהם בדלך ולם ילתמסו רב אלגיוש: 13 פיקטע[1]) אללה מנהם אלראס
ואלדנב אללבה ואלמעפה[2]) פי יום ואחד: 14 ושרח דלך אן אלשיך
ואלוגיה מנהם הו אלממתל באלראס ומנביהם ודאלהם באלבאטל הו
אלשביה באלדנב[3]): 15 וקד צארו מרשדו האולי אלקום מצלין ומרשדוה
מהלכין: 16 לדלך שבאבה לא יפרחהם אללה[4]) ואיתאמה ואראמלה לא
ירחמהם אד כלהם דנסון אשראר וכל פא מנהם יתכלם באלספה מע
דלך לם ירגע גצבה ועאד ידה ממדודה עליהם: 17 לאן סלמהם קד
אשתעל כאלנאר פהו יאכל מנהם אלחסך ואלקיצום חתי יתאגג[5]) פי
שעב אלשערא ויתכאתף אקתדאר אלדכאן: 18 ובעברה רב אלגיוש
אד אצטרב אלבלאד[6]) צאר אלקום כשעלה מן נאר ולא ישפק אלמר
מנהם עלי צאחבה ואכיה[7]): 19 קטע מן אלימין ועאדה גאיע ואכל מן
אליסאר ולא ישבע ולם יעלם אלרגל מנהם אנה אנמא יאכל מן לחם
דראעה[8]): 20 דלך מנשה מע אפרים ואל אפרים מע אל מנשה הם
גמיע עלי אל יהודה[9]) מע דלך לם ירגע גצבה ועאד ידה ממדודה עליהם:

י

1 אלויל לראסמי רסום אלגל וכאתבי כתב אלדגל[10]): 2 לימילו
אלצעפא מן אלדין ויגצבו חכם באיסי[11]) אלקום ויצירו אלאראמל סלבהם
ואלאיתאם יגנמון: 3 מא תצנעון פי יום אלעקאב ועגד דוי יאתי מן
בעיד אין תפרון לעון ואין תתרכון כרמכם: 4 ואלא אלגתו דון

---

[1]) „לכן יכריתי" (בעתיד).

[2]) „מוח העץ וסעיפי" ובפרט עץ התמרים. וכן תרגם כפת ויקרא כ"ג מ' ואיוב ט"ו ל"ב אבל שם ענינו ענף התמר וכן מלת קלב בערבי ענינה מוח וענף אבל לא ידענו למה לא העתיק כאן אגמון מלשון גמא כמו שתרגם למטה כ"ח ח'.

[3]) „וביאור זה כי הזקן והנכבד מהם הוא הנמשל בראש ונביאיהם ותורת לחם שקר הם הדומים לזנב".

[4]) „על כן בחוריו לא ישמח ה' וכו'".

[5]) „עד שתצת" עיין רד"ק.

[6]) „התרועעה הארץ" ועיין בן בלעם בפירושו.

[7]) „על רעהו ואחיו".

[8]) „יגזר מימינו ועודנו רעב ויאכל משמאלו ולא ישבע ואין איש מהם יודע כי הוא רק אוכל מן בשר זרועו".

[9]) ר"ל ביאור המשל הזה הוא כי אפרים ומנשה מריבים זה עם זה ושניהם יחדיו יצורו על יהודה.

[10]) ר"ל לדיינים ולסופרים.

[11]) ענינו הנדכאים והאומללים.

לגב למן יציק עליהם באלוקת אלאול אלדי אסרעו בבלד זבולן ונפתלי
ובאלאכר אלדי תקל עלי אהל טריק אלבחר ועבר אלארדן וסואחל
אלאמם[1]:

ט

1 ואלקום אלסאלכון פי טלאם ראו נורא עטימא ואלמקימון פי
ארץ גבסא[2] נור אספר עליהם: 2 וקאל[3] לקד כתרת הדא אלקביל
ועטמת להם אלפרח פפרחו בין ידיך כאלפרח פי אלחצאד וכמא
יסרון פי קסמתהם אלסלב: 3 אד אצר נקלהם ודהק[4] עאתקהם וקציב
אלמסתולי עליהם קד דקקת גמיע דלך כעצר מדין: 4 ואד כל כיל
מכיול בזלאזל ואלתוב אלמלות באלמעאצי קד צאר חריקא אכילה
אלנאר[5]: 5 ואד ולד לנא ולד ורזקנא אבנא דכרא וכאנת אלריאסה עלי
ראסה סמאה אלכפי אלחכים אלמאיק אלגבאר מלך אלאבד ריס
אלסלאם[6]: 6 לכתרה אלריאסה וסלאם לא אנקצא לה עלי כרסי דאוד
וממלכתה ליצלחהא ויסעדהא באלחכם ואלעדל מן אלאן ואלי אלדהר
נצרה רב אלגיוש[7] תצנע דלך: 7 ואד בעת אללה בהדא אלאמר[8] פי
אל יעקוב ווקע פי אל אסראיל: 8 תם טאהר אלקום מן אל אפרים
ואהל שומרון אנמעין באקתדאר ועטם קלב קאילין[9]: 9 אן וקע אללבן
בנינא חגארה מהנדמה ואן גדע כשב אלגמיז בדלנאהא בארז: 10 נצר
אללה אעדא רצין עליה[10] והיג[11] באגציה: 11 פיכון אלארמניון מן אלמשרק

---

[1]) יעברו בהם כל נקשה ורעב והיה אם ירעב יתקצף וקלל מלכו ואלהיו ויפנה אל השמים. ואל הארץ יביט ג"כ והנה היא בצרה וחשכה ועיפה וצוקה ואפלה מתפשטת עליה. כי אין עיפות למי שיציק להם בעת הראשון כאשר מהרו לבוא בארץ זבלן ונפתלי ובעת האחרון המכביד על דרך הים ועבר הירדן והופי הגוים" נראה שצ"ל אסרע במקום אסרעו.

[2]) "בארץ חשכה".

[3]) "ואמר" ר"ל העם.

[4]) העתיק מטה כמו מוט (במדבר י"ג כ"ג) מפני שהמוט נשא על הכתף.

[5]) "וכי כל מדה נמדדת בצרות והשמלה המגוללה בפשעים היתה לשריפה מאכולת אש". בן בלעם הביא זה הפירוש ואמר שלפי דעת הגאון סאון הוא מלשון סאה והפסוק הזה דבק עם הפסוק שלפניו וענינו שהצרות אשר באו על מלך אשור היו מדה במדה והבגדים המלוכלכים בפשעים אי אפשר לטהרם כי אם ישרפו.

[6]) "כי וכו'" ר"ל ועוד יש טעם שלישי לשמחת העם והוא הולדת בן זכר. ראב"ע: יש אומרים כי פלא יועץ אל גבור אבי עד הן שמות השם ושם הילד שר שלום, וזה דעת הגאון וכן פירש בן בלעם.

[7]) "תשועת ה' צבאות".

[8]) ר"ל הרעה הזאת ששלטו אויביהם בהם.

[9]) ר"ל והראו אנשי אפרים ושומרון את גאותם ועזות לבבם באמרם.

[10]) "תושיעת ה' את אויבי רצין עליו". רד"ק: מלך אשור ומחנהו שתפש דמשק והמית רצין.

[11]) "יעורר" וכן תרגם למטה י"ט ב'. וזה ג"כ דעת בן בלעם אשר הביא עוד פירוש אחר בשם פותר אחד שפירש יסכסך יבלבל והפותר הזה איננו רב סעדיה.

וינסאב וימר בעד אן יבלג אלמא אלי אלענק מתלא פיכון מאל[1]
אקמארה מלא סעה בלדך יא עמנו אל[2]: 9 ארתצו יא אמם ואנדקו
ואנצתו דלך יא דוי אבעאד אלארץ אתזרו ואנדקו תם תעאונו ואנדקו[3]:
10 תשאורו משורה פתפסך ותכלמו כלאמא לא יתבת לאן אללה
מענא: 11 לאן כדא קאל אללה לי בשדה קדרה[4] ואדבני מן אלמצי
פי טריק האולי אלקום קאילא: 12 לא תקולו עקדא לגמיע מא קאלה
האולי אלקום אנה עקד ומכופהם לא תכאפו ומרהבהם לא תרהבו:
13 אללה רב אלגיוש קדסוה והו מכופכם והו מרהבכם: 14 פאנה יכון
קדסא לאל ירושלם וכחגר צאדם וצואן מעתר לביתי מלך אסראיל
כפך ווהק[5]: 15 פיעתר בהמא כתירון פיקעון וינכסרון ויבהקון ויעלקון:
16 אחפט אלשהאדה ואכתם אלדלאלה ללתלאמיד[6]: 17 וקאל[7] אנא
אנתטר ללה אלדי חגב רחמתה ען אל יעקוב וארגוה: 18 והאנא
ואלאולאד אלדין רזקני איאהם אללה איאת ובראהין פי מא בין אל
אסראיל מן ענד רב אלגיוש אלסאכן פי גבל ציון: 19 אן קאלו לכם
אלתמסו אלי אלמשעודין ואלעראפין ואלמוצוצין ואלהדארין קולו להם
אלים אלשעב אלי אלאהה ילתמס פכיף יטלב ען אלאחיא מן אלמותי[8]:
20 דלאלה או שהאדה ואן לם יקולו הדא אלקול אלדי לים לה טלבי[9]:
21 לימרו בהם כל עסר וגאיע פיכון אדא הו גאע תגצב ושתם מלכה
ומעבודה ואלתפת אלי אלסמא: 22 ואלי אלארץ ילתפת איצא
פאדאהא בשדה וטלמה ולגב וציק ואפל מנתשר פיהא: 23 פאנה לא

---

[1]) נראה שצריך להיות מיאל במקום אמיאל והוא תקבוץ מן מיל וכן דרכו לפעמים להשמיט אליף הראשון כמו פחות תחת אפחות ותרגם מטות כמו מוטות שהוא שם עצם מלשון אגודת מוטה למטה ב״ח ר׳ שהעתיק מיל ולפי זה ענין הפסוק הוא ויהיו נטיות כנפיו מלא רחב ארצך. כלומר שכנפי חיל מלך אשר יהיו פרושים על כל ארץ יהודה.

[2]) בלשון קריאה כלומר ארצך אתה עמנו אל והוא שם בן אחז אשר יולד לו אחר המלחמה וזה היה לאות שלא תכבש ירושלים עיין למעלה ז׳ י״ד.

[3]) „האזינו זאת יושבי מרחקי ארץ התאזרו והשברו האזרו והשברו איש את אחיו והשברו״.

[4]) „בחזקת גבורתו״.

[5]) „כי (ה׳) יהיה למקדש ליושבי ירושלים ולאבן נגף ולצור מכשול לשני בתי מלך ישראל כפח ומוקש״ הנה לפי דעתו הפסוק הזה הוא מסורס וזה ג״כ דעת בן בלעם אלא שהגאון פירש שני בתי ישראל כאלו אמר שני בתי מלך ישראל ובן בלעם ביאר ששני בתי ישראל הם עשרת השבטים ולא ידענו מי הם השני בתים למלך ישראל ולמה קרא כן עשרת השבטים.

[6]) „בצור העדות והתום התורה להלמידים.״

[7]) „ואמר״ ר״ל הנביא עיין ראב״ע ורד״ק.

[8]) „אמרו להם הלא וכו׳ האיך ידרש בעד החיים מן המתים״ עיין ראב״ע ורד״ק.

[9]) הגאון חבר אלו השתי מלות עם מה שקדם ר״ל האיך יבוקש תורה ועדות מן המתים אחר זה יאמר הנביא: „אם לא יאמרו זה הדבר אשר איננו לבקש״ ר״ל אשר איננו ראוי לדרוש אחריו מלשון שחר טוב (משלי י״א כ״ז) אשר תרגם טאלב אלכיר.

ימסחהם אללה כמא ימסח אלמוסי אלחאד שער אלראס ואלמקדם
ואללחיה̈ כדלך יהלך אהל עבר אלנהר וקום מלך אלמוצל[1]: 21 ויכון
פי דלך אליום יסתבקי אלמר עג̇לה̈ מן אלבקר וראסין מן אלגנם
אסנא[2]: 22 ויכון מן כת̇רה̈ צנעה̈ אללבן יוכל סמנא כדאך אלסמן
ואלעסל יאכל כל מן בקי פי הדא אלבלד: 23 ויכון פי דלך אלוקת
תציר מואצ̇ע כת̇ירה̈ מא יכון פיהא כת̇יר מן אלפאן תסאוי כת̇ירא
מן אלמאל מציׄרא ללחסך ואלקרטב[3]: 24 ובאלסהאם ובאלקסי ידכ̇ל
הנאך מלך אלמוצל[4] כדאך חסך וקרטב יציר ג̇מיע דלך אלבלד:
25 וג̇מיע אלג̇באל אלתי תרפק באלמראפק[5] לא ידכ̇להא כ̇וף אלחסך
ואלקרטב בל תכון עאמרה̈ יטלק פיהא אלבקר וידוסהא אלגנם[6]:

ח

1 תם קאל אללה לי כ̇ד לך צפיחה̈ כבירה̈ ואכתב עליהא בכ̇ט
אלעאמה̈[7] לוחי אלסלב וסרעה̈ אלגנימה̈: 2 ואשהדת עליהא שאהדין
אמינין אוריה אלאמאם וזכריה אבן יברכיה: 3 תם דנות מן אלנביה̈
פחמלת וולדת אבנא פקאל אללה לי אסמה וחי אלסלב וסרעה̈
אלגנימה̈: 4 לאן אלצבי מן קבל אן יערף אן יקול אבא ואמא יחמל
מלך אלמוצל את̇את̇ דמשק וסלב שמרון בין ידיה[8]: 5 תם עאוד אללה
מכ̇אטבתי קאילא: 6 ג̇זא מא זהד האולי אלקום פי מא סלואן[9] אלסאיר
עלי רויד ואסרו[10] ברצין ואבן רמליה: 7 ולדלך סיצעד אללה עליהם
מא אלנהר אלעט̇ים אלכת̇יר הו מלך אלמוצל וג̇מיע אג̇לאיה[11] פיצעד
עלי ג̇מיע ג̇דראנה ויסיר פי ג̇מיע שטוטה: 8 וימצ̇י פי אל יהודה

---

[1]) „ביום ההוא יגלחם ה' כאשר יגלח התער החד שער הראש והערות והזקן כן יאביד יושבי עבר הנהר ועם מלך אשור.
[2]) „בשלוהו".
[3]) עיין תרגום יונתן ראב"ע ובן בלעם שפירשו כן ולא כפירוש הרד"ק.
[4]) „יבוא שמה מלך אשור" ר"ל כי מחנה אשור ישחית את הארץ שנה אחר שנה.
[5]) בכ"י א': באלמרא והוא חסרא בלשון חז"ל (בבא מציעא קי"ג ע"א) וענינו כלי שחופרין בו האדמה.
[6]) „אבל יהיו עבודים וישלחו בהם הבהמות וירמסם הצאן" עיין אבן גנאח בשרש עדר ובן בלעם בפירושו ולפי דעתם ההרים הם הרי יהודה ושם לא בא חיל מלך אשור ובשני הפסוקים הקודמים הנביא מדבר על ארץ עשרת השבטים שגלו בשנת שש למלך חזקיה ונשארה אדמתם שממה.
[7]) „בכתיבת המון העם".
[8]) „ישא מלך אשור את חיל דמשק ושלל שומרון לפניו".
[9]) זה שם השלח עד היום הזה.
[10]) ר"ל ששו ושמחו.
[11]) „הם מלך אשור וכל שריו וכו' הנמשלים במים העצומים והרבים.

רמליה קאילין: 6 נצעד אלי בלד יהודה נתטרפה[1]) וננפדהא אלינא[2])
ונולי מלכא פיהא הו אבן טבאל: 7 כדא קאל אללה רבי לא יקום
דלך ולא יכון: 8 בל אנמא ריאסה ארם עלי דמשק פקט כמא אן
רים דמשק רצין ואלי סתין וכמסה סנין ינדק אל אפרים מן קומהם[3]):
9 וריאסה אפרים עלי שמרון פקט כמא אן רים שמרון הו אבן
רמליה אן כנתם לא תאמנון אד לא תוטנון[4]): 10 ועאוד אללה
מכאטבא נביה ען אחז[5]) קאילא: 11 אסאל לך איה מן ענד אללה
רבך אמא עמקת מסאלתך או רפעתהא עלוא: 12 קאל אחז לא
אסאל ולא אגרב אללה: 13 קאל אלנבי אסמעו יא אל דאוד אקליל
ענדכם תעניז אלנאס חתי תענזון רבי איצא[6]): 14 לכן יעטיכם אללה
הו מן ענדה[7]) איה הודא לך גאריה חאמל סתלד אבנא[8]) ותסמיה
עמנואל: 15 ויכון אלסמן ואלעסל יאכלהמא טבעא[9]) קבל מערפתה
אלזהדה פי אלשר ואלאכתיאר ללכיר: 16 עלי אנה קבל אן יערף
אלצבי אלזהדה פי אלשר ואלאכתיאר ללכיר תתרך אלבלדה[10]) אלתי
קד צגרת מן קבל מלכיהא: 17 ויאתי אללה במלך אלמוצל עליך
ועלי אלך ועלי קומך פי איאם לם יאתך מתלהא מן יום זואל אל
אפרים ען אל יהודה[11]): 18 ויכון פי דלך אלעצר אן ינאדי אללה בקום
פי אקאצי כלגאן מצר שביה באלדבאב וקום פי בלד אלמוצל שביה
באלזנאביר[12]): 19 פיאתון כלהם וינזלון פי אלאודיה אלבאירה ופי כהוף
אלצכור ופי מא בין אלסדר ופי מא בין אלינבות[13]): 20 ופי דלך אלוקת

---

[1]) עיין בן בלעם שפירש תמלה תזאת נקטע אטראפה = נכרת את קצותיה וכן תרגם הגאון שמות ל״ז י״א והקיצונה אלמטרפה.

[2]) רד״ק: נבקיע חומותיה ונכנס בה ותהיה ברשותינו.

[3]) „אבל מלכות ארם איננה כי אם על דמשק כאשר מלך דמשק הוא רצין ובעוד ששים וחמש שנה ירוצצו אנשי אפרים מעמם״ אפשר שר״ל שאנשי אפרים יגלו ולא יהיו עוד עם.

[4]) עיין ראב״ע ורד״ק.

[5]) „ויוסף ה׳ דבר עם הנביא על אחז״.

[6]) „אמר הנביא שמעו נא בית דוד המעט מכם שתחשבו כאין כח האדם עד שתחשבו כאין כח אלהי ג״כ״.

[7]) „מעצמו״ רד״ק: אף על פי שאין אתם חפצים בו.

[8]) „הנה לך עלמה הרה סופה ללדת בן״ ראב״ע: ומאמר הגאון כי האות הוא שיהיה זכר.

[9]) „בטבעו״.

[10]) ר״ל זה יהיה לאות שקודם שידע הנער לבחור בטוב ולמאוס ברע תעזב הארץ.

[11]) „יביא ה׳ את מלך אשור עליך ועל ביתך ועל עמך בימים אשר לא באו כמוהם מיום סור אפרים מעל יהודה״.

[12]) „והיה בעת ההיא יקרא ה׳ לעם אשר בקצה יאורי מצרים הדומה לזבוב ולעם אשר בארץ אשור הדומה לדבורים״.

[13]) וכן תרגם נעצוץ לסמה כ״ה י״ג. לפי דעת הרד״ק הנעצוץ והנהלל הם עצים פתוחים.

אנא גאלם באן ראת עיני נור אלמלך רב אלגיוש: 6 פטעי אלי אחד
אלמלאיכה ופי ידה גמרה אכדהא בכלבתין מן פוק אלמדבח:
7 פאדנאהא מן פאי וקאל קד דנית הדה בשפתיך פקד זאל דנבך
וגפרת כטיתך: 8 וסמעת צות אללה יקול מן ארסלה מאמורא ומן
יסצי לנא מתברעא[1]) פקלת האנא ארסלני: 9 פקאל אדהב פקל להאולי
אלקום אלעצאה[2]) אסמעו סמאעא לא תפהמונה ואנטרו ריאא לא
תערפונה: 10 וטמס קלובהם ותקל אסמאעהם וגמץ עיונהם כילא
ינטרו בעיונהם ויסמעו באדאנהם פתפהם קלובהם וירגעון ען ראיהם פי
אמר דניאהם פישפון מן דלך[3]): 11 פקלת אלי מתי. יא רב קאל לי
אלי אן תכוי קראהם מן סאכן ומנאזלהם מן אדמי וריאצהם תכוי ותציר
וחשה: 12 ואד יבעד אללה האולי אלנאס יכתר אלתרך ואלכלא פי
אלארץ[4]): 13 ויבקי פיהא שביה באלעשר חתי תעוד ותציר רעיא כאלבטם
ואלבלוט פי שלכת מנתצבין בהא כדאך אלנסל אלמקדם נצבתהם[5]):

ז

1 וכאן פי איאם אחז אבן יותם אבן עזיה מלך אל יהודה אן
רצין מלך ארם ופקח אבן רמליה מלך אל אסראיל צעדא לירושלם[6])
ליחארבא אהלהא[7]) פלם יסתטיעא מחארבתהם: 2 פלמא אכבר אל
דאוד וקיל להם קד נזלת אלארמניה עלי אל אפרים אצטרב קלב
אלמלך וקלוב קומה כאצטראב שגר אלשערא מן קבל אלריאח:
3 פקאל אללה לישעיה אכרג תלקא אחז אנת ושאר ישוב ולדך אלי
טרף קנאה ברכה אלמא אלעליא אלי מחגה רוצה אלקצארין: 4 וקל
לה אטמאן וקר[8]) לא תכף וקלבך לא יסתרך מן קבל הדין אלרגלין
אלשביהין בטרפי מחראך מדכנין דלך שדה גצב רצין וארם ואבן
רמליה[9]): 5 גזא מן אגל מא דבר עליך אל ארם[10]) אלשר ואפרים ואבן

---

[1]) את מי אשלח בצווי ומי ילך לנו בנדבת לבו".

[2]) "הפושעים".

[3]) "וישובו מעצתם הרעה בדברי העולם הזה וירפו מזה" עיין ביאור הפסוק הזה באלאמאנאת דף 160.

[4]) "וכאשר ירחיק ה' אלה האנשים ירבה העזבה והשממה בארץ".

[5]) "וישארו בה (צדיקים) כחלק עשירי עד שתשוב (הארץ) ותהיה למרעה כאלה וכאלון בשער השלכת והם יעמדו כן יהיה הזרע הקדש מצבתם" ר"ל קיומם.

[6]) אפשר שצ"ל צעדא אלי ירושלם.

[7]) "למלחמה על יושביה".

[8]) ר"ל שנוח וישקוט ורד"ק הביא בשם הגאון שפירש השמר מלעשות מלחמה והשקט לך אל תירא ולא נמצא הפירוש הזה בהעתקה שלפנינו.

[9]) "מפני שני האנשים האלה הדומים לשני וכו' וזה חרי אף רצין וכו'".

[10]) "אנשי ארם".

ואלמציירי אלמר חלוא ואלחלו מרא: 21 אלויל ללמתחכמין ענד
אנפסהם ופי וגההם יתדאהנון: 22 ואלויל ללגבאברה פי שרב אלכמר
ודוי אלחיל פי מזג אלנביד: 23 מזכי אלמאלם לאגל אלרשא וזכוה
אלזכי יזילונהא ענה: 24 לדלך כמא יאכל אלקש לסאן אלנאר ואלהשים
כמא יכליהא אללהיב ענאצרהם תציר כאלדק ופרועהם תצעד כאלגבאר
אד זהדו פי תוראה רב אלגיוש וקול קדוס אסראיל רפצו בה: 25 ולדלך
אשתד גצב אללה עלי בעץ קומה[1]) ומד ידה עליה פצרבה חתי רגזת
אלגבאל וצארת גבאילהם מכסוחה פי וסט אלאסואק ומע דאך לם
ירגע גצבה ענהם ועאד ידה ממדודה עליהם: 26 פאן ירפע עלמא
לקביל מן בעיד וינאדיה[2]) מן אקאצי אלארץ פאדא בה סריעא בכפה
יאתי: 27 ליס פיה לגב ולא עאתר ולא ינאם ולא יוסן ולא ינחל אזאר
חקויה ולא ינתצל שסע מן נעלה: 28 אלדי סהאמה מסנונה וקסיה
מותרה ואטלאף כילה כאלצואן תחסב ובכרה כאלזואבע: 29 ולה
זיראן כאללבו יזאר כאלצרגאם ינהם ויחוז אלפריסה ויפלת בהא וליס
מכליץ: 30 וינהם עליהם פי דלך אליום כפיץ אלבחר וילתפתון אלי
אלארץ פאדא הי טלמא ואלקמר ואלשמס[3]) קד אטלמא פי אקטארהמא[4]):

ו

1 פי סנה אברץ פיהא[5]) עזיה אלמלך ראית נור אללה גאלסא
עלי כרסי רפיע וסני ושעאעה[6]) מלא אלהיכל: 2 ולה מלאיכה וקוף
פי אלעלו[7]) סתה אגנחה לכל ואחד באתנין יסתר וגהה ובאתנין יסתר
רגליה ובאתנין יסעי[8]): 3 וינאדי בעצהם בעץ ויקולון קדוס קדוס קדוס
רב אלגיוש וכרמה מלא גמיע אלעאלם: 4 פאצטרבת מלאבן
אלסכפאת[9]) מן צות אלמנאדי ואמתלא אלבית דכאנא: 5 פקלת וילי
אד קצרת ואנא רגל מנקטע אלקול[10]) ופימא בין קום מנקטעין אלאקאויל

[1]) „מקצת עמו". — [2]) „ויקראהו".

[3]) „הירח והשמש" ולפי זה צר עינו צהר בחסרון תא וכן כתב דונש בתשובותיו No. 152. וכן בלעם הזכיר את הפירוש הזה בשם הגאון והשיג עליו.

[4]) „במחוזותם".

[5]) „שנצטרע בה". וכן תרגם יונתן ועיין עוד נדרים ס״ד ב׳.

[6]) „והדרי אורו".

[7]) „ולו שרפים עומדים ממעל" הפריד בין ממעל ולו מפני שאם תחבר השתי מלות תאמר שהשרפים הם ממעל לה׳ וזה כפירה. עיין ביאורו למשלי כ״ה י״א.

[8]) „ירוץ" והגאון מתרגם בזאת המלה הערבית כל חי המתנענע במהירות וכן למטה פסוק ו׳ עיין בראשית א׳ ב׳.

[9]) עיין אבן גנאח בשרש סף.

[10]) „ואמרתי אוי לי כי קצרה ידי ואנכי איש אשר אין ביכלתו לדבר . . . מפני שעיני ראו אור המלך".

גיוש אל אסראיל ואל יהודה גרס קרתה רגא להם אלחכם פאדא
בעסף[1]) ובעדל פאדא בצראך: 8 אלויל ללמדאנין אלבית באלבית
אלדין יקרבון ציעה אלי ציעה אדא כלת אלמואצע אקמתם וחדכם פי
אלבלאד[2]): 9 פאנה פי סמעי קאל רב אלגיוש אן לם תציר אלמנאזל
אלכתירה וחשה ואלכבאר אלגיאד בלא סאכן[3]): 10 סמא עשרה
פדאדין מן אלכרם תכיל מטרא ואחדא ויא ליתהם ובדאר כר יכיל
ויבה פקט[4]): 11 אלויל ללמצטבחין באלגדאה ואלנביד יטלבון ואלמגתבקין
פי אלמסא ואלכמר ירהקהם[5]): 12 ואלדין יכון בטנבורין ועוד ודף ונאי
אלכמר משרובהם ואלי פעל אללה לא ילתפתון מא צנעתה ידאה
לא ירונה[6]): 13 לדלך גלא כתיר מן קומי בלא מערפה וצאר כראמהם
רהטא דוי גוע וגמהורהם לאגבין עטאשא[7]): 14 ולדלך אוסע אלתרי
נפסה ופגר פאה סרפא בגיר חד[8]) חתי נזל פיה דו בהאיהם וגמהורהם
ודו גלבתהם ואלרכין מנהם[9]): 15 ואד אנכפץ האולי אלנאס ואתצעת
הדה אלרגאל ועיון אלשאמכין אתצעת: 16 פתעאלי רב אלגיוש[10])
באלחכם ואלמאיק אלקדוס תעטם בעדלה: 17 ועף אלנאס פרעת
אלכראף כסבילהא ואלריאץ אלסאחה אכלוהא אציאפהא[11]): 18 ואלויל
לגאדבי אלדנוב בחבאל אלזור וכמאהם גליט כענאן אלעגלה[12]):
19 אלקאילין לית יחי ויסרע[13]) באפעאלה חתי נרי ויקרב תקדיר קדוס
אסראיל[14]) פיאתי חתי נעלם: 20 ואלויל עלי אלקאילין[15]) עלי אלשר
כירא ועלי אלכיר שרא ואלמצירי אלטלאם נורא ואלנור טלאמא

---

[1]) „חמס ועושק״ תרגם מלת משפח לפי ענינו וכן בתרגום יונתן: והא אינון אנוסין.

[2]) „אחר ששממו המקומות תשבו לבדכם בארץ״.

[3]) הפסוק הזה הם דברי הנביא כמו שתרגם יונתן ופי׳ רש״י וענינו באזני שמעתי גזירת ה׳ צבאות שלא תשבו לבדכם בארץ אם לא בתים רבים לשמה יהיה אחרי שהגדולים והטובים ישארו מאין יושב אתם ג״כ לא תוכלו לשבת בהם.

[4]) „ומי יתן חרע חמר יעשה רק איפה״ ר״ל שלא יעשה אף איפה אחת.

[5]) „ירדפם״ מלשון כי דלקת אחרי, וכן פירש בן בלעם ואמר כי הוא במקום ירדפם היין ויבקשם.

[6]) ר״ל הוי לשותי יין והם מנגנים בכלי זמר ואינם רואים מעשי ידי ה׳.

[7]) „לכן גלו רבים מעמי מבלי דעת ונכבדיהם היו מתי רעב והמונם עיפים בצמא״.

[8]) „באין קצבה״.

[9]) „הנהדרים מהם וכו׳ והמתענג מהם״.

[10]) שני הפסוקים דבקים וענינם אחר שנכנעו בני אדם יגבה ה׳ צבאות וכו׳.

[11]) „ועניים מבני האדם הם ירעו הכבשים כמנהגם והשדות השמנות יאכלו (תבואתם) אורחיהם״.

[12]) „וחטאיהם עבים כעבותות העגלה״.

[13]) „מי יתן יחיש וימהר״ וכן תרגם יונתן: אימתי יוחי.

[14]) „ותקרב גזירת קדוש ישראל״.

[15]) אפשר שצ״ל ללקאילין.

רדמהן באלסיף ודו גברותהן[1] פי אלמלאחם: 26 ויתרחון ויחזנון פי
מנאזלהן ופוארג יקעדן עלי אלארץ[2]:

ד

1 חתי יתעלק[3] כתיר מן אלנסא ברגל ואחד פי דלך אליום יקלן
לה טעאמנא נאכל ותיאבנא נלבס לכן יסמי אסמך עלינא צם ענא
עארנא: 2 פי דלך אליום יכון מא ינבתה אללה לטראה וכרם ותמר
אלארץ לאקתדאר ופכר לפלית אל אסראיל: 3 ויכון אלבאקי פי ציון
ואלפאצל פי ירושלם יסמי קדוסא כל מן כתב ללחיוה פיהא: 4 אדא
גסל אללה וסך אל ציון גמיעא ומעאצי אל ירושלם ינטפהא[4] מן בין
קוסהא אמא בקוה אלחכם או בקוה אלנפי: 5 ויברו אללה עלי גמיע
גבל ציון מהיאה ומא דעי באסמה גמאמא נהארא ודכאנא וספר נאר
להיבה לילא ועלי גמיע אלכרם יטיף בהא[5]: 6 ומלה תכון טלא נהארא
מן אלסמום וכנא וסתרא מן סיל ומטר:

ה

1 הודא אנשי קולא לודידי הו מא אנשאה מחבי פי כרמה ואקול
כאן לודידי כרם פי רכן די סמן: 2 ועזקה בעד מא נגלה[6] ונרסה
סריקא[7] ובנא פי וסטה ברגא ונחת פיהא תגארא רגא בדלך אן ינבת
ענבא פאנבת זואנא[8]: 3 ואלאן יא אהל ירושלם ויא אהל יהודה אחכמו
ביני ובין כרמי: 4 מא אלדי יגב אן יעמל פיה איצא פלם אעמלה מא
באלה רגותה אן ינבת ענבא פאנבת זואנא: 5 ואלאן אנא מערפכם
מא אלדי אצנעה בה אזיל טלאלה[9] פיציר רעיא ואתגר סיאגה פיציר
דוסא: 6 ואגעלה באירא לא יזבר ולא ינכש פינבת חסכא וקיצומא[10]
ואמר אלא תמטר אלגיום עליה מטרא: 7 ואעלמו אן כרם רב אל

[1]) ר״ל והאנשים אשר היו בוטחות בגבורתם.

[2]) „ואנו ואבלו בבתיהן ותשכבנה על הארץ עצלות״ אפשר שרמז הגאון על איסור מלאכה באבילות.

[3]) „עד שיחזיקו״ הפסוק הזה דבק עם הפסוק שלפניו.

[4]) „אחר שרחץ וכו׳ וכאשר ידיח פשעי אנשי ירושלים״ עיין למעלה דף ב׳ הערה 6.

[5]) „ויברא ה׳ על כל הר ציון מכון ועל הנקרא בשמו ענן וכו׳ ועל כל כבוד יחפה בחס״ ר״ל בענן יומם וכו׳.

[6]) ר״ל חפרו אחר שסקלו.

[7]) עיין בראשית מ״ט י״א. ובן בלעם השיג על הגאון ואמר שזאת המלה איננה נמצאת בערבי. אבל אבן גנאח בשרשים אומר שהענבים המובחרים נקראים בארץ ישראל שריק.

[8]) רד״ק: באושים פירוש ענבים רעים וכן פי׳ ר׳ סעדיה מתרגום וירע ובאש.

[9]) הגאון גזר משכתו מלשון סכך ומסוכה.

[10]) כן הוא בכ״י. ואבן גנאח בשרשיו קיצום בלא נקודה על הצדי וכן הוא באוצר השרשים הערביים שלנו. עיין Loew Aramäische Pflanzennamen p. 78.

להם אנתם רעיתם אלכרם טלמא וגצב אלמסאכין פי ביותכם[1]):
15 מא לכם תצעפון קומי ווגוה אלמסאכין תמערון[2]) יקול אללה רב
אלגיוש: 16 קאל אללה לאגל מא תשמכן בנאת ציון וצרן ימשין
ממדודאת אלחלוק ומברקאת אלעיון[3]) אדא ימשין יכטרן ובארגלהן
יעכסן[4]): 17 סיגרד אללה האמתהן ויערי גהאתהן[5]): 18 פי דלך אלוקת
יזיל אללה אלאפתכאר באלאכפאף[6]) ואלכלאכל ואלאהלה:
19 ואלקלאיד[7]) ואלושאחאת[8]) ואלגלאגל[9]): 20 ואלאכליל[10]) ואלאסורה[11])
ואלעקוד[12]) ואלבדנאת[13]) ואלדמאלג[14]): 21 ואלכואתם ואלאשנאף:
22 ואלחלל[15]) ואלמטארף[16]) ואלמקאנע[17]) ואלמכרותה[18]): 23 ואלאזר[19])
ואלסבאני[20]) ואלצנאיף ואלארדיה[21]): 24 פיציר להם בדל אלטיב אלנתן
ובדל אלאזוראת אלכלקאת ובדל עמל אלמשט אלנתף[22]) ובדל
אלגלאיל[23]) אתזאר אלמסוח אן אלתבדיל אגמל להן[24]): 25 במא יקע

---

[1]) „כאשר הוא מביא במשפט זקני העם ושריהם כן יאמר להם אתם בערתם הכרם בחמס וכו'".

[2]) „תשטו ותמירו".

[3]) עניינו מגדלות את עיניהן ומביטות בעזות מצח. וכן פירש בן בלעם.

[4]) הגאון בחר במלה ערבית הדומה לעברית ועניינה מתעות האנשים לזנות אחריהן. וכן תרגם וכעכס אל מוסר אויל (משלי ז כ"ב) כעאכס ר"ל כאיש המעקש דרכיו ולא ישמע כי אם למוסר אויל עיין בהערתינו שם.

[5]) ראב"ע: יש אומרים חסר אלף פאתהן.

[6]) „הנעלים".

[7]) מין ענקים עיין רד"ק.

[8]) מן חגורה המשובצת באבנים יקרים.

[9]) פעמונים.

[10]) הכתר.

[11]) והנזמים.

[12]) „ענקי הגרגרת".

[13]) „כתנות הנשים".

[14]) „הנזמים שמשימין הנשים למעלה מן ארכבת הזרוע".

[15]) „לבושים נאים".

[16]) „כסות שמתעטפות בה" עיין רד"ק.

[17]) מין צעיף המכסה כל הגוף.

[18]) עניינו בהנדסה כדור מחודד ואפשר שטעמו כאן עדי הנשים אשר צורתו דומה לזה והרד"ק פירש כיסים.

[19]) „סינר".

[20]) מין אזור הנקרא על שם מקום עשיתו. ובמשלי ל"א כ"ד תרגם מלת סרין אזאר כמו שתרגם כאן גליון.

[21]) עיין רד"ק וצ"ל שם ארדיה במקום אריד. ואמר בן בלעם שקצת אלה המלות ידועות וקצתן אי אפשר לעמוד על עניינם.

[22]) „ויהיה להן תחת בשם סרחון ותחת חגורות בלויי סחבות ותחת מעשה מסרק קרחה.

[23]) ראב"ע: חלוק דק מרוקם יושם על כל המלבושים.

[24]) ראב"ע: אמר הגאון ההפך שהוא תחת יותר יפה להן. ועיין מה שכתבתי בהערותי לפירוש בן בלעם.

ג

1 לאן אלסיד רב אלג׳יוש מזיל מן אל ירושלם ומן אל יהודה מא
הם מתוכ̈לון עליה מן אלרג׳אל ואלנסא[1] אלמתכל עליה פי אלטעאם
ואלמתכל עליה פי אלשראב: 2 ואלג׳באר וד׳א אלחרב ואלחאכם
ואלשאער[2] ואלחאתם[3] ואלשיך׳ אלכביר: 3 ורים קומה ואלוג׳יה ואלמשיר
ואסתאד׳ אלצנאע ואלפהם אללמיף[4]: 4 חתי אציר אלאחדאת רווסהם
ואלצביאן יתסלטון עליהם: 5 ויתשבת אלקום אלפריק באלאכ׳ר ואלרג׳ל
בצאחבה יפתתנון[5] אלצבי באלשיך׳ ואלהין באלכרים: 6 חתי יתעלק
רג׳ל באכ׳יה או באחד אהל ביתה יקול אד׳ לך תוב קנענא אן תכון לנא
מדב̄רא ותכון הד׳ה אלאמה אלפקירה תחת ידך[6]: 7 תראה יחלף להם
פי ד׳לך אלוקת יקול לא אציר מצ׳מד תאג׳[7] ולים פי ביתי טעאם ולא
תיאב ולא תג׳עלוני מדב̈ר קום: 8 ממא קד אפתקר אל ירושלם ואל
יהודה קד וקעו ממא לסאנהם ושמאילהם אלי אללה יכ׳אלפון בהא מא
קצדה פי ג׳לאלה[8]: 9 פראסה וג׳והם[9] תשהד עליהם וכ׳טאיאהם כאהל
סדום הם יכ׳ברון בהא לא יג׳חדון אלויל לנפוסהם פאנהם קד אולוהא
ש̄רא: 10 לאנה כמא יג׳ב אן יקאל ען אלצאלח מא אג׳ודה ואנה סיאכל
תמר שמאילה: 11 כד׳אך יג׳ב אן יקאל אלויל ללטאלם אלרדי[10] ואנה
סיכאפא במא אולת ידאה: 12 ואד׳ צאר קומי ערפאהם אלצביאן חתי
אלנסא תסלטן עליהם וצאר מרשדוה מצ̈לין ואלסאלכון פי סבלה קד
אהלכוהם: 13 פאן אללה מנתצב לאכ׳צאמהם[11] לדינונה הד׳א אלקום:
14 כמא אן אללה פי אלחכם ידכ׳ל אשיאך׳ קומה ורוסאהם כד׳אך יקול

---

[1]) „האנשים והנשים אשר הם נשענים עליהם."

[2]) „המשורר" ר"ל המחבר שירים ופיוטים.

[3]) ר"ל ההותך את משפטו בדבור קצר ומתוקן כאלו צלחה עליו רוח נבואה. ועיין בן בלעם.

[4]) „שר עמו והנכבד והיועץ וראש האומנות והנבון המדבר צחות".

[5]) וכן תרגם למטה ל׳ ד׳ רהב פתנה.

[6]) „עד שיתפש איש ברעהו או באחד מאנשי ביתו ויאמר לך שמלה וזה יספיק לנו שתהיה מנהיגנו ותהיה זאת האומה העניה תחת ידך".

[7]) „תראה אותו שישבע ביום ההוא לאמר לא אהיה מוכתר".

[8]) „כי אנשי ירושלים כבר העוו ואנשי יהודה נפלו מפני שבלשונם ובמעלליהם אל ה׳ ממרים מה שהוא רוצה בכבודו".

[9]) ר"ל תמונת הפנים אשר בו יכיר האדם טבע חבירו.

[10]) „כי כאשר הוא ראוי לאמר על הצדיק מה טוב הוא וכי יאכל פרי מעלליו. כן ראוי הוא לאמר אוי לרשע הרע וכו׳."

[11]) שני הפסוקים האלה דבקים וענינם מפני ששוטרי העם נערים עד שנשים משלו בו ומישריו מתעים והתהלכים בדרכי ה׳ האבידום. נצב לריב וכו׳.

תכרג מן ציון וכלאם אללה מן ירושלם: 4 פיחכם פימא בין אלאמם
ויעט שעובא כתירה פיחטמון סיופהם יגעלוהא סככא ומזארקהם
מנאגלא לא יחמל קביל עלי אכר סיפא ולא יתעלמון אבדא אלחרב:
5 יא אל יעקוב תעאלו נסיר פי נור אללה: 6 פאנך קד ודרת מדהב
קומך יא אל יעקוב וקד אתבע קומכם סבל אלקדם[1]) ומתפאלון
כאלפלסטיניין ובנואשי אלגרבא יכתפון[2]): 7 ואמתלא בלדהם פצה
ודהבא ולא חד לכזאינהם ואמתלא בלדהם כיולא ולא חד למראכבהם:
8 ואמתלא בלדהם אותאנא פהם למא עמלת אידיהם יסגדון כל למא
עמלת אצאבעהם: 9 ינכפץ אלאדמיון ויתצע אלנאם ולא תסאני להם[3]):
10 יקול בעצהם לבעץ אדכל פי אלצואן מתלא ואנטמר פי אלתראב
מן קבל פזע אללה ומן בהאיה ואקתדארה[4]): 11 ואדא אתצע עיון
אלשמכי מן אלאדמיין וינכפץ ארפע אלנאס[5]) יכון אללה אלקאהר וחדה
פי דלך אליום: 12 לאן ללה רב אלגיוש יום עלי כל מקתדר ורפיע
ועלי כל סני פיתצע[6]): 13 ועלי גמיע ארוז אללבנאן אלרפיעה אלסניה
וגמיע שגר אלבתניה: 14 ועלי גמיע אלגבאל אלרפיעה ואליפאע
אלסניה: 15 ועלי כל ברג שאמך וכל סור חצין: 16 ועל גמיע ספן
אלבחר[7]) וגמיע זכרפאת[8]) אלמנא: 17 פינכפץ אשמך אלאדמיין ויתצע
ארפע אלנאס ויכון אללה אלקאהר וחדה פי דלך אליום: 18 ואלאותאן
גמלה ימציהא[9]): 19 פידכל אהלהא[10]) פי מגאיר אלצואין וסראבאת
אלתראב מן קבל פזע אללה ובהאיה ואקתדארה בקיאמה לירהב אהל
אלארץ: 20 פי דלך אליום יטרח אלאנסאן אותאנה אלפצה ואותאנה
אלדהב אלתי צנעת לה ליסגד להא לאכלי אלתמאר ואלכפאפיש[11]):
21 לידכל פי נאקר אלצואין ופי כהוף אלצכור מתלא מן קבל פזע
אללה ובהאיה ואקתדארה בקיאמה לירהב אלעאלם: 22 אנתהו ען
אלאדמי אלדי פי אנפה אלנסמה אנה מאדא יחסב:

---

1) „כי נטשתה דרך עמך (ר״ל תורתו) והלך עמכם אחרי דרכי אנשי קדם״.

2) עיין ראב״ע ורד״ק.

3) „ולא תרוממם״. והיה צריך לחיות בערבי ולא תסאניהם ובעברי ואל תשאם ואפשר שמלת תסאני הוא מקור מבנין חששי.

4) „ואז יאמר איש לאחיו . . . מהדרו וגאונו״ וכן למטה פסוק י״ט וכ״א.

5) „וכאשר שפלו עיני גבהות אדם ושח היותר רם מן האנשים נשגב ה׳ לבדו״.

6) „ועל כל רם ושפל״.

7) „הים״ וכן העתיק תרשיש בכל מקום.

8) עיין ויקרא כ״ו א׳ ואבן גנאח בשרש שכה.

9) ר״ל יעבירם ויכריתם.

10) ר״ל עובדי האלילים.

11) „לאוכלי הפרות״ עיין ראב״ע שהביא דעת יש אומרים שהוא עוף שיאכל הפרות בלילות.

באנת ממלוה̇ חכמא ואלעדל באן פיהא מקימא[1]) ואלאן צארו קתאלין:
22 ממא קד צאר ורקך זיפא[2]) וכ֗מרך מגשושא באלמא: 23 ריסאך
זאילון ואצחאב סארקין כלה מחב֗ אלרשוה̇ וכאלב אלמכאפאת[3]) אליתים
לא יחכמון לה ודעוי אלארמלה̇ לא תצל אליהם: 24 לדׄלך קאל אלסיד
רב אלג֗יוש ג֗ליל אסראיל אד֗ אשתפי מן אעדאי[4]) ואנתקם מן באג֗צ֗י:
25 וארד֗ ידי עליך ואסבך נקאא זיפך[5]) ואזיל ג֗מיע סתוקך[6]): 26 וארד֗
קצ֗אתך כאלאולי וחכאמך כאלאבתדא בעד ד֗לך תדעין בלד אלעדל
אלקריה̇ אלאמינה̇: 27 לאן ציון תפדא בחכם וראג֗עוהא בעדל:
28 חינד֗ יאתי כסר[7]) אלפאסקין ואלכ֗אטין אג֗מעין ותארכו אללה יפנון:
29 כמא קיל להם אנכם סתכ֗יבון מן אלבטם אלתי תמניתם עבאדתהא
ותכ֗ג֗לון מן אלג֗נאין אלתי אכ֗תרתם נזהתהא[8]): 30 ותצירון כבטמה̇
סאקט ורקהא וכג֗נאין ליס להא מא: 31 ויציר אלותיק כד֗לך
כאלמשאקה̇ ואפעאלה תלד כאלשראר[9]) ישתעלאן ג֗מיעא פלא להם[10])
מן מטפי:

ב

1 אלכ֗טאב אלד֗י אוחי בה אלי ישעיה אבן אמוץ פי מא בין אל
יהודה ואל ירושלם: 2 פיכון פי אכ֗ר אלזמאן אן יכון ג֗בל בית אללה
מהיא עלי רום אלג֗באל וסניא מן אליפאע ויקבל אליה ג֗מיע אלאמם:
3 וינטלק אלשעוב אלכת֗ירון יקולון תעאלו נצעד אלי ג֗בל אללה ואלי
בית אללה יעקוב ידלנא מן סירה מא נסיר בה פי טרקה[11]) לאן אלתוראה̇

[1]) עיין פירושו למשלי י״ט כ״ג.

[2]) „מזויף״ ותרד״ק כתב בשם אביו שהביא לו (ר״ל למהול) חבר מתערבי אלמהל וכן הוא אומר בשרשים: והביא לו ראיה אדוני אבי ז״ל מהערבי שאומר לדבר המעורב מחלא מהלי. ולא ידעתי ענינו.

[3]) מלשון לי נקם ושלם. ואפשר שענינו כמו שתרגם יונתן. ועיין בן בלעם.

[4]) „אנחם מצרי ואנקמה מאויבי״ עיין דוזי שרש שפי.

[5]) ר״ל לנקות הכסף מן הזיקים. עיין תהלים י״ח כ״ח.

[6]) ענינו הסעות המזויפות.

[7]) „ואז יבוא שבר״.

[8]) „באשר נאמר להם אתם תבושו מן האלים אשר חמדתם לעבדם ותחפרו מן הגנות אשר בחרתם להשתעשע בהן״ ודונש בתשובותיו (עמ׳ 49) אמר שהגאון העתיק אלים כמו כבשים כמו הנחמים באלים (לפטה נ״ז ה׳) ובאמת תרגם שם באלים = באלכבאש אבל כאן לא מצאנו בכתבי יד כי אם מן אלבטם אשר ענינו אלים קבוץ מאלה. ואפשר שסופר אחד הגיה זאת המלה מדעתו. ולפי דעת הגאון הכבשים הם משל לגדולי העם וראשיהם כאשר תראה בהעתקתו אלי הצדק (לפטה ס״א ג׳).

[9]) „והיה החזק כזה (ר״ל התקיף שברשעים) כנעורת ומעשיו האלה (ר״ל מעשיו הרעים אשר ספרם למעלה) כניצוצים וכו׳״ וזה דעת יונתן.

[10]) צ״ל לחטא. — [11]) „ללכת בארחתיו״.

אלגיוש בקי לנא שרידא קלילא[1] לכנא כאל סדם ושבהנא אל עמורה:
10 אסמעו כלאם אללה יא שבהא[2] ולאה אל סדום ואנצתו שריעה רבנא
יא נטרא קום עמורה: 11 פאן לא אשא[3] כתרה דבאיחכם יקול אללה
קד אסתכתרת צואעד אלכבאש ושחום אלגואמים[4] ודמא אלבקר
ואלחמלאן ואלעתדאן לא ארידהא: 12 ואדא תאתון ללחצור בין ידי
מן טלב דלך מנכם אן תדוסו צחוני באטלא[5]: 13 לא תעאודו אתיאן
הדאיא אלזור ובכורכם כרה הו ענדי ואלשהור ואלאעיאד אללואתי
תסמונהא באסמא לא אגיז לכם אלגל ואלמכת פי אלקדס[6]: 14 שהורכם
ואעיאדכם קד שנאתהא נפסי וצארת ענדי כאלתקל יעגז אלחק
אחתמאלהא[7]: 15 וענד בסטכם כפיכם אחגב רחמתי ענכם[8] ואיצא אן
אכתרתם מן אלצלוה לא אסמעהא ממא אידיכם מעאצי ממלוה[9]:
16 ארתחצו ותזכו ואזילו קבח שמאילכם מן בין ידי ואנתהו ען אלאסאה:
17 תעלמו אלאחסאן ואלתמסו אלחכם וארשדו אלמתהור[10] ואקצו
לליתים ואכצמו ללארמלה: 18 תם תעאלו חתי נתקאבל יקול אללה[11]
פאנה אן כאנת כמאיאכם כאלחמרה אביצת כאלתלג ואן אחמרת
כאלקרמז צארת כאלצוף נקאא[12]: 19 אלא אן[13] שיתם וסמעתם ואטעתם
אכלתם כיר אלבלד: 20 ואן אביתם דלך וכאלפתם אפניתכם באלסיף[14]
לאן כדא קאל אללה: 21 כיף צארת טאגיה[15] אלקריה אלאמינה אלתי

---

[1] „כשריד מועט.״

[2] „תדומים לקציני סדום״ וכן „תדומים לעם עמרה״ עיין רד״ק.

[3] „כי לא ארצה.״

[4] כתב הפרחי בספרו כפתור ופרח דף קכ״ד (דפוס בערלין) וראיתי בספר התגים לר׳ יהודה בן בלעם אמר ר׳ סעדיה ז״ל שתגמוס כשר לקרבן וחלבו אסור שנאמר שבעתי עלות אלים וחלב מריאים ונאמר ויזבח שור ומריא וצאן (מ״א א׳ י״ח). ור׳ האי ז״ל אמר שהוא פסול לקרבן וחלבו מותר והוא מין משור תבר ופירש מריא שמן דכתיב כעת במרום תמריא (איוב ל״ט מ״ז) ובלשון משנה ממרים את העגלים (שבת קנ״ח) עד כאן לשונו. ולפי זה הגאון שהזכיר הראב״ע הוא ר׳ האי ולא ר׳ סעדיה.

[5] „לשוא.״

[6] „והחדשים והמועדים אשר תקראו אותם בשמות לא ארשה לכם און ועצרה בבית המקדש״ עיין ויקרא כ״ג ל״ז ובמדבר כ״ט ל״ח.

[7] ״לא תוכל תאמת (חת כגוי לה) לסובלם״.

[8] „רחמים שלי״.

[9] „מפני שידיכם מלאו פשעים״ וכן תרגם בכל מקום מלת דמים אם אין ענינה דם ממש.

[10] „ישרו המוחזים״.

[11] ר״ל נקביל אנכי ואתם כלומר שה׳ אומר לישראל נעמד יחד למשפט. עיין Opuscules LVI, 2.

[12] „יהיו נקיים כצמר״.

[13] „הלא אם״.

[14] „אשמידכם בחרב״.

[15] תרגום: תבו למהוי בטעיתא.

תפסיר ישעיהו

ומנתחבאת מן שרחה

בשם ה׳ נעשה ונצליח

א

1 וחי אללה אלי ישעיה אבן אמוץ[1]) אלדי אוחאה אליה פי מא
בין אל יהודה ואל ירושלם עלי עהד עזיה ויותם ואחז ויחזקיה מלוך אל
יהודה: 2 אסמעו יא סמאואת ואנצתי יא ארץ מא קאלה אללה[2]) בנון
רביתהם ורפעתהם והם כפרו בי: 3 קד יערף[3]) אלתור קאניה ואלחמאר
מעלף רבה ואסראיל לם יעלם וקומי לם יפהם: 4 יא איהא אלקביל
אלכאטי אלשעב אלתקיל אלדנב ואלנסל אלשריר ואלבנון אלמפסדון
תרכו מאעה אללה ורפצו בקדוס אסראיל ותרחו אלי ורא[4]): 5 ועלי
מא תודבון איצא תזדאדון זואלא[5]) פכל ראס ממרץ וכל קלב מדוי:
6 מן אלקדם אלי אלראס ליס פיהם מצח אלא ותם שגה או גראחה
או צרבה מסתקיחה לם תעצר ולם תצמד ולם תלין בדהן: 7 בלדכם
וחשה וקראכם חריקה באלנאר וריאצכם בעצהא חדאכם אלאגנביון
אכלוהא ובעצהא כאויה כהפך אלסיול[6]): 8 וקד בקי גמע ציון[7]) כעריש
פי כרם כמנטורה פי מקתאה כקריה מכצצה[8]): 9 ולולא אן אללה רב

---

[1]) „חזון ה׳ לישעיהו״ בן בלעם השיג על הגאון ואמר שאין צורך להוסיף מלת ה׳ שענין הפסוק הוא נבואת ישעיהו.

[2]) „מה דבר ה׳״.

[3]) „לפעמים ידע״ ועיין ביאורו למשלי ל׳ כ״ד ושם הזכיר את ביאורו לזה הפסוק ואמר שגם הבהמות המתחכמות רק בטבען מכירות את בעליהם על אחת כמה וכמה האדם צריך להכיר בשכלו את הבורא.

[4]) כן צ״ל בריש משרש תרח ועיין דוזי בשרשיו. ולפי זה נזרו ענינו נסוגו.

[5]) ר״ל אחרי שכבר אתם מכים עוד תוסיפו לחטוא. עיין רש״י.

[6]) „ואדמתכם קצתה לנגדכם וכו׳ וקצתה שממה כמהפכת זרמים״ ודונש בתשובותיו עמ׳ 28 השיג על הגאון ואמר שאי אפשר לחיות זרים לשון רבים מזרם. ועיין שפת יתר עמ׳ 22. ובן בלעם ג״כ טען על פירוש הגאון ואמר עליו האיש אשר אין לו ידיעה בשרשי לשון עברית.

[7]) „קהל ציון״ וכן תרגם בכל מקום.

[8]) וזה לשון בן בלעם: ופתר הגאון בקריה מכצוצה ירצה בו שבתי העיר הם כבתים הנעשים מקנים וזה צמח וכל זה תהבולת איש אשר לא ידע ענינו. ונראה שהגאון גזר מלת נצורה מן נצר.

הקדמת המוציא לאור.

הנני נותן היום לפני אוהבי ספרות קדמונינו ז"ל את החלק השלישי מכתבי רבנו סעדיה גאון המלל תרגומו הערבי לישעיה. והתרגום הזה כבר נדפס בשנת 1790 למספרם על ידי החכם הנוצרי פולוס[1]) אשר תקע אהל בית מדרשו בעיר היידעלבערג לפי כ"י אשר מצא באוצר הבודליאנא באקספארד. החכם הזה לא היה בקי בלשון ערבית ובפרט בהחליפו האותיות העבריות לערביות נפל ברשת שגיאות רבות לאין מספר מפני שהרבה פעמים לא הבדיל בין אותיות השוות כמו דלת וריש בית וכף הא וחית וכו'. ומאז ועד עתה רבו וגם רבו האנשים הנבונים והמפורסמים בידיעת לשון הגר אשר יגעו את עצמם להגיה הטעיות הנמצאות בהוצאת פולוס והם איכהארן[2]) געזעניוס[3]) מנק[4]) ולא באו עד תכלית מטרתם כי אין בית אשר אין שם מת. וגם אנכי הוצאתי לאור את התרגום הזה עם איזה הערות בלשון צרפת בשנת 1889 למספרם במכתב עתי של החכם סטאדע[5]. והיה בידי עוד כ"י אחד טוב מאד מבית עקד הספרים הלאומי אשר בפאריס נומ' 1325 והוא מכיל 126 דפים in-folio ובכל דף ודף כ"ג שורות באותיות מרובעות ובכל פסוק ופסוק נמצאו המקרא ותרגום יונתן מנוקדים בנקוד האשורי ופתרון הגאון. ואף כי עשיתי את מלאכתי ביגיעה רבה ובשקידה עצומה לא יכולתי לנקות תמיד האוכל מן הפסולת לפיכך שנסתי את מתני ודרשתי וחקרתי מחדש את תרגום הגאון להביאו עד הפעם תחת מכבש הדפוס בין כתבי רבנו סעדיה גאון. ומלבד הלקוטים אשר נתתי בהערותי בשנת 1889 הוספתי עוד לקוטים אחרים כאשר יראה הקורא בסוף התרגום דף 101 וגם העתקנו אני ובני הארטוויג כל התרגום הערבי ללשון צרפת כדי שיבין הקורא אשר לשונות הקדם מוזרות לו דעת הגאון בכמה פסוקים אשר פתרונם סתום במה נבדל הוא מן המפרשים האחרים.

---

1) R. Saadiae Phijumensis Versio Jesaiae Arabica etc. Jenae 1790—1791.
2) Allgemeine Bibliothek der biblischen Litteratur, III, p. 9 sqq.
3) Der Prophet Jesaias. Leipzig, 1829.
4) Notice sur Saadia. Paris, 1858.
5) Zeitschrift für alttestamentliche Wissenschaft. Jahrgang IX (1889).

פאריס, ר"ח ניסן תרנ"ה לפ"ק.

הקטן נפתלי המכונה יוסף דירינבורג.

תפסיר ספר ישעיהו

מע קטע שרחה באלערביה

תאליף

רבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכרגאה ותצחיחאה ובינאה בחואש באלעבראניה

אלפקיראן אלמפתקראן אלי רחמה רבהמא

נפתלי המכונה יוסף דירינבורג

ואבנה צבי המכונה הארטוויג דירינבורג

יבאע ענד ארנסט לרו אלכתבי

במדינה באריס אלמחרוסה

סנה אי תתצז.

תרגום ספר ישעיהו

עם לקוטים מן ביאורו

בלשון ערבית

לרבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאוהו לאור וביארוהו בהערות עבריות

הקטן נפתלי המכונה יוסף דירינבורג

ובנו צבי המכונה הארטוויג דירינבורג

בבית האדון ארנסט לרו

פארים שנת תרנ"ז לפ"ק

בדפוס צבי הירש בר' יצחק איטצקאווסקי בברלין

אלגז אלתאלת

מן אלתפאסיר ואלכתב ואלרסאיל

לרבינו סעדיא גאון בן יוסף אלפיומי

אכ̇רג̇הא וצחחהא צחבה̈ ג̇מאעה̈ מן עלמא

אלפקיר אלמפתקר אלי רחמה̈ רבה

יוסף דירינבורג

ספרי רבינו סעדיה גאון בן יוסף הפיומי

הוציאם לאור

בחברת אנשים חכמים וידועים

הקטן **נפתלי** המכונה **יוסף דירינבורג**

חלק שלישי

ERNEST LEROUX, ÉDITEUR
28, RUE BONAPARTE, 28

PUBLICATION DES ŒUVRES DE SAADIA

FAITE A L'OCCASION DE SON MILLÉNAIRE

LES

ŒUVRES DE SAADIA LE FAYYOÛMITE

TEXTE ARABE EN CARACTÈRES HÉBRAIQUES,
AVEC UNE ANNOTATION HÉBRAIQUE

Publié sous la direction de M. **JOSEPH DERENBOURG**
Membre de l'Institut.

12 volumes in-8. — Chaque volume se vend 10 fr.

Vol. I. — **Le Pentateuque**, version arabe avec un choix de traductions françaises . . . . 10 fr.

Vol. II. — **Fragments conservés du commentaire arabe sur le Pentateuque** (*sous presse*).

Vol. III. — **Isaïe**, version arabe, avec traduction française; fragments du commentaire arabe (*vient de paraître*) . . . . 10 fr.

Vol. IV. — **Les Psaumes**, version arabe, commentaires et traduction.

Vol. V. — **Job**, version arabe et commentaire, avec traduction française.

Vol. VI. — **Les Proverbes**, version arabe et commentaires avec la traduction française du texte . . . . 10 fr.

Vol. VII. — **Daniel**, version arabe et commentaire, avec traduction française.

Vol. VIII. — **Œuvres philosophiques. Les livres des Croyances et le commentaire sur le livre de la Création**, traduits en hébreu.

Vol. IX. — **Le traité des Héritages**, suivi des **Réponses halachiques**.

Vol. X. — **Siddour** ou **Rituel**.

Vol. XI. — **Mémoire sur la vie, la grammaire, l'exégèse et la philosophie de Saadia.**

Vol. XII. — **Glossaire de la langue de Saadia.**

Quelques exemplaires ont été tirés sur papier de Hollande au prix de 15 fr. le volume.

ANGERS, IMP. A. BURDIN, RUE GARNIER, 4.

